JACQUES COLLIN DE PLANCY

DICTIONAR DIABOLIC

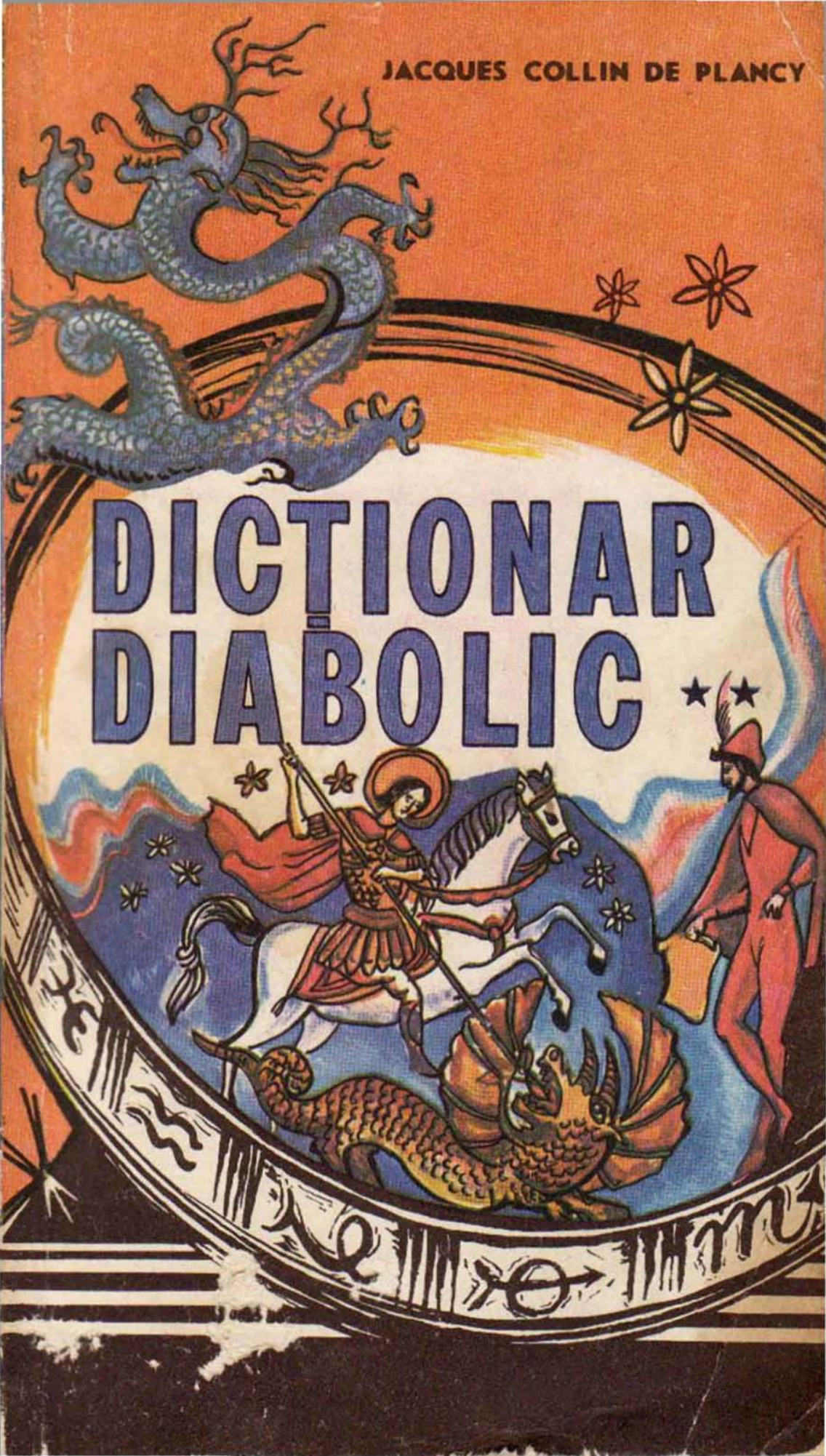

NOTA TRADUCĂTORULUI

Volumul II din *Dicționarul diabolic* sau, cum îl intitulează autorul, Jaques de Plancy, «Biblioteca universală» cu privire la ființe, personaje, cărți, fapte ce se referă la fantome, magie, legături cu infernul, metode de ghicit, științe oculte, cărțile magicienilor și vrăjitorilor, minuni, tradiții și legende populare, superstiții, credințe etc. cuprinde literele D E F G H I, materialul fiind selectat după criteriile pe care le-am expus în nota de la vol. I.

— Menționăm că nu am repetat notele explicative și informative din subsol la numele citate în vol. I cititorul putîndu-le găsi acolo.

— Totodată facem precizarea (pe care am omis să o facem la primul volum) că am adoptat transcrierea în limba română a formelor neologistice la termenii care definesc metodele de ghicit: *antropomancie, astragalomancie, cartomancie, chiromancie, cristalomancie, gastromancie, geomancie, necromancie* și foarte multe altele, terminația în *ție* nefiind adecvată tuturor acestor termeni. Această abatere de la regulile limbii române are însă încuviințarea unui reputat lingvist — sperăm că și a cititorului.

R.R.

D

DAGOBERT I — Rege al Franței. Memorabila întîmplare pe care o veți citi aici demonstrează cît de bine e să ai prieteni. Regele Dagobert a murit în anul 638, la vîrsta de 36 de ani, uzat de fel de fel de excese. N-a știut să trăiască altfel, decît în destrăbălare, dar a zidit biserici și a dăruit bogății mînăstirilor. Imediat după ce a murit, un călugăr sfînt, pe nume Ioan, care se retrăsese într-o mică insulă de pe coasta Siciliei, a primit, în vis, porunca să se roage lui Dumnezeu pentru sufletul lui Dagobert. În timp ce se ruga, a văzut pe mare sufletul regelui Franței, legat, într-o barcă, și pe dravoli stîlcindu-l în bătaie, în timp ce-l duceau spre Sicilia, cu gînd să-l arunce în adîncurile vulcanului Etna. Nu se știe dacă sufletul, de altfel ca și corpul, e sensibil la lovituri. Oricum, însă, sfîntului călugăr i s-a făcut milă, pentru că sufletul regelui Dagobert striga îngrozitor, chemînd în ajutor pe Sfinții Denis, Maurițiu și Martin. Deodată se auzi bubuitul unui tunet, cei trei sfinți, îmbrăcați în haine strălucitoare, coborîră din cer așezați pe un nor luminos, precedați de tunete și trăznete. Ei se aruncară asupra spiritelor răului și le luară bietul suflet al regelui și, punîndu-l pe un cearceaf triunghiular pe care îl țineau fiecare de un colț, se înălțară la ceruri cîntînd imnuri de slavă...

DANSUL MORȚILOR — Originea dansului morților, care face obiectul atîtor picturi în Elveția, datează încă din Evul Mediu și a fost foarte răspîndit multă vreme. Mai întîi, în timpul carnavalului, puteau fi văzute măști care reprezentau moartea. Cei ce purtau o asemenea mască aveau dreptul să danseze cu orice persoană întîlnită, luînd-o de mînă, în timp ce publicul se distra văzînd groaza de pe chipurile celor obligați să danseze cu moartea. Apoi, aceste măști avură ideea să meargă în cimitire și să danseze cinstind astfel memoria morților. Cu timpul, aceste dansuri au fost sanctificate devenind un exercițiu pios. Ele erau însoțite de maxime evlavioase și au căpătat numele de *dansuri macabre* sau dansuri ale infernului. Îndată după aceea au apărut și desene ale acestor dansuri, pe care mulțimea le privea cu o

respectuoasă credulitate. Preoții și-au imaginat că acel care face legămînt să execute pictînd un dans al morților ar putea, dată fiind forța legămîntului, să se lepede de cele mai cumplite blesteme. Această absurditate a fost crezută și de atunci încolo s-a recurs mereu la un asemenea mijloc, mai cu seamă în perioada epidemiilor de ciumă, foarte frecvente în acele timpuri.

Celebrul «Dans al morților» pictat de Holbein a fost executat la Basel, în 1435, din ordinul conciliului întrunit în acest oraș. El l-a executat în timpul unei epidemii de ciumă ce bîntuia în țară, ceea ce nu a împiedicat ca mai mulți părinți din conciliu să piară de ciumă. Această pictură, executată pe zidul unui cimitir, se mai vedea încă la Basel cu cîțiva ani în urmă și nu lipseau deloc persoanele doritoare să-l viziteze. Numele faimosului pictor din Balois, care a devenit artist fără să fi avut vreun maestru, a făcut celebră această frescă, care totuși nu-i aparține, pentru că el s-a născut la 1498, la 63 de ani după ce fusese executat desenul.

De atunci încolo dansurile macabre s-au înmulțit la infinit, cei mai iscusiți artiști fiind chemați să le ilustreze în tindele mînăstirilor și pe zidurile cimitirelor. Aceste picturi, care costau foarte mulți bani, atrăgeau mulțimea curioșilor, cheltuielile fiind recuperate din ofrandele depuse de aceștia în scorbura unui copac, la intrare. Cu timpul, contribuțiile acestea deveniră foarte bogate și ele erau consacrate slujbelor pentru odihna morților. Călugării lăudau dărnicia credincioșilor și, pentru a-i încuraja, un celebru predicator, Oliver Mailland, din secolul al XVI-lea, spunea într-o predică: «Sufletele celor din purgatoriu aud sunetul monezilor pe care le oferiți pentru ei. Atunci cînd ele cad în bazin făcînd: tin, tin, tin, sufletle încep să rîdă: ha, ha, ha, hi, hi, hi». Încît pomenile erau dublate, pentru bun dispoziție a sufletelor.

DANSUL SABATULUI — Pierre Delancre ne încredințează că dansul sabatului îl înnebunește pe om, iar pe femei le face să avorteze. Fetele persane, adaugă el, dansează încă, în timpul sacrificiilor, ca la sabat, goale, în sunetul vreunui instrument. Căci vrăjitoarele care dansează la aceste blestemate întruniri sînt complet dezbrăcate, ori numai într-o cămașă, avînd agățat pe spate un motan, așa cum au mărturisit multe dintre ele. Se pare că vrăjitoarele din Geneva învățau diferitele moduri de a dansa de la diavol. Aceste dansuri erau

foarte dure, pentru că se foloseau vergi și bețe asemenea celor cu care sînt dresate animalele. Trăia aici o tînără căreia diavolul îi dăduse o vargă de fier ce avea calitatea să facă să danseze persoanele atinse cu ea. În timpul procesului, ea își bătea joc de judecători, pretinzînd că nu au puterea s-o condamne, deși mai tîrziu a devenit mai cuminte.

Diavolul dansează cu vrăjitoarele cele mai frumoase. El are chip de țap sau de alt animal. În timpul acesta, se împerechează cu ele, încît se spunea că nici o fată sau femeie care a fost la sabat nu se mai întorcea acasă la fel de castă cum a plecat. În general, se dansează în cerc, spate în spate, foarte rar singur sau în doi. Există trei figuri ale dansului. Prima se numește figura țigănească, a doua seamănă cu a dansatorilor de la țară, adică sărind mereu, întors cu spatele, iar în a treia, dansatorii se așează unul lîngă altul, luîndu-se de mînă și, într-o anumită cadență, bărbații și femeile își ciocnesc fundurile. Dansul e însoțit de ritmul unei tamburine, de un flaut, o vioară sau un alt instrument de percuție. Aceasta este singura muzică admisă la sabat și cu toate acestea vrăjitoarele pretind că nu există o muzică mai minunată.

DANSUL SOARELUI — Există încă la țară o credință care spune că în ziua de Paști soarele dansează în cinstea Învierii. Dar această credință n-are bază mai temeinică decît aceea care pretinde că în dimineața Sfintei Treimi pe cer apar trei sori.

DARURI — În timpurile de demult, la strămoșii noștri, în prima zi a anului, nu numai că nu se făceau daruri în familie, dar nici nu se împrumuta ceva vecinului. Însă fiecare punea în fața porții mese încărcate cu mîncare pentru trecători și daruri superstițioase pentru spirite...

Biserica a interzis creștinilor să facă daruri, pentru că aceasta ținea de practicile păgîne, așa cum făceau romanii. Poporul însă, pentru a nu pierde obiceiul acesta, s-a gîndit să dăruiască ceva măcar diavolului. Poate ca aici să fi fost o urmă din cultul pe care romanii îl practicau în prima zi a anului, oferind daruri divinităților care prezidau micile daruri între prieteni?... Orice ar fi fost, Biserica a interzis, în timpul domniei lui Carol cel Mare, darurile superstițioase pe care strămoșii le puneau pe mese. Canoanele susțin că aceste daruri sînt «ale diavolului».

DAVID[1] — Profet al Israelului care, după orientali, poruncea păsărilor, peștilor și pietrelor. Ei mai spun că fierul pe care îl ținea în mînă se înmuia și că lacrimile pe care le-a vărsat în timpul celor 40 de zile cît și-a plîns păcatele făceau să răsară plantele. Musulmanii pretind că Adam și-a dat 60 de ani din viață ca să i-o prelungească pe a lui David, căruia Dumnezeu i-a promis că va primi recompensă mari bogății din partea mai multor regi ai Persiei cărora le făcuse dreptate.

DAVID-JONES — Marinarii englezi dau acest nume demonului care stăpînește toate spiritele răului de pe mare. El se află în uragane și uneori a fost văzut, de o mărime neobișnuită, arătîndu-și trei rînduri de dinți ascuțiți în gura enormă, cu ochi mari înfricoșători, cu nările largi din care ieșeau flăcări albastre.

DECARABIA sau CARABIA — Demon, conte al infernului, cu titlu de rege. Se înfățișează sub formă de stea cu cinci colțuri. Cunoaște proprietățile ierburilor și ale pietrelor prețioase. Posedă meșteșugul de a îmblînzi păsările. Are în subordine 30 de legiuni.

DEGET — În regatul Macassar (Indonezia), dacă un om bolnav intră în agonie, preotul îi ia mîna și, murmurînd rugăciuni, îi freacă încetișor degetul mijlociu, frecția aceasta favorizînd un drum spre inimă care, spun ei, iese întotdeaun prin vîrful degetului.

Turcii mănîncă uneori orezul cu degetele, iar cînd fac lucrul acesta nu folosesc decît primele trei degete, pentru că sînt convinși că celelalte două le folosește diavolul pentru a mînca.

În anumite ținuturi din Grecia modernă, cînd cineva întinde mîna și-și arată cele cinci degete, se crede că e vorba de vrăjitorie.

DEGETUL INELAR — Există părerea că cel de al patrulea deget de la mîna stîngă posedă virtutea afectivității și că această calitate provine de la un vas, o arteră sau venă care comunică cu inima și din această cauză este bine să se poarte inelul pe acest deget. Atît păgînii cît și creștinii au adoptat această practică atunci cînd se căsătoresc. Și cu toate mărturisirile lui

[1] David, rege al israeliților (cca 1013—973 î.Hr.), fondatorul Ierusalimului. I se atribuie Psalmii biblici, pagini de mare frumusețe artistică. Despre faptele lui, v. «A doua carte a Împăraților», în Biblie, c. 1—24.

Aulus Gelius, Macrobius, Pierius, Levinus, Lemnius ne asigură că acest vas neobișnuit este o arteră și nu o venă, așa cum pretindeau anticii. El adaugă că inelul purtat pe acest deget influențează inima, că în caz de leșin e suficient să freci inelarul în loc de orice medicament, că foarte rar e atacat de gută și, oricum, mai tîrziu decît celelalte degete, iar atunci cînd înțepenește de tot sfîrșitul omului e aproape.

DELANCRE (Pierre) — Faimos specialist în demonologie, născut la Bordeaux, în secolul al XVI-lea. A primit însărcinarea de a conduce procesul unui mare număr de nefericiți acuzați de vrăjitorie. Spirit credul, el era convins de realitatea sabatului și de existența vrăjitorilor. A murit la Paris, în jurul anilor 1630. Au rămas de la el două lucrări pe aceste teme: *Suspiciunea și lipsa de credință în vrăjitorie pe deplin învinse*, în care se tratează pe larg și într-o manieră ciudată adevărul sau caracterul amăgitor al vrăjitoriei, farmecele, ghicitul, relația magică, fantome și o mulțime de teme noi și rare. Autor: «P. Delancre, consilier al regelui și al statului», Paris, 1612, dedicată regelui Ludovic al XIII-lea. [...] *Tablou despre nestatornicia îngerilor răi și a demonilor*, unde se vorbește pe larg despre vrăjitorie și vrăjitori. Carte foarte curioasă și utilă nu numai judecătorilor dar și tuturor celor ce trăiesc sub legile creștine. Conține un discurs cu procedura folosită de inchizitorii Spaniei și Navarei în procesul a 53 de magicieni, apostați, evrei și vrăjitori în orașul Logrogne din Castilia, la 9 noiembrie 1610... carte foarte căutată, mai ales pentru ilustrațiile cu stampe care reprezintă ceremoniile sabatului.

DELANGLE (Ludovic) — Medic spaniol și mare astrolog, care a prezis regelui francez Carol al VII-lea evenimentele de la Formigny, în 1450[2]. A prezis de asemenea încarcerarea micului prinț de Piemont, epidemia de ciumă de la Lyon, din anul următor. Mai mulți ignoranți, plini de invidie, i-au adus acuzații îngrozitoare, arătîndu-i regelui Carol al VII-lea o carte a sa *Vade maecum*, condamnată de acești ignoranți pentru că depășea înțelegerea lor. A fost acuzat chiar că ar crede în superstiții, deși el nu se considera decît astrolog. Regele l-a reținut în slujba sa plătindu-l cu 400

[2] În 1450, la Formingy, după 20 de ani de lupte, francezii i-au alungat pe englezi de pe teritoriile lor.

de livre și l-a trimis la Lyon să-și practice știința. A scris mai multe cărți și a tradus din spaniolă în latină lucrarea lui Jean de Séville, *Nativités* (Nașterea lui Isus) sau astrologic: *Horoscop*. Se mai spune că și-ar fi prezis ziua morții. [...]

DELFIN — Nu se știe prea bine pe ce se bazează o veche credință populară care afirmă că delfinul este prieten al omului. Anticii îl cunoșteau puțin de vreme ce îl reprezentau cu spatele curbat în formă de arc, în timp ce el are spatele plat, ca toți peștii. Întîlnim în scrierile lui Elian și ale altor naturaliști copii care se plimbă pe mare călărind delfini îmblînziți. Dar asemenea minuni nu mai sînt pentru zilele noastre. Se știe că delfinul este simbolul rapidității și aceasta a făcut ca el să fie pictat înfășurat într-o ancoră, în chip emblematic, pentru a preveni pe oamni că trebuie să se grăbească cu prudență. Căci este falsă teoria că din afecțiune pentru om delfinul îl conduce pînă în fundul mării, așa cum povestesc bătrînii.

DEMOCRIT — Celebru filozof care a strălucit în Grecia la aprozimativ 300 de ani după fundarea Romei. Scriitorii din secolele XV și XVI l-au acuzat de magie, ca pe toți oamenii de excepție, iar unii i-au atribuit chiar un tratat de alchimie.

Psellos[3] afirmă, pentru a-și susține ignoranța, că Democrit nu și-a provocat orbirea decît după ce și-a irosit toată averea în căutarea pietrei filozofale. Orbirea lui Democrit a preocupat o mulțime de persoane. Tertulian afirmă că Democrit s-a privat de lumina ochilor din cauză că vederea unei femei îi provoca dorința violentă de a o și poseda. Plutarh consideră că motivul ar fi fost dorința de a filozofa nestingherit, aceasta fiind și teoria cea mai răspîndită, deși e la fel de lipsită de temei ca și celelalte.

Democrit n-a fost deloc orb, dacă e să-l credem pe Hipocrat, care povestește că, solicitat de locuitorii din Abdera (ținutul vechii Tracii, în zona Mării Egee) pentru a-l vindeca pe filozof de așa-zisa lui nebunie, l-au găsit ocupat cu lectura unor cărți și cu disecția de animale, lucruri pe care nu le-ar fi putut face un orb. Tinerii din Abdera, știind că Democrit stă retras și filozofează într-o peșteră, departe de oraș, într-o

[3] Psellos Mihail (1018—1078), om de stat și scriitor bizantin, consilier al lui Iacob Comnenul și al lui Mihail al VII-lea Dukas.

zi, s-au costumat în diavoli, cu lungi pelerine negre și măști hidoase, apoi au mers la el și au început să danseze în jurul lui. Dar Democrit nu s-a arătat deloc îngrozit, nici măcar n-a ridicat ochii de pe carte și a continuat să scrie. El rîdea de orice, ni se spune, dar rîsul lui era moral și vedea altfel lucrurile decît cei de care își bătea joc. Să fim deci convinși, împreună cu Scaliger[4], că Democrit era doar «moral» orb.

S-a spus despre el că înțelegea cîntecul păsărilor și că a obținut această minunată însușire mîncînd un șarpe zămislit din amestecul sîngelui ce le anumite pă-sărele. Dar ce nu s-a spus? S-a mai spus că lucra cu diavolul, pentru că trăia singuratec. Dacă singurătatea era o probă de vrăjitorie, înseamnă că toți părinții Tebaidei ar fi fost mari vrăjitori, deși știm foarte bine că n-au fost deloc.

DEMONI — Existența demonilor nu e consemnată decît de lucrările teologice. La antici se vorbea de pigmei, de sfincși, de pasărea fenix, dar nimeni nu-i văzuse vreodată. Auzim fără încetare povești despre diavol, descris în fel și chip, lăudîndu-i-se isprăvile. Toate acestea le punem însă pe seama închipuirilor, atît de insipide adesea, ale unor imaginații rătăcite. Cunoștințele noastre sînt prea mărginite ca să tragem concluzia că nu există demoni. Dar pentru că nici unui ochi omenesc nu i-a fost dat să-i vadă, tot ceea ce se povestește trebuie luat drept niște paradoxuri, supoziții și povești. În vechime se admiteau trei categorii de demoni: buni, răi și neutri. Primii creștini nu admiteau decît două categorii: buni și răi. Cei care cred în demoni au încurcat totul și i-au considerat în totalitate spirite ale răului. Dar teologii antichității judecau diferențiat: Homer numea pe zei, și chiar pe Jupiter, demoni.

Originea demonilor este dintre cele mai vechi, deoarece toate popoarele o fac să se urce mai departe încă chiar de creația omului. Aben-Ezra pretinde că trebuie s-o plasăm în a doua zi a Facerii. Menasse Ben Israel, care a împărtășit aceeași teorie, mai spune că, după ce a creat infernul și pe demoni, Dumnezeu i-a plasat în cer și le-a dat misiunea să-i chinuie pe cei răi. Totuși, omul n-a fost creat în cea de a doua zi,

[4] Giulio Cesare Scaliger, filolog și medic italian, unul din cei mai mari erudiți în problemele antichității, autor al unei *Poetici* rămasă celebră. A trăit între 1484—1558.

deci nu existau încă nici păcătoși care să trebuiască să fie pedepsiți, iar demonii nu au ieșit din mîna Creatorului cu totul negri, pentru că ei erau atunci îngeri ai luminii, devenind îngeri ai tenebrelor abia după căderea din cer.

Origen[5] și alți cîțiva filozofi susțin că spiritele binelui și ale răului sînt mai bătrîne decît lumea, deoarece e probabil că Dumnezeu nu a creat totul dintr-odată, ci de-a lungul a șapte sau opt mii de ani. Tot Origen afirmă că Biblia nu vorbește de creația îngerilor și a demonilor pentru că ei au rămas nemuritori după pieirea lumilor care au existat înaintea celei a noastre. Manes[6], împreună cu cei pe care i-a copiat și cu cei care au adoptat sistemul lui, îl consideră pe diavol nemuritor și întruchipînd principiul răului, așa cum Dumnezeu întruchipează principiul binelui. Și Apuleius credea că demonii sînt nemuritori, ca și zeii.

Nu există decît două posibilități să fie «tatăl», adaugă Manes, calea nașterii și cea a creației. Dacă Dumnezeu este tatăl diavolului, pe calea nașterii, atunci diavolul va fi consubstanțial lui Dumnezeu. Concluzia aceasta este nelegiuită. Dacă Dumnezeu este tatăl diavolului pe calea creației, atunci Dumnezeu este mincinos, ceea ce este altă blasfemie. Astfel, diavolul nu poate fi opera lui Dumnezeu și în acest caz nu l-a creat nimeni, el este nemuritor etc.

Descoperirile altor teologi și foarte avizați filozofi sînt la fel de nesatisfăcătoare. De aceea, în această privință trebuie să ne conformăm opiniei generale. Dumnezeu a creat nouă cete de îngeri: serafimi, heruvimi, tronurile, stăpînirile, dregătoriile, virtuțile cerești, puterile, arhanghelii și îngerii propriu-ziși. Cel puțin acestea le-au hotărît sfinții părinți acum mai bine de 1200 ani. Toată această poliție a cerului era pură și nesupusă răului. Totuși cîțiva, păcătuind prin orgoliu, îndrăzniră să se creadă la fel de puternici ca și Creatorul lor și atraseră în această crimă a lor două treimi din armata îngerilor. Satan, primul dintre serafimi și cel mai mare dintre cei creați de Dumnezeu, a fost capul răsculaților. De multă vreme el se bucura în ceruri

[5] Origen, exeget și teolog născut la Alexandria. A trăit între anii 185—254.

[6] Manes, fondatorul maniheismului, mort în anul 273. După teoria sa, lumea a fost creată în lupta dintre lumină (binele) și întuneric (rău).

de o glorie de nezdruncinat și nu cunoștea de stăpîn decît pe Cel Pururea Veșnic. O ambiție nebună l-a dus la pieire. El a vrut să domnească peste jumătatea lui de cer și să stea pe un tron tot atît de măreț ca cel al Creatorului. Dumnezeu a trimis împotriva lui pe arhanghelul Mihail cu îngerii ce-i rămăseseră credincioși. Atunci s-a dat în cer o mare bătălie. Satan a fost aruncat în abis împreună cu cei ce-l susțineau. Din acel moment, cei răzvrătiți și-au pierdut frumusețea, fața li s-a întunecat și s-a ridat, le-au apărut coarne în frunte, le-a crescut coadă în spate, degetele li s-au înarmat cu gheare, diformitatea și urîciunea au înlocuit pe fețele lor grația și semnele fericirii. În fine, după cum spun teologii cu bun-simț, aripile de azur au devenit aripi de liliac, căci este absolut obligatoriu ca orice spirit, fie al binelui, fie al răului, să fie înaripat.

Dumnezeu i-a exilat pe îngerii căzuți departe de cer, într-o lume pe care noi n-o cunoaștem deloc și pe care o numim *infern, abis, regatul întunericului.* După opinia generală acest ținut se află în centrul pămîntului. Sfîntul Atanasie, împreună cu alți sfinți și cu cei mai iluștri rabini, spune că diavolii sînt răspîndiți în aer. Sfîntul Prosper îi așează în întunericul mărilor. Swinden a încercat să demonstreze că ei locuiesc în soare. Alții i-au sechestrat în lună. Sfîntul Patriciu i-a văzut într-o peșteră din Irlanda. Ieremia Drexelius păstrează teoria iadului subteran și pretinde că e vorba de o gaură imensă, largă de două leghe bune. Bartolomeu Tortoletti afirmă că în mijlocul globului pămîntesc există o grotă imensă, oribilă, unde nu pătrunde niciodată soarele și care ar fi gura prăpastiei iadului. Milton[7], la care acesta ar fi trebuit să se refere, plasează infernul departe de soare și de oameni. Orice ar fi, pentru a-i consola pe îngerii fideli și a repopula cerurile, după expresia Sfîntului Bonaventura[8], Dumnezeu l-a făcut pe om, creatură mai puțin perfectă, dar care putea și să facă bine și să-și cunoască Stăpînul. Ar reieși de aici că noi datorăm diavoluui plăcerea de a ne fi născut, ceea ce ne obligă la un dram

[7] John Milton, poet englez (1608—1674). Autorul se referă aici la poemul biblic *Paradisul pierdut*, în care Milton caută răspuns la problemele discutate de Biblie în legătură cu căderea îngerilor.

[8] Sfîntul Bonaventura, cardinal și legat al papei la conciliul de la Lyon. Autor al mai multor lucrări de teologie și filozofie. A trăit între 1221—1274.

de recunoștință, dacă purtarea de mai tîrziu a diavolului nu ne-ar obliga să-l detestăm. De atunci încolo, Satana și ai săi, dușmani ai lui Dumnezeu și ai operei sale, hotărîră să-l piardă pe om dacă nimic nu li se opunea.

Adam și Eva, primii noștri părinți, au început să se bucure de viață într-o grădină a plăcerilor, unde totul le era permis, în afară de atingerea fructului oprit. Sfînta Scriptură spune că acest fruct creștea într-un copac. Mai mulți savanți, și după ei abatele Villars, spun că fructul oprit era bucuria plăcerilor carnale, că bărbatul n-avea voie să-și vadă femeia, nici femeia bărbatul etc. Satan, înzestrat cu puterea de a-l tenta pe om, a plecat din locul unde era exilat: de unde se poate trage concluzia că pedepsirea trufașului înger nu a fost atît de înspăimîntătoare, cum o spun exagerații teologi și că Satan nu stătea tot timpul pe grătarul încins. El a luat chipul șarpelui, acela care dintre toate animalele era cel mai subtil. Deghizat astfel, îngerul, acum demon, s-a prezentat în fața femeii și a făcut-o să-și calce cuvîntul dat lui Dumnezeu. Eva a fost sedusă într-o clipă. Ea a căzut și l-a făcut și pe Adam să cadă. După aceasta, spiritul răului s-a întors triumfător. Vinovați, primii noștri părinți au fost alungați din grădină, abandonați în suferință și condamnați să fie muritori. Asta înseamnă că nemulțumirea ce o simțim pentru că trebuie să murim o datorăm diavolului și toanelor lui de invidie, ceea ce ne permite să-i aducem oarecare reproșuri. Mai mult, diavolul a avut puterea să ispitească prima femeie și primul bărbat, pe ei și pe urmașii lor, de-a pururea, după bunul lui plac. El poate chiar, în caz de nevoie, să desprindă din speța umană atîția diavoli cîți crede el de cuviință: în felul acesta omul devine prada diavolului de cîte ori cedează sfaturilor dușmanului. Știm de altfel că infernul, oriunde s-ar afla el, e un ținut plin de flăcări.

Acestea au fost, după opiniile teologilor, urmările greșelii primilor noștri părinți, păcat care s-a răsfrînt asupra noastră a tuturor și care se numește *păcatul originar*. De atunci încolo diavolii au invadat sărmana noastră *terra*. Wierus, care i-a numărat, afirmă că diavolii se împart în 6666 legiuni, fiecare compusă din 6666 îngeri ai întunericului. El ridică astfel numărul lor la aproape 45 de milioane și le conferă 72 de prinți, duci, marchizi, prelați sau conți. Georges Blook a dovedit falsitatea acestui calcul, demonstrînd că, fără să

ținem cont de demonii care n-au atribuții speciale, cum ar fi cei din aer sau paznicii permanenți ai imperiului tenebrelor, fiecare muritor, aici pe pămînt are unul al său... Înseamnă că numărul demonilor este înspăimîntător de mare. Iată de ce nu trebuie să ne mirăm că vedem răspîndite sub pașii muritorilor înșelătoria, războaiele, nelegiuirile, desfrîul. Tot răul care ni se întîmplă aici pe pămînt este inspirat de diavol și istoria lui este atît de legată de a popoarelor, încît este imposibil să o cuprinzi în întregime. Diavolul a inspirat moartea lui Abel, el a provocat nelegiuirile care au dus la potop, el a făcut să piară Sodoma și Gomora; la toate popoarele, cu excepția evreilor, el și-a făcut altare și s-a ferit să glorifice țara lui Israel. El a înșelat oamenii prin oracole și mii de atracții mincinoase, pînă la venirea lui Mesia. Atunci, puterea lui trebuia să piară. Și totuși îl găsim și acum, mai puternic ca niciodată. Asistăm la întîmplări nemaiauzite: legiuni ale infernului li se arată pioșilor sihaștri și tentațiile devin înspăimîntătoare. Vicleșugurile diavolului sînt nesfîrșite: el stîrnește furtuni, îi ucide pe necredincioși, necinstește femeile, prezice viitorul prin gura vrăjitorilor și ghicitoarelor, el triumfă deasupra rugurilor. Și, în acest secol al luminilor, el trimite pe Mesmer[9], Cagliostro[10] și alți șarlatani, o mulțime de scamatori, ca să ne seducă și acum prin vrăjile infernale... Cel puțin așa spune abatele Fiard și același lucru îl pretind zece mii de teologi serioși.

Ce să credem despre toate acestea?... Din nefericire pentru teoriile lor, autorii se contrazic la fiecare pas.

Tertulian[11] afirmă că demonii și-au păstrat întreaga putere, că într-o clipă ei pot fi peste tot, pentru că zboară dintr-un capăt în altul al universului, cît am face noi un pas, că ei cunosc viitorul, că pot prezice ploaia și timpul frumos deoarece trăiesc în aer și pot *studia norii*. Deci sfînta inchiziție n-a greșit cînd a condamnat pe cei ce făceau almanahuri ca vinovați de comerț cu

[9] Franz Mesmer (1734—1815), medic german, fondator al teoriei magnetismului animal.

[10] Contele Alessandro di Cagliostro (1743—1795), medic italian, adept al științelor oculte, alungat de la curtea regelui Ludovic al XVI-lea pentru șarlatanism.

[11] Tertulian (cca. 155 — cca. 220), apologet al creștinismului, cu o operă importantă dar îmbibată de erezii.

diavolul. Dar, în altă parte, același Tertulian decide că diavolul și-a pierdut toate puterile și ar fi ridicol să ne mai temem de el etc.

Dacă ne-am referi la numeroasele contradicții din scrierile altor teologi, n-am face decît să repetăm aceleași dogme și ar însemna să plictisim inutil pe cititor. Bodin[12], pe care-l cunoaștem destul de bine din trista sa carte despre vrăjitori și diavoli, același Bodin care în a sa *Demonomania* îi descrie pe Satana și îngerii lui în cele mai negre culori, spune, de asemenea, în Cartea I, cap. 1: «Căci demonii pot să facă bine, la fel ca îngerii. Pe Socrate, demonul lui îl ferea de rău și de pericole. Spiritele răului servesc gloria Celui Atotputernic, ca executori ai înaltei sale dreptăți și nu fac nimic fără voia lui Dumnezeu».

În fine, trebuie să remarcăm de asemenea că, după Mihail Pselos, demonii, buni sau răi, se împart în șase mari categorii: în prima sînt demonii focului, care locuiesc în regiuni îndepărtate, în a doua sînt demonii aerului, care zboară în jurul nostru și au puterea să stîrnească furtunile; în a treia categorie sînt demonii pămîntului, care se amestecă printre oameni și-i supun la tentații; într-a patra categorie intră demonii apelor, care locuiesc în mări și rîuri, pentru a stîrni furtuni și a produce naufragii; în a cincea categorie sînt demonii de sub pămînt, care pregătesc cutremurele, fac să erupă vulcanii, să se prăbușească minele și să-i chinuie pe mineri; în a șasea sînt demonii întunericului, numiți astfel pentru că trăiesc departe de soare și nu se arată pe pămînt. Sfîntul Augustin îngloba toată masa demonilor în această ultimă categorie. Nu știm exact unde a găsit Mihail Pselos atîtea frumoase povești, dar e posibil ca în acest sistem să-și fi imaginat și cabaliștii universul: salamandrele sînt plasate în ținuturile focului, silfii umplu aerul, ondinele (sau nimfele) trăiesc în ape, iar gnomii în fundul pămîntului.

Cei instruiți în problemele *infernului* ne asigură că singurii care poartă numele de *prinți* sau *seniori* sînt demonii care altădată au fost serafimi sau heruvimi. Demnitățile, onorurile, rangurile le aparțin de drept. Cei care au fost arhangheli umplu serviciile publice, iar cei care n-au fost decît îngeri nu pot avea nici o pretenție.

[12] Despre acest specialist în demnologie, v. vol. I a Dicționarului.

Rabinul Elias, în lucrarea sa *Thisbi*, povestește că Adam n-a avut relații cu femeia lui timp de 130 de ani pentru ca în timpul acesta să se iubească cu diavolițele, care au rămas grele și au dat naștere la diavoli, fantome și duhuri. Această ultimă categorie era foarte disprețuită.

Gregoriu de Nissa pretinde că demonii se înmulțesc ca și oamenii, astfel încît numărul lor trebuie să sporească din zi în zi, considerabil, mai ales dacă avem în vedere durata vieții lor, pe care unii savanți au vrut s-o calculeze. Căci adevărul e că nu sînt lăsați să fie nemuritori. Hesiod spune că o cioară trăiește de nouă ori mai mult decît omul, un cerb de patru ori mai mult decît cioara, un corb de trei ori mai mult decît cerbul, fenixul de nouă ori mai mult decît cerbul, iar demonii de zeci de ori mai mult decît fenixul. Aproximînd vîrsta omului la 70 de ani, înseamnă că demonii ar trebui să trăiască 680.400 ani. Lui Plutarh, care nu voia să priceapă că ar fi posibilă o asemenea experiență de viață în cazul demonilor, îi plăcea însă ipoteza că Hesiod a calculat vîrsta omului doar la un an, acordîndu-i diavolului dreptul la 9720 de ani.

Se spune că demonii au o putere uriașă, ce nu poate fi comparată cu a îngerilor. Ei pot aduce chiar și moartea. Un demon a fost acela care a ucis pe primii șapte bărbați ai Sarei, soția tînărului Tobias. La fel de superstițioși ca și păgînii, care se credeau guvernați de un geniu al binelui și de unul al răului, creștinii își închipuiau că au în permanență pe lîngă ei un demon și un înger și cînd fac ceva rău înseamnă că demonul e mai puternic decît îngerul. În loc să lase infernului spiritele rebele, se pare că Dumnezeu, pe care ni-l închipuim atît de exigent, le dă libertatea să alerge unde au chef și puterea să facă tot ce le place. Cine se îndoiește, exclamă Wecker, că spiritul răului nu-l poate ucide pe om și nu-i poate răpi comorile cele mai bine ascunse? Cine se îndoiește că el nu vede limpede în întuneric, că nu poate ajunge într-o clipă unde vrea, că nu vorbește din pîntecele posedaților, că nu trece prin zid? Dar el nu face tot răul pe care vrea să-l facă pentru că puterea lui *uneori* este ținută în frîu.

Astfel, deci, lui Dumnezeu îi place să-i chinuie pe muritori și omul, atît de slab, obligat să lupte împotriva unor ființe atît de puternice, în caz că sucombă, este considerat vinovat și condamnat!... Dar cei ce au inventat

asemenea maxime absurde s-au încurcat ei înșiși. Dacă diavolul are o asemenea putere, pentru ce legiuni întregi nu l-au putut învinge pe Sfîntul Anton, care a devenit celebru prin ispitele la care a fost supus de diavol? Îi plăcea lui Dumnezeu să-l facă să sufere? Ce încercare! Un tată își love ște fiul pentru simpla plăcere de a afla dacă primește pedeapsa ca pe o răsplată? Și de cînd Dumnezeu nu mai e un adevărat părinte?

Citim în legende că Sfîntul Ilarion s-a găsit de mai multe ori în situația de a se lupta cu diavolul. Într-o noapte luminată de lună, i s-a părut că vede un car la care erau înhămați patru cai și care înainta cu mare greutate spre el. Bănuind că la mijloc e o uneltire diavolească, el începu să se roage și într-o clipă carul dispăru. Cînd se culca, sfîntului îi apăreau în față femei goale, iar cînd se ruga auzea behăituri de oi, răgete de lei și plînsete de femei. Într-o zi, pe cînd se afla cufundat în rugăciune, simți cum i se cațără ceva pe spinare și-l love ște în șale cu niște pinteni și în cap cu un bici, zicîndu-i: «Ei, te împiedici?». Apoi, rîzînd în gura mare, îl întrebă dacă vrea ovăz, asta ca să-și bată joc de sfîntul Ilarion, care-și amenințase propriul corp că n-o să-l mai hrănească cu ovăz, ci cu paie.

Demonii există în închipuirea oamenilor și pasiunile lor sînt demonii care îi ispitesc, a spus un sfînt al deșertului: «Împotrive ște-te, și ei vor fugi».

Ar mai fi încă multe de spus despre demoni și opiniile care s-au lansat despre ei.

Vechii locuitori ai arhipelagului indonezian credeau că demonii le intră în casă prin găurile de pe acoperiș și aduc cu ei un aer infectat care produce vărsatul. Pentru a preveni această nenorocire ei pun în locurile pe unde s-ar putea furișa diavolul niște statuiete mici de lemn care i-ar putea speria, așa cum noi plasăm oameni de paie în grădini pentru a speria păsările. Cînd ies noaptea afară acești insulari iau cu ei o ceapă sau un căței de usturoi, un cuțit și cîteva bucățele de lemn, iar cînd mamele își culcă copiii le pun sub cap aceleași leacuri.

Locuitorii din Siam [vechea Thailandă] nu cunosc alți demoni în afară de sufletele păcătoase care, ieșind din infern, unde sînt închise, rătăcesc un timp în lume și fac rău cît pot de mult omului. Din această categorie

fac parte criminalii executați, copiii născuți morți, femei care au murit la naștere etc....

DEMONIACI (Posedați de demoni) — Demoniacii sau posedații sînt oamenii în care diavolul și-a găsit domiciliul. Ei sînt mai mult sau mai puțin agitați, în funcție de poziția lunii. Istoricul Josephus afirmă că nu diavolul intră în corpul posedaților și-i chinuie, ci sufletele celor păcătoși.

Evreii alungau pe diavol din trupul posedaților cu rădăcină de «barath» pronunțînd anumite cuvinte. Se știe că Mîntuitorul îi alunga prin puterea lui divină, că el a transmis această putere apostolilor și urmașilor lor, dar că această virtute a scăzut cu totul.

Se cunosc demoniaci cărora diavolul le-a smuls unghiile de la picioare fără să simtă vreo durere. Unii mergeau în patru labe sau se tîrau pe spate și pe burtă. Au fost de asemenea văzute femei care mergeau cu capul în jos, altele alergînd pe străzi despletite, aproape goale, scoțînd strigăte teribile. Alții se simțeau gîdilați la picioare, fără să știe de cine sau vorbeau limbi pe care nu le învățaseră vreodată. [...]

O femeie adusă de un stareț la mînăstirea sa din Londra, s-a bucurat o vreme acolo de îngrijirile necesare. Cu timpul însă, ea a fost lăsată în părăsire. Fără prieteni, fără venituri, ea a căutat, cum era și firesc, consolarea pe lîngă fanatici, care i-au împuiat capul cu povești. Repede, a devenit posedată. Greutatea era să se afle dacă spiritul ce o poseda era din infern sau din cer (căci adesea și îngerii se amestecă în această treabă). Dar îndoielile nu întîrziară să se clarifice: vărsături de ace răsucite, palmele întoarse pe dos au făcut să fie identificat diavolul în persoană. Nenorocita își pierdu darul vorbirii și gura ei scotea cuvinte în care martorii recunoscură imediat vocea diavolului. Ea a fost deci declarată demoniacă în toată regula.

Dar cine o adusese în starea aceasta? Călugări și călugărițe veniră să-i ceară numele celui vinovat. Pierdere de vreme. Nici un răspuns! Nimeni din aceștia n-avea dreptul s-o chestioneze. Cînd, prin forța magiei, un spirit al infernului ia în stăpînire pe cineva, acesta are dreptul să nu răspundă, cu condiția ca cel ce-l interoghează să nu fie episcop, căci atunci e obligat să spună adevărul.

Prin urmare, sosește la mînăstire episcopul cel mai apropiat și secretul este scos la lumină. Diavolul măr-

turiseşte în silă că el e supus stareţului, din ordinul căruia se află în locuinţa prezentă şi că e hotărît să rămînă la datorie. Episcopul, foarte priceput exorcist, se foloseşte cu succes de armele bisericii. Stareţul e acuzat public de vrăjitorie. Martori numeroşi şi serioşi îl acoperă cu acuzaţii grave, paisprezece persoane de încredere garantează că l-au auzit pe diavol vorbind limba latină. Ce apărare să opui la asemenea autorităţi? Astfel, în urma unui proces, vinovatul este condamnat şi piere, ca atîţia alţi eretici, aruncat pe rug.

Ce timpuri! Oamenii din acele vremi nu erau ca cei de azi, necredincioşi, ci pioşi — şi vrednici-credincioşi!

În trecut existau în Franţa şi în toată Europa o mulţime înspăimîntătoare de posedaţi şi călugării nu mai făceau faţă la această situaţie. Astăzi nu se mai vede aşa ceva. [...]

Se putea recunoaşte o persoană demoniacă după mai multe semne sigure şi a căror cauze naturale nu puteai să le cauţi fără să fii acuzat de crimă: contorsiuni, obraji buhăiţi, imobilitate, sunete scoase din stomac, fixitatea privirii, sîngele care nu curge cînd e înţepat corpul etc. [...] Nebunii şi maniacii aveau reputaţie şi simptomele maniacale erau atît de înspăimîntătoare, încît, într-un anume fel, strămoşii noştri sînt de scuzat, pentru că au pus aceste manifestări pe seama spiritelor răului. În fond, cauzele adevărate ale acestui delir infernal erau înşelătoria şi şarlatanismul. Ne vom întreba cine a putut mîna pe oameni pe drumul acestei monstruoase nebunii? Toate acestea răspundeau unor interese, populaţia superstiţioasă trebuia înfricoşată şi făcută să creadă că diavolul e mereu pregătit să-l înhaţe pe cel păcătos. În secolul al XIX-lea s-a dat publicităţii această îngrozitoare ameninţare: «Dacă nu vă plătiţi dările, şerpi înaripaţi, ieşiţi din iad, vor veni să roadă sînul nevestelor voastre!»

DEMONI FAMILIALI — Demoni care se domesticesc şi le place să trăiască pe lîngă oameni, care la rîndul lor le rămîn îndatoraţi.

Un istoric elveţian relatează că un baron de Regensberg se retrăsese în turnul castelului său din Basel pentru a putea studia mai bine Sfînta Scriptură şi literele. Localnicii erau foarte miraţi de această alegere, pentru că se ştia că turnul e locuit de un demon care pînă atunci nu lăsase pe nimeni să pătrundă acolo. Dar ba-

ronul era mai presus de o asemenea temere. Se spune că, în timp ce lucra, apărea și demonul, îmbrăcat ca orice om, se așeza alături, îl chestiona despre cercetările lui științifice, se întreținea pe diverse probleme, fără să-i facă vreodată vreun rău. Credul, istoricul adaugă că, în cazul în care baronul ar fi vrut să-i pună întrebări demonului, ar fi putut profita de o mulțime de informații utile.

DEMONI FEMEI — Demoni care își iau înfățișare de femei și sînt în căutare de bărbați. Rabinul Elias afirmă că în unele scrieri se vorbește despre faptul că Adam, în cei 130 de ani cînd nu s-a văzut cu Eva, a fost vizitat de aceste femei-demon, care apoi au dat naștere la demoni, fantome, spirite.

În Sicilia, în timpul domniei regelui Roger, un bărbat, în timp ce se scălda în lumina lunii, cu mai multe persoane, a crezut că cineva e gata să se înece, a alergat în ajutor și, scoțînd din apă o tînără frumoasă, s-a îndrăgostit de ea, a luat-o de nevastă și au avut un copil. După aceea ea a dispărut împreună cu progenitura ei, fără să mai audă vreodată ceva despre ea. În același secol, un soldat, după ce s-a bucurat de farmecele unei femei frumoase, s-a trezit în brațe cu un cadavru mirositor de animal, ceea ce nu a fost deloc plăcut. În scrierea sa despre Scoția, Hector de Boetia relatează despre un bărbat tînăr de o mare frumusețe, chinuit în fiecare noapte de o diavoliță care trecea prin ușa încuiată și, sub înfățișarea unei tinere încîntătoare, îi oferea sacrificiul farmecelor ei. El se plînse duhovnicului, care îl puse să postească, să se roage și să se spovedească și frumusețea diabolică încetă să-l mai viziteze. Sfîntul Ieronim vorbește și el de o Dulcinee a împăratului infernal care a încercat să doboare un tînăr anahoret din Tebaida. Deja trezise în el plăcerea carnală și să-și cheltuiască averea cînd zeița infernului îi dispăru din brațe ca un fum negru și des rîzîndu-i în nas. Delancre afirmă că, în Egipt, unui meșter potcovar, ocupat cu forja lui toată noaptea, i-a apărut un diavol, sub forma unei femei frumoase, care a dorit să fie iubită. Dar acesta, cu toate că era bărbat frumos, era cuminte și cinstit. De aceea, înainte de a se lăsa sedus, aruncă o bucată de fier înroșit în fața demonului, care fugi plîngînd.

Într-o zi de vară, călugării dintr-o mînăstire din Citeaux, dormind la prînz, a apărut în cameră un demon

sub înfățișarea unei călugărițe îmbrăcate în negru. Ea merse la fiecare dintre frați, fără să-i trezească. Ajungînd la patul celui cu înfățișarea cea mai curată, se aplecă asupra lui, îl mîngîie, îl îmbrățișă și-l sărută pe gură. Unul dintre călugări se trezi și observă uluit ceea ce se întîmplă. Dar în clipa cînd se apropie de patul cu pricina călugărița dispăruse, iar în pat se afla doar fratele, singur, dezvelit și într-o situație penibilă. Apoi cu toții se duseră la slujba de vecernie, în afară de fratele în disuție, care, obosit, nu putu părăsi patul. Ce a fost însă și mai îngrozitor, peste trei zile el a murit, după ce primise mîngîierile călugăriței, care nu fusese, după cum am spus, decît un diavol femeie deghizat.

DEMONI DE LA AMIAZĂ — În trecut se vorbea mult despre anumiți demoni care se arătau celor cu care aveau relații familiale, la amiază. Lucrul era frecvent și în secolul XVII. Demonul Agathion, care se întreținea cu filozoful Herodes, originar din Atena, în templul din Canobas, era unul dintre aceștia, căci Filostrat scrie că Herodes nu putea sta cu el de vorbă decît la orele amiezii. Acest demon era dintre aceia pe care grecii îl numeau *Paredroi*, familiali, ajutători omului. Demonul din această categorie îl urmează pe cel de care se atașează, sub formă de om sau de animal, lăsîndu-se legat sau închis într-o literă, într-o cifră, într-o fiolă sau inel gol și scobit pe dinăuntru. Acest demon, spune Leloyer, este cunoscut de magicieni, care îl folosesc. Spre marea mea părere de rău, sînt nevoit să spun că practica aceasta e prea puțin cunoscută în lumea creștină.

DESFONTAINES — În 1695, un anume Bezuel, care mai tîrziu a fost preot în orașul Valogne, fiind elev, la aproximativ 15 ani, a făcut cunoștință cu copiii unui procuror pe nume d'Abaquène, elevi și ei. Cel mai mare era de vîrsta lui, cel mai mic era cu 18 luni mai mic și se numea Desfontaines. Fiind probabil mai amabil decît fratele său, cei doi s-au împrietenit. În 1696, plimbîndu-se ei împreună, vorbeau despre o poveste pe care amîndoi o citiseră și în care se spunea că doi prieteni își promiseseră că cel care va muri primul va veni să-i dea vești celuilalt rămas în viață. Se spunea acolo că cel mort revenise și-i povestise prietenului lucruri surprinzătoare. Tînărul Desfontaines îi propuse lui Bezuel să încheie și ei un asemenea legămînt. La început Bezuel n-a vrut, dar cîteva luni mai tîrziu a fost de

acord, în momentul cînd prietenul său se pregătea să plece la Caen. Atunci Desfontaines a scos din buzunar două hîrtiuţe pregătite dinainte, una semnată cu sîngele lui, în care promitea, în caz de moarte, să vină la Bezuel să-i dea veşti despre el. Pe cealaltă hîrtie era acelaşi angajament. Bezuel o semnă cu mîna şi cu sîngele lui. Fericit, Desfontaines plecă împreună cu fratele lui, întreţinînd apoi corespondenţă cu prietenul rămas acasă. La 31 iulie 1697, după şase săptămîni de cînd Bezuel nu mai primise scrisori, aflîndu-se într-o zi pe cîmp, la amiază, se simţi brusc obosit şi apucat de o slăbiciune ciudată, care dispăru însă imediat. A doua zi, la aceeaşi oră, avu aceeaşi senzaţie şi ziua următoare la fel. Dar în această a treia zi, în timpul crizei, îl văzu pe Desfontaines, care îi făcea semne să vină la el. Cum acesta era aşezat, îi făcu semne să se aşeze lîngă el pe scaun. Dar Desfontaines nu înainta şi atunci Bezuel se sculă şi se îndreptă spre el. Spectrul îl apucă de braţul stîng şi-l conduse departe, pe o stradă alăturată. «Ţi-am promis, spuse el, că dacă voi muri înaintea ta voi veni să-ţi spun: alaltăieri, pe la ora aceasta, m-am înecat în rîu, lîngă Caen. Mă plimbam, mi-era cald şi mi s-a făcut poftă să mă scald. M-a apucat o stare de slăbiciune şi m-am dus la fund. Abatele de Ménil Jean, camaradul meu, s-a aruncat în apă, l-am apucat de picior dar, fie că a crezut că e un somon, fie că a vrut să urce la suprafaţă, m-a lovit în piept şi m-a aruncat la fund, într-un loc foarte adînc.» Apoi Desfontaines îi spuse prietenului său o mulţime de alte lucruri. Bezuel vru să-l îmbrăţişeze, dar lîngă el nu era decît o umbră. Totuşi era ţinut foarte stîns de braţ, strîngere care a simţit-o şi după aceea. Continua să vadă acea fantomă, era ceva mai înaltă decît prietenul lui viu şi era pe jumătate dezbrăcată. În părul blond avea înfiptă o inscripţie pe care se putea citi un singur cuvînt la. Avea aceeaşi voce: nu părea nici vesel, nici trist, şi era perfect liniştit. Îl rugă ca atunci cînd se va întîlni cu fratele său să-i spună că trebuie să le dea de înţeles părinţilor de ce s-a întîmplat şi să înveţe pentru el psalmii ce-i avusese el de învăţat pentru duminica trecută. Apoi se îndepărtă spunînd: «Chiar aşa», aşa cum făcea de cîte ori se despărţea de un coleg. Această apariţie s-a produs de mai multe ori. S-ar putea explica poate prin presentimente, simpatie şi altele. Abatele Bezuel a povestit toate acestea în

1708, la un dineu, de faţă fiind abatele Saint Pierre, care a relatat pe larg toate amănuntele în tomul 4 al scrierilor sale.

DEVOTAMENT — Stare de spirit a celor care se devotează. Istoria greco-romană e plină de exemple pe această temă. Să ne aducem aminte aici de devotamentul lui Decius [13]. Existau oraşe în care i se dădea unui singur om să poarte toate blestemele meritate de concetăţenii săi. Valerius Maximus vorbeşte de un cavaler roman, Curtius, care a dorit să atragă asupra sa toate nenorocirile de care era ameninţată Roma. La un moment dat, chiar în mijlocul pieţii pămîntul s-a deschis, spunîndu-se că numai o faptă de eroism ar putea repara dezastrul. Tînărul cavaler a încălecat, a făcut înconjurul oraşului în galop, apoi s-a aruncat în apele ce ieşiseră din pămîntul crăpat şi care imediat după aceea s-a închis.

În lucrarea lui Servius despre poetul Virgiliu se spune că la Marsilia, imediat ce se declanşa o epidemie de ciumă, timp de un an era hrănit cu cele mai bune alimente un om sărman. Acesta era apoi plimbat prin tot oraşul, aruncîndu-se asupra lui toate blestemele, iar după aceea alungat, pentru ca, în felul acesta, ciuma şi toate relele să plece odată cu el. [...]

DIAVOL — Nume care se dă în general demonilor. Vine de la un cuvînt grecesc [14] care-l defineşte pe Satan *aruncat* din cer. Se foloseşte termenul diavol atunci cînd se vorbeşte în general de orice spirit al răului. Anumiţi specialişti pretind că nu trebuie să confundăm demonii cu diavolii. Ei se deosebesc prin aceea că demonii sînt spirite familiale, iar diavolii sînt îngeri ai întunericului. După alţii, demonii sînt populaţia infernului, în timp ce diavolii sînt prinţii şi marii seniori. Dar această distincţie n-a fost adoptată.

Există mulţi diavoli care valorează mai mult decît renumele lor. Un călugăr, aflîndu-se în chilia sa, în rugăciuni, simţi deodată o foame neobişnuită şi imediat văzu o femeie frumoasă, care nu era decît un diavol, apropiindu-se de sobă, aprinzînd focul şi, găsind nişte legume pe care le avea călugărul, se apucă şi

[13] Se spune că Publius Decius, consul roman, într-o luptă cu latinii, s-a sacrificat spiritelor infernului, oferindu-se morţii, împreună cu armata sa, aruncîndu-se în rîndurile duşmanilor şi asigurînd astfel victoria Romei.

[14] În latină *diabolus*, în greceşte *diabolos*, «care desparte».

le tocă, le puse într-un blid, apoi dispăru. Călugărul își spori rugile, își înfrînă foamea și-l întrebă pe superior dacă poate mînca legumele preparate de diavol. Acesta îi răspunse că nimic din ceea ce a creat Dumnezeu nu trebuie aruncat, cu condiția să fie primit cu un gest de recunoștință. Călugărul mîncă legumele și fu de părere că niciodată nu mîncase ceva mai gustos...

Europenii și-l imaginează pe diavol ca pe un monstru negru la chip, în timp ce negrii îi atribuie culoarea albă. În Japonia, partizanii sectei Sintos sînt de părere că diavolul nu e altcineva decît vulpea. Ei exorcizează acest animal, ca pe un spirit al răului. În Africa, în general, diavolul este respectat. Negrii de pe Coasta de Aur (Ghana) nu uită, înainte de a începe masa, să arunce pe jos o bucățică de pîine destinată geniului răului. În cantonul Auté oamenii și-l reprezintă pe diavol ca pe un uriaș, cu jumătate de corp descompus, pe care, dacă-l atingi, îți atragi moartea. Ei nu uită nimic din ceea ce ar putea să-i ferească de furia acestui monstru. De aceea pun peste tot firimituri pentru el. Toți locuitorii practică o ceremonie bizară și extravagantă, prin care ei pretind că alungă din satele lor pe diavol: opt zile înaintea acestei ceremonii se pregătesc prin dansuri, ospețe etc. Este permis să insulți orice peesoană cît de distinsă, fără să fii pedepsit. Cînd a sosit ziua ceremoniei, dis-de-dimineață, poporul începe să strige cu putere; toți aleargă furioși, aruncînd cu pietre și tot ce găsesc în cale. Femeile scotocesc în toate colțurile casei, curăță vasele, de teamă ca diavolul să nu se fi ascuns într-o oală sau în alt loc. Ceremonia se termină cînd totul a fost răscolit și lumea a obosit: atunci ei sînt încredințați că diavolul e departe.

Locuitorii din insulele Filipine se laudă că întrețin legături cu diavolul. Ei spun că unii dintre ei, care au îndrăznit să stea singuri de vorbă cu diavolul, au fost uciși. De aceea, cînd vor să stea de vorbă cu el, se adună într-un număr mare. Insularii din Maldive, cînd sînt bolnavi, fac orice să-l cucerească pe diavol, îi sacrifică găini și cocoși etc.

S-a publicat la Amsterdam o Istorie a diavolului, în 2 volume, care e un fel de roman teologic în care isprăvile diavolului sînt adaptate fanteziei autorului.

DINȚI — Există cîteva povești miraculoase despre dinți. Mai întîi, s-au văzut nou născuți care aveau deja dinți. Cînd a venit pe lume, Ludovic al XIV-lea ar fi

avut doi dinți. Pyrus, regele Epirului, în loc de dinți avea un os continuu pe maxilarul de sus și altul pe cel de jos. În Persia ar mai fi existat oameni care se nășteau cu acest os. Republica gorgonelor trebuie să fi fost destul de respingătoare, după cum afirmă J.B. Salgues, dacă e adevărat că femeile aveau un singur ochi și un singur dinte pe care și-i împrumutau una alteia.

În 1591 s-a zvonit că în Silezia unui copil de șapte ani i-au căzut dinții și i-a apărut unul de aur. Se spunea că acesta e un semn de la Dumnezeu trimis acestui copil, pentru a-i consola pe creștinii asupriți de turci, deși nu se știa în ce a constat această consolare. Acest eveniment i-a preocupat pe mai mulți savanți și a stîrnit mai mult decît o dispută între oamenii mari ai timpului, pînă cînd, un aurar examinînd dintele copilului, a descoperit că acesta era unul obișnuit, căruia i se aplicase cu multă pricepere o foiță de aur. Dar înainte de a fi consultat aurarul se porniseră dispute și scrieri pe această temă. Noi mai adăugăm că, într-un sat din Senlis există o fîntînă despre a cărei apă se spune că face să cadă dinții fără nici un fel de durere sau alte simptome. Mai întîi ei se clatină în gură, ca limba unui clopot, apoi cad în chipul cel mai natural. Cei mai mulți locuitori din acest sat nu au dinți în gură.

În fine, citim în admirabilele secrete ale lui Albert le Grand că durerea de dinți poate fi calmată cerînd de pomană în cinstea Sfîntului Laurențiu. Rădăcinile de sparanghel sînt de asemenea un remediu foarte bun: uscate și aplicate pe dinții bolnavi, se pot scoate fără dureri.

DIOCLETIAN [15] — Pe cînd avea doar un grad inferior în armată, Diocletian se certa cu o druidă din Tongres, în vechea Galie belgiană. Cum femeia îi reproșa că e zgîrcit, el i-a răspuns rîzînd: «Voi fi mai darnic atunci cînd voi fi împărat!» — «Vei fi împărat, i-a spus femeia, cînd vei ucide un porc mistreț». Mirat, Diocletian a simțit crescînd în el ambiția de a grăbi împlinirea acestei preziceri, care ne-a fost relatată de Vopiscus. El a vînat mistrețul și în timpul acesta s-au urcat pe tron persoane la care nimeni nu se aștep-

[15] Împărat roman între 284—305, cunoscut pentru reformele sale sociale, politice și militare, precum și pentru reorganizarea conducerii imperiului.

ta. Își spunea fără încetare: «Am vînat mistreții, dar alții au profitat». Fusese consul și ocupa funcții importante. Cînd Numerianus [16] a fost ucis de socrul său, Arrius Aper, lui Diocletian i-au fost împlinite toate speranțele: armata l-a urcat pe tron. Și-a folosit de la început puterea ucigîndu-l el însuși pe perfidul Aper, al cărui nume e cel al mistrețului [17], spunînd că, în fine, a ucis mistrețul fatal. Se știe că Diocletian a fost unul dintre cei care a persecutat creștinismul și că a avut o fiică posedată de diavol.

DIODOR DIN CATANIA — Vrăjitor și magician a cărui amintire poporul a păstrat-o multă vreme. Se spunea că a fost cel mai mare vrăjitor al timpului său. Fascina oamenii într-o asemenea măsură, încît îi putea convinge că sînt preschimbați în animale. Putea să-i facă pe curioși să vadă ce se întîmplă în țările cele mai depărtate. Cînd a fost arestat ca magician, el a încercat să pară drept un făcător de minuni. L-a pus pe diavol să-l ducă din Catania la Constantinopol și înapoi într-o singură zi, ceea ce i-a creat reputația de sfînt. Numai că Dumnezeu n-a permis ca acesta să mai facă rău lumii multă vreme. Căci Leon, episcopul de Catania, l-a prins și l-a aruncat într-un cuptor încins, unde a murit ars.

DION DIN SIRACUZA [18] — Stînd într-o noapte culcat și meditînd, pentru că nu putea dormi, a auzit un mare zgomot. S-a sculat să vadă ce s-a întîmplat. La capătul unui culoar, a văzut o femeie înaltă, hidoasă la înfățișare, ca o furie, și care mătura pe jos. Și-a chemat imediat prietenii și i-a rugat să petreacă noaptea cu el, dar spectrul n-a mai apărut. Cîteva zile mai tîrziu, fiul lui Dion s-a aruncat de la o fereastră și a murit. În cîteva zile familia lui a fost distrusă și, după cum spune Leloyer, «măturată», exterminată din Siracuza, așa cum furia, care nu era decît un diavol, îl avertizase prin mătură.

DOLIU — Primii poeți afirmau că după moarte sufletele se așează în imperiul sumbru al tenebrelor. Probabil că datorită acestor idei, afirmă Saint Foix, s-a impus negrul drept culoare a doliului. Chinezii și locuitorii din Siam țin doliul în alb, crezînd că morții se transformă

[16] Numerianus a domnit ca împărat doar un an, între 283—284.

[17] În limba latină aper = porc mistreț.

[18] Guvernator în Siracuza (357—354 î.Hr.), asasinat din cauza despotismului său. În filozofie, discipol al lui Platon.

în genii binefăcătoare. În Turcia, doliul este marcat de culoarea albastră sau violetă, în Etiopia, de culoarea gri, în Peru, de culoarea cenușie a șoarecelui (cînd au intrat spaniolii în această țară). La japonezi, însemnul doliului este albul, în timp ce negrul este al bucuriei. În Castilia, veșmintele de doliu erau altădată din mătase albă. În semn de doliu persanii se îmbrăcau în haine închise și se tundeau, atît oamenii cît și animalele din familia respectivă. În Lycia[19], în timpul doliului, bărbații purtau haine femeiești. În Franța, Ana de Bretania, soția lui Lodovic al XII-lea, a schimbat la curte doliul din alb în negru. În Argos, se făceau mari ospețe la înmormîntare și se purtau în semn de doliu haine albe. La Delos, persoanele care purtau doliu își tăiau părul și-l puneau în mormîntul celui dispărut. Egiptenii își zgîriau pieptul și-și acopereau obrazul cu noroi. Purtau veșminte galbene sau maronii. La romani, femeile erau obligate să-și plîngă bărbatul mort, iar copiii tatăl mort, timp de un an de zile. Soții nu-și puteau plînge soțiile, nici tatăl copilul, dacă acesta nu împlinise trei ani.

Marele doliu al evreilor durează un an: el are loc la moartea părinților. Copiii nu se îmbracă în negru dar sînt obligați să poarte tot anul hainele cu care au fost îmbrăcați la înmormîntare, fără să le schimbe, oricît de uzate ar fi fost. În fiecare an, în ziua morții unuia din părinți, ei postesc. Doliul de mijloc durează o lună, el are loc cu ocazia morții unui copil, al unui unchi sau a unei mătuși. În acest timp, cei ce păstrează doliu nu au voie nici să se spele, nici să se parfumeze, nici să se bărbierească, nici măcar să-și taie unghiile. În acest timp nu se mănîncă în familie, iar relațiile dintre soți nu sînt permise. Doliul cel mic durează o săptămînă și se ține cu ocazia morții soțului sau soției. Venind de la înmormîntare, soțul îndoliat se spală pe mîini, își scoate pantofii și se așează la pămînt, gemînd și plîngînd, fără să lucreze ceva aceste șapte zile.

Chinezii în doliu se îmbracă în pînză albă groasă și timp de trei luni îl plîng pe cel dispărut. Magistratul nu-și îndeplinește funcția, avocatul își suspendă procesele, soții nu se apropie unul de altul. Bărbații tineri trăiesc retrași și nu se pot căsători decît după trei ani.

[19] Veche provincie în Asia Mică, învecinată la sud cu Marea Mediterană.

Doliul la locuitorii din Caraibe constă în tăierea părului și post sever, pînă cînd corpul mortului se descompune, după care au loc adevărate orgii menite să alunge tristețea din suflete. La anumite popoare din America doliul e în funcție de vîrsta mortului. Erau de neconsolat la moartea copiilor și nu plîngeau aproape deloc pe bătrîni. Doliul pentru copii, dincolo de durată, era ținut de întreaga comunitate în care se născuse copilul. În ziua morții unui copil nimeni nu îndrăznea să se apropie de părinți, care făceau o gălăgie îngrozitoare în casă, aveau loc accese de furie, de urlete disperate, își smulgeau părul, se mușcau și își zgîriau corpul. A doua zi stăteau în pat și plîngeau, a treia zi la fel și așa urma tot anul, timp în care nu se spălau deloc. Oamenii din localitatea respectivă plîngeau și ei de trei ori pe zi, pînă la înmormîntare, ca să demonstreze că participă la durerea familiei îndoliate.

DOMITIAN[20] — Într-o zi, în timpul unui festin dat în cinstea senatorilor romani, cu ocazia înfrîngerii dacilor, împăratul Domitian i-a introdus pe toți într-o sală îmbrăcată în negru, luminată de lămpi funerare. Fiecare oaspete s-a văzut așezat lîngă un coșciug pe care era scris numele său... Îndată, un grup de copii îmbrăcați în negru au interpretat un dans care reprezenta umbrele infernului. Odată dansul terminat, fiecare s-a așezat lîngă oaspetele pe care trebuia să-l servească. Bucatele au fost aceleași ce se ofereau memoriei morților la ceremoniile funerare. O liniște sumbră domnea peste adunare. Singurul care vorbea era Domitian. Spunea povești sîngeroase și-și întreținea senatorii cu imagini ale morții. În fine, au ieșit afară și fiecare conviv a fost însoțit acasă de oameni îmbrăcați în negru, înarmați și tăcuți. Abia au apucat să răsufle ușurați, că împăratul i-a rechemat la el pentru a le oferi fiecăruia vasele în care au mîncat și cîte un copil din cei ce jucaseră rolul micilor demoni.

Iată o adevărată satisfacție de tiran!

DRACONITA — Piatra legendară despre care Pliniu și alți cîțiva naturaliști au spus că se află pe capul dragonului. Pentru a putea fi luată, trebuia ca dragonul să fie adormit și apoi să i se taie capul.

[20] Domitian, ultimul dintre cei 12 Cesari, împărat roman între 81—96. Între anii 87—89 a purtat războaie împotriva dacilor. A murit tînăr, la 45 de ani, asasinat de aristocrați, cu concursul soției sale.

DRAGON (BALAUR) — S-a făcut multă vîlvă în jurul dragonului dar noi astăzi nu-l mai vedem. Se zice că era un șarpe înaripat. Filostrat afirmă că arabii care voiau să ajungă ghicitori sau vrăjitori mîncau inima sau ficatul unui dragon zburător.

În Fenicia, la Beirut, se cunoaște locul unde Sfîntul Gheorghe a ucis balaurul cel monstruos și a eliberat pe fiica regelui, care era cît pe ce să fie devorată. Se spune că a fost redată părinților nevătămată. La mică distanță se mai vede încă peștera balaurului și o magherniță unde fetele ce trebuia să le înghită balaurul erau expuse. Tot în apropiere se află și locul unde ucisese Perseu monstrul. Pe aceste locuri, devenite ilustre prin acțiunile curajoase ale Sfîntului Gheorghe, se afla o biserică, care nu mai dăinuie însă [...]

Diavolul poartă adesea numele de «bătrînul dragon» și de cîteva ori a luat chipul acestui animal miraculos. Olibrius, guvernatorul Antiohiei, a trimis-o pe Sfînta Margareta la închisoare deoarece era creștină. Singură fiind, ea s-a rugat cerului să i-l trimită pe diavol. Deodată i-a apărut în față un balaur uriaș care a deschis o gură imensă gata s-o înghită. Gura îi era așa de mare încît sfînta n-a știut ce să facă. Lungindu-și maxilarul superior peste capul Margaretei și limba pe sub picioarele ei, balaurul a înghițit-o dintr-odată. Dar înainte de a o mesteca, ea a făcut semnul crucii. Îndată balaurului i-a crăpat burta, Margareta a rămas întreagă și nevătămată în celula ei, iar balaurul a dispărut nu se știe cum. A reapărut însă imediat, sub înfățișare de om. Margareta l-a recunoscut, l-a apucat de piept și nu l-a slăbit pînă nu l-a doborît. Deci Sfînta Margareta nu trebuie reprezentată călare pe un balaur, pentru că ea l-a învins pe balaurul cu chip de om [...]

Chinezii întrețin un fel de cult al dragonului. El apare pe îmbrăcăminte, pe cărți, în tablouri. Este un principiu al fericirii lor. Ei cred că acest monstru stăpînește anotimpurile, hotărăște cînd să cadă ploile și cînd să tune; sînt convinși că lui i-au fost încredințate, pentru a le păzi, toate bunurile pămîntului și locuiește de obicei pe cei mai înalți munți.

Dragonul era foarte important pentru strămoșii francezilor și toate poveștile despre balauri își au originea în trecutul foarte îndepărtat. Vom relata aici ceea ce crede Eloi Johanneau despre balaurul din Niort. Un soldat fusese condamnat la moarte pentru că dezerta-

se. El a aflat că la Niort, locul său de baştină, un balaur imens făcea numeroase victime şi că se oferea o frumoasă recompensă celui care ar fi putut scăpa ţinutul de el. S-a prezentat la faţa locului şi i s-a promis graţierea în caz că ar reuşi să înfrîngă balaurul. Înarmat pînă în dinţi şi punîndu-şi pe faţă o mască de sticlă, soldatul cel curajos s-a dus la grota unde stătea balaurul înaripat, pe care l-a găsit dormind. Trezit în urma unui prim atac, s-a ridicat şi şi-a luat zborul spre agresor. Toţi cei din jur au fugit, numai soldatul l-a aşteptat ferm pe poziţie. Balaurul a căzut asupra lui şi l-a dărîmat cu greutatea lui, dar în clipa aceea soldatul a prins momentul şi i-a înfipt pumnalul în gîtlej. Monstrul i-a căzut la picioare. Bravul războinic se pregătea să culeagă roadele victoriei sale cînd, mînat de o fatală curiozitate, şi-a scos masca, pentru a-l vedea pe redutabilul său duşman. Deja îi dăduse ocol, cînd monstrul, rănit de moarte, înotînd în propriu-i sînge, şi-a adunat forţele care păreau că-l părăsiseră, s-a aruncat de gîtul învingătorului şi i-a transmis un venin răufăcător, încît acesta a pierit în plin triumf.

În cimitirul spitalului din Niort se mai vedea pînă de curînd un vechi mormînt al unui om «ucis de veninul şarpelui». Dar un astfel de mormînt, adaugă Yohanneau, nu dovedeşte existenţa dragonului mai mult decît ar putea dovedi existenţa zeilor egipteni, greci şi romani, mormintele lor. Aceste morminte nu dovedesc decît credulitatea popoarelor care, după un interval de un secol, au sfîrşit prin a privi alegoriile drept istorie şi personajele fabuloase drept persoane istorice.

DRUIZI — Preoţi ai galilor. Ei dădeau lecţii de înţelepciune şi morală celor mai înalte personalităţi ale ţării. Locuiau în păduri şi pretindeau că au cunoştinţe despre mărimea şi forma pămîntului, despre mişcarea aştrilor şi voinţa zeilor. Afirmau că sufletele circulă veşnic din lumea aceasta în cealaltă, adică ceea ce numim moarte ar fi intrarea în altă lume şi ceea ce numim viaţă ar fi ieşirea, pentru a reveni în lumea aceasta.

Druizii din Autun[21] atribuiau mari virtuţi oului de şarpe. Aveau drept emblemă pe stindard un şarpe de argint pe fond albastru, iar deasupra un vîsc împodobit cu ciucurii lui. Mai marii druizilor aveau drept simbol cheia.

[21] Localitate în Franţa, în zona împădurită a Masivului Central.

În mica insulă Sena, astăzi Sein (Finister), avînd în față coasta Quimperului, exista un colegiu pentru fete druide, pe care galii le numeau *Senes* (profetese). Ele erau nouă la număr, rămîneau virgine, făceau oracole și aveau puterea să oprească vînturile și să stîrnească furtunile. Puteau să ia forma oricărui animal, să vindece cele mai grele boli și să prezică viitorul. Existau și druide care se căsătoreau, dar ele nu ieșeau decît o dată pe an din mînăstire și n-aveau voie să petreacă decît o zi cu soții lor. Erau venerate și dădeau naștere în fiecare an cîte unui copil.

Guvernarea teocratică a druizilor, milioanele de genii cu care populau natura, puterea acestor înțelepți asupra naturii, închipuirile lor despre fantastic nu au dispărut în Bretania odată cu venirea preoților creștini. Nu s-a schimbat decît denumirea obiectului venerației lor. Eroii legendelor lor sînt pustnici neprihăniți, sobri și plini de virtute, trăind în păduri, înfruntînd asprimea naturii. Ei potolesc furtunile, despică valurile oceanului, plutesc peste urnele de piatră, transformă în arbori propriile lor toiege. Sub picioarele lor izvorăsc ape, ei vindecă bolnavii, la trecerea lor aerul devine îmbălsămat, morții învie și întregul univers se supune legilor lor.

DRUSUS — Însărcinat de împăratul Augustus cu comanda armatei romane în războiul cu Germania și pregătindu-se să treacă peste Elba, după ce obținuse mai multe victorii, lui Drusus i-a ieșit înainte o femeie impunătoare care i-a spus: «Unde alergi, Drusus? Nu te-ai săturat de atîtea victorii? Află că zilele-ți sînt numărate...» Tulburat de aceste vorbe, Drusus s-a întors din drum, a sunat retragerea și a murit pe malurile Rhinului. Tot atunci au fost văzuți doi cavaleri necunoscuți care se învîrteau cu caii lor în jurul taberei romane, iar în împrejurimi s-au auzit plînsete și gemete de femei, ceea ce în asemenea împrejurări e normal.

DSIGOFK — O parte a infernului japonez, unde păcătoșii sînt supuși la chinuri, în funcție de numărul și felul crimelor. Chinurile nu durează decît un anumit timp, la capătul căruia sufletele sînt trimise în lume pentru a anima corpurile animalelor impure ale căror vicii se aseamănă cu cele care au murdărit acele suflete. De aici ele trec pe rînd în corpurile animalelor mai nobile, pînă cînd reintră în corpurile umane în care ele pot să fie demne sau nu de noi încercări.

DUALISM — Pe pămînt există cutremure, furtuni, uragane, inundații, boli contagioase, animale cu mușcătura veninoasă, animale sălbatice, oameni răi, perfizi și cruzi. Or, o ființă folositoare, spun dualiștii, nu poate face rău. Deci există două tipuri de ființe, care înseamnă și două principii: unul, al binelui, celălalt, al răului, la fel de puternice, eterne și care nu încetează să se lupte între ele.

Dumnezeu a dat omului liberul arbitru și o aplecare egală spre bine ca și spre rău: e dreptul lui să aleagă. Omul lipsit de pasiuni și obligat să facă binele, fără să poată face rău, va fi un virtuos fără să o merite. Într-o lume fără pericole și fără griji, omul va trăi lipsit de plăceri. Virtutea nu strălucește decît prin contrast cu viciul și dacă e adevărat că Dumnezeu a considerat pămîntul ca un loc al încercărilor pentru muritori, aceasta nu înseamnă că răsplătește doar o mașină care funcționează pentru că e bine montată!

Deci, omul a fost creat din patimi și înțelepciunea divină l-a înconjurat de bine și de rău. Totuși, cei ce au construit sistemele și care strigă că hotărîrile Celui de Sus sînt de nepătruns, fără să se obosească să le sondeze profunzimea, ne-au învățat că omul, odată creat, a întruchipat perfecțiunea și că a fost împins spre rău prin păcatul unuia singur, că diavolul e mereu pe lîngă el, spre a-l tenta, iar îngerii pentru a-l susține etc. Astfel a apărut *dualismul*, căci totul ne dovedește că demonii sînt cel puțin la fel de puternici ca îngerii. Saint Foix spune că dacă reflectăm atent, ar trebui să considerăm dualismul mai absurd decît idolatria. Laponii afirmă că Dumnezeu, înainte de a crea pămîntul, s-a consultat cu spiritul răului, pentru a hotărî cum să realizeze fiecare lucru. Dumnezeu a propus ca arborii să fie plini cu mădură, lacurile cu lapte, iar plantele și pomii să fie încărcați cu cele mai gustoase poame. Din nefericire, diavolului nu i-a plăcut un plan atît de favorabil omului și, de aici, vine faptul că Dumnezeu n-a putut face lucrurile atît de bine cît ar fi dorit.

Unul din Ptolemei susținea că Dumnezeu avea două neveste care, din gelozie, se certau tot timpul și că răul, atît cel moral cît și cel fizic, venea numai din dezbinare, uneia plăcîndu-i să strice, să schimbe sau să distrugă ce făcea cealaltă.

E

EBLIS — Nume pe care mahomedanii îl dau diavolului. Ei spun că în momentul cînd a fost conceput profetul lor, tronul lui Eblis a fost aruncat în infern şi că idolii păgîni au fost distruşi.

ECOU — Aproape toţi fizicienii au atribuit formarea ecoului unei răsfrîngeri a sunetului, asemănător fenomenului luminii care cade pe un corp lucios. Dar după cum a observat d'Alembert[22], explicaţia nu este fondată, deoarece, în acest caz, pentru formarea ecoului ar trebui o suprafaţă lustruită, ceea ce nu este conform realităţii: ecoul îl auzim în fiecare zi, în faţa unui zid vechi, a unui masiv stîncos, a unei păduri şi chiar a unui nour. Ecoul este produs prin intermediul unuia sau mai multor obstacole care interceptează sunetul şi-l întoarce îndărăt.

Există ecouri simple şi ecouri compuse. În cazul celui dintîi, auzim o simplă repetare a sunetului, iar în cazul celui de al doilea, îl auzim o dată, de două ori, de trei-patru ori în plus. Se întîmplă să auzim mai multe cuvinte repetate unul după altul, atunci cînd ne aflăm la o oarecare distanţă de ecou, în aşa fel încît avem timp să spunem alte cuvinte înainte ca repetarea primului să ne fi ajuns la ureche. Pe marea alee a castelului Villebertain, la două leghe de Troyes, se aude un ecou care repetă un vers de 12 silabe.

Cîteva ecouri au obţinut un fel de celebritate. În descrierea sa despre Italia, Misson vorbeşte despre un ecou din podgoria Simonetta, care repetă de 40 de ori acelaşi cuvînt. La Woodstock, în Anglia, un ecou repeta acelaşi sunet aprope de 50 de ori. La cîteva leghe de Glascow, în Scoţia, se produce un ecou şi mai ciudat: cineva cîntă la trompetă o arie din opt pînă la zece note. Ecoul le repetă cu fidelitate, dar cu o terţă mai jos, şi aceasta se întîmplă de trei ori, întrerupt doar de un moment de linişte.

În anumite perioade ale timpului, au existat oameni destul de simpli pentru a căuta în ecou sensuri profetice. Scriitorii din ultimele secole au păstrat, pe această temă, cîteva dialoguri de prost gust.

[22] D'Alembert (1717—1783), scriitor, filozof şi matematician francez. Opera sa capitală este *Tratatul de dinamică*.

«Un amant: Spune-mi, o, crud amor, mi-am pierdut fericirea?

Ecoul: Da.

Amantul: Cînd ne cucereşti inima şi perfidele tale promisiuni ne duc pe drumul pierzaniei nu vorbeşti în felul acesta.

Ecoul: Atunci mint.

Amantul: Ai milă, nu rîde de suferinţa mea. Răspunde-mi, mai pot spera?

Ecoul: Nu.

Amantul: În regulă, deci îmi doreşti moartea, mă duc.

Ecoul: Aleargă!

Amantul: Toată regiunea, instruită de tine, nu va fi atît de smintită să spună măcar o vorbă de laudă despre tine.

Ecoul: Şterge-o!"

Vechii scoţieni credeau că ecoul este un spiriduş căruia îi plăcea să repete sunetele.

ECLIPSE — În antichitate, atenienii îi ardeau de vii pe cei ce îndrăzneau să spună că o eclipsă se producea prin interpunerea corpului lunii sau al pămîntului. La păgîni, domnea credinţa că eclipsele de lună proveneau din puterea magică a unor cuvinte prin care luna era smulsă de pe cer, adusă pe pămînt pentru a fi constrînsă să arunce peste ierburi o zgură care ar fi putut face ca pămîntul să fie favorabil vrăjilor. Pentru a elibera luna de acest chin şi pentru a se evita puterea farmecelor, trebuia împiedecată să audă cuvintele magice, şi aceasta se realiza printr-o teribilă gălăgie.

De obicei o eclipsă anunţa mari nenorociri şi s-au văzut adesea, în antichitate, armate refuzînd să lupte din cauza unei eclipse.

În Peru, în cazul unei eclipse de soare, localnicii credeau că soarele e supărat pe ei şi se credeau ameninţaţi de o mare nenorocire. Le era şi mai teamă de eclipsa de lună. Cînd o vedeau neagră, o credeau bolnavă şi erau convinşi că vor muri cu toţii dacă se va înnegri de tot. Atunci ea va cădea de pe cer şi va veni sfîrşitul lumii. Erau atît de îngroziţi, încît atunci cînd începea eclipsa, făceau zgomote asurzitoare cu trompete, cornete şi tobe, biciuiau cîinii pentru a-i face să urle, în speranţa că luna, care iubea animalele, se

va trezi din toropeala pe care i-o dădea boala, făcîndu-i-se milă de ele. În același timp, bărbați, femei, copii o implorau cu lacrimi în ochi, cu strigăte grozave, să nu moară, de teamă că lucrul acesta ar aduce pieirea tuturor. Și tot zgomotul acesta nu înceta decît atunci cînd luna, reapărînd, aducea calmul în acele spirite cuprinse de groază [...]

Francezii, la fel de naivi ca și alte popoare, priveau eclipsele ca pe semne rele. Astfel, marea eclipsă din 1033 a fost considerată ca un avertisment al morții regelui Robert, iar cea din 704 ca o prezicere a nereușitei conspirații lorzilor Catesby și Percy din Anglia. În fine, o eclipsă din 13 august 1664 a fost anunțată ca o prevestire a unui potop asemănător cu cel al lui Noe sau unul de foc ce ar fi urmat să aducă sfîrșitul lumii [...]

Păgînii pretindeau că magicienii, mai ales cei din Tesalia, unde ierburile veninoase erau foarte obișnuite, aveau puterea ca, prin vrăjile lor, să atragă luna pe pămînt și în acest caz trebuia făcut un mare zgomot din cazane și alte obiecte pentru a o împiedeca să le audă strigătele. Acest obicei a fost împrumutat de la egipteni, care o venerau pe Isis, simbol al lunii, făcînd în timpul ceremonialului asemenea zgomote din cazane și tobe.

În India, cînd există eclipsă de lună și soare, se spune că un anumit demon își întinde ghearele negre peste aștri, vrînd să-i smulgă. În acest timp, rîurile sînt acoperite de capete de indieni, care stau în apă pînă la gît. Și laponii sînt convinși că eclipsele de lună sînt opera demonilor. Chinezii, înainte de venirea misionarilor, pretindeau că eclipsele se produceau din cauza unui geniu al răului care acoperea soarele cu mîna dreaptă și luna cu mîna stîngă. Totuși, opinia aceasta nu era generală, pentru că unii afirmau că în mijlocul soarelui se află o mare gaură și că atunci cînd luna se afla în fața soarelui, era normal să fie întunecată.

Perșii credeau că Dumnezeu ține soarele închis într-un tub care se închide și se deschide la capăt printr-un oblon. Acest frumos ochi al lumii luminează și încălzește universul prin această gaură. Și cînd Dumnezeu vrea să-i pedepsească pe oameni luîndu-le lumina, îl trimite pe arhanghelul Gavril să închidă oblonul, ceea ce produce eclipsele.

Negrii mahomedani care trăiesc în mijlocul Africii atribuie eclipsele de lună unei pisici care-și pune laba între lună și pământ, iar pe toată durata eclipsei cîntă și dansează în cinstea lui Mahomet.

Mexicanii, de frica eclipselor, în timp ce se produceau, posteau. Femeile se flagelau, iar fetele își luau sînge din braț. Ei își imaginau că luna a fost rănită de soare din cauza vreunei certe.

EDRIS — Nume pe care musulmanii îl dau lui Enoch[23], asupra căruia s-au păstrat diverse legende. În conflictele permanente dintre fiii lui Seth și ai lui Cain, Enoch a fost primul care a introdus obiceiul de a face sclavi. El a primit de la Dumnezeu, odată cu darul științei și al înțelepciunii, 30 de cărți pline cu secretele unor științe abstracte și el însuși a compus altele, la fel de puțin cunoscute. Dumnezeu l-a trimis în neamul cainiților pentru a-i aduce pe calea cea bună. Dar aceștia refuzînd să-l asculte, i-a înfrînt în război și i-a transformat în sclavi. Orientalii îi atribuie inventarea penei de scris și a acului, deci a scrisului și cusutului, a astronomiei și aritmeticii și mai ales a *geomanciei* (ghicitul în pământ, praf sau pietre). S-a mai spus, de asemenea, că el a fost cauza nevinovată a idolatriei. Unul din prietenii apropiați, îndurerat de răpirea lui, a alcătuit, instigat de diavol, un chip al său atît de izbutit, zile întregi întreținîndu-se cu el, aducîndu-i laude, care, încetul cu încetul au degenerat în superstiție.

ELEAZAR — Faimos magician, evreu de origine, care prindea de nasul posedaților un inel în care era închisă o rădăcină folosită și de Solomon și care se bănuiește a fi ceapa de mare. Abia îi adulmeca mirosul și demonul îl trîntea la pământ pe cel posedat și îl părăsea. Apoi magicianul recita din Solomon și, în numele acestui împărat, îi interzicea demonului să revină în același corp. După care, umplea un ulcior cu apă și-i poruncea demonului să-l trîntească de pământ. Spiritul răului asculta și acest semn era dovada că și-a părăsit cuibușul.

[23] Enoch — personaj biblic, tatăl lui Matusalem. După Vechiul Testament (Geneza, V), ar fi trăit 365 de ani și ar fi fost luat de Dumnezeu în ceruri «ca să nu vadă moartea» (Noul Testament, Pavel, Evrei, XI). A se vedea pe larg despre acest personaj în *Dicționar de mitologie generală* de Victor Kernbach, Editura Albatros, 1983, p. 190.

ELEFANT — S-au spus lucruri minunate despre elefant. Se mai poate citi încă în cărțile vechi că elefantul nu are încheieturi și că din această cauză e obligat să stea în picioare sprijinit de un copac sau de un zid și că nu se mai poate ridica odată căzut. Această eroare a fost acreditată de Diodor din Sicilia, de Strabon și de alți scriitori. Pliniu spune că elefantul o ia la fugă la vederea unui porc. Într-adevăr, s-a văzut, în 1769, că un porc introdus în menajeria din Versailles a produs cu grohăitul lui o asemenea agitație unui elefant, încît acesta și-ar fi rupt legăturile dacă infamul animal n-ar fi fost imediat scos afară.

Aelian afirmă că ar fi existat un elefant care a scris adevărate cugetări și chiar ar fi vorbit. Cristophe Acosta ne asigură de același lucru. Am vorbit în lucrarea noastră despre femei care ar fi născut elefanți. Sfîntul Clement din Alexandria și Dio Cassius conferă acestui animal sentimente religioase. Dimineața, spun ei, elefantul salută soarele cu trompa, seara îngenunchează în semn de respect, iar cînd apare la orizont luna nouă, el adună flori ca să-i ofere un buchet. Se știe că elefanților le place muzica și Arrianus [24] ne spune că el a avut un elefant care, la sunetul țambalului, îi făcea pe tovarășii lui să danseze. La Roma au fost văzuți elefanți dansînd și executînd salturi periculoase peste coardă... În sfîrșit, înainte de serbările organizate de Germanicus [25], 12 elefanți costumați au executat un balet, după care li s-a servit o masă copioasă. S-au așezat cu mult respect pe paturile ce li se pregătiseră. Cei de parte bărbătească erau îmbrăcați în togă, iar femelele în tunică... S-au comportat cu toată decența unor oaspeți bine crescuți, și-au ales bucatele cu multă pricepere și s-au făcut remarcați atît prin sobrietate cît și prin politețe.

În Bengal, elefantului alb i se acordă onorurile rezervate divinității: i se dă să mănînce din vase de argint aurit, iar cînd e scos la plimbare, 10 persoane dintre cele mai distinse poartă deasupra capului lui un baldachin. Călătoria lui e un fel de triumf și toate instrumentele din ținut îl acompaniază. Același ceremonial se observă cînd este adăpat. Cînd iese din rîu, un nobil de la curte îi spală picioarele într-un bazin de argint.

[24] Arrianus Flavius, istoric grec din secolul II, autor al unei lucrări despre Alexandru cel Mare.

[25] Germanicus, general roman, învingătorul lui Arminius în Germania (15 î.Hr. — 19 d.Hr.).

ELIXIRUL VIEȚII — După Trevisan, elixirul vieții nu este altceva decît reducția pietrei filozofale în apă de mercur, sau, cum i se mai spune, aur potabil. El vindecă tot felul de boli și prelungește viața dincolo de marginile obișnuite. «Elixirul ideal» sau «Elixirul roșu» transformă arama, plumbul, fierul, și orice alt metal în aur mai curat decît cel extras din mină. «Elixirul ideal» sau «elixirul alb», care se mai numește și esență de talc, transformă orice metal în argintul cel mai fin.

Iată rețeta unui alt elixir al vieții: luați opt livre [1 livră = 0,48 kg] de apă de mercur, două livre de limba mielului, tulpina și frunzele, 12 livre de miere de cea mai bună calitate. Puneți totul la fiert, lăsați să clocotească pînă face spumă, strecurați și lăsați să se limpezească. Separat, puneți să se infuzeze, timp de 24 de ore, patru uncii [o uncie = 0,28 gr.] de rădăcină de gențiană tăiată mărunt, într-un clondir de 1 1/2 litri vin alb, pe cenușă caldă, agitînd tot timpul. Strecurați printr-un tifon fără să stoarceți, apoi turnați peste zeama cu miere, fierbeți încet totul pînă ce capătă consistența unui sirop. Puneți apoi la răcit într-un vas smălțuit de pămînt, apoi în sticle pe care le veți păstra la răcore. Luați în fiecare dimineață o lingură. Acest sirop prelungește viața, restabilește sănătatea și combate orice fel de boală, chiar și guta, ușurează crampele intestinale și cînd în om nu mai rămîne decît o bucățică de plămîn, restul fiind alterat de boală, medicamentul îl menține pe cel bun și îl vindecă pe cel rău. Vindecă apoi durerile de stomac, sciatica, amețelile, migrena și în general durerile organelor interne. Secretul acestei băuturi l-a mărturisit un sărman țăran din Calabria celui care fusese numit de Carol al V-lea ca general al armatei navale trimisă în Barbaria[26]. Omul era în vîrstă de 132 de ani, așa cum îi declarase generalului, care stătea în gazdă la el. Văzîndu-l atît de bătrîn, s-a interesat cum trăiește, el și vecinii lui, tot de aceeași vîrstă și la fel de sănătoși și veseli ca și cum ar fi avut 30 de ani, deși dăduseră a înțelege că duseseră o viață destul de ușuratică. Un conte german, bolnav de 13 ani, a fost și el vindecat, electorul de Bavaria, condamnat de toți medicii din imperiu, marchiza de Brandeburg, pa-

[26] Numele Barbaria era dat în trecut țărilor africane din nord, situate la vest de Egipt (Maroc, Algeria, Tunis).

ralitică de nouă ani, ducesa de Friburg stînd de multă vreme în pat după o boală îndelungată și mulți alți oameni de marcă al căror număr este infinit. În fine, toți cei ce au băut elixirul vieții au simțit rezultatele acestei experiențe [...]

EMMA — Fiica lui Richard al II-lea, duce de Normandia. Această prințesă s-a căsătorit cu Ethelerd, rege al Angliei și a avut doi fii, dintre care unul a domnit după moartea tatălui său. A fost cunoscut sub numele de Sfîntul Eduard. Era normal ca Emma, în timpul domniei fiului ei, să aibă un mare credit, cu atît mai mult cu cît era ambițioasă, inteligentă, iar Eduard era modest, blînd și indulgent, calități esențiale la un sfînt, dar puțin indicate în conducerea unui regat. Deci el își asculta mama cu docilitate. Dar Godwin, conte de Kent, ministrul său, care nu suporta să-și împartă autoritatea cu Emma, a încercat s-o piardă. El a avut îndrăzneala să o acuze de mai multe crime și priceperea să-și sprijine acuzațiile pe mărturiile unor mai mari de la curte, nemulțimiți și ei de puterea prințesei. Fără să cerceteze, regele a deposedat-o pe mama sa de averi, sub pretext că erau obținute pe nedrept. Prințesa, care cunoștea caracterul slab al fiului ei, nu s-a lăsat învinsă, a alergat la episcopul de Wincester, Alwin, ruda sa, al cărui caracter pios avea să aibă o mare influență asupra lui Eduard. Contele Kent, vrînd să îndepărteze un protector atît de puternic, a acuzat-o pe prințesă de relații imorale cu acest prelat, sub pretext că îi făcea numeroase vizite. Această nouă acuzație, sprijinită și de dușmanii preotului a făcut impresie asupra bunului Eduard. El a avut slăbiciunea să o pună pe mama sa sub acuzație și ea a fost condamnată la proba de purificare prin foc. Obiceiul din acele vremuri cerea ca acuzatul să treacă cu picioarele goale peste nouă brăzdare de plug înroșite în foc. În cazul Emmei, sentința cerea ca ea să facă nouă pași peste aceste fiare, pentru ea, și alți cinci pentru episcopul de Wincester, pe care ea îl respecta foarte mult. Ea a acceptat și și-a petrecut toată noaptea în rugăciuni, lîngă mormîntul Sfîntului Fursi. A doua zi, a pășit peste cele nouă brăzdare însoțită de doi episcopi, îmbrăcată ca o femeie din popor, cu picioarele dezgolite pînă la genunchi. Focul nu i-a pricinuit nici un rău, în felul acesta nevinovăția ei fiind pe deplin dovedită. Regele s-a aruncat la picioarele ei, i-a cerut iertare și, pentru a repara insulta care

i-a fost adusă ei și episcopului de Wincester, s-a lăsat biciuit de episcopi, acțiune care singură dovedește sfînta naivitate a bunului Eduard.

EMPUSA[27] — Un fel de demon pe care Aristofan, în comedia sa *Broaștele*, îl reprezintă ca pe un spectru oribil, care-și ia diferite chipuri: de cîine, de femeie, de bou, de viperă etc., cu privirea feroce, un picior de măgar și unul de plumb, o flacără în jurul capului — un monstru care face numai rău.

Țăranii greci și ruși, care mai păstrează credințele populare legate de acest monstru, în timpul cositului și seceratului tremură numai la gîndul că s-ar întîlni cu Empusa, căci acest demon rupe brațele și picioarele cosașilor și secerătorilor, dacă aceștia nu se aruncă cu fața la pămînt în clipa cînd se arată. În Rusia se spune chiar că Empusa și demonii de la amiază, supuși și ei acestui monstru oribil, parcurg cîteodată, la amiază, străzile, îmbrăcați în haine de doliu, și rup brațele celor ce îndrăznesc să-i întîlnească și să-i privească în față. Mijlocul de a îndepărta Empusa este să-i asculți pe cei din vechime, care spun că trebuie să-l înjuri. Fiecare cu gustul lui!

Vasco da Gama, citat de Leloyer în *Istoria fantomelor*, spune că în orașul Calicut din India există un templu consacrat demonilor din specia Empusei. Nimeni nu îndrăznește să intre aici, mai ales miercurea, decît după orele amiezii, căci dacă intri cumva la amiază vei pieri într-o clipă.

Epicharme afirmă că faimosul Empusa își ia felurite înfățișări: cînd un arbore, cînd un bou, cînd o viperă, apoi o muscă, în fine, deghizat într-o femeie frumoasă dar totdeauna călcînd pe piciorul drept, avîndu-l pe stîngul de plumb sau în formă de picior de măgar.

ENIGMĂ — În vechile legende despre Napoli putem citi că, sub domnia lui Robert Guiscard, s-a găsit o statuie care avea capul aurit și pe care scria: «La Calendele din mai, la răsăritul soarelui, capul meu va fi în întregime din aur». Regele Robert a încercat multă vreme să descifreze sensul acestei enigme, dar nici el, nici oamenii de știință din regatul său n-au putut găsi răspunsul. Totuși, un prizonier de război, sarazin de origină, a promis regelui să interpreteze acest text, cu condiția să i se acorde libertatea fără nici o răscumpăra-

[27] În zoologie empusa este o insectă asemănătoare libelulei.

re. El l-a avertizat pe rege să observe, în primele zile din mai, la răsăritul soarelui, umbra capului statuiei și să pună să fie săpat pămîntul în locul unde va cădea umbra. Robert i-a urmat sfatul și pe locul acela s-au găsit mari bogății, care l-au ajutat apoi să poarte războaiele în Italia. Și el l-a răsplătit pe sarazin nu numai oferindu-i libertatea dar și importante sume de bani.

Există multe enigme legate de preziceri (a se vedea în lucrarea noastră *astrologie, oracole, profeții* etc.) Mai cunoaștem un tratat foarte ciudat despre enigme, al părintelui François Menestrier, intitulat *Filozofia imaginilor enigmatice*, în care vorbește despre enigme, hieroglife, profeții, destine, preziceri, loterii, talismane, vise, centuriile lui Nostradamus și despre bagheta magică (Lyon, 1694).

EPICUR — Cine nu deplînge soarta lui Epicur[28], care a avut nefericirea să fie considerat, înainte de toate, supus plăcerii simțurilor și căruia, din această cauză, i-a fost dezonorată memoria? Dacă ne gîndim că a trăit 70 de ani, că a elaborat mai multe lucrări decît oricare alt filozof, că se mulțumea cu pîine și apă și că atunci cînd voia să ia masa în tovărășia lui Jupiter mai adăuga puțină brînză, vom fi siliți să revenim asupra acestei false prejudecăți. Să-l consultăm pe Diogene Laertius, în scrierile lui vom găsi descrisă viața lui Epicur, scrierile sale, testamentul său, și ne vom convinge că tot ce s-a spus despre el sînt calomnii. Ceea ce a contribuit la această eroare a fost proasta înțelegere a doctrinei sale. De fapt, el nu vedea fericirea în plăcerile corpului, ci în acelea ale spiritului și în liniștea pe care, după părerea lui, o puteai obține prin înțelepciune și virtute.

ESCHIL — Celebru poet tragic grec, căruia i s-a prezis că va muri prin dărîmarea unei case. Din cauza aceasta s-a hotărît să trăiască în plin cîmp. Dar un vultur care ducea în gheare o broască țestoasă și-a lăsat prada peste capul pleșuv al poetului, gîndind probabil că e o stîncă. Și astfel prezicerea s-a împlinit.

EURYNOM — Demon din rangurile superioare, prinț al morții, după părerea unor specialiști. Are dinți lați

[28] Epicur (341—270 î.Hr.), filozof grec. Noțiunea de «plăcere», ca fiind binele suprem în viață, a fost într-adevăr greșit interpretată. Epicur plasa această idee în legătură cu cultivarea spiritului uman și practicarea virtuților.

și lungi, un corp oribil, plin de răni și, drept îmbrăcăminte, o piele de vulpe. Pausanias afirmă că se hrănește cu stîrvuri și mortăciuni. În templul din Delphi era reprezentat într-o statuie de culoare neagră, cu dinții mari ca de lup flămînd, așezat pe o piele de grifon.

EVOCĂRI — Cel care vrea să-l evoce pe diavol trebuie să-i sacrifice un cîine, o pisică și o găină, cu condiția ca aceste trei animale să fie din gospodăria lui. Apoi îi jură credință și ascultare veșnică și primește imediat un semn impus de diavolul în persoană. Se obține astfel o putere absolută asupra spiritelor infernului, unul al pămîntului, altul al mării și al treilea al aerului.

De asemenea, diavolul poate fi adus citind o anume orație din cartea de vrăji, cu ceremoniile de rigoare. Dar în clipa în care el apare, trebuie să-i dai neapărat ceva, chiar și un pantof vechi, un fir de păr sau un pai, căci el ucide pe cel care îl cheamă și nu-i oferă ceva.

Doi cavaleri de Malta aveau un sclav care se lăuda că știe secretul invocării diavolului și metoda de a-l obliga să le arate locul unor obiecte ascunse. Sclavul a coborît în subsol, a făcut ceremonialul necesar și s-a deschis o stîncă din care a ieșit un cufăr. A încercat de cîteva ori să-l ia, dar n-a reușit, pentru că de cîte ori încerca, acesta reintra în stîncă. Omul s-a dus să le spună cavalerilor pățania și a cerut o băutură să-și mai vină în puteri. I s-a dat băutura și, puțin mai tîrziu, văzînd că nu se întoarce, cavalerii au coborît să-l caute. L-au găsit mort, avînd pe corp lovituri de briceag în formă de cruce. Cavalerii l-au transportat la malul mării și l-au aruncat în apă agățîndu-i o piatră de gît. [...]

EVREI — Religia mozaică este o mamă venerabilă a cărei vechime se pierde în noaptea timpurilor. Ea a dat naștere celor două fiice, religia creștină și religia mahomedană, care o respectă dar o și distrug, cum remarca Montesquieu; care își fac o glorie de a se trage din ea și în același timp nu doresc altceva decît s-o vadă stinsă; care aprobă tot ceea ce ea a făcut înainte de a le fi fost mamă și care condamnă tot ceea ce a făcut după aceea, cu toate că atitudinea ei rămîne aproape tot timpul aceeași; într-un cuvînt ea provoacă și admirația dar și oroarea.

Se pot afla în istoria lor multe lucruri care țin de superstiție. Istoria lui Iosif arată cît este de veche arta

care pretinde explicarea viselor. Fiii lui Iacob interpretează visele Faraonului trecînd drept ghicitori ai curții, însărcinați anume cu așa ceva. Magia și șarlatanismul aveau mare trecere la egiptenii din vremea lui Moise. Superstițiile se leagă una de alta și în vremile de ignoranță miraculosul este mai prețuit decît naturalul; minciuna are mai mulți aderenți decît adevărul.

Moise a fost educat la curtea regelui Egiptului în spiritul științelor magice, *atunci foarte în vogă*. Și cînd Dumnezeu îl trimite să ceară libertate pentru poporul său, Faraon cheamă pe magicieni să se lupte cu el. La început, Moise transformă toiagul său în șarpe; vrăjitorii curții făcură la fel, cu diferența însă că șarpele lui Moise îi înghiți pe toți ceilalți. Pe urmă Moise arătă o mînă leproasă și o însănătoși băgîndu-și-o în sîn; însă cum magicienii regelui făceau același lucru, Faraon nu se lăsă înduplecat. Atunci Moise provocă Egiptului zece mari nenorociri: 1. Schimbă apa în sînge, și vrăjitorii oficiali făcură la fel; 2. Orașul se umplu la vraja lui Moise de broaște, iar addversarii săi făcură și mai multe; 3. Profetul umplu aerul de muște care înțepau groaznic, dar vrăjitorii oficiali nu dădură nici un rezultat la această probă; n-au putut rivaliza cu el nici la producerea altor șapte nenorociri, de tipul: 4. Egiptenii fură năpădiți de o groază de tăuni și de viespi, care îi mușcau de părțile ascunse ale corpului; 5. Toate animalele țării muriră brusc; 6. Fiecare își văzu vezica și tot ce era în jurul ei plină de bășici și ulcerații; 7. O grindină de foc căzu asupra animalelor, asupra arborilor și plantelor distrugînd toată vegetația; 8. Apăru un noian de lăcuste exterminînd tot ce mai rămăsese; 9. Timp de mai multe zile Egiptul, din care nu mai rămăsese mai nimic, fu acoperit de neguri intense, însoțite de viziuni teribile, de fantome, de spectre etc.; 10. Toți noii născuți din Egipt, din casele pe lîngă care se aflau israeliți, fură omorîți într-o singură noapte de către îngerul exterminator etc. Regele, pe care primele nenorociri nu-l atinseră, permise, în fine, israeliților să iasă din Egipt. Evreii plecară și luară cu ei tot ce puteau smulge de la stăpînii lor.

Istoria poporului evreu prezintă frecvente întîmplări asemănătoare. Regele Saul merge să caute o vrăjitoare care evocă umbra lui Samuel. În timpul profetului Ilie au fost detectați în Samaria mai mult de 400 de magicieni. Regele Jehu masacră un mare număr dintre ei

etc. În alte părți lucrurile stăteau la fel. Nabucodonosor și Balthasar au ghicitori pe lîngă dînșii etc., în fine, impostura și superstițiile rezultate din slăbiciunea minții apar peste tot, sînt vechi de cînd lumea. Dominația lor era totală; cînd Isus Hristos apăru în Iudeea, făcu eforturi spre a le înlătura; și totuși evreii au devenit din ce în ce mai superstițioși. Celelalte nații, blamîndu-i pentru aceste ridicule credințe, au și ei destule, la rîndu-le, dar sub nume diferite.

Sfîntul Ieronim și toți cei care au văzut Iudeea, altfel numită și Țara promisă, Țara Canaanului, Palestina, Țara Israelului, Țara Sfîntă, Țara lui Iuda etc., vorbesc ca de o țară îngrozitoare; «Starea de plîns la care au adus această țară mahomedanii, scrie cu gravitate Dicționarul lui Visigen, a făcut pe necredincioși să se îndoiască de adevărul Scripturii, care o prezintă drept țara fericirii, unde curge laptele și mierea». Această frază plină de sens amintește de platitudinea cutărui pedant caraghios, dintre cei în robă lungă, care susțineau, în secolul al XV-lea, că *magicienii și turcii au făcut pămîntul steril și pietros prin vrăjile lor.* Dar, mă rog, asta se întîmpla în secolul al XV-lea! «Bieți evreii îi căină Voltaire, știți voi că dacă sultanul mi-ar oferi azi guvernarea Ierusalimului eu n-aș mai vrea-o?»

De cînd evreii s-au răspîndit pe tot globul, s-au făcut detestați de toată lumea din pricina orgoliului care-i caracterizează, orgoliu ce vine să se înfrunte cu orgoliul celorlalți. Au fost și sînt mereu persecutați de fanatici, din pricină că urmează cultul părinților lor, pentru că nu-și reneagă preceptele pe care le-au supt odată cu laptele matern și pentru că au destulă forță spirituală de a nu deveni necredincioși. Ceea ce e ciudat, zice Voltaire, este faptul că adepții creștinismului pretind că îndeplinesc profețiile tiranizîndu-i pe evrei, tocmai cei care li le-au transmis. Deja se știe cum inchiziția a alungat pe evrei din Spania. Tostat, în cartea sa despre demoni, vorbește de un cap de aramă care descoperea evreii în Spania. Puși în situația de a rătăci din țară în țară, spre a-și cîștiga existența, declarați pretutindeni ca nedemni de a poseda ceva stabil, de a nu avea nici o funcție, ei au fost obligați să se disperseze din loc în loc, fără să se poată stabili undeva, să se poată menține, fără ajutor, fără știința artei militare. Comerțul, profesiune multă vreme disprețuită de europeni, a fost unica lor resursă în secolele barbare; și, cum prin profesarea

comerțului, se îmbogățesc, necesarmente, sînt tratați de infami și uzurieri. Cînd regii nu mai pot cotrobăi prin buzunarele supușilor lor se apucă să tortureze pe evrei, pe care nu-i consideră concetățenii lor. Ceea ce se petrecu în Anglia, arată același autor, ne poate da o idee de vexațiunile suportate de evrei. Regele Ioan avînd nevoie de bani, bägă la închisoare pe toți evreii bogați. Unuia dintre ei, căruia îi fură smulși șapte dinți, rînd pe rînd, spre a-i lua averea, dădu o mie de mărci de argint la scoaterea celui de al optulea. Henric al III-lea stoarse de la Aaron, un evreu din York, 40.000 de mărci de argint pentru sine și 10.000 pentru regină. Vîndu apoi pe ceilalți evrei din țara sa fratelui său, contele Richard, pe termen de un an, spre a-i spinteca pe cei care regele îi jupuise deja, cum arată Mathieu Paris.

În Franța erau băgați la închisoare, erau jefuiți, vînduți, acuzați de magie, de sacrificiul ritualic al copiilor de creștini, de otrăvirea fîntînilor etc. Aceasta era soarta evreilor din Franța (urîți de popor, expuși tuturor umilințelor, jucăria avariției principilor care-i vînau pentru a le lua averile, permițîndu-le apoi să trateze reprimirea lor în schimbul unor mari sume de bani) pînă în 1394, cînd fură alungați definitiv de către Carol al V-lea. Cînd erau tolerați, erau făcuți să fie identificați printre ceilalți locuitori prin semne infamante. Filip cel Îndrăzneț îi făcu să poarte cîte un corn în frunte; li se interzicea să se scalde în Sena; cînd erau spînzurați, erau plasați între doi cîini. Evreicele erau tratate mai aspru decît femeile publice. Orice creștin care ar fi avut de a face cu vreo evreică era ars de viu. Relația dintre un creștin și o evreică era considerată drept una din cele mai mari crime.

Erau un obicei statornic de a se da o palmă unui evreu, în ziua de Paști, în catedrala din Toulouse. Se povestește că Emeric, viconte de Rocherouart, aflîndu-se împreună cu capelanul său Hugues, în dumineca Paștelui, canonicii au însărcinat pe cel din urmă să îndeplinească respectiva ceremonie. Capelanul, înzestrat cu tot atîta forță fizică pe cît era și de fanatic, i-a dat unui evreu o palmă atît de tare încît a făcut să-i sară creierii și ochii; nenorocitul căzu mort pe loc; evreii din Toulouse îl luară din catedrală și-l înhumară în cimitirul sinagogii, fără măcar a încerca să se plîngă.

În 1096, evreii au fost atît de crud persecutați în

Franța, în Spania, în Anglia, în Italia, în Boemia, în Ungaria și în toată Germania, încît Joseph Cohen pretinde că mai multe milioane din acești nenorociți fură tăiați în bucăți sau se sinuciseră; că, în fine, nu se putea scăpa de furia creștinilor decît prin fugă sau prin moarte. Mai apoi Ludovic cel Tînăr i-a tolerat în regatul său, în ciuda protestelor abatelui de Cluny, care făcu tot ce-i sta în putință de a determina pe rege să le confiște averile.

Evreii fură persecutați de mai multe capete încoronate, dar niciodată așa de crud ca sub domnia lui Philippe-August; cronicile de la Saint-Denis sînt pline de supliciile la care erau supuși pe atunci. Chiar Sfîntul Ludovic i-a persecutat, dar pentru a-i forța să se convertească și să devină creștini. Ludovic al X-lea, zis și Încăpățînatul, le permise să-și cumpere unele proprietăți; ceea ce-i mai de mirare în comportamentul acestui prinț față de evrei este faptul că atunci cînd un evreu se creștina, bunurile îi erau confiscate de către seniorul pe ale cărui pămînturi locuia, sub pretextul că libertatea pe care o căpăta despoia pe senior de proprietatea pe care el o avea asupra persoanei evreului: un obicei bizar și cu consecințe periculoase, pentru că începînd de atunci mulți evrei, rămași în sărăcie totală, reduși la cerșetorie, reveneau la iudaism. Carol al VI-lea, care îi alunga din Franța în 1394, a abrogat cu înțelepciune, cîțiva ani mai înainte, acest obicei tiranic, care se introdusese din două motive, după cum spune P. Mabillon: 1. Spre a le proba credința care nu era totdeauna fermă; 2. Pentru că bunurile lor proveneau în cea mai mare parte din cămătărie și ca atare îi obliga să le restituie, așa cum glăsuiește morala creștină.

În 1321 fiind mortalitate mare printre creștini, au fost acuzați evreii că ar fi otrăvit apa din fîntîni și din rîuri. Cronicile de la Saint-Denis ne asigură că erau plătiți spre a face aceasta de către regele Grenadei; și de către satrapii Turciei, adaogă Paul-Emile. Documentul numit *Le Trésor de Chartres* a conservat două scrisori referitoare la acest eveniment. Una provine de la regele Tunisului, care salută amical pe evrei, tratîndu-i drept frați, și-i îndeamnă în continuare să otrăvească pe creștinii din Franța. Alta provine de la regele Grenadei și este adresată evreului Samson, fiul lui Elie. Acela îi aduce la cunoștință că urmează a-i trimite

lui Abraham și lui Iacob trei cai încărcați cu multe bogății și cu otrăvuri, spre a otrăvi puțurile, fîntînile și rîurile. Apoi le reînnoiește promisiunea de a restabili pe evrei în Țara Sfîntă, invitîndu-i, să nu facă economie nici de otravă nici de banii lui etc.

Lăsînd la o parte faptul că alți istorici francezi nu vorbesc nici de turci nici de regele Granadei și se mulțumesc (dar fără vreo probă convingătoare) de a face să cadă asupra evreilor întreaga crimă absurdă a acestor otrăviri, scrisorile de care am pomenit sînt cópii, fără dată și originalitatea lor nu poate fi dovedită. E inutil să adăugăm că cele două scrisori, pline de falsuri și impostură, au fost puse la cale de dușmanii evreilor. Evreii săraci au fost alungați din regat; cei bogați băgați la închisoare și constrînși să dea lui Filip cel Lung 150.000 de livre, sumă pe atunci enormă, care astăzi ar urca la mai mult de 30 de milioane.

Toate religiile sînt tolerate în statele turcești și persane, ele permit fiecăruia să-și aibă credința și doctrina sa, pedepsind sever pe oricine încearcă să contrazică sentimentele și doctrinele altora. Niște evrei vorbesc între ei că vor fi singurii care vor intra în paradis. Unde vom fi deci noi ceilalți?, i-ar fi întrebat unii turci cu care tocmai stăteau de vorbă, dar evreii nu îndrăzniră să le spună. Informat de dispută, marele vizir trimise să caute pe șefii la sinagogă și să le spună că dacă ei plasează pe musulmani numai în curtea paradisului să facă bine să le dea corturi pentru a se adăposti. Se crede că de atunci evreii, în afara tributului legiuit, plătesc sume considerabile pentru corturile celor mari cînd se merge la război.

În dimineața zilei de nuntă, la evreii din Egipt, se lipesc pleoapele miresei cu ceva de lipit și la momentul urcării în patul nupțial mirele le dezlipește.

Într-o carte intitulată *Vechea noutate a Sfintei Scripturi* sau *Triumful bisericii pe pămînt*, un autor al cărui nume nu se cunoaște, în 1657, încearcă să probeze «că evreii care de la moartea lui Isus Hristos încoace sînt jucăria tuturor națiilor, urîți de toată lumea, vor deveni stăpîni și vor relua dreptul lor de stăpîni ai bisericii». Jacques de Peyrère, în cartea sa *Raport asupra evreilor*, pretinde că conversiunea lor este rezervată unui rege al Franței; că Parisul îi va chema și-i va converti; că din acest oraș el va pleca cu forțe armate, pentru a restabili Ierusalimul și întreaga Palestină; că

după ce ei (evreii) vor îmbrățișa religia catolică, D-zeu va face pentru ei foarte mari lucruri; că, în fine, sub un conducător din rasa lui David, care va renova biserica și va îmblînzi pe toți dușmanii ei, ei se vor reinstala în Ierusalim, care va deveni mai frumos și mai înfloritor ca niciodată, spre a trăi acolo în liniște și sfințenie: Amin!

EXAEL — Al zecelea dintre primii îngeri care i-a învățat pe oameni, după cartea lui Enoch, arta fabricării armelor și a mașinii de război, a obiectelor de aur și argint care plac femeilor, precum și folosirea pietrelor prețioase și a fardului.

EXCOMUNICARE — Pedepsele Bisericii erau altădată foarte severe. Un om excomunicat din sînul Bisericii putea fi condamnat la moarte, i se luau averile, i se devastau domeniile. Era izolat, nu i se vorbea, nu era primit la masă, era privit ca un bolnav contagios, pînă ce acesta nu făcea penitență în public. Dar astăzi, această armă teribilă a decăzut, este luată în derîdere și folosită mai cu seamă din ură personală decît ca o pedeapsă a cerului.

În ziua de Paști a anului 1245, preotul din Saint Germain l'Auxerrois a anunțat din amvon pe enoriași că papa Inocentiu al II-lea dorea ca împăratul Frederic al II-lea să fie excomunicat din toate bisericile creștinătății: «Nu cunosc motivele acestei excomunicări, a adăugat el, știu numai că între împărat și papă e un război la sînge și pentru că nu știu care dintre ei e vinovat, îl excomunic, în măsura în care am acest drept, pe cel care nu are dreptate și îl absolv pe celălalt.» Frederic al II-lea, căruia i s-a povestit această întîmplare, i-a trimis preotului daruri [...] Grecii moderni sînt convinși că morții excomunicați nu putrezesc în mormînt decît atunci cînd au primit iertarea. Mai mult, ei pretind că pămîntul aruncă afară din sînul său aceste corpuri profanate. Sub patriarhul Manoil (Maxim), care a trăit în secolul al XV-lea, împăratul turc de la Constantinopol a vrut să știe dacă e adevărat, cum pretindeau grecii, că morții excomunicați nu se descompun. Patriarhul a poruncit să fie deschis mormîntul unei femei excomunicate, care avusese relații cu un arhiepiscop. Corpul acesteia era negru și umflat. Turcii l-au închis într-un cufăr sigilat de sultan. Patriarhul a făcut rugăciunile de iertare și după trei zile cufărul a fost deschis: corpul defunctei era cenușă. Ce e drept, aici

nu e nici o minune, căci se știe că un corp scos întreg din mormînt, odată expus la aer, se transformă în cenușă. [...]

Jean Bromton relatează în cronica sa că Sfîntul Augustin, apostol al englezilor, predicînd despre obligația de a plăti dijmele, a strigat în fața poporului, înainte de a începe slujba: «Nici un excomunicat să nu participe la sfînta liturghie». Imediat a fost văzut ieșind din biserică un mort îngropat acolo cu 150 de ani în urmă. După slujbă, Sfîntul Augustin, cu crucea în față, a mers să-l întrebe pe mort de ce a ieșit din groapă. Defunctul i-a răspuns că a murit excomunicat. Sfîntul l-a întrebat unde e îngropat preotul care l-a excomunicat. S-au dus acolo. Sfîntul Augustin a ordonat preotului să se scoale. Acesta a înviat și a declarat că l-a excomunicat pe un om din cauză că nu-și plătea dările. După aceea, la rugămintea Sfîntului Augustin, i-a dat iertarea și cei doi morți s-au întors în mormintele lor.

Am putea totuși face cîteva observații modeste pe marginea acestei povești miraculoase. Pe timpul Sfîntului Augustin, *apostol al englezilor*, englezii nu-și plăteau dările și nu erau excomunicați. Cu 150 de ani în urmă, departe de a se gîndi la dijmă și excomunicări, în această țară nu erau creștini, nici preoți, nici biserici, nici o idee despre tot ce se povestește în istoria lui Jean Bromton.

Platon și Democrit arfirmă (și evreii erau de aceeași părere) că sufletele rămîn un anumit timp pe lîngă trupurile moarte și că le feresc de descompunere, lăsîndu-le să le crească părul, unghiile, acolo în mormînt, avantaj care a fost acordat vampirilor din ultimul secol. Primii creștini credeau și ei că morții ieșeau plini de respect din mormintele lor pentru a face loc celor mai demni, care erau înmormîntați în apropierea lor [...] Biserica romană a considerat, încă de la începuturi, că trupurile sfinților nu se descompun. De aceea se așteaptă 100 de ani pentru a canoniza un om mort, pentru că, dacă timp de un veac un corp nu a putrezit, aceasta înseamnă că el aparține unui preafericit. Grecii cred același lucru, dar ei mai pretind că trupurile sfinților emană un miros frumos, în timp ce ale excomunicaților sînt negre, urît mirositoare, umflate, cu pielea întinsă ca pe o tobă [...]

EXCREMENTE — *Virtuțiile și proprietățile mai mul-*

tor feluri de excremente. Cum omul este cea mai nobilă creatură, excrementele lui au o calitate specială și miraculoasă în vindecarea mai multor boli. Dioscoride [29] și Galien [30] fac mare caz și ne asigură că ele vindecă bolile gîtului și anemiile. Iată metoda de preparare: unui om cu temperament puternic i se va da să mănînce timp de trei zile lucernă și pîine coaptă, preparată cu drojdie și sare. I se va da să bea vin curat și i se vor păstra excrementele produse de acest regim timp de alte trei. Se vor amesteca cu tot atîta miere și se vor înghiți ca un medicament sau se vor aplica sub formă de cataplasme: remediul este infailibil.

Excremente de cîine. Dacă închidem un cîine și timp de trei zile nu-i dăm să mănînce decît oase, i se vor aduna excrementele care, uscate și transformate în pulbere, vor fi un remediu excelent împotriva dezinteriei. Vom strînge pietre de rîu pe care le vom încălzi, apoi le vom arunca într-un vas plin cu urină, în care vom pune un pic din acest praf și vom da să bea bolnavului de două ori pe zi, timp de trei zile, fără să știe ce i se dă. Acest produs este unul dintre cele mai eficace remedii pentru închiderea ulcerelor maligne și învechite.

Excremente de lup. Cum se știe că acest animal devoră, împreună cu carnea, și oasele prăzii sale, vom lua din excremente aceste oase, pentru că, bine curățate, băute în vin, sînt un remediu împotriva colicilor.

Excremente de bou și vacă. Baliga de bou sau de vacă, proaspătă sau veche, înfășurată în foi de viță sau varză, încălzită în cenușă, vindecă umflăturile datorate rănilor. Aceeași baligă calmează durerile sciatice. Dacă o amestecăm cu oțet, ea are proprietatea de a face să supureze glandele scrofuloase și abcesele. Este de asemenea bună pentru tumorile testiculului. Se va frige o baligă proaspătă de vacă, într-o cratiță, împreună cu flori de mușețel, trandafir, sulfină și se va aplica această compoziție pe testicule, care a doua zi vor fi vindecate. Galien spune că un medic din Moesia vindeca tot felul de hidropizii aplicînd pe locul umflat baligă

[29] Dioscoride Pedanios, medic grec. A alcătuit în anul 77 d.Hr. un îndrumar de medicamente, care s-a folosit pînă în Evul Mediu.

[30] Galien (Galenos), medic grec (131—201), a avut numeroase contribuții în anatomie.

caldă de vacă. În același fel se vindecă mușcătura de albine sau viespi.

Excremente de porc. Vindecă hemoptiziile. Se vor freca cu sîngele scuipat de bolnav, adăugînd unt proaspăt și i se va da să-l înghită.

Excremente de capră. Au proprietatea de a face să se elimine orice fel de tumori, oricît de dificile ar fi ele. Galien vindeca adesea aceste tumori și asprimile genunchilor amestecînd aceste excremente cu făină de orz, oțet și apă, aplicînd compoziția pe locul respectiv. E foarte bun pentru oreion, amestecînd excrementele cu unt proaspăt și esență de ulei de nucă. Acest secret poate părea ridicol, dar este adevărat, căci au fost vindecate mai mult de 20 de persoane de gălbenare dîndu-le să bea în fiecare dimineață, timp de opt zile, pe nemîncate, cinci căcăreze de capră în vin alb.

Excremente de oaie. Niciodată nu trebuie luate pe gură aceste excremente ca în cazul celorlalte animale, ci numai aplicate pe organul bolnav. Au aceleași proprietăți ca cele de capră. Vindecă tot felul de negi, furuncule tari, abcese, dacă le dizolvăm în oțet și le aplicăm pe locul dureros.

Excremente de porumbei sălbatici și domestici. Pentru durerile osului ischion găinațul de porumbel este admirabil dacă îl aplicăm amestecat cu semințe de creson de apă, iar dacă vrem să coacă un abces sau o inflamație se poate folosi o cataplasmă în care intră o uncie din acest găinaț, două drahme de sămînță de muștar și de creson, o uncie de ulei distilat în oală veche de pămînt. Este sigur că mai multe persoane au fost vindecate cu asemenea găinaț amestecat cu ulei din sîmbure de piersică.

Galien afirmă că găinațul de gîscă este nefolositor, din cauza acrelii lui, dar e sigur că vindecă gălbenarea dacă e amestecat cu vin alb și se bea timp de două zile.

Dioscoride afirmă că găinațul de găină nu este eficace decît în tratamentul arsurilor, amestecat cu ulei de trandafir. În același timp, Galien și Eginette ne garantează că, amestecat cu oximel (apă, oțet și miere), preparatul calmează sufocările și ușurează pe cei ce au mîncat ciuperci, căci face pe om să vomite tot ce-i îngreunează inima. Un medic din timpul lui Galien vindeca colicii cu găinațul de găină cu miere și vin.

Excremente de șoarece, amestecate cu miere, fac să crească părul căzut, frecînd locul cu acest produs.

Pentru a păstra frumusețea, iată un secret foarte important pentru sexul frumos: un procedeu de a prepara fardul. Se iau excremente de șopîrle mici, tartru de vin alb, răsătură de corn de cerb, coral alb și făină de orez, în cantități egale. Se pisează totul într-un mojar mic, apoi se moaie cu apă distilată dintr-o cantitate asemănătoare de migdale, melci de vie sau de grădină și flori de lumînărică, după care se adaugă miere și se amestecă totul. Compoziția trebuie păstrată într-un vas de argint sau de sticlă și se va folosi pentru a unge obrazul, gîtul și mîinile.

EXORCISM — Formule de care se folosesc sfinții, magicienii și preoții pentru a chema sau a alunga spiritele. Citim în Cesar de Hesterbach că messir Guillaume, abate la Sfînta Agatha, în dioceza din Liège, mergînd la Cologne cu doi călugări, a fost nevoit să facă față unui posedat, care purta în sîn un diavol năzdrăvan. Abatele i-a pus acestuia fel de fel de întrebări, cărora le-a răspuns prin gura posedatului, așa cum se obișnuiește. Totuși, pentru că diavolul răspundea la întrebări cu tot atîtea minciuni, dîndu-și seama, abatele l-a conjurat să spună adevărul și numai adevărul la toate întrebările pe care i le va pune. Diavolul a promis și s-a ținut de cuvînt. El i-a spus bunului preot ce făceau mai mulți morți despre care voia să știe noutăți, i-a numit pe cei care erau deja în cer și cei care așteptau în purgatoriu. Preotul a început să se roage pentru ei. În acest timp, unul din călugării care îl însoțeau a vrut să stea și el de vorbă cu diavolul. «Taci din gură, i-a spus diavolul. Ieri i-ai furat abatelui 12 scuzi, pe care i-ai ascuns în cingătoare, înveliți într-o cîrpă. Aș putea să-ți numesc mai multe furtișaguri ca ăsta, despre care n-ai suflat o vorbă la spovedanie.» Auzind acestea, abatele a vrut să-i dea iertarea sa călugărului. Apoi i-a ordonat diavolului să-l scuture pe posedat de prezența sa. «Și unde ai vrea să mă duc, a întrebat el?»

«Uite, am să deschid gura, n-ai decît să intri dacă poți», a răspuns abatele. «E prea cald, a replicat diavolul. Zilele astea ai făcut împărtășanii». «Ei bine, așează-te pe degetul meu mare». «Degetele tale sînt sfințite, dacă mă frec de ele am să-mi mușc unghiile nu o dată». «Atunci du-te unde vrei, dar șterge-o mai re-

pede». «Mai încetișor, replică diavolul, am permisiunea să rămîn aici încă doi ani. Vom trăi și vom vedea». Atunci abatele i-a spus: «Cel puțin arată-te, să te vedem sub chipul tău adevărat». «Chiar vrei?». «Da». «Poftim». În aceeași clipă posedatul începu să crească în înălțime și grosime într-o asemenea măsură, încît în două minute era înalt cît un turn de 300 de picioare, ochii i se aprinseră ca niște cuptoare, iar trăsăturile îi deveniră înspăimîntătoare. Unul din călugări leșină pe loc, iar celălalt înnebuni. Abatele, care-și mai păstrase încă mintea întreagă, îl rugă pe diavol să-i redea posedatului dimensiunile normale. Diavolul ascultă, apoi îi spuse abatelui: «Bine ai făcut că te-i răzgîndit, căci nimeni nu mă poate privi prea mult așa cum sînt și să rămînă în viață...»

EXTAZ — Extazul este o stare de răpire a spiritului, de suspendare a simțurilor, cauzată de o contemplare puternică a unui lucru de factură supranaturală, extraordinară. Melancolicii și femeile isterice pot să trăiască asemenea stări. Sfîntul Augustin menționează un preot care știa arta de a o face pe mortul și care, o dată, după o asemenea experiență, a rămas mort definitv. Dacă o făcea pe mortul, a făcut-o bine. Acest preot se numea Pretextat. El nu simțea nimic din toate chinurile pe care le suporta în timpul extazului. Montaigne vorbește de un preot care, răpit de extaz, rămînea multă vreme fără respirație și fără simțire. Demonomanii numesc extaz o stare de transport doar în spirit, pentru că ei recunosc extazul în carne și oase doar cu ajutorul și prin asistența diavolului. O vrăjitoare complet dezbrăcată s-a frecat cu grăsime apoi a căzut fără simțire. Și-a revenit peste trei ore, cînd spiritul i s-a întors în corp, spunînd lucruri despre țări pe care nu le-a cunoscut și care mai tîrziu au fost confirmate.

Cardan [31] pretinde că a cunoscut un preot care rămînea fără viață de cîte ori dorea. Starea aceasta dura cîteva ore. Era chinuit, lovit, i se ardea trupul, fără să simtă vreo durere. Auzea doar, confuz, și ca la mare depărtare, zgomotele ce se făceau în jurul lui. Cardan afirmă că el însuși cădea după voie în extaz, că atunci auzea voci, fără să înțeleagă ce spun și nu simțea nici o durere [...].

[31] Jerôme Cardan, medic, astrolog și vizionar, mort la Roma în 1576.

Șarlatanismul n-a disprețuit aceste stări. Pretinși sfinți au garantat idioților că, în timpul stărilor de extaz, vor vedea toate minunile cerului. Și atît de mare este forța fanatismului imbecil, încît unii care debitau cu sinceritate asemenea impertinențe credeau într-adevăr că văd ceea ce le dicta imaginația lor bolnavă. Obiceiul de a minți produce adesea acest efect, iar mincinosul termină prin a-și crede el însuși minciunile debitate.

EZECHIEL — Celebru profet al izraelienilor. A avut cîteva viziuni neobișnuite. Într-una din ele, Dumnezeu i-a relevat răul pe care poporul lui Israel avea să-l sufere din cauza idolatriei și a profanărilor. Nu se știe cînd a murit. Musulmanii spun că osemintele pe care el le-a reînviat erau din orașul Davardan, distrus de ciumă și pe care profetul l-a reanimat printr-o simplă rugăciune.

F

FABERT (Abraham) — Mareșal al Franței, celebru pe timpul lui Ludovic al XIV-lea. Curajul, prudența, norocul i-au adus o mulțime de dușmani și acuzația că ar fi primit sprijinul unui demon familial, care i-a fost devotat și i-a dat sfaturi, asemenea demonului lui Socrate.

FABRE (Pierre-Jean) — Medic la Montpellier, care a contribuit la dezvoltarea chimiei la începutul secolului al XVII-lea. El amesteca aici și puțină alchimie. A scris mult pe această temă și aplicația ei în medicină. Cea mai curioasă carte a lui este *Alchimistul creștin*, Toulouse, 1632.

FACHIRI — Monahi vagabonzi din Hindustan care, pentru a fi respectați de popor, se prezintă în stare umilă. Ei sînt acoperiți de zdrențe și umblă în grupuri, fiecare grup avînd un șef care se distinge de ceilalți printr-o înfățișare și mai sărăcăcioasă. Poartă un lanț de fier prins de picioare pe care îl scutură, mai cu seamă atunci cînd fac rugăciunea, pentru ca lumea să se îngrămădească la spectacolul stărilor lor de extaz. Cum sînt foarte respectați, lumea își scoate încălțămintea în fața lor și le sărută picioarele. De obicei fachirul oferă ca pe o mare favoare mîna să i se sărute și apoi îl așează lîngă el pe cel ce-l solicită. Mai ales femeile

sînt acelea care vin cu mare încredere să ceară sfaturi acestor impostori, cu privire la dorința lor de a avea copii sau de a inspira dragostea soților lor atunci cînd aceștia nu o au.

FANATISM — Din cauză că nu recunoșteau autoritatea papală, spanioli îi priveau pe indieni ca pe niște ființe mai josnice decît vitele de povară. A te închina unui zeu nu înseamnă nimic în ochii fanaticilor, trebuie să practici ceremoniile lor superstițioase, să le împărtășești neștiința, să le respecți prostiile, punîndu-te astfel la adăpost de loviturile lor! Și conform maximei: «Cine nu este cu noi este împotriva noastră», furioșii găsesc în lume o mie de dușmani și un singur frate. «Am văzut castilieni, spune Bartholomeu de Las Casas[32], aruncînd copii mici cîinilor, smulgîndu-i de la sînul mamelor, pentru că nu fuseseră botezați. Acești cuceritori lași, înfometați de sînge și aur, care-și spuneau trimiși ai Dumnezeului păcii, nu lăsau în urma lor, în toate ținuturile Indiilor, decît moarte și durere. Ei ofereau Celui de Sus, ca o plăcută ofrandă, victime omenești, pe care le puneau să piară în foc, încet și mocnit, în chinuri pe care prigonitorii Bisericii le-ar fi inventat cu greu. Ei luau copiii de picioare și îi rupeau în două și acești creștini au crucificat 13 dintre semenii lor, în cinstea lui Isus Hristos și a celor 12 apostoli...»

Fanatismul se observă în toate religiile și oriunde el este oribil și sîngeros. Cine n-a citit despre isprăvile lui Mahomet și ale urmașilor săi? Cine nu cunoaște pe acel Omar[33] și cruciații din Languedoc și pe toți acei pioși exterminatori ale căror devastări și nelegiuiri le plîng oamenii și atîtea opere literare?

Jean Chatel, care a atentat la viața lui Henri al IV-lea, rănindu-l la buza superioară cu un cuțit, marți, 27 decembrie 1594 «fiind anchetat asupra motivului care l-a împins să încerce uciderea regelui, a mărturisit că, pentru a-și ispăși păcatele, a crezut că pentru religia catolică, apostolică și romană era necesar un act căruia să i se ducă vestea și în același timp util și dacă ar fi necesar și ar putea l-ar mai încerca încă o dată» (*Jurnalul* lui Henri IV).

[32] Prelat spaniol (1476—1566), a apărat pe indieni de persecuțiile conchistadorilor.

[33] Omar (581—644), cuceritorul Siriei, Persiei și Egiptului, cel care a dat foc vestitei biblioteci din Alexandria sub motiv că avea cărți antimusulmane.

Sub domnia lui Ludovic al XII-lea, un școlar, convins că religia lui Homer era cea mai bună, a smuls din mîinile unui preot sfînta împărtășanie, tocmai în clipa cînd o sfințea. A fost ars de viu și a fost necesar ca doi boi să îngenunchieze în fața împărtășaniei pe care el o profanase.

Am merge prea departe dacă am cita toate trăsăturile fanatismului de-a lungul istoriei. Iată o mică anecdotă povestită de un scriitor fanatic: Unui vrăjitor care a făcut oribila blasfemie spunînd că un păianjen e mai demn de respect decît sfînta împărtășanie, i-a picat îndată din tavan un păianjen imens care făcea eforturi disperate ca să-i intre pe gît. Minunea aceasta era mărturia faptului că numai pentru a pedepsi gura blestemată din care a ieșit blasfemia s-a petrecut acest lucuru.

FANNIUS (Caius) — Istoric roman, care a murit de frică în timp ce scria o carte împotriva împăratului Neron. Terminase trei capitole și îl începuse pe al patrulea, cînd Neron, de care avea capul plin, i-a apărut în vis și, după ce a citit cele trei capitole, a plecat, fără să-l înceapă pe al patrulea. Acest vis l-a obsedat pe Fannius, convins fiind că nu va termina niciodată cartea. Într-advăr, a murit peste puțin timp.

FANTOME — Duhuri sau strigoi prevestitori de rele, care-i terorizau pe părinții noștri, deși știau că nu trebuie să te temi de fantome atîta timp cît ții în mînă o urzică și coada șoricelului.

Evreii pretindeau că fantoma nu poate recunoaște persoana pe care vrea s-o sperie dacă aceasta are un văl pe față. Dar cînd persoana e vinovată, Dumnezeu face să cadă masca celui ce se ascunde și umbra poate s-o vadă și s-o pedepsească.

Citim în jurnalul Sfîntului Dominic că, într-o zi, în sala de mese au fost găsiți o mulțime de călugări morți, care se credeau damnați. Dumnezeu (sau poate starețul) îi trimisese pe acei călugări morți, pentru a-i stimula pe cei vii să facă penitență.

S-a văzut adesea că fantomele vin să anunțe moartea cuiva. În timpul ceremoniei de căsătorie a regelui Scoției, Alexandru al III-lea, a apărut un spectru și la puțină vreme după aceea regele a murit. Sînt mii de asemenea exemple. Un preot din Italia arăta țăranilor, pe care nu-i putea domina decît prin spaimă, pe diavol, dar acesta nu era decît un cîrpaci din sat, împopoțonat cu un costum de diavol, și căruia i se dădea, pentru

tăcerea sa, trei franci pentru fiecare ședință [...] Camerarius [34] relatează că pe vremea sa se vedeau adesea în biserică fantome fără cap, în haine călugărești, așezate în scaunele adevăraților călugări, care urmau să moară la puțină vreme după aceea.

Un cavaler spaniol iubea o călugăriță, care, la rîndul ei, îi împărtășea iubirea. Într-o noapte, mergînd la ea și traversînd biserica mînăstirii a cărei cheie o avea, a văzut o mulțime de lumînări aprinse și mai mulți preoți, pe care nu-i cunoștea, oficiind o slujbă de înmormîntare în fața unui mormînt foarte înalt. El s-a apropiat de unul din ei și a întrebat pentru cine se face acea slujbă. «Pentru dumneata», a răspuns preotul. La fel au răspuns și ceilalți. Cavalerul a plecat îngrozit, a încălecat și a plecat acasă. În fața porții a fost ucis de doi cîini. Dar cui a reușit să povestească întîmplarea, dacă a murit înainte de a intra în casă? [...]

FARMECE — Vrăji, descîntece, anume împerecheri de cuvinte, în versuri ori în proză, menite să producă efecte miraculoase. O femeie din nu știu care țară, avînd o boală de ochi, s-a dus la o școală și i-a cerut unui elev să-i spună cîteva cuvinte magice care ar putea s-o vindece, promițîndu-i haine noi drept recompensă. Școlarul i-a dat un bilet învelit într-o pînză și i-a interzis să-l deschidă. Ea l-a ținut asupra ei și s-a vindecat. O vecină, avînd aceeași boală, l-a puratat și ea și s-a vindecat de asemenea. Au desfăcut hîrtia și au citit: «Diavolul să-ți smulgă amîndoi ochii și să ți-i astupe cu noroi». După care amîndouă alergară să se spovedească și să ceară iertarea păcatelor.

Cu o vrajă puternică se poate face orice... Delrio citează un vrăjitor care, aprinzînd o lampă fermecată, excita toate femeile dintr-o cameră, care se dezbrăcau și începeau să danseze goale în fața lui. Asemenea farmece, în mod obișnuit, operează cu vorbe care-l pun în mișcare pe diavol. Astfel, toată antichitatea a observat că vrăjitorii fermecau șerpi, care însă uneori îi ucideau pe vrăjitorii lor. De aceea Solomon spunea: «Nimănui să nu-i fie milă de vrăjitorul ucis de șerpi». Și, în fapt, un vrăjitor din Salzburg, în fața unei mulțimi, a adunat într-o groapă toți șerpii de pe raza unui cerc

[34] Camerarius, umanist german (1500—1574) care a jucat un rol important în viața politică și religioasă a vremii.

de o leghe și i-a ucis, în afară de unul, foarte mare, care, sărind asupra vrăjitorului l-a omorît [...] Se citează un mare număr de alte farmece al căror efect este uimitor. În cîteva locuri din Finister se folsește următorul: Se plasează pe altar patru piese de șase bănuți care după slujbă sînt pulverizate. Praful obținut, băut într-un pahar cu vin, cu cidru sau cu rachiu face invulnerabil pe cel ce pleacă într-o cursă sau la luptă. Vrăjitoarele franceze fabricau un unguent care avea aceleași virtuți [...] Cea mai mare parte a farmecelor se face prin cuvinte spuse sau scrise. Cînd turcii pierdeau un sclav care fugise, scriau o rugăciune pe o hîrtie pe care o prindeau pe ușa colibei sau celulei sclavului, acesta fiind forțat de o mînă invizibilă să se întoarcă, urmărindu-l din urmă cu un baston. Pliniu afirmă că, pe vremea sa, cu ajutoul farmecelor se stingeau incendii, se oprea sîngele unui rănit, se așezau la locul lor oasele rupte, se vindeca guta, se împiedica răsturnarea unui car de luptă etc. Toți anticii credeau în farmece, a căror formulă consta de obicei în cîteva versuri latine sau grecești.

În capitolul 5 din cartea a treia a *Demonomaniei* sale, Bodin afirmă că în Germania vrăjitoarele seacă laptele de la vaci și că există un antidot al vrăjii: se pune să fiarbă laptele de la vaca fermecată spunînd anumite cuvinte, lovind vasul în care fierbe laptele cu un băț. În același timp, diavolul lovește vrăjitoarea cu tot atîtea lovituri, pînă cînd ea ridică vraja.

Se mai spune, iarăși, că dacă a doua zi după ce ai fost băgat la închisoare, înghiți pe stomacul gol o coajă de pîine pe care s-a scris: Senozam, Gozoza, Gober, Dom, și te culci apoi pe partea dreaptă, vei ieși de acolo în trei zile. Poți opri trăsurile punînd în mijlocul drumului un băț pe care să scrie: «Ierusalime, Dumnezeule Atotputernic, pocăiește-te, oprește-te aici». Apoi trebuie să treci drumul pe unde se văd sosind caii [...]

FASCINAȚIE — Un fel de vrajă care te face să nu vezi lucrurile așa cum sînt. Astfel, locuitorii Sodomei aveau ochii fascinați atunci cînd, căutînd casa lui Loth, pe care îl cunoșteau foarte bine, nu i-au găsit ușa, cu toate că erau în fața ei. Mai cu seamă magicienilor le-a plăcut această practică. Un vrăjitor țigan, citat de Boguet, schimba snopii de grîu în purcei pe care-i vindea ca atare, avertizîndu-l pe cumpărător să nu

cumva să spele purceii cu apă. Dar un cumpărător al mărfii țiganului, neascultînd sfatul lui, a văzut în loc de purcei înotînd pe apă snopi de fîn.

Delrio relatează că un anume magician, cu ajutorul unui fel de arc și o coardă întinsă pe arc, trăgea o săgeată lucrată dintr-un anumit lemn, făcînd să apară dintr-odată în fața lui un fluviu atît de mare cîtă distanță parcurgea săgeata. Și Trithem ne asigură că un faimos vrăjitor evreu devora oameni și căruțe cu fîn, tăia capete, dezmembra persoane vii, apoi punea totul la loc. Eneas Sylvius povestește că, în războiul ducelui Vladislas împotriva lui Gremozislas, duce de Boemia, o bătrînă vrăjitoare i-a spus fiului ei vitreg, care era de partea lui Vladislas, că acesta va muri în bătălie, cu cea mai mare parte a armatei sale, și că el s-ar putea salva de măcel dacă îi va asculta sfatul: să omoare pe primul care îi va ieși în cale, să-i taie urechile și să le pună în buzunar; apoi să facă cu vîrful sabiei o cruce pe pămînt, între picioarele din față ale calului său, și după ce va săruta această cruce, să se grăbească să fugă. Tînărul, îndeplinind toate acestea, s-a întors sănătos din luptă, unde a pierit Vladislas și cea mai mare parte a trupei sale. Dar întorcîndu-se în casa mamei sale vitrege, tînărul soldat și-a găsit nevasta, pe care o iubea foarte mult, străpunsă de sabie, fără urechi, și agonizînd.

Femeile maure își închipuie că există vrăjitori care fascinează doar cu privirea și omoară copiii. Această idee coincide cu a romanilor, care se închinau zeului Fascinus, căruia i se atribuia puterea de a păzi copiii de fascinație și vrăji. (A se vedea *Farmece, Vrăji, Seducție, Simon, Faust etc.*)

FATALISM — Doctrină a celor ce recunosc existența destinului inevitabil.

Dacă cineva întîlnește un hoț, fataliștii spun că acesta i-a fost destinul, să fie ucis de un hoț. Această mentalitate a supus călătorul uneltei ucigașe a hoțului și i-a acordat acestuia, cu multă vreme înainte, gîndul și puterea de a avea, la timpul hotărît, voința și forța de a-l ucide pe călător. Și dacă cineva e strivit de un zid, acesta cade pentru că destinul a hotărît ca acel om să fie acoperit de ruinele casei sale... Mai degrabă spunem că a pierit sub ruine pentru că s-a dărîmat zidul. Unde ar fi libertatea omului, dacă îi e imposibil să evite fatalitatea oarbă, destinul inevitabil? De ce să căutăm să-

nătatea, funcțiile, virtutea, dacă ceea ce trebuie să devenim este determinat? Această doctrină este îngrozitor de falsă și periculoasă. Există ceva mai liber decît a te căsători, a duce un anume fel de viață? Există ceva mai întîmplător ca a pieri de sabie, a te îneca, a fi bolnav? Cerșetorii care se mutilează, nebunii care se sinucid, cei care se aruncă în tot felul de excese, nu o fac din propria voință? Omul virtuos, care ajunge să-și învingă pornirile prin mari eforturi, nu mai are nevoie de a se educa în direcția binelui, pentru că el nu poate deveni vicios? Atunci e inutil să credem în Cel Etern și să ne temem de el dacă e fără putere, dacă această putere e supusă destinului, dacă el nu poate schimba ceea ce e imuabil în noi. Omul se poate deda la orice crimă, fără ca Dumnezeu să aibă dreptul să-i ceară socoteală de purtarea lui: are drept scuză fatalitatea. Trebuie chiar să iertăm și să-i plîngem pe ucigași și pe hoți și să încetăm să-i admirăm pe oamenii buni, pentru că primii urmează poruncile cerului atunci cînd comit ticăloșii și pentru că ceilalți nu au meritul unor acțiuni pozitive pe care sînt constrînși să le facă.

Degeaba fataliștii ne vor striga că, deoarece Dumnezeu știe tot, evenimentele trebuie fixate, sigure și inevitabile, căci, altfel, nu le va mai ști deloc... Cine le-a spus lor că Dumnezeu dorește să știe totul? Acordînd muritorilor liberul arbitru și drept conduită rațiunea, el a supus evenimentele și pasiunile omului și nu pe om pasiunilor și evenimentelor.

FAUST (Iohann) — Faimos magician german, născut la Weimar la începutul secolului al XVI-lea. Un geniu plin de forță și îndrăzneală, curiozitate de nestăpînit, o imensă nevoie de cunoaștere: acestea erau cele mai pronunțate trăsături cu care îl dăruise natura. A învățat medicina, jurisprudența, teologia. A aprofundat știința astrologiei și cînd a terminat cu științele naturale s-a aruncat în magie. Cel puțin așa consemnează toate povestirile ce s-au scris despre el. Și Conrad Durius e de părere că a fost dat pe mîna diavolului de călugări, pentru a se răzbuna, căci, inventînd imprimeria, Faust le-a răpit o meserie foarte productivă, aceea de copiști de manuscrise.

Se știe că atunci cînd au apărut primele cărți imprimate s-a strigat: Magiel, susținîndu-se că erau opera diavolului. Faust a fost urmărit pentru a fi ars pe rug

și fără protecția lui Ludovic al XI-lea și a Sorbonei imprimeria ar fi fost ucisă chiar în timp ce se năștea. Orice ar fi fost, iată principalele trăsături ale lui Faust, așa cum reies ele din legende:

Dornic să se apropie de ființele unei lumi superioare, el a descoperit, în sfîrșit, după îndelungi căutări, teribila formulă care cheamă diavolul din fundul iadului. La început s-a abținut să se folosească dar, în inima sa, dorința de a-l avea în față pe diavol începea să învingă un rest de temeri religioase. Cînd, într-o zi, plimbîndu-se pe cîmp cu prietenul său Wagner, a zărit un cîine negru, lățos, care se învîrtea în jurul lui alergînd. O mică dîră luminoasă strălucea în urma cîinelui. Mirat, Faust s-a oprit. Cercurile pe care le făcea cîinele erau din ce în ce mai mici. S-a apropiat de Faust și s-a așezat la picioarele lui. Savantul, surprins, s-a întors gînditor, iar cîinele l-a urmat acasă.

Descoperirile lui Faust nu fuseseră încurajate. Bătrînul său tată era bolnav, trăia în mizerie. Cînd se afla singur era bîntuit de cele mai negre gînduri. Noul său prieten, cîinele, îi întrerupea gîndurile prin urlete ciudate. Faust îl privea, se mira că-l vede crescînd și la un moment dat își dădu seama că are în casă un diavol. Luă cartea de magie, se așeză în cerc, spuse formula de conjurare și ordonă spiritului să se arate. Cîinele se agită, în jurul lui plutea un fel de fum și, în locul lui, Faust văzu apărînd un demon sub forma unui tînăr nobil, îmbrăcat după ultima modă. Era Mefistofeles, secundul arhanghelilor izgoniți și, după Satan, cel mai de temut șef al legiunilor infernale... Diverși istorici expun variante ale acestei mari epoci din viața lui Faust. Widman afirmă că, hotărît să cheme un demon, Faust a mers într-o seară în pădurea deasă de la Mangeal, aproape de Wittemberg. Aici a făcut pe pămînt un cerc magic, s-a așezat în mijlocul lui și a pronunțat formula de chemare cu atîta repeziciune și forță, încît îndată în jurul lui s-a produs un zgomot cumplit. Toată natura a părut că se pune în mișcare. Copacii se aplecau pînă la pămînt, tunetele întrerupeau sunetele îndepărtate ale unei muzici solemne, care se amesteca cu strigăte, gemete, zăngănit de săbii. Fulgere violente despicau în fiece clipă vălul negru ce acoperea cerul. În fine, a apărut o masă luminoasă, conturîndu-se puțin cîte puțin și formînd un spectru de foc care, apropiindu-se de cerc în tăcere, s-a plimbat în jurul lui, cu un mers

inegal, timp de un sfert de oră. În sfîrșit, spiritul a îmbrăcat figura și îmbrăcămintea cenușie a unui călugăr care a început să vorbească cu Faust. O clipă, doctorul s-a tulburat dar și-a regăsit curajul și a semnat cu sîngele său, pe un pergament curat, cu o pană de fier pe care i-a dat-o diavolul, un pact prin care Mefistofeles se obliga să-l servească 24 de ani, după care Faust trebuia să aparțină iadului.

În scrierea sa, Widman consemnează condițiile acestui pact, a cărui copie se spune că s-ar fi găsit în hîrtiile doctorului, după moartea sa. Era scris pe un pergament cu cerneală de un roșu închis și prevedea: 1. Spiritul va veni la orice chemare a lui Faust, sub o înfățișare plăcută, cea pe care o va porunci Faust. 2. Spiritul va îndeplini tot ce acesta îi va comanda, aducîndu-i imediat tot ce va dori. 3. Spiritul va fi punctual și supus ca un servitor. 4. Va sosi la orice oră din zi sau din noapte. 5. În casă nu va fi văzut nici recunoscut de cineva și va rămîne invizibil pentru oricare altă persoană. Din partea lui, Faust i se dădea diavolului pe mînă, fără să ceară vreun drept de izbăvire, nici de revenire în viitor la îndurarea divină. Demonul i-a dat, drept aconto la acest pact, un cufăr plin cu aur și, de atunci, Faust a devenit stăpînul lumii, pe care a străbătut-o cu toată strălucirea. Cînd nu călătorea prin văzduh, mergea peste tot în echipaje luxoase, întovărășit de demonul său. Într-o zi, în satul Rosenthal, a văzut-o pe încîntătoarea Margareta, tînăra nevinovată pe care Widman o prezintă ca pe o ființă ce întrecea în frumusețe și grație toate frumusețile pămîntului. Faust s-a îndrăgostit, dar ea era pe cît de frumoasă pe atît de virtuoasă. Pentru a-l abate de la această pasiune de care se temea, Mefistofeles i-a înlesnit întîlniri de dragoste cu Elena, Aspazia, Lucreția, Cleopatra și cele mai frumoase femei din istorie, pe care le-a reînviat pentru el. Se mai adaugă chiar faptul că Faust, avînd fericirea să poată reînvia cele mai vestite frumuseți ale timpurilor, în toată strălucirea lor, le-a arătat discipolilor săi pe Elena, soția lui Menelaos, femeia cu mari ochi negri, cu lungi bucle blonde și obrazul al cărui colorit, cum o descrie Homer, era asemănător unei perdele de purpură reflectată pe suprafața marmurei albe. Toți elevii săi au mărturisit că nu mai văzuseră asemenea frumusețe. Dar Faust nu putea alunga din inima sa pe Margareta. Se ducea adesea s-o vadă și, în sfîrșit, s-a făcut iubit. Numai că ea

nu-l suporta pe demonul ce-l însoțea pe Faust. Ea nu-și dădea seamă că are în față un locuitor al infernului, dar privirea lui strălucitoare o îngrozea. Văzîndu-l pe Faust din ce în ce mai îndrăgostit de Margareta, Mefistofeles s-a hotărît să o piardă. Mai întîi i-a pus în dulap găteli și bijuterii, apoi i-a insuflat puțină cochetărie și l-a alungat pe Faust pentru a dezbina pe îndrăgostiți. Apoi l-a dus pe Faust la curte. Carol Quintul, cunoscîndu-i talentul în magie, l-a rugat să i-l aducă pe Alexandru cel Mare. Faimosul împărat al Macedoniei a apărut imediat, scund și îndesat, îmbrăcat în culori țipătoare, cu o barbă roșie deasă, privirea pătrunzătoare și înfățișarea mîndră. I-a făcut împăratului o reverență profundă și i-a adresat chiar cîteva cuvinte într-o limbă pe care Carol Quintul n-o mai auzise. De altfel îi era interzis să vorbească. A stat doar și a privit cu mare atenție și astfel a mai văzut cîțiva oameni celebri, chiar și pe Cesar, pe care Faust l-a înviat o clipă pentru el.

În felul acesta, vrăjitorul a efectuat mii de minuni. Dacă e să-i credem pe istorici, el se folosea fără nici o discreție de puterea sa supranaturală. Se spune că, într-o zi, aflîndu-se la o masă cu 12 sau 15 cheflii care auziseră de minunile sale, aceștia l-au rugat să le facă o demonstrație. Pentru a-i mulțumi, Faust a găurit masa cu un sfredel, și pe acolo au curs vinurile cele mai fine. Dar unul din convivi, nepunînd repede paharul sub jet, băutura căzînd pe pămînt a luat foc și minunea aceasta a speriat asistența. Dar doctorul a știut să-i liniștească. Cu capetele încinse, prietenii i-au cerut în cor să le arate o vie încărcată cu struguri numai buni de cules. Ei se gîndeau că, fiind în decembrie, Faust nu va putea înfăptui minunea. Acesta le-a spus că, fără să se ridice de la masă, vor vedea o vie așa cum și-o doresc, dar cu condiția ca toți să rămînă pe loc, să nu taie strugurii fără permisiunea lui, cel care o va face riscîndu-și viața. Promițînd cu toții să-l asculte, magicianul le-a vrăjit atît de bine ochii acelor beți-vani, încît, într-adevăr au văzut o vie frumoasă încărcată cu tot atîția struguri cîți meseni erau. Au fost atît de încîntați încît cu toții au pus mîna pe cuțite și s-au pregătit să taie strugurii. Lui Faust i-a plăcut să-i țină în această poziție cîteva clipe, apoi, deodată, a făcut să dispară și via și strugurii. Și fiecare din cei prezenți, crezînd că are în mînă un strugure s-a trezit că are

într-o mînă nasul vecinului, iar în cealaltă cuțitul. Dacă s-ar fi repezit să taie strugurii fără voia lui Faust, și-ar fi tăiat unul altuia nasul.

S-a spus că Faust, ca și Agrippa, și-ar fi plătit creditorii cu monedă din corn sau din lemn, care părea autentică în clipa cînd o scotea din pungă, reluîndu-și după cîteva zile forma adevărată. Dar diavolul îi dădea destui bani ca să nu fie nevoit să falsifice, lucru care, de altfel, nu-i stătea în caracter. Wecker afirmă că lui Faust nu-i plăcea zgomotul și că, adesea, prin puterea magiei, îi făcea să tacă pe oamenii care îl oboseau, avînd martori că «într-o zi a legat gura unor țărani beți, ca să-i împiedice să pălăvrăgească».

Dar să revenim la iubirile lui Faust. El nu renunțase la proiectul de a se căsători cu Margareta. Dar diavolul, așa cum spune Widman, i-a interzis acest lucru, cu atît mai mult cu cît, aparținînd infernului, prin pactul său, Faust nu mai avea dreptul să dispună de propria-i persoană. Tot ce a putut face ca să-i fie pe plac a fost seducerea definitivă a Margaretei, însuflețind-o cu focul dragostei pentru Faust, pregătind ocaziile favorabile pentru a se întîlni. Fata a cedat și a rămas grea fără să-i fie soție. În timpul acesta Faust o părăsea mereu. Se ducea la sabat și viața lui își urma cursul și destinul infernal. Margareta a devenit mamă și s-a lăsat pradă disperării. Unii spun că ar fi murit, plină de remușcări, în fundul unei celule, alții că a dispărut împreună cu copilul. Cît despre el, cînd a venit sorocul pactului încheiat, s-a îngrozit la ideea morții. A vrut să fugă într-o biserică sau într-un alt loc sfînt și să ceară îndurarea divină. Mefistofeles l-a împiedicat însă. El l-a dus pe cel mai înalt munte al Saxoniei și, în timp ce Faust cerea mila Domnului, demonul i-a spus: «Nu mai spera nimic, acum trebuie să mori, ești al nostru». La aceste cuvinte spiritul întunericului i-a apărut lui Faust sub forma unui uriaș cît bolta cerească. Ochii lui plini de foc aruncau fulgere, din gură vărsa flăcări, pămîntul se zguduia sub forța picioarelor lui. Într-un hohot de rîs care răsuna ca un bubuit de tunet, el și-a înșfăcat victima, i-a sfîșiat trupul în bucăți și i-a aruncat sufletul în iad.

Aflați, deci, oameni buni, că dintr-o prietenie nefastă nu avem nimic de cîștigat.

Am spus în urmă că descoperirea tiparului a făcut ca Faust să fie urmărit ca vrăjitor. Se spune că cerneala

roșie a Bibliilor sale este sînge. E adevărat că ea are o strălucire particulară și s-a crezut, în acel secol al ignoranței, că secretul i-a fost transmis de diavol. Orice a fost, fără sprijinul lui Ludovic al XI-lea, Faust ar fi fost ars împreună cu presele lui.

Se mai spune că vindea în Germania almanahuri dictate de Mefistofeles, în care făceau preziceri întotdeauna exacte și deci aveau mai mare succes decît Mathias Laensberg, care uneori se înșela. Dar nicăieri nu se găsesc acește almanahuri.

Viața lui Faust și a lui Cristopher Wagner, valetul său, vrăjitor și el, a fost scrisă de Widman (Frankfurt, 1587), tradusă în mai multe limbi și în franceză de Victor Palma Cayet, Paris, 1603. Adelung i-a consacrat un lung articol în a sa istorie despre nebuniile oamenilor. Toți specialiștii au vorbit despre el. Goethe a transpus aventurile lui într-o dramă bizară sau cronică dialogată, care este poate cea mai neobișnuită operă a spiritului uman. În sfîrșit, Desaur și Saint Geniès au publicat, la începutul anului 1825, *Aventurile lui Faust și coborîrea sa în infern*, roman în trei volume, în care însă nu întîlnim tot elementul miraculos al legendelor germane.

FECUNDITATE — Autori dintre cei mai serioși afirmă că vîntul face să se nască mînjii și potîrnichile. Varon [35] afirmă că în anumite anotimpuri vîntul fecundează iepele și găinile în Lusitania. Virgiliu, Pliniu, Columellius [36], chiar și Sfîntul Augustin și-au însușit această legendă punînd-o în rîndul întîmplărilor adevărate. N-am putea spune de unde a aflat Titus Livius povestea că o femeie, naufragiind pe o insulă pustie, a născut acolo doi gemeni, după ce a trăit nouă ani fără să vadă picior de bărbat. În provincia Dauphine circulă legenda — și aceasta de multă vreme — că o femeie a rămas grea doar cu ajutorul imaginației. Și cum o asemenea obrăznicie putea avea urmări dacă era acceptată de popor, parlamentul din Grenoble a dat o decizie care pedepsea relatarea acestei povești. Dar o altă decizie a parlamentului o contrazicea pe aceasta, ceea ce a prilejuit lui Abraham Johnson să scrie cărțulia intitulată *Arta de a fi mamă fără a fi soție*. [...]

[35] Varon (116—27 î.Hr.), poet și om de știință latin, celebru prin aria întinsă a cunoștințelor sale.

[36] Columellius, scriitor latin din primul secol după Hristos, autor al unui tratat de agricultură.

FEMEI — Toată lumea cunoaşte acea plăcută hotărîre pe care a dat-o conciliul de la Macon, prin care s-a redat femeilor demnitatea ce un pios călugăr voia să le-o răpească. Acest prelat susținea că femeile nu puteau şi nu trebuiau să fie calificate cu titlul de creaturi umane. Chestiunea s-a discutat în mai multe şedințe, în care au avut loc vii dispute, căci episcopul ideolog avea susținători. Dar, pînă la sfîrşit, prietenii sexului frumos au triumfat. S-a hotărît şi s-a pronunțat cu solemnitate sentința că atît femeile cît şi bărbații fac parte din specia umană. Şi decizia era valabilă, cum spune Saint Foix, deşi acest conciliu nu era unul ecumenic. I s-a reproşat savantului Acidalius Valens de a fi susținut aceeaşi idee lipsită de galanterie în lucrarea intitulată *Femeile să nu fie bărbați*, tradusă în franceză de Querlon sub titlul *Asupra femeilor*, dar criticii au demonstrat că această glumă nu aparținea lui Acidalius.

Este curios că mai multe secte de eretici aprobă teoriile unor nebuni care plasează femeile, cel mai frumos produs al Creației, printre animale. După descoperirile făcute de Cristofor Columb, s-a pretins că femeile din Peru şi din alte ținuturi ale Americii erau nişte mici brute, chiar dacă seducătoare, fără picătură de minte. Astfel s-a întîmplat că, pentru a feri pe creştini de crima bestialității, un papă a conferit femeilor din America rangul de ființe dotate cu rațiune şi cu toate calitățile din care se constituie ființa umană. În timpurile vechi, şi femeile evreice treceau drept lipsite de calități umane. Nu mai demult de 500 de ani, un creştin prins în relații intime cu o israelită a fost spînzurat între doi cîini. Alăturați această faptă respectului pe care îl aveau strămoşii noştri gali pentru femei, în care ei credeau că recunosc o lumină dumnezeiască. Dar aproape peste tot ideile despre sexul frumos sînt exagerate. Există țări în care femeile sînt sclavele bărbatului şi ale prejudecăților, crezînd că vor fi dezonorate dacă nu-şi vor da foc pe sicriul defunctului lor tiran.

Nu vom enumera aici toate cele o mie şi una de idei eronate ce se debitează pe seama femeilor. Ne vom mulțumi să remarcăm că în secolele de fanatism ele au fost persecutate mai mult din cauza slăbiciunilor lor decît a greşelilor, căci sfinții cei cumpliți nu aveau, fără îndoială, dreptate să le zugrăvească ca pe nişte glasuri ale diavolului. Delancre şi Bodin ne asigură,

conform aceluiași principiu, că femeile sînt mai dotate decît bărbații pentru vrăjitorie și că este un fapt îngrozitor acela ca o femeie să se înțeleagă cu diavolul. Aristotel și alți cîțiva filozofi afirmă că prezența femeilor, în anumite zile critice, face să se taie laptele, să se acrească smîntîna, să se întunece oglinzile, să se usuce cîmpul, să se nască șerpi și să turbeze cîinii.

FEMEI ALBE — Unii dau acest nume silfidelor, nimfelor sau unor zîne care se arătau în Germania, alții văd în femeile albe un fel de fantome care produc mai mult frică decît rău. Există, spune Delrio, un fel de fantome puțin periculoase, care apar, ca niște femei albe, în păduri și pe cîmpii, cîteodată chiar în grajduri, ținînd în mîini lumînări aprinse, din care lasă să cadă picături de ceară pe moțul și coada calului și pe care apoi le piaptănă și le împletesc cu grijă. Aceste femei albe, adaugă același autor, sînt numite sibile și zîne.

În ținutul Bretaniei, femeile albe, care se numesc *spălătorese sau cîntărețe de noapte*, își spală rufele, cîntînd sub clarul de lună, în izvoarele depărtate. Ele cheamă trecătorii să le stoarcă rufele, apoi le rup mîinile celor ce le ajută cu plăcere.

Erasmus[37] vorbește de o femeie albă celebră în Germania, a cărei poveste e următoarea: «Cel mai extraordinar lucru în Germania, spune el, este femeia albă, care apare atunci cînd moartea se pregătește să lovească la ușa vreunui prinț, și nu numai în Germania, dar și în Boemia. Într-adevăr, acest spectru s-a arătat la dispariția celor mai mulți membri ai caselor suverane Neuhaus și Rosemberg, și se mai arată și astăzi. Wilhelm Savata, cancelar al acestui regat, declară că, într-adevăr, această femeie nu poate fi scoasă din purgatoriu atîta vreme cît castelul de Neuhaus va fi în picioare. Ea apărea aici nu numai cînd cineva trebuia să moară, dar și cu prilejul unei căsătorii sau al unei nașteri. Cu mențiunea că atunci cînd apărea îmbrăcată în negru era semn de moarte și, dimpotrivă, de bucurie, cînd era văzută îmbrăcată în alb. Gerlanius mărturisește că a ascultat cum i se povestea baronului de Ungenauden, ambasadorul împăratului la Poarta otomană, că această femeie albă apărea îmbrăcată în negru atunci cînd prezicea în Bo-

[37] Erasmus, umanist olandez, spirit enciclopedic, autorul celebrei cărți *Elogiul nebuniei* (1469—1536).

emia moartea cuiva din familia Rosemberg. Seniorul Wilhelm de Rosemberg, aliindu-se cu cele patru case suverane Brunswick, Brandenburg, Bade și Pernstein, una după alta, și făcînd pentru aceasta mari cheltuieli, mai ales cu prilejul căsătoriei prințesei de Brandenburg, femeia albă a devenit familiara celor patru case și a altora cu care ele erau aliate.

Cu privire la felul cum se comporta, se spune că ea trecea repede dintr-o cameră într-alta, avînd la brîu o legătură de chei cu care închidea și deschidea ușile, și ziua și noaptea. Dacă cineva o saluta, ea răspundea cu o nobilă gravitate, cu capul, apoi pleca. Nu spunea vorbe urîte nimănui, dimpotrivă, privea pe toată lumea cu modestie și sfială. E adevărat că de multe ori s-a supărat și chiar ea a aruncat cu pietre în cei pe care i-a auzit vorbind urît despre Cel de Sus. Era foarte bună cu săracii și se frămînta grozav cînd nu erau ajutați așa cum dorea ea. A dovedit-o atunci cînd suedezii au cucerit castelul și au uitat să dea săracilor masa pe care ea o instituise încă pe vremea cînd era în viață. A făcut atunci un asemenea scandal încît soldații care păzeau castelul n-au știut unde să se ascundă. Chiar generalii n-au fost scutiți de stăruințele ei, pînă cînd unul dintre ei a dat dispoziție să se facă mîncare caldă care să fie distribuită săracilor. Cînd totul a fost împlinit, s-a instaurat liniștea».

FERDINAND IV (Juratul) — Rege al Castiliei și Leonei [38], născut în 1285. Deoarece condamnase la moarte doi frați acuzați de a fi asasinat un senior castilian, cînd acesta ieșea din palat, a vrut ca sentința să fie executată, deși acuzații pretindeau că sînt nevinovați și că nu există nici o dovadă împotriva lor. Atunci, spun istoricii timpului său, cei doi frați l-au citat pe Ferdinand să compară în 30 de zile la tribunalul judecătorilor regilor. Și exact peste 30 de zile mai tîrziu, retrăgîndu-se să se odihnească după masă, regele a fost găsit în patul său, mort. Poporul, crezînd cu ușurință în tot ce ține de miraculos, nu s-a îndoit nici o clipă că moartea regelui a fost urmarea citației care i se făcuse.

FERIGĂ — Se cunosc metodele rele și diavolești prin care se culege feriga. La 23 iunie, ajunul nașterii lui Ioan Botezătorul, după un post de 15 zile, mai mulți vrăjitori, conduși de Satan, culeg în această noapte fire

[38] Regiune din nord-estul Spaniei, cucerită în secolele IX-X.

de ferigă, planta care n-are nici tijă, nici floare, nici sămînță și care renaște din aceeași rădăcină. În plus, spiritul răului se joacă cu acești nenorociți vrăjitori, arătîndu-li-se, în această noapte, în plină furtună, sub o înfățișare monstruoasă, ca să-i înspăimînte. Ei cred că prin vrăjile lor, prin cercurile și semnele care le fac pe pămînt, se apără. Apoi pun sub ferigă o pînză nouă de in sau de cînepă, sperînd că feriga va înflori într-o oră ca s-o poată culege. O împachetează într-un pergament nou sau în mătase și o păstrează pentru a ghici visele și a invoca spiritele. Prin răutățile și minciunile sale, demonul îi convinge că această plantă e bună numai de ghicit, iar dacă o pui în punga cu aur sau argint, a doua zi cantitatea se va dubla. Dacă lucrul nu se întîmplă, vrăjitorii vă vor acuza de rea credință, vor spune că sînteți vinovat de cine știe ce crimă, în atît de mare măsură oamenii se lasă dominați de acești impostori ai lui Satan.

FEREAGUS — Uriaș despre care vorbește cronica arhiepiscopului Turpin. Avea 12 picioare înălțime și pielea atît de rezistentă încît nici o lance sau sabie nu o putea străpunge. A fost învins de unul din vitejii lui Carol cel Mare.

FERU — Orbind, regele Feru a consultat un oracol pentru a afla cum ar putea să-și recapete vederea. I s-a transmis că urina unei femei caste și credincioasă bărbatului era singurul remediu pentru boala sa. Regele a încercat mai întîi urina soției sale, care n-a avut nici un efect. A încercat apoi de la altele, dar în zadar. În fine, după alte multe probe, s-a găsit una care l-a vindecat. Pentru a o răsplăti pe aceasta și a le pedepsi pe toate celelalte, le-a închis într-un oraș și le-a dat foc, căsătorindu-se apoi cu cea a cărei virtute l-a tămăduit.

FETIȘURI — Divinități ale negrilor din Guinea. Ele variază după voința preoților. Acestea sînt resturi de animale uscate, ramuri de copaci, arbori, pietre sau orice altceva. Există unele foarte mici, care sînt purtate la gît sau la braț, asemenea scoicilor. Duminica, negrii se adună sub un copac, pe care îl numesc copacul fetișurilor. Ei așează aici o masă pe care pun vin de palmier, orez și boabe de cereale. Toată dimineața o petrec dansînd. Un preot face ofrande și stropește asistența cu apă dintr-un vas în care se află închis un șarpe. Acest arbore este un oracol consultat în ocazii importan-

te și el răspunde întotdeauna cu ajutorul unui cîine negru, care, după demonografii noștri, este însuși diavolul.

O stîncă imensă numită Tabra, care intră în mare formînd aproape o insulă, este marele fetiș al Capului Cors. I se aduc onoruri cu totul speciale, ca celui mai important fetiș. În Congo, nimeni nu bea fără să închine pentru principalul fetiș, care în mod obișnuit este un colț de elefant.

FIER — Cel condamnat la proba cu fierul înroșit era obligat să ducă între 9 și 12 pași o bară de fier înroșit, grea de circa trei livre. Această probă se mai făcea și băgînd mîna într-o mănușă de armură scoasă din foc.

Un soț care-și bănuia soția de infidelitate, i-a propus să-și recunoască vinovăția sau să se supună probei atingînd fierul înroșit. Dacă mărturisea de bună voie, urma să moară, dacă făcea proba și se ardea însemna că e vinovată. Ea a cerut sprijinul episcopului, foarte potrivit în asemenea situații. I s-a mărturisit plîngînd că e vinovată și a promis ca pe viitor să fie credincioasă bărbatului. Episcopul i-a răspuns că în acest caz se poate supune probei cu fierul înroșit. Ea a luat fierul, a înconjurat de trei ori un scaun, ținîndu-l tot timpul în mînă. Soțul a fost mulțumit și s-a liniștit. Această întîmplare s-a petrecut pe vremea lui Ioan Cantacuzinul[39].

Pe coasta Malabarului, proba cu fierul înroșit era de asemenea folosită. Se acoperea mîna vinovatului cu o frunză de bananier și i se aplica un fier înroșit, după care intendentul spălătoriei regelui învelea mîna acuzatului cu un prosop muiat în apă de orez, apoi îl lega și regele însuși aplica sigiliul pe nod. Trei zile după aceea se desfăcea mîna și dacă nu se vedea nici un semn de arsură, persoana era declarată nevinovată, iar dacă mîna era arsă, omul era trimis să-și ispășească pedeapsa.

FILTRE — Băutură sau drog al căror pretins efect este să ajute în dragoste. Strămoșii noștri foloseau filtrele și în timp ce le confecționau invocau divinitățile infernale. Aici intrau diferite animale, ierburi sau materii, cum ar fi peștele numit remora, anumite oase de broască, piatră astrală, «hippomanul». Delrio, care pune filtrele

[39] Împărat bizantin, a domnit între 1341—1354.

în rîndul farmecelor, adaugă că se mai folosește sperma umană, sînge menstrual, unghii tăiate, metale, reptile, intestine de pește și păsări și că se amestecă relicve, fragmente de ornamente bisericești etc. Dovezile care se aduc în legătură cu efectele produse de filtre par în general că se bazează pe o mare încredere și tărie a imaginației. Cel mai faimos dintre toate filtrele este «hippomanul», o bucată de carne rotundă, neagră, de mărimea unei smochine uscate și pe care ar avea-o în frunte, în clipa cînd se naște, mînzul. Pisată pînă se face pudră și băută cu sînge de la cel ce vrea să se facă iubit, leacul aduce dragostea. Jean Baptiste Porta vorbește pe larg despre surprinzătoarele proprietăți ale hippomanului. Este supărător faptul că niciodată el n-a fost găsit pe fruntea unui mînz și nici în altă parte. Dar dacă această metodă ne lipsește, mai poți fi iubit purtînd pe burtă capul unui vultur sau dîndu-i să bea persoanei respective părul de pe coada unui lup. Altă metodă: scoateți-vă într-o vineri de primăvară puțin sînge, puneți-l pe plită să se usuce, pisați-l și dați persoanei pe care o iubiți să bea o doză; dacă nu ajunge, repetați pînă veți avea succes.

Printre aceste secrete absurde sînt unele naturale pe care unii le atribuie magiei: astfel, ca să încălzești o soție frigidă, dați-i să mănînce burta unei iepuroaice, bine condimentată. Pentru a obține efectul contrar, în cazul unei femei cu temperament opus, să i se dea supă de vițel și lăptuci.

Filtrele sînt în număr foarte mare și care de care mai ridicole. Și în trecut erau cunoscute, ca și azi, și se aruncau pe seama lor cauzele unor pasiuni violente, o iubire disproporționată, iubirea între doi tineri separați de bariera averii sau împotrivirea părinților.

Contra filtrelor. Dacă te-ai îndrăgostit de o persoană cu ajutorul unei băuturi infernale, ia în mîini cămașa, urinează pe gura ei și prin mîneca dreaptă și imediat vei fi eliberat de vrajă.

FIZIOGNOMONIE — Arta de a judeca oamenii după trăsăturile feței sau talentul de a cunoaște interiorul omului după exteriorul său. Această știință a avut mai mulți dușmani decît partizani, dar ea nu pare totuși ridicolă decît atunci cînd e dusă prea departe. Toate fețele, înfățișarea tuturor ființelor diferă între ele, nu numai în funcție de clasă, de gen, dar chiar în individualitatea lor. Fiecare individ se deosebește de celălalt

din specia sa. De ce această diversitate nu ar fi urmarea diversității caracterelor și de ce diversitatea caracterelor nu s-ar datora acestei diversități a chipurilor? Orice pasiune, orice simțire, fiecare calitate are locul ei în orice corp: mînia face ca mușchii să se contracte — dar oare mușchii contractați sînt un semn al mîniei? Ochii plini de foc, o privire rapidă ca și fulgerul, un spirit viu și pătrunzător se regăsesc de o sută de ori împreună. Un ochi deschis și senin se întîlnește de o mie de ori cu o inimă deschisă și cinstită.

De ce să nu căutăm a cunoaște oamenii după fizionomie? De obicei omul judecă cerul în legătură cu chipul lui. Un negustor apreciază ceea ce cumpără după exterior, după fizionomie...

Acestea sînt argumentele fizionomiștilor pentru a dovedi siguranța științei lor. E adevărat, adaugă ei, că te mai poți înșela, dar asta o dată la o mie și o asemenea excepție confirmă regula generală. Lavater spune că a văzut un criminal condamnat să fie tras pe roată pentru că-l ucisese pe binefăcătorul său și acest monstru avea fața deschisă și delicată ca a unui înger pictat de Guido Reni. N-ar fi imposibil să găsești pe galere capete de Regulus[40] și fizionomii de vestale într-o casă rău famată. Totuși, un fizionomist abil va distinge trăsăturile, abia imperceptibile, care anunță viciul și degradarea. Sau, dacă se înșeală, va spune: natura l-a făcut bun, are toate semnele, răutatea n-a avut încă timp să-l desfigureze.

Iată principiile, cînd rezonabile, cînd ridicole, ale acestei științe: cititorul va lua de aici ceea ce îi convine.

În general, frumusețea morală este în armonie cu cea fizică (Socrate și alți o sută de mii dovedesc contrariul). Unele persoane, cu toate că nu plac la prima vedere, cîștigă pe măsură ce se fac cunoscute. Probabil că între acestea și dumneavoastră există oarecare nepotrivire, pentru că la prima întîlnire ceea ce ar trebui să vă apropie nu v-a frapat. Trebuie de asemenea ca între dumneavoastră să existe o legătură secretă, deoarece, pe măsură ce vă vedeți mai des, vă înțelegeți mai bine. Totuși, fiți atent la primul impuls al instinctului ce vă împinge spre o nouă legătură!

[40] Regulus, general roman, celebru prin devotament și loialitate.

Orice om a cărui față, gură,. mers sau scriitură sînt strîmbe, va avea în firea sa, în modul de a gîndi, de a se comporta ceva dubios, inconsecvență, părtinire, denaturare, falsitate, șiretenie, capricii, contradicții, viclenie, o dură și rece imbecilitate.

Capul este partea cea mai nobilă a corpului omenesc, lăcașul minții și al sufletului, centrul facultăților noastre intelectuale. Un cap bine proporționat cu restul corpului, care la prima vedere ne apare astfel și care nu e nici prea mare nici prea mic, anunță un spirit mult mai valoros decît am îndrăzni să așteptăm de la un cap disproporționat. Un om cu capul prea mare indică totdeauna prostie grosolană, iar dacă e prea mic, slăbiciune și prostie. Oricît ar fi de proporționat capul față de corp el nu trebuie să fie nici prea rotund, nici prea lunguieț, cu cît e mai simetric cu atît e mai perfect. Se poate spune că cel mai bine proporționat cap e acela a cărui înălțime perpendiculară, măsurată de la capătul occiputului pînă la vîrful nasului, este egală cu lățimea lui pe orizontală. Un cap prea lunguieț anunță un om lipsit de bun simț, frivol, curios, invidios și credul. Capul aplecat în jos este marca unui om înțelept, constant în faptele sale. Un cap care se mișcă în toate părțile anunță trufie, mediocritate, minciună, spirit pervers, ușuratec și o judecată slabă.

Cît despre obraz, îl putem împărți în trei părți: prima se întinde de la frunte pînă la sprîncene, a doua de la sprîncene pînă la baza nasului și a treia de aici pînă la osul bărbiei. Cu cît aceste etaje sînt mai simetrice, cu atît putem conta pe justețea minții și pe stabilitatea caracterului în general. Cînd e vorba de un obraz a cărui înfățișare e fie foarte energică, fie foarte delicată, caracterul persoanei poate fi apreciat mai ușor din profil decît din față. Fără să mai vorbim că profilul se pretează mai puțin la disimulare, el oferă linii conturate mai viguros, mai precise, mai simple, mai pure și prin urmare semnificația lor e mai ușor de sesizat, pe cînd adesea liniile obrazului văzut din față sînt greu de distins. Un profil frumos duce întotdeauna la analogia cu un caracter distins. Dar există mii de profiluri care, fără să fie frumoase, admit superioritatea caracterului. Un obraz cărnos anunță o persoană timidă, veselă, încrezătoare, semeață. Un om harnic are de obicei obrazul slab. Un obraz care asudă la cea mai mică agitație anunță un temperament cald, frivol, cam grosolan

și mîncăcios. Un obraz palid indică o fire predispusă plăcerilor iubirii.

Părul oferă multiple indicii despre temperamentul, energia, modul de a simți și prin urmare despre facultățile spirituale ale omului. El nu poate ascunde nimic și corespunde constituției noastre fizice așa cum plantele și fructele corespund ogorului care le-a rodit. Lavater spune că supleţea părului poate fi pusă în legătură cu supleţea caracterului. Părul lățos, drept, dizgrațios anunță un om obișnuit. Părul de un galben auriu sau castaniu strălucitor și plăcut ondulat în bucle ușoare și frumoase este un păr *nobil*. Părul negru, des și abundent denotă puțină minte dar perseverență și aplecare spre ordine. Părul blond în general este caracteristic pentru un temperament delicat, nepăsător. Părul roșu se spune că este caracteristic unui om în cel mai înalt grad bun sau în cel mai înalt grad rău. Părul fin marchează timiditatea, cel aspru anunță curajul și acest semn caracteristic face parte din acele trăsături comune atît omului cît și animalului. Printre patrupede, cerbul, iepurele și oaia, care sînt printre cele mai timide, se disting de celelalte prin moliciunea părului, pe cînd asprimea părului leului, a porcului mistreț, corespund curajului care le e specific. Aplicînd speciei umane aceste observații, locuitorii din țările nordice sînt foarte curajoși și ei au părul negru. Orientalii sînt mai timizi și părul lor e mai moale. Un bărbat cu părul lung e o fire efeminată, el nu are dreptul să se laude cu părul lui lung ca de o podoabă. De altfel, rareori este negru. Părul negru și subțire pe un cap pe jumătate pleșuv, cu fruntea înaltă și boltită, anunță o judecată sănătoasă și limpede dar puțină imaginație. Același fel de păr, cînd e lins și complet neondulat, caracterizează o slăbiciune a facultăților intelectuale. Părul creț marchează o persoană cu concepții dure. Cei cu păr abundent pe tîmple și pe frunte sînt grosolani, orgolioși și lipsiți de rușine. O barbă stufoasă și frumoasă anunță un bărbat cu o minte sănătoasă și bun de la natură. Bărbatul care are barba deschisă la culoare și rău aranjată are mai degrabă o natură și înclinații de femeie decît de bărbat. Bărbatul căruia nu-i crește barba nu e bărbat. Femeile n-au barbă pentru că acea funcție a organismului care o produce la bărbați la ele se risipește în ciclu. Cu toate acestea, există unele femei cărora le crește păr, mai cu seamă în jurul gurii. Este

sigur că aceste femei au un temperament cald, o natură îndrăzneață, sînt curajoase și virile. Dar femeia care are barbă și bărbatul care n-are deloc sînt constituiți, amîndoi, împotriva regulilor firești ale naturii. Or tot ceea ce iese din ordinea stabilită de natură este anormal. Atunci cînd culoarea bărbii diferă de a părului, nu se anunță nimic bun. La fel ca atunci cînd există un contrast frapant între culoarea părului și aceea a sprîncenelor, lucru ce poate inspira neîncredere.

Fruntea, spune Herder[41], este lăcașul seninătății, al bucuriei, al grijilor, al neliniștilor, al prostiei, al neștiinței și răutății. Dintre toate părțile obrazului, ea e cea mai importantă trăsătură. Văzută din profil, fruntea poate fi împărțită în trei categorii: aplecată spre spate, dreaptă, boltită (bombată). Fruntea aplecată spre spate sau teșită indică, în general, imaginație, spirit și delicatețe. Dacă e complet dreaptă, perpendiculară, de la păr pînă la sprîncene, este semnul lipsei totale de inteligență. O conformație perpendiculară, care se bolțește ușor la capătul de sus, anunță o minte capabilă de reflecție, un om profund în gîndire. Frunțile proeminente aparțin spiritelor mărginite și slabe și care nu vor ajunge niciodată la maturitate. Contururile frunții, arcuite și fără unghiuri, hotărăsc blîndețea și flexibilitatea caracterului. Cînd o frunte rotunjită și proeminentă în partea de sus, coboară în jos dreaptă, dînd impresia în ansamblu că e perpendiculară, putem să ne bazăm pe foarte multă rațiune, vioiciune dar și nervozitate. Dar, în același timp, trebuie să ne așteptăm la o inimă de gheață. Cu cît fruntea e mai alungită, cu atît spiritul e mai lipsit de energie și de rezistență. Cu cît e mai restrînsă, mai scurtă și mai compactă, cu atît caracterul este mai concentrat, mai hotărît și mai solid. Pentru ca o frunte să întrunească toate calitățile într-o fericită îmbinare, să fie frumoasă și să dea impresia că ascunde atît o minte bogată, cît și un caracter nobil, trebuie să fie perfect proporționată cu restul obrazului. Fără nici un fel de inegalitate și riduri permanente, ea nu va fi totuși scutită de ele: dar aceasta se va întîmpla într-un moment de concentrare profundă, de supărare sau manifestare a unei dureri. Culoarea frunții trebuie să fie mai luminoasă decît restul obrazului.

[41] J.G. Herder (1744—1803), scriitor german, autor al lucrării *Opinii despre filozofia istoriei umanității*.

Dacă arcada ochiului e ieșită în afară e semnul unei aptitudini speciale pentru activități intelectuale, a unei sagacități deosebite pentru mari acțiuni. Dar și fără acest unghi proeminent, există atîtea excelente capete și bine așezate pe umeri, atunci cînd fruntea lor cade, asemenea unui zid, perpendicular pe sprîncenele așezate orizontal și care se arcuiesc aproape imperceptibil, în ambele părți, spre tîmple. Fruntea îngustă, cu riduri neuniforme, teșită în părți, care se încrețește mereu altfel, nu e o bună recomandare și nu trebuie să inspire prea multă încredere. Fruntea pătrată, cu părțile laterale la fel de late și cu arcada ochiului puternică presupun o mare înțelepciune și curaj. Toți fizionomiștii sînt de acord asupra acestui punct. O frunte foarte osoasă, împodobită cu multă piele, anunță o persoană ursuză și certăreață. O frunte înaltă, la o față lunguiață și ascuțită spre bărbie e un semn de slăbiciune și prostie. Fruntea alungită, cu pielea foarte întinsă și netedă, pe care nu se zărește, chiar cu prilejul unei neobișnuite bucurii, nici cea mai mică încrețitură, este indiciul unui caracter rece, bănuitor, caustic, îndîrjit, supărăcios, plin de pretenții, slugarnic și răzbunător. O frunte care, din partea de sus, se apleacă înainte spre ochi, la o persoană în puterea vîrstei, indică în mod categoric o prostie fără margini. Cute oblice pe frunte, mai cu seamă dacă soarta face ca ele să fie paralele, sau numai par astfel, dau în vileag o minte săracă, un spirit fals și bănuitor. Dacă aceste cute sînt paralele și regulate, nu prea adînci, acestea se întîlnesc doar la oamenii drepți, înțelepți, cinstiți. Fruntea a cărei parte superioară e străbătută de cute foarte distincte și mai ales circulare, în timp ce cealaltă jumătate e netedă și fără nici o cută, e semnul unui spirit mărginit.

Sub frunte se află frumoasa ei graniță, sprînceana, curcubeu de pace cînd e plăcut desenată, arc încordat al discordiei atunci cînd exprimă mînie. Sprîncenele frumos arcuite se potrivesc cu modestia și simplitatea unei fecioare. Așezate în linie dreaptă și pe orizontală, ele denotă un caracter rău și ambițios. Cînd forma lor e pe jumătate arcuită, forța spiritului va fi unită cu o bunătate naivă. Sprîncenele aspre și neuniforme sînt semnul unei agerimi de spirit și încăpățînare. Dar același amestec anunță o trăire mai moderată, dacă firul sprîncenei este fin. Cînd sînt dese și compacte și firul e culcat uniform, ca să zicem așa, tras cu linia, ele promit

categoric o judecată sănătoasă și solidă, o profundă înțelepciune, un simț al dreptății și spirit ponderat. Sprîncenele împreunate treceau la arabi drept semn al frumuseții, în timp ce vechi fizionomiști vedeau în aceasta un caracter fățarnic. Prima dintre aceste opinii este falsă, iar a doua exagerată, căci întîlnim adesea acest fel de sprîncene la oamenii cei mai cinstiți și plăcuți. Sprîncenele subțiri sînt marca sigură a unei firi nepăsătoare și slabe. La un om energic, ele slăbesc forța și vioiciunea caracterului. Sprîncenele în unghi și întrerupte sînt caracteristice unui om muncitor. Cu cît sprîncenele sînt mai aproape de ochi, cu atît avem de face cu un caracter serios, profund și solid. Acesta pierde din forță, din fermitate, din îndrăzneală, pe măsură ce sprîncenele sînt plasate mai sus. Distanța mare dintre sprîncene anunță o concepție așezată, un suflet calm și liniștit.

Mișcarea sprîncenelor este foarte expresivă: ea marchează pasiunile joase, orgoliul, mînia, disprețul. Un om *încruntat* este o ființă disprețuitoare și în același timp de disprețuit.

Buffon afirma că ochii sînt aceia în care se reflectă cele mai ascunse frămîntări ale omului și că acestea pot fi ușor recunoscute. Mai mult ca oricare alt organ, ochiul aparține sufletului. Se pare că ei asistă și participă la toate nuanțele manifestărilor lui. Ei exprimă pasiunile cele mai puternice și emoțiile cele mai năvalnice, precum și stările cele mai plăcute și sentimentele cele mai delicate. Toate acestea sînt exprimate prin ochi cu toată tăria, în toată puritatea lor, așa cum s-au născut ele. Sentimentele se transmit prin priviri rapide și care comunică celuilalt pasiunea, fapta, imaginea sufletului celui de la care pleacă expresia acelei priviri. Omul primește și reflectă în același timp lumina gîndirii și căldura sentimentului. Ochii sînt fața spiritului și limbajul inteligenței.

Ochii albaștri anunță mai mult slăbiciune, o fire apatică și mai efeminată decît ochii căprui sau negri. Aceasta nu înseamnă că printre persoanele cu ochi albaștri nu există și firi foarte energice dar, în general, ochii căprui sînt indiciul cel mai obișnuit al unui temperament bărbătesc, viguros și profund. Orice talent deosebit se asociază aproape întotdeauna cu ochi de culoare gălbuie spre brun. (Chinezii sînt poporul cel mai liniștit, mai apatic din lume, cu toate acestea ochii albaștri sînt

atît de rari la ei, se întîlnesc doar la europeni sau la creoli).

Oamenii furioși au ochi de toate culorile, foarte rar albaștri, mai cu seamă căprui și verzi. Aceștia din urmă sînt, într-un anume fel, semnul vioiciunii și curajului. Nu vom vedea niciodată ochi de un albastru deschis la oameni colerici. Ochii care formează spre nas un unghi alungit, ascuțit, aparțin fie persoanelor foarte judicioase, fie foarte fine. Cînd pleoapa de sus descrie un arc complet, este marca unui dar de la natură, mare delicatețe și uneori timiditate. Cînd pleoapa se desenează aproape orizontal pe ochi și taie în diametru pupila, ea anunță în mod obișnuit un om foarte fin, îndemînatec și șiret. Dar aceasta nu înseamnă că o astfel de conformație a ochiului distruge spiritul de dreptate al acelei persoane. Pleoapele adîncite și foarte conturate anunță, de cele mai multe ori, o stare de spirit colerică. Recunoaștem aici pe artist și pe omul de bun gust. Aceste caracteristici sînt foarte rare la femei și, atunci cînd există, ele sînt rezervate unor personalități puternice, de o excepțională inteligență. Ochii foarte mari, de un albastru foarte deschis și văzuți din profil aproape transparenți anunță întotdeauna un mod de a gîndi ușor, cuprinzător, dar în același timp un caracter extrem de sensibil, dificil, bănuitor, gelos, predispus să fie părtinitor.

Ochii mici negri, strălucitori, sub sprîncene negre și stufoase, care par că se afundă cînd surîd malițios, anunță aproape întotdeauna un om priceput, cu păreri profunde, dar predispus la intrigi și șicane. Dacă asemenea ochi nu sînt asociați unei guri batjocoritoare, ei caracterizează un spirit rece și pătrunzător, foarte mult gust, eleganță, precizie, aplecare mai degrabă spre avariție decît spre generozitate. Ochii mari deschiși, de o limpezime pînă la transparență și în adîncul cărora se vede strălucind o flacără, printre pleoapele paralele, nu prea largi dar bine conturate, reunesc foarte sigur aceste cinci trăsături: o forță vie de pătrundere, eleganță și gust, temperament coleric, orgoliu, aplecare spre aventuri galante. Ochii la care se observă în întregime pupila și, sub ea, un pic de alb, sînt într-o stare de tensiune anormală sau aparțin acelor oameni neliniștiți, pasionați, pe jumătate nebuni. Niciodată oamenii cu judecata sănătoasă, matură, precisă, și în care poți să te încrezi nu au asemenea ochi.

Anumiți ochi sînt foarte lucitori, larg deschiși, cu o fizionomie fadă, ei anunță încăpățînare dar fără fermitate, prostie cu pretenții de înțelepciune, un caracter rece dar care vrea să pară plin de căldură, care arde însă ca un foc de paie.

Oamenii bănuitori, nervoși, violenți au de cele mai multe ori ochii înfundați în orbite și privirea adîncă, cuprinzătoare. Nebunul sau surdul au adesea ochii ieșiți din cap. Vicleanul, atunci cînd vorbește, are pleoapele aplecate, privirea rămînîndu-i ascunsă. Oamenii fini și vicleni au obiceiul să țină un ochi, și uneori amîndoi, pe jumătate închiși. E un semn al slăbiciunii de spirit. Într-adevăr, rar vedem un om energic care să fie și șiret: neîncrederea noastră în alții se naște din puțina încredere ce o avem în noi înșine.

Anticii aveau dreptate să numească nasul «podoaba feței». Un nas frumos nu se asociază niciodată unui obraz diform. Poți să fii urît și să ai ochi frumoși, dar un nas bine trasat cere neapărat o fericită îmbinare a altor trăsături. De asemenea, se văd mii de ochi frumoși și un singur nas perfect: acolo unde el se află, presupune totdeauna un caracter de excepție, de mare distincție. «Nu-i e dat oricui să aibă un nas», spun latinii.

Iată, după fizionomiști, ceea ce se impune pentru ca un nas să fie perfect: lungimea lui trebuie să fie egală cu fruntea. La rădăcina lui trebuie să existe o ușoară scobitură. Văzut din față nasul trebuie să aibă o conformație largă, cele două părți mergînd paralel, iar această lărgime să fie mai sensibilă spre mijloc. Vîrful nasului nu trebuie să fie nici dur, nici cărnos. Din față, cele două aripi ale nasului trebuie să fie desenate fin și nările să se arcuiască plăcut. În profil, partea de jos a nasului nu trebuie să aibă decît o treime din lungimea lui. În partea de sus, trebuie să fie aproape de arcul orbitei ochiului, iar lățimea de lîngă ochi să fie cel puțin jumătate din arătător. Un nas care întrunește toate aceste calități, exprimă tot ce se poate exprima. Cu toate acestea, oameni dintre cei mai merituoși au nasul diform. Firește, trebuie să vedem calitățile care contribuie la diferențierea lor. Un nas mic, văzut din profil rotunjit, nu-l împiedică pe posesor să fie cinstit și drept, dar acesta nu va fi niciodată un geniu. Nasul care se încovoaie de la rădăcină este al caracterelor voluntare, menite să comande, să facă lucruri mari, persoane hotărîte în proiectele lor și arzînd să le realizeze. Nasul

perpendicular (adică cel care se apropie de această formă, căci natura se ferește de liniile extrem de drepte în tot ce produce ea) se află la mijloc, între nasul cîrn și cel coroiat. El presupune un suflet care știe să se poarte și să sufere în liniște și cu tărie.

Un nas al cărui os este lat, indiferent dacă e drept sau coroiat, anunță întotdeauna calități superioare. Dar această formă e foarte rară. Nările mici sînt semnul unei firi timide, incapabilă să se hazardeze în cea mai mică acțiune. Cînd nările sînt largi, mobile, ele denotă o mare delicatețe a sentimentelor, care pot degenera cu ușurință în senzualitate și voluptate. La oamenii la care nu există un fel de adîncitură în intervalul dintre frunte și nas (măcar nasul să nu fie foarte coroiat), nu sperați să descoperiți la ei cea mai mică urmă de caracter, de noblețe și de măreție.

Oamenii al căror nas se apleacă la limita extremă deasupra gurii nu sînt nici cu adevărat buni, nici cu adevărat veseli, nici mari, nici nobili: gîndirea lor se leagă permanent de lucrurile pămîntești, de toate zilele. Ei sînt retrași, reci, insensibili, puțin comunicativi, de obicei răutăcioși, supărăcioși, sînt profund ipohondri sau melancolici. Dacă acest tip de nas este încovoiat chiar din partea de sus, este încă un semn al aplecării lor teribile spre plăcerile iubirii. Un nas fără o trăsătură frapantă, fără nuanțe, încovoiri, ondulări, fără un contur expresiv, poate foarte bine fi nasul unui om cinstit, rezonabil și chiar de un caracter nobil. Dar acesta nu va fi niciodată nasul unui caracter superior sau foarte distins. Nările strînse și subțiri denotă un temperament rece și disprețuitor. Un nas roșu, mai cu seamă vîrful său, anunță un bețiv, o natură grosolană și predispus la corupție.

Populația din Asia Centrală are în general nasul plat și adîncit, negrii din Africa îl au aplatizat, cea mai mare parte a evreilor au nasul acvilin, englezii au nasul cartilaginos și foarte rar ascuțit. Dacă ar fi să judecăm după tablouri și portrete, la olandezi nu se prea întîlnește un nas frumos. La italieni, dimpotrivă, e trăsătura lor distinctivă. În sfîrșit, la francezi e trăsătura distinctivă a oamenilor celebri.

Obrajii cărnoși indică în general un temperament moale și senzual. Obrajii slabi și înguști anunță uscăciunea dispozițiilor și lipsa bucuriilor. Necazurile îi scobește, prostia și severitatea le imprimă urme grosola-

ne. Înțelepciunea, experiența și finețea spiritului lasă urme ușoare care se întretaie, plăcute la vedere.

Unele adînciturі, de formă mai mult sau mai puțin triunghiulară, care se observă cîteodată pe obraji, sînt semnul infailibil al invidiei și geloziei. Un obraz grațios de la natură, agitat de o tresărire ușoară care se observă lîngă ochi, este garanția unei inimi sensibile. Dacă pe un obraz care surîde se formează trei linii paralele și circulare, fiți siguri că în acea persoană există un fond de nebunie.

La fel de bine — și poate chiar mai mult decît alte părți ale corpului omenesc —, urechea are o semnificație bine determinată. Ea nu admite nici o deghizare. Ea are legături specifice cu individul căruia îi aparține. Cînd lobul urechii e degajat, e un semn bun pentru facultățile lui intelectuale. Urechile mari și desfăcute anunță obrăznicie, vanitate, o judecată săracă. Urechile mari și groase sînt atribuite unui om simplu. Urechile mici denotă timiditate. Urechile prea aplecate și înconjurate de un fel de burlet rău desenat nu anunță nimic bun, nici în ceea ce privește spiritul, nici talentele respectivului. O ureche potrivită, cu conturul bine rotunjit, nici prea groase nici prea subțiri, nu poate fi găsită decît la persoane cu spirit, cu judecata dreaptă, înțelepte și distinse.

Gura este cea care se face interpreta spiritului și a inimii omului. Ea întruneşte, atît în stare de repaos, cît și în infinita varietate a mișcărilor sale, o lume întreagă de caractere. Ea este grăitoare chiar cînd e în totală nemișcare. Se observă o legătură perfectă între buze și felul de a fi al omului. Fie ele ferme, fie moi și mobile, caracterul persoanei este de o calitate asemănătoare. Buzele groase, bine conturate și proporționate, care au de ambele părți linia din mijloc ondulată egal și ușor de desenat, asemenea buze sînt incompatibile cu josnicia, le repugnă falsitatea și răutatea. Am putea doar să le reproșăm un pic de aplecare spre plăceri.

Buza superioară caracterizează gustul, înclinațiile, pofta de mîncare, sentimentul iubirii. Orgoliul și mînia o arcuiește, finețea o ascute, bunătatea o rotunjește, libertinajul o irită și o ofilește, iubirea și dorința se adaugă și ele conferindu-i un farmec inexprimabil.

O gură închisă, care are deschizătura scurtă și în linie dreaptă, cu buze ale căror margini nu se observă,

este indiciul sîngelui rece, a unui spirit sîrguincios, prieten al ordinii, exactitudinii și curățeniei. Dacă spre cele două extremități ea se ridică, avem afaceu un fond de afectare, ambiție și vanitate, poate și un pic de răutate, ca rezultat firesc al frivolității. Buzele cărnoase au mereu de combătut senzualitatea și lenea. Buzele scurte și foarte pronunțate anunță timiditate și avariție. Dacă se închid încet și fără efort, iar desenul lor rămîne corect, ele indică un caracter chibzuit, hotărît și judicios.

Buza de deasupra care cade puțin peste cea de jos este semnul distinctiv al bunătății, ceea ce nu înseamnă că se poate contesta total această calitate buzei de jos, dar în acest caz trebuie să ne așteptăm mai degrabă la o calmă și sinceră îngăduință decît la un sentiment de vie tandrețe.

Buza de jos care se adîncește la mijloc nu se întîlnește decît la spirite vesele. Priviți cu atenție un om vesel în clipa cînd spune o glumă: buza i se va lăsa în jos în mijlocul ei săpîndu-se un mic șanț.

O gură corect închisă, fără să fie afectată, nici țuguiată, anunță curaj. În ocaziile cînd cineva este pus să dea dovadă de curaj, chiar și persoanele care de obicei țin gura deschisă, o închid neapărat, de cele mai multe ori. O gură căscată e plîngăreață, în timp ce una închisă sufere în tăcere.

În tratatul său *Despre pasiuni*, Le Brun afirmă că, din toate părțile obrazului, gura este aceea care marchează în chipul cel mai personal manifestările sufletului. Cînd el se plînge, colțurile gurii se lasă în jos, cînd e mulțumit, ele se ridică în sus, cînd e supărat gura e împinsă înainte și în partea din mijloc se ridică în sus. Orice gură care are de două ori lățimea ochiului este gura unui prost. (Înțeleg prin lățimea ochiului distanța de la tîmplă spre nas, pînă la capătul interior al orbitei lui).

Dacă buza de jos, împreună cu dinții, depășesc pe orizontală jumătate din lățimea gurii văzută din profil, contați, ținînd cont și de alte trăsături ale feței, pe una din acele patru caracteristici, sau pe toate la un loc: prostie, viclenie, avariție, răutate. Buze prea groase, deși bine proporționate, anunță totdeauna un om lipsit de delicatețe, murdar sau senzual, cîteodată chiar stupid.

Cînd extremitățile gurii sînt lăsate în jos într-o manieră pronunțată, în linie oblică, aceasta este expresia cea mai fermă a disprețului, lipsei de sensibilitate, mai cu seamă atunci cînd buza de jos e mai groasă și o depășește pe cea de sus.

O gură, ca să zicem așa, fără buze, a cărei linie de mijloc e foarte bine trasată, iar la extremități se ridică în sus, și a cărei buză superioară, văzută din profil, în dreptul nasului pare arcuită, o asemenea gură o întîlnim numai la avarii vicleni, harnici, îndemînateci, reci, duri, lingușitori și politicoși atunci cînd te refuză.

În mod categoric, cel care încearcă să-și ascundă zîmbetul sau zîmbește cînd vede un nenorocit în suferință, sau în fața unui om cu defecte dar bine intenționat — acela este un om rău. Cei din această categorie au în general buze foarte subțiri. Linia centrală a gurii, foarte bine trasată, se ridică la colțuri într-un chip neplăcut. Ei au dinți foarte puternici.

O gură mică, îngustă, sub niște nări mici și o frunte eliptică (care nu-și dezvăluie gîndurile) arată întotdeauna o persoană fricoasă, extrem de timidă, copilăros de vanitoasă și care se exprimă cu dificultate. Dacă la această gură se adaugă ochi mari proeminenți, tulburi, o bărbie osoasă, alungită, și mai cu seamă dacă ține gura mereu deschisă, fiți încă o dată siguri de prostia acestui cap.

Orice obraz a cărui parte inferioară, începînd de la nas, se împarte în două părți egale prin linia centrală a gurii, e un om mărginit. Cît despre această parte inferioară (tot începînd de la nas), care măsoară cel puțin o treime din lungimea totală a obrazului, acel obraz aparține unui nebun. Obrazul a cărui parte inferioară e cu mult mai lungă decît cea superioară este al unui prost.

Vechii fizionomiști consideră că dinții mici și scurți sînt semnele unei constituții delicate. Dinții lungi sînt semnul cert de slăbiciune și de timiditate. Dinții albi, curați și frumos așezați, care atunci cînd omul deschide gura nu se observă în întregime, anunță *hotărît* la omul matur un spirit calm, o inimă bună și cinstită. Nu este adevărat că dinții stricați, urîți și inegali aparțin unei persoane lipsite de respectabilitate; toate acestea se datoresc unor boli sau unor imperfecțiuni morale. Cel care n-are grijă de dinții săi, care nu încearcă măcar să și-i întrețină în bună stare, prin această

neglijență, oare nu dă în vileag o stare morală nedemnă?

Persoana care are dinții inegali este invidioasă. Dinții lați, mari și puternici sînt semnul unui temperament puternic, iar dacă e să-l credem pe Aristotel promit o viață lungă.

Herder afirmă că un cap reușit proporționat presupune o bărbie nici ascuțită, nici scobită, ci uniformă. O bărbie ieșită în afară anunță ceva pozitiv, în timp ce semnificația unei bărbii retrase înăuntru este una negativă. Adesea, energia sau lipsa de energie a unui individ se observă numai prin bărbia lui. Există trei feluri de bărbii: cea dreaptă, care, din profil, este perpendiculară față de buza inferioară, cea ascuțită, care iese înafara buzei inferioare, sau, în alți termeni, bărbia ascuțită și bărbia trasă înapoi, pe care am îndrăzni s-o numim bărbie feminină, pentru că o găsim la mai toate femeile — bărbie care ne face să bănuim oarecare slăbiciune. Bărbia din a doua categorie inspiră încredere, iar cea din a treia denotă un spirit activ și pătrunzător, cu condiția să nu fie arcuită, căci această formă exagerată trimite de obicei la lașitate și zgîrcenie.

O gropiță bine marcată în mijlocul bărbiei pare să indice fără tăgadă un om judicios, matur în hotărîri, cu condiția ca aceste trăsături să nu fie contrazise de altele. O bărbie ascuțită mai trece și drept marca șireteniei. În același timp, vom găsi această formă de bărbie și la persoanele cele mai cinstite. Înseamnă deci că șiretenia nu e decît bunătate rafinată... O bărbie moale, cărnoasă, cu două etaje este de cele mai multe ori semnul și efectul senzualității. Bărbia plată presupune răceală și uscăciune sufletească. Cea mică, timiditate, cea rotundă, cu gropiță, bunătate. Bărbia lungă, lată, grea (vorbesc de partea osoasă) nu se întîlnește decît la oameni grosolani, duri, orgolioși și violenți.

Distanța dintre cap și piept, în strînsă legătură și cu unul și cu celălalt, este plină de semnificații, ca tot ce se raportează la om. Un gît bine proporționat este o recomandare de necontestat pentru un caracter rezistent la orice încercări. Gîtul lung și capul înalt sînt uneori semnul orgoliului și vanității. Un gît scurt și gros nu se asociază deloc cu un cap nerod. Cei ce au gîtul subțire și delicat, alungit, sînt oameni timizi, ca și cerbul, după convingerea lui Aristotel. Cei cu gîtul scurt și gros sînt de la natură colerici, asemenea taurilor furioși.

Dar după cum spune Lavater, analogiile sînt false, aruncate pe hîrtie fără a fi verificate științific.

Există tot atîtea asemănări și deosebiri între formele mîinii, cîte sînt și între fizionomii. Nu există nicăieri două fețe perfect asemănătoare și nu veți găsi nici mîini, la două persoane, care să semene între ele. Și tot atîtea legături cîte există între fețele oamenilor și caracterul lor există și între mîini și caracterul lor. Fiecare mînă, așa cum a creat-o natura (făcînd abstracție de accidente), este în perfectă analogie cu corpul căruia îi aparține. Oasele mîinii, nervii, mușchii, sîngele, pielea, nu sînt decît continuarea oaselor, nervilor, mușchilor, sîngelui, pielii, restului corpului. Același sînge circulă în inima sa, în cap și în mînă. Mîna contribuie, deci, și ea, la cunoașterea caracterului omului. Ea e, ca și celelalte membre ale corpului, obiectul fiziognomoniei, obiect cu atît mai semnificativ și cu atît mai frapant cu cît mîna nu poate *disimula*, mobilitatea ei trădînd în fiecare clipă. Poziția cea mai liniștită a mîinii indică dispozițiile noastre naturale, mișcările ei făcîndu-se sub impulsul pe care îl primește de la creier.

Toată lumea știe că umerii largi, care coboară lin, fără ascuțișuri, sînt un semn al sănătății și forței. Umerii lați influențează în mod deosebit asupra armoniei complexe a trupului, dar se mai spune că indică finețe și inteligență, pasiune pentru exactitate și ordine.

Un piept larg și pătrat, nici prea scobit, nici prea proeminent presupune întotdeauna o constituție robustă a umerilor. Un piept plat și, ca să zicem așa, scobit, denotă slăbiciune de caracter. La bărbați, pieptul excesiv acoperit cu păr anunță un om voluptuos.

Un pîntec mare, proeminent e mai înclinat spre lene și senzualitate decît unul plat și slab. Trebuie să ne așteptăm la mai multă energie și forță de muncă, la mai multă suplețe a spiritului de la un om uscat, slab, decît de la unul cu trupul prea împlinit. Și cu toate acestea există oameni slabi care sînt excesiv de înceți și leneși. Dar la aceștia trăsăturile indolenței se citesc pe partea de jos a obrazului.

Oamenii cu merite superioare au de obicei coapsele slabe. Coapse scurte, groase nu anunță o natură elevată. Picioarele plate rar se pot asocia unei minți superioare.

Distanța dintre ochi mai mare decît lățimea ochiului e un indiciu de prostie. Ochii mici, fără strălucire, urît

desenaţi, privirea mereu pînditoare, tenul cenuşiu, părul negru, scurt, drept, nasul teşit sub o frunte spirituală şi reuşită, buza inferioară proeminentă, toate la un loc formează trăsături pe care nu le veţi găsi decît la un arhisofist, rău, pisălog, viclean, şiret, intrigant, bănuitor, interesat în chip murdar, josnic — în sfîrşit, un tip abominabil.

Cu cît fruntea este mai înaltă, cu atît celelalte părţi ale feţei, prin comparaţie cu fruntea, par mai mici. Cu cît fruntea e mai bombată, cu atît ochii par mai înfundaţi în orbite.

Obrajii buhăiţi şi fanaţi, gura mare şi spongioasă, pete roşii pe obraz, părul drept care se ondulează cu greu, cute întretăiate pe frunte, ochi alunecoşi, craniul micşorîndu-se spre frunte, toate aceste trăsături alcătuiesc tipul omului fără căpătîi.

Părul lung, ieşind în relief în fire ascuţite, sau scurt şi creţ, tare şi aspru pe o pată brună de pe gît sau de pe bărbie, este indiciul cel mai sigur al gustului pentru plăceri, aproape totdeauna întovărăşit de o fire uşuratică.

Fruntea perpendiculară cu denivelări mai mari sau mai mici, nasul mic şi ascuţit sau cu nările largi şi rotunjit grosolan, trăsăturile obrazului sau ale nasului foarte pronunţate, ascuţite, din linii neîntrerupte, dinţii de pe maxilarul inferior încălecîndu-i pe cei de pe maxilarul superior — toate acestea formează portretul caracterului dur.

Fugiţi de oamenii cu ochi mari pe o faţă mică, cu nas mic şi de talie mică. Prin rîsul lor veţi vedea că nu sînt nici veseli nici mulţumiţi. Dacă vă spun că se bucură mult că vă întîlnesc, nu vor putea însă să-şi ascundă răutatea din surîs.

Femeia care-şi rostogoleşte ochii, care are pielea extrem de suplă, moale, aproape făcînd cute, cu nasul coroiat, obrajii coloraţi, gura mobilă, bărbia bine conturată şi fruntea foarte bombată, este o persoană nu numai extrem de convingătoare, dar are imaginaţia vie, bogată, o memorie prodigioasă. Plină de ambiţie, ea iubeşte încă galanteriile. Cu toată prudenţa ei, se face uşor uitată.

O femeie cu rădăcina nasului foarte înfundată, cu sînii mari, cu dintele canin puţin ieşit înafară, oricît de urîtă ar fi, oricît de puţine farmece ar avea, nu va fi mai puţin dorită de bărbaţi decît o femeie cu adevărat

frumoasă. Cele mai versate prostituate care apar în fața judecătorilor se disting, toate, prin aceste trăsături.

Femeile care au negi bruni, acoperiți cu păr, sau le crește păr în bărbie și pe gît sînt în mod obișnuit bune gospodine, harnice, active, dar au un temperament excesiv sangvin și sînt înverșunate în iubire. Bîrfesc mult și cu plăcere, sînt plictisitoare și nu veți scăpa de ele decît cu greutate. Trebuie să le tratați cu menajamente, să nu le arătați decît un interes calm și să încercați să le țineți la oarecare distanță, rămînînd în același timp demn.

Nu veți întîlni niciodată un om într-adevăr înțelept, cu un caracter nobil și calm, care să aibă pe bărbie negi sau pete brune, așa cum au oamenii lipsiți de inteligență, dar dacă, din întîmplare, un om de spirit are o asemenea podoabă, veți descoperi îndată că acesta are frecvente momente de absență, de totală stupiditate, de slăbiciune nebănuită. [...]

Asemănarea între om și animale.

Aristotel pretinde că, deși nu există asemănări propriu-zise între om și animal, se poate întîmpla totuși ca anumite trăsături ale feței omului să amintească de un oarecare animal.

Porta a mers și mai departe decît Aristotel, pentru că el a găsit în fiecare chip uman figura unui animal sau a unei păsări, judecînd pe oameni prin darurile de la natură ale animalului ale cărui trăsături i se pare că le poartă. (După opinia lui, Platon semăna cu un cîine de vînătoare.) Maimuța, calul, elefantul sînt animale care seamănă cel mai mult cu specia umană prin conturul profilului și al feței. Cele mai reușite apropieri se fac cu leul, calul, cîinele, elefantul și vulturul.

Cei care se aseamănă cu maimuța sînt abili, activi, îndemînatici, vicleni, ironici, zgîrciți și cîteodată răutăcioși. Cei asemănători calului se remarcă prin curajul și noblețea sufletească. O frunte ca cea a elefantului anunță prudență și energie. Un om care, prin nas și frunte, seamănă cu leul văzut din profil, nu va fi desigur un om obișnuit (fața leului exprimă energie, calm, forță). Dar un asemenea caracter se găsește foarte rar imprimat pe o față omenească. Apropierea de trăsăturile cîinelui anunță la om fidelitate, spirit de echitate, poftă de mîncare moderată, iar apropierea de trăsăturile lupului, un om violent, dur, laș, feroce, pasionat, viclean

și sîngeros. Asemănarea cu vulpea indică meschinărie, slăbiciune, viclenie și violență.

Linia care taie botul hienei poartă însemnul unei durități neînduplecate. Asemănarea cu tigrul anunță o ferocitate lacomă. Ce expresie de perfidie se citește în ochii și pe chipul tigrului! Cîtă mînie sîngeroasă! Linia care formează gura tigrului și a linxului este expresia cruzimii. La pisică, citim: ipocrizie, atenție, plăcere pentru mîncăruri fine. Pisicile sînt în mic niște tigri îmblînziți prin educație domestică.

Asemănarea cu ursul indică ferocitate, furie, forța de a distruge, o stare de spirit nesociabilă. Cea cu porcul mistreț anunță o natură greoaie, lacomă și brutală. Bursucul este josnic, bănuitor și lacom. Boul este răbdător, încăpățînat, greoi și cu mare poftă de mîncare. Linia care desenează gura boului și a vacii este expresia nepăsării, a prostiei și a încăpățînării. Cerbul și căprioara: timiditate, teamă, sprinteneală, atenție concentrată, expresia cuminte și plăcută a nevinovăției. Asemănarea cu acvila anunță noblețe, o energie victorioasă. Ochiul său strălucitor are în el flacăra fulgerului. Vulturul este mai suplu și în același timp are în el ceva mai puțin nobil decît acvila. Bufnița este mai slabă, mai timidă decît vulturul. Papagalul afectează energie, este supărăcios și flecar.

Toate aceste asemănări variază la infint dar ele se lasă foarte greu descoperite.

Acestea au fost principiile fiziognomoniei, așa cum reies ele din opiniile lui Aristotel, Albert le Grand, Porta și alții, dar mai ales din ale lui Lavater, care a scris cel mai mult în această chestiune și care, uneori, a presărat în opiniile sale cîte o picătură de bun-simț. Cînd tratează despre mișcările capului și ale feței el vorbește cu înțelepciune, ca și atunci cînd vorbește despre gesturi și părțile mobile ale corpului și care exprimă pe figura omului ceea ce simte în sufletul său și momentul în care trăiește acel sentiment. Dar bate cîmpii atunci cînd vrea să găsească geniu în mîinile omului și să observe consecințe importante într-un efect aproape nul. Fără îndoială, în obrazul omului, în frunte, în ochi, în gură, se pot citi trăsături specifice care deosebesc pe omul inteligent de cel prost, pe omul cinstit de cel rău, dar nu întotdeauna poți avea încredere în toate acestea. Băutura valorează mai mult decît vasul care o închide și cu toate că fizionomiștii admit această

perfectă armonie dintre frumusețea fizică și cea morală, se poate vedea adesea viciul și prostia sălășluind în cele mai frumoase persoane. Părerea mea este că natura este o mamă înțeleaptă și că ea, dacă ar înfrumusețа și pe dinăuntru pe toți cei care îi place ei să-i facă frumoși pe dinafară, un mare număr dintre copiii ei s-ar revolta.

Lavater vorbește în chip nesăbuit mai cu seamă despre femei. Le judecă cu o lipsă totală de obiectivitate, nedrept, fără precedent în considerațiile unui om de știință. Nu se poate încredința hîrtiei — spune el — cea mai mare parte a observațiilor care s-au făcut despre femei, iar paginile dedicate lor sînt îngrozitoare. Pentru că ele sînt mai slabe decît bărbații și fizionomia lor e mai puțin pronunțată, sînt oare ele mai puțin capabile de virtuți și de inteligență? Sînt ele mai de disprețuit decît bărbatul? Întrebarea aceasta cred că nu are nevoie de răspuns.

Atîta vreme cît știința descifrării fizionomiilor îl va învăța pe om să-și cunoască propria-i demnitate, această știință, în mare măsură himerică, va merita totuși elogii, deoarece va avea un scop util și lăudabil. Dar atîta vreme cît ea va afirma că o persoană constituită într-un anume fel e vicioasă de la natură și trebuie să fugim de ea ca de un pungaș, să nu ne încredem în ea, ca de un ucigaș sau de o prostituată, că o asemenea persoană, cu toate că are o înfățișare plăcută, o aparență de bunătate și candoare, totuși trebuie să o evităm pentru că anumite linii sigure ale feței ei ne spun că are o fire îngrozitoare — atîta vreme cît vom crede toate acestea, fiziognomonia va fi o știință oribilă deoarece instituie fatalismul.

Deci, pentru că o femeie are rădăcina nasului adîncită, are pieptul mare, dintele canin ieșit înafară, această femeie este o prostituată infamă!... Pentru că o femeie are un neg pe bărbie, înseamnă că e o furie, o persoană cu care nu ne putem înțelege, de care trebuie să fugim, disprețuind-o! Pentru că un bărbat nu-și îngrijește dinții, înseamnă că are sentimente nedemne!... Nimic mai absurd ca aceste opinii! Să decidă toată lumea: dacă au fost văzute femei cu rădăcina nasului adîncită, cu sînii puternici și caninul ieșit înafară, toată lumea crede că acestea sînt prostituate? Dacă se cunosc bărbați care-și neglijează dantura, trebuie să sperăm că nu toți oamenii aceștia sînt josnici. Dar așa pretinde știința fi-

ziognomoniei! Ah, știința aceasta nu este destinul! S-au văzut oameni destul de încrezători în această știință, care și-au însușit defectele înscrise pe fețele lor, devenind vicioși, într-un anume fel, pentru că *fatalitatea* fizionomiei lor îi condamna. La fel cu aceștia, au existat oameni care au renunțat la virtuți pentru că fatalitatea *stelei* lor i-a împiedicat să fie virtuoși.

FLAMEL (Nicolas) — Celebru alchimist din secolul al XIV-lea. Nu se cunoaște nici data nici locul nașterii sale, căci nu se știe dacă s-a născut la Paris sau la Pontoise. A fost mai întîi funcționar, apoi librar, poet, pictor, matematician, arhitect și, în sfîrșit, din sărac cum era a devenit extrem de bogat, prin fericirea de a fi găsit piatra filozofală.

Se spune că într-o noapte, în somn, i s-a arătat un înger care ținea în mînă o carte acoperită de o gravură în aramă foarte frumos lucrată, cu foi subțiri din scoarță de copac, gravate cu multă dibăcie și scrise cu vîrful unui cui de fier. O inscripție cu litere mari aurite conținea o dedicație făcută poporului iudeu de Abraham, patriarhul, astrologul și filozoful. «Flamel, a spus îngerul, privește această carte, din care tu nu înțelegi nimic. Pentru mulți alții ca tine ea va rămîne o taină, dar tu vei vedea într-o zi ceea ce alții nu pot vedea în ea». La aceste vorbe Flamel întinse mîinile ca să ia prețiosul dar, însă îngerul cu cartea dispărură în timp ce pe urmele lui pluteau rîuri de aur...

Nicolas s-a trezit dar visul a întîrziat să se realizeze, încît fantezia i s-a domolit. Într-o zi, într-o carte pe care o cumpărase de la un anticar, a recunoscut cartea din vis, aceeași copertă, aceeași dedicație, același autor. Cartea studia transformarea metalelor și avea 21 de pagini, misterioasa cifră alcătuită din trei ori șapte. Nicolas s-a apucat de studiat cartea dar nu înțelegea imaginile. S-a rugat lui Dumnezeu să-l ajute în descifrarea acestora, însă a fost ajutat de un rabin. A făcut un pelerinaj la Saint Jacques de unde s-a întors cu totul lămurit. Iată rugăciunea pe care o făcuse pentru a se lumina: «Dumnezeule atotputernic și veșnic, părinte al luminii, cel de la care ne vin toate binefacerile și darurile, coboară asupra mea îndurarea ta nesfîrșită. Lasă-mă să-ți cunosc veșnica ta înțelepciune care îți împrejmuiește tronul și care a creat, care stăpînește și călăuzește totul. Trimite-mi din cer. care este sanctuarul tău, și din tronul gloriei tale, îndurarea ta pentru ca

ea să-mi dea puteri. Căci ea este stăpîna tuturor artelor cerești și oculte și care are înțelepciunea și priceperea tuturor lucrurilor. Fă ca ea să mă însoțească în toate încercările mele, ca prin spiritul ei să capăt adevărata știință, ca să purced singur în arta nobilă căreia m-am consacrat, în căutarea miraculoasei pietre a înțelepților, pe care tu ai ascuns-o oamenilor, dar pe care o dezvălui aleșilor tăi. Ca această măreață faptă, pe care o am de împlinit aici pe pămînt, să o pot începe și sfîrși în chip fericit și ca, mulțumit, să mă bucur în veci. Îți cer în numele lui Isus Hristos piatra cerească, unghiulară, miraculoasă, sprijinită pe întreaga eternitate, care conduce și domnește cu tine etc.»

Rugăciunea aceasta a avut efectul scontat, pentru că, insuflat de bunătatea Fecioarei, Flamel a transformat mai întîi mercurul în argint și apoi arama în aur. Dar nu s-a văzut degrabă în posesia pietrei filozofale, că a și dorit ca pioșenia și prosperitatea lui să fie atestate. Și-a plasat peste tot propriile-i statui sculptate, avînd într-o mînă un penar în chip de stemă. A pus să se graveze peste tot portretul soției sale, Pernela, care l-a ajutat în experiențele lui de alchimie.

Flamel a fost îngropat în biserica Sfîntului Jacques la Boucherie. După moarte, mai mulți au crezut că picturile și sculpturile expuse erau tot atîtea semne cabalistice care ascundeau simboluri de care s-ar fi putut profita. Casa sa de pe vechea stradă Marivaux nr. 16 trecea drept un loc unde s-ar fi putut găsi comori ascunse. Un prieten al defunctului s-a angajat, cu această speranță, s-o restaureze pe gratis. A dărîmat totul dar n-a găsit nimic. Alții au pretins că Flamel nu murise și că mai avea de trăit 1000 de ani. Ar putea chiar să mai trăiască și acum, grație elixirului universal pe care îl descoperise. Orice ar fi fost, călătorul Paul Lucas afirmă într-una din scrierile sale că a vorbit cu un derviș sau călugăr turc, care îl întîlnise pe Flamel și pe soția lui îmbarcîndu-se pentru Indii [...]

FLAUROS — Mare general al infernului. Se arată sub forma unui leopard teribil iar atunci cînd își ia chip de om are o față îngrozitoare, cu ochii în flăcări. Cunoaște trecutul, prezentul și viitorul, ridică pe toți diavolii împotriva dușmanilor lui exorciștii și are sub comandă 20 de legiuni.

FLĂCĂRI JUCĂUȘE — Se numesc flăcări jucăușe sau spirite zglobii acele exalații luminoase care ies din

pămîntul încălzit de soarele verii, mai cu seamă în lungile nopți dinainte de Crăciun. Și cum aceste flăcări se rostogolesc, firește, spre locurile joase și mlăștinoase, țăranii, care le iau drept diavoli sau spirite ale răului, își imaginează că ele sperie pe călătorul rătăcit în noapte, care, luîndu-se după lumina înșelătoare, cade în prăpastie. Olaus Magnus spune că păstorii și călătorii de pe vremea sa întîlneau aceste focuri, care ardeau atît de puternic locurile, încît acolo nu mai creștea iarbă.

Pe un tînăr, care se întorcea noaptea de la Milano, l-a apucat o furtună. A crezut că vede în depărtare o lumină și că aude voci în stînga sa. Puțin după aceea a observat alergînd spre el un car în flăcări, condus de doi boari care strigau: Păzea! Îngrozit de o asemenea minune, tînărul își grăbi calul. Dar de ce fugea mai tare, carul se apropia mai mult. În sfîrșit, după un ceas de goană, a ajuns la o biserică și s-a lăsat în grija Celui de Sus. Focul a dispărut. Această viziune era prezicerea unei molime de ciumă care a invadat ținutul împreună cu alte nenorociri[42].

Un om din nu știu ce țară fusese exilat pentru un an. La finele acelui an, sora și mama lui au văzut la miezul nopții o flacără care alerga prin casă. Și această lumină, în plin întuneric, le-a speriat teribil. Mama a avut curajul să se scoale și să aprindă lampa. Atunci camera s-a luminat atît de puternic, ca și cum ar fi fost în plină zi. Minunea aceasta a durat mai bine de o oră. După ce au petrecut o noapte de groază, cele două femei au alergat la preot. Să nu credeți că acel preot era un prost sau un ignorant, nu, era un om foarte spiritual și expert în descifrarea lucrurilor supranaturale. Iată de ce, după ce s-a scărpinat în cap și și-a mușcat degetele, a spus femeilor, pe un ton grav: «Zău, iată o viziune de bun augur. Anul se încheie. Mergeți acasă în liniște și contați pe ce vă prezic: exilatul vostru se va întoarce...!» Ceea ce s-a și întîmplat. Scriitorii care spun asemenea anecdote ne asigură că, în general, flăcările acestea anunță o nenorocire celor bogați și o

[42] Cardan era copil cînd a ascultat această poveste, încît e ușor să o fi denaturat. Tînărul care a avut acea viziune nu avea decît 20 de ani. Era singur, a trecut printr-un moment de spaimă. Dintr-un simplu meteor, a făcut o întîmplare diabolică. Cît despre ciuma ce a urmat, ea s-a datorat, ca și exalările, unui an cu călduri ieșite din comun. (Nota autorului).

bucurie celor săraci. Seneca a spus: «Cînd ești în cea mai neagră mizerie, speră și tremură cînd ai ajuns mare!» Vizionarii, pentru a da mai multă greutate acestei maxime, au plasat-o în poveștile cu strigoi.

FLORENT DE VILLIERS — Mare astrolog, care i-a spus tatălui său că nu e cazul să-i construiască o casă, pentru că el va locui în diverse locuri și totdeauna la aproapele lui. Într-adevăr, s-a dus la Beaugency, de aici la Orléans, apoi la Paris, în Anglia, în Scoția, în Irlanda. A studiat medicina la Montpellier. De aici a plecat la Roma, la Veneția, la Cairo, la Alexandria și a revenit pe lîngă ducele Jean de Bourbon. Regele Ludovic al XI-lea l-a luat în serviciul său. L-a urmat în Savoia ca să studieze plantele de munte și pietrele medicinale. A învățat să le cioplească și să le graveze în chip de talismane. S-a retras la Geneva, apoi la Saint Maurice în Chablais, la Berna, în Elveția și apoi la Lyon. Aici și-a construit o casă și apoi o bibliotecă în care se găseau 200 de cărți neobișnuite, pe care le-a oferit spre lectură publicului. S-a căsătorit, a avut copii, a deschis o bibliotecă de astrologie, unde regele Carol al VIII-lea, într-o zi de 1 noiembrie (ziua tuturor sfinților) s-a dus să-i asculte conferințele. A fost acuzat că are un diavol familial pe lîngă el, deoarece răspundea imediat la orice întrebare. La bătrînețe a fost teribil de chinuit de bigoți.

FLUTURE — Cea mai frecventă imagine a sufletului este fluturele. Vechii artiști din antichitate îl înfățișau pe Platon cu aripi de fluture pe cap, pentru că acesta a fost primul filozof care a scris despre nemurirea sufletului.

FO sau FOE — Una dintre principalele divinități ale chinezilor, fondatorul unei secte foarte răspîndite în China. S-a născut în Indii, cu aproximativ 1000 de ani înainte de Hristos. În timp ce era însărcinată cu el, mama sa a visat că avea relații cu un elefant alb sau, după alții, că înghițea unul din aceste animale, poveste care a dus la onorurile pe care regii indieni le oferă elefanților albi. El a ieșit din sînul mamei sale prin dreapta și chiar din clipa în care s-a născut a fost destul de puternic ca să poată merge. Se spune că a făcut șase pași și, arătînd cu o mînă cerul și cu alta pămîntul, a spus: «Eu sînt singurul demn să fiu preamărit, atît în cer cît și pe pămînt». La 17 ani și-a luat trei neveste, cu care a trăit doi ani. Apoi le-a părăsit

și s-a retras în singurătate împreună cu patru filozofi ale căror sfaturi le asculta. La 30 de ani s-a simțit inspirat și și-a luat numele de Fo și a început să-și predice doctrina, uimind lumea cu o mulțime de minuni pe care preoții budiști le-au adunat în mai multe volume. Cu toată pretinsa lui divinitate, Fo nu a fost scutit de moarte. Și-a sfîrșit zilele la 70 de ani. Preoții budiști ne asigură că el a renăscut de 8000 de ori și că, sucesiv, s-a reîncarnat în corpul unui mare număr de animale, înainte de a se ridica la ceruri. El e reprezentat și în pagode, sub forma unui dragon, a unui elefant, a unei maimuțe etc. Cei din secta lui i se închină considerîndu-l conducătorul speței umane, salvatorul lumii, trimis pentru a arăta omului drumul salvării și pentru ispășirea crimelor lor.

FOC — Toate popoarele s-au închinat acestui element. Caldeenii îl priveau ca pe divinitatea supremă. În Persia existau locuri închise, construite cu ziduri și fără acoperiș, unde se întreținea focul și unde poporul și credincioșii veneau să se închine la anumite ore. Cei mari aruncau acolo esențe și parfumuri. Cînd un rege al Persiei era pe patul de moarte, în principalele orașe ale regatului se stingea focul, care nu era reaprins decît o dată cu încoronarea succesorului acestuia. Aceste popoare își imaginau că focul era adus din cer și pus pe altarul primului templu pe care Zoroastru îl construise în orașul Xis în Media[43]. Aici era interzis să se arunce ceva impur și lumea să privească focul.

Grecii credeau că focul este imaginea unei ființe supreme. La Roma și în Peru, pe altare, vestalele întrețineau focul sacru și această practică există încă la guebri și băștinașii din Virginia: cînd poporul se întoarce dintr-o expediție, se aprinde un foc mare și se dansează în jurul lui, cu un clopoțel în mînă, pentru a mulțumi focului că i-a scăpat de pericole. Ei nu mănîncă niciodată fără să arunce mai întîi în foc prima îmbucătură, în semn de ofrandă.

Unii tătari nu intră niciodată în vorbă cu străini care nu s-au purificat mai întîi trecînd prin două focuri. Totdeauna ei beau cu fața spre miază-zi, în onoarea focului. Unele popoare din Siberia cred că în foc există o ființă care împarte binele și răul, de aceea îi închină fără

[43] Vechi ținut în Asia, distrus de Cyrus în anul 556, care l-a aliat apoi Persiei.

încetare sacrificii. În fine, chinezii care locuiesc la granița cu Siberia recunosc și ei în foc un zeu. Cînd orașul Maimatschiu a luat foc nici un locuitor n-a sărit să-l stingă și ar fi ars în întregime dacă n-ar fi sărit în ajutor rușii.

Se mai știe că focul este «elementul» salamandrelor.

FOCALOR — Mare general în infern. Se înfățișează sub chipul unui bărbat cu aripi de grifon. Sub această formă el ucide pe dușmani și-i aruncă în valuri. El comandă mării, vînturilor și răstoarnă vasele de război. Speră să se întoarcă în cer peste 1000 de ani, dar se înșeală. În rest, comandă 30 de legiuni și face mofturi atunci cînd preotul îl exorcizează.

FONG-CHWI — Operațiune misterioasă care se practică în China în dispunerea clădirilor și mai cu seamă a mormintelor. Dacă cineva construiește din întîmplare într-o poziție contrară vecinilor și un colț al casei sale se află opus colțului casei celuilalt, e destul pentru a se convinge că totul e pierdut. De aici rezultă dușmănii care durează cît și clădirea respectivă. Remediul constă în a plasa într-o cameră un dragon sau un alt monstru din pămînt ars, care aruncă o privire cumplită spre colțul casei fatale, respingînd astfel toate influențele de care s-ar putea teme. Vecinii care își iau aceste măsuri de precauție vizitează zilnic monstrul care veghează asupra casei lor. Ei ard tămîie în fața lui, mai degrabă a spiritului care îi domină și pe care îl cred veșnic preocupat de această grijă. Preoții budiști iau și ei parte la încurcăturile credincioșilor lor. Ei se angajează, pentru o sumă de bani, să le asigure asistența unui spirit puternic, care să fie capabil să-i liniștească zi și noapte, prin eforturi permanente de vigilență și atenție.

FONG-ONH-ANG — Pasăre fabuloasă căreia chinezii îi atribuie aproape aceleași calități ca și păsării fenix a grecilor și romanilor. Femeile se împodobesc cu chipul acestei păsări lucrat în aur, argint sau aramă, în funcție de bogăția și calitățile fiecăreia.

FORAY sau MORAX — Conte și mare general în infern. Se prezintă sub chipul unui taur și dacă din întîmplare ia chip omenesc îl învață pe om astronomia și artele liberale. Cunoaște calitățile ierburilor și a pietrelor prețioase și are în subordine 36 de legiuni.

FORCAS sau FORRAS — Mare președinte în infern. Își ia înfățișarea unui bărbat viguros, cunoaște proprietă-

ființe ierburilor și pietrelor prețioase, îl învață pe om logica și etica, îl poate face invizibil, ingenios și bun vorbitor. Găsește lucrurile pierdute, descoperă comori și are la dispoziție 29 de legiuni de demoni.

FORȚĂ — Milon din Crotona[44] nu a fost singurul om cu o forță uriașă. Ludovic de Bonflers, zis și Cel Puternic, care a trăit prin anii 1534, poseda o forță și o agilitate extraordinare. Cînd își încrucișa picioarele, era imposibil ca cineva să-l poată mișca din loc cu un singur pas. El rupea fără greutate o potcoavă și dacă apuca un taur de coadă îl ducea unde voia. Ridica cu ușurință un cal și îl ducea pe umăr. A fost văzut adesea înarmat sărind pe cal fără să se sprijine și fără să pună piciorul în șea. La alergări, viteza lui nu era mai mică decît forța lui extraordinară, pentru că depășea calul de Spania cel mai sprinten, pe o distanță de 200 de pași.

Un anume Barsabas, care la începutul secolului al XVIII-lea servea în armata franceză, a adus într-o zi în fața lui Ludovic al XIV-lea un cal cu tot cu călăreț. Altădată s-a dus să caute un fierar și i-a dat să forjeze o potcoavă. Acesta îndepărtîndu-se puțin, Barsabas a luat nicovala și a ascuns-o sub mantaua lui. Fierarul s-a întors imediat și a fost uimit că nu mai găsește nicovala, ba încă să-l vadă pe ofițer punînd-o cu ușurință la locul ei. Un gascon pe care Barsabas îl jignise în compania lui, l-a provocat la duel. «Cu plăcere a răspuns Barsabas, dar mai întîi dă-mi mîna». A luat mîna gasconului și i-a strîns-o atît de tare încît i-a zdrobit-o, iar acesta nu s-a mai putut duela. Mareșalul de Saxa era de același calibru. Ceea ce e amuzant e că, în timpurile de demult, cînd binele și răul erau atribuite diavolului, orice om dotat cu o asemenea forță era privit ca posedat de diavol. Cel rău le dădea forță pentru a face rău.

FRANCMASONI — Originea lor duce pînă la timpul lui Solomon și este înconjurată de povești minunate. Este un ordin care a luat naștere în Anglia, foarte respectat de-a lungul secolelor și care a avut drept scop, în principiu, restabilirea templului lui Solomon. Acum, gustul masoneriei este pur alegoric: să educe curajul, să pună ordine în spirit, să readucă disciplina,

[44] Milon din Crotona, atlet, a trăit în secolul VI înainte de Hristos, a fost de mai multe ori învingător în jocurile olimpice și pytice.

iată ce se înțelege prin echer și compas. Altădată nu aveau decît un mare maestru, care avea reședința în Anglia. Astăzi fiecare țară îl are pe al său.

Adunările masonilor se numesc de obicei *loje*. O lojă trebuie să cuprindă cel puțin șapte membri. Prezidentul lojei se numește *venerabil*. El are în subordine doi supraveghetori, care răspund de executarea regulamentului ordinului. În adunările solemne fiecare frate are un șorț de piele sau de mătase albă, cu cordon tot alb. Ucenicii îl poartă simplu, membrii îl împodobesc cu culorile lojei, iar maeștrii au brodat pe el un echer, un compas și diversele ornamente ale ordinului. Maeștrii poartă un cordon albastru de care atîrnă un echer și un compas. La masă, luminile trebuie să cadă în triunghi, masa să fie servită cu trei, cinci, șapte, nouă tacîmuri, și așa mai departe, după numărul mesenilor, care trebuie să fie însă întotdeauna în număr impar. Toți termenii care se întrebuințează aici sînt împrumutați din artilerie, așa cum cei folosiți în lucrări sînt luați din arhitectură. Se închină mai întîi în sănătatea prințului căruia sînt supuși, apoi în a marelui maestru și al treilea pentru venerabilul lojei. Apoi se bea pentru supraveghetori, pentru noii veniți și pentru toți frații.

Fiul unui francmason poartă numele «Loufton» (francezii îi spun impropriu «pui de lup») și poate fi primit în lojă la 14 ani. Fiul unui profan (care nu e francmason) nu poate fi primit decît la 21 de ani.

Între alte semne misterioase care se observă în lojă este un G, în mijlocul stelei sclipitoare, prima literă de la God (în engleză Dumnezeu).

În masonerie există trei grade principale: înainte de a fi ucenic ești calfă și înainte de a fi maestru ești ucenic. Maeștrii nu intră în lojă decît făcînd gestul de oroare[45] în memoria lui Adoniram sau Hiram a cărui legendă se spune în mai multe variante. Unii cred că e vorba de Hiram, regele Tyrului, care s-a aliat cu Solomon și i-a fost de mare ajutor în construirea templului, alții spun că acest Hiram era un excelent lucrător în aur, argint și aramă, că era fiul unui locuitor din Tyr și al unei femei din tribul lui Neftali și că Solomon l-a adus din Tyr pentru a lucra ornamentele templului

[45] Lamentațiile maeștrilor la moartea lui Hiram, mort în urmă cu 3000 de ani, amintesc într-un anume fel de serbările funebre ale lui Adonis, la păgîni. (Nota autorului).

său, așa cum apare în cea de a patra Carte a Regilor, că printre alte lucrări a construit, la intrarea în templu, două coloane din aramă care aveau fiecare 28 de coți în înălțime și patru în diametru. El a dat uneia numele de Jakin, și lîngă ea erau plătiți ucenicii, iar alteia Boaz, în apropierea ei fiind plătiți calfele. Iată povestea lui Adoniram sau Hiram, după cea mai cunoscută versiune. Nu există nici o altă mărturie nici în Josephus[46]. Francmasonii pretind că povestea a fost inspirată de Talmud, unde scrie că venerabilul Hiram i-a dat lui Solomon haina și însemnul de zidar, iar acesta își făcea un titlu de glorie din a le purta. Adoniram, pe care Solomon îl însărcinase să conducă lucrările templului său, avea de plătit un număr atît de mare de lucrători, încît nu-i putea cunoaște pe toți. Pentru a nu risca să plătească ucenicii ca pe calfe și calfele ca pe maiștri, s-a înțeles cu maiștrii să stabilească niște cuvinte și semne care să-i distingă pe subalterni și le-a dat calfelor semne de recunoaștere care nu erau cunoscute de ucenici. Trei calfe, nemulțumiți de cum erau plătiți, au uneltit să-i ceară lui Adoniram cuvîntul secret pentru maiștri, în clipa cînd îl vor găsi singur, iar dacă ar fi refuzat să li-l spună, să-l omoare. Într-o seară, l-au așteptat la templu, unul la miază-noapte, altul la miază-zi și al treilea la răsărit. Intrînd singur prin ușa de la apus, și vrînd să iasă prin cea de la miază-zi, unul din cei trei i-a cerut parola pentru maiștri, ridicînd un ciocan pe care-l ținea în mînă. Adoniram i-a răspuns că nu în felul acela va obține parola și calfa i-a dat cu ciocanul în cap. Lovitura nefiind prea violentă, Adoniram a fugit spre ușa de la miază-noapte, unde cel de al doilea a repetat lovitura. Cu ultimele forțe, el a încerat să iasă pe ușa de la răsărit, și cel de al treilea a împlinit crima. După aceea au ascuns corpul sub o grămadă de pietre și cînd s-a făcut noapte l-au transportat pe un munte, unde l-au îngropat. Pentru a recunoaște locul, au plantat o ramură de acacia pe mormînt. După șapte zile, văzînd că Adoniram a dispărut, Solomon a ordonat la nouă meșteri să-l caute. După lungi și zadarnice căutări, trei dintre ei, obosiți, s-au așezat aproape de locul unde fusese îngropat Adoniram și unul a smuls fără să vrea ramura de aca-

[46] Biblia ne arată că cel care conducea lucrările templului lui Solomon se numea Adoniram. Josephus, în a sa *Istorie a evreilor*, îl numește Adoran. (Nota autorului).

cia, observînd că în acel loc pămîntul este afînat. Curioși, s-au apucat de săpat și au găsit corpul lui Adoniram. Atunci i-au chemat și pe ceilalți și, recunoscîndu-și maistrul și gîndind că unii dintre calfe ar fi putut comite crima, obținînd de la el parola, au schimbat-o pe loc și au mers la Solomon. Regele a fost impresionat și a ordonat maiștrilor să transporte corpul în templu, unde l-au îngropat cu mare pompă. În timpul ceremoniei, toți maiștrii purtau șorțurile și mănușile de piele albă, pentru că nici unul din ei nu-și mînjise mîinile cu sîngele șefului lor.

Aceasta e, cu cîteva amănunte contestate, adevărata istorie a lui Adoniram.

În rest, ordinul francmasonilor trebuie privit cu respect, în principiu, pentru că amintește omului ceea ce datorează lui Dumnezeu, țării, legilor, și ei se angajează să le acorde un ajutor mutual. La *strigătul de suferință*, orice mason trebuie să alerge în ajutorul fratelui său și, chiar pe cîmpul de bătălie, dacă un frate își recunoaște fratele gata să moară, este obligat să-i cruțe zilele și să nu-i verse sîngele. Dar s-au introdus o mulțime de ceremonii ridicole și fără importanță, care nu merită totuși persecuțiile pe care le-au îndurat frații acestui ordin. Mai mulți regi i-au proscris. Clement al XII-lea și alți papi i-au excomunicat și astăzi încă francmasonii nu sînt în siguranță în toate țările. Inchiziția îi ardea ca pe vrăjitori.

Printre alte ordine cavalerești au existat și există încă o mulțime de societăți și ordine misterioase, care seamănă într-un anume fel cu francmasonii. Cel mai vechi e fără îndoială Ordinul Libertății, a cărui fondator se zice că a fost Moise. El mai există și astăzi. Membrii lui poartă la butoniera vestei o medalie care reprezintă o tablă a legii. Pe locul preceptelor, pe o parte sînt gravate două aripi cu următoarea legendă dedesubt: *Virtus dirigit alas* (Virtutea conduce aripile). Se știe că aripile sînt simbolul libertății. Pe dos se vede un M care-l semnifică pe Moise, iar dedesubt, cîteva cifre. În acest ordin sînt admise și femeile. La francmasoni femeile nu sînt primite decît în lojile de adoptare. În acest caz, se schimbă cuvintele și semnele, pentru a nu se expune secretele ordinului.

FRICĂ — Un școlar căruia profesorii i-au inspirat cea mai teribilă frică de diavol și de spiritele răului era atît de obsedat de această idee încît la vîrsta

de 15 ani nu se putea culca singur într-o cameră fără să tremure de frică două ore înainte de a adormi. El era din Montereau și studia la Paris. Cînd mergea acasă în vacanțe, fie că era prea sărac ca să ia diligența, fie că nu voia, se ducea pe jos. Odată pe cînd făcea acest drum într-o stare de foarte bună dispoziție, s-a oprit lîngă o vie încărcată cu struguri din care unii erau deja copți. Intră fără grijă în vie, culese cei mai frumoși struguri și nu plecă decît atunci cînd termină de prădat din belșug. Nu-l văzuse nimeni și el își continuă drumul în liniște. Cînd obosi, se opri la un han unde ceru găzduire pentru noapte. I se dădu o cameră joasă care dădea în curte. Liniștea de la țară, mai îngrozitoare decît zgomotul orașului, începu să-i creeze tînărului o stare de neliniște. Inspectă toate colțurile camerei și se liniști văzînd că nu există nici sobă nici vreo altă deschizătură. Dar imediat ce se culcă amintirea furtului îi veni în minte și teama de diavol îl ținu treaz multă vreme. În somn fu chinuit de vise groaznice. Spre două dimineața, i se păru că vede deasupra lui o legiune de diavoli înarmați cu cîrlige, cu furci și coșuri și care îi spuneau: «Dă înapoi strugurii pe care i-ai furat sau dacă nu te vom băga în coș, cu cîrligele și furcile, și te vom duce în iad...» Îngrozit, școlarul sări în picioare. Mintea îi era atît de tulburată, încît, deși nu mai dormea, credea că vede încă banda infernală. Alergă la ușă să ceară ajutor. Din nefericire se înșelă și intră într-un coteț de păsări. Zgomotul care-l făcu trezi găinile, curcile, gîștele și rațele aici închise. Toate începură să zboare cîrîind, lovindu-l pe nenorocitul școlar, fără să vadă, cu aripile și ciocurile, încît acesta crezu că se află deja în infern. Vru să facă un pas, se lovi de o prăjină pe care o luă drept furcă și căzu aproape mort la pămînt. Culmea nenorocirii, văcarul satului tocmai își făcea rondul sunînd din cornul de țap, avertizînd pe țărani să dea drumul la vite. Școlarul crezu că are afaceu trupele judecății de apoi. Începu să strige și să ceară îndurare. Fiica hangiului auzind strigătele tînărului amestecate cu ale păsărilor alergă la coteț și-l scoase pe sărmanul școlar care numai după multe îngrijiri s-a lăsat convins că nu e încă mort. [...]

FROTHON — Citim în Albert Krautz că Frothon, regele Danemarcei, a fost omorît de o vrăjitoare transformată în vacă. Acest rege credea în magie. Avea la curtea sa o vrăjitoare vestită, care lua forma oricărui

animal dorea. Avea un fiu la fel ca ea, cu ajutorul căruia a furat bogățiile regelui și a fugit. Dîndu-și seama de hoție și aflînd că vrăjitoarea și fiul ei au plecat nu s-a îndoit că ei sînt vinovații. A hotărît să se ducă la bătrînă. Cînd l-a văzut pe rege intrînd la ea în casă, vrăjitoarea recurse la arta ei și se transformă în vacă, iar fiul ei în bou. Aplecîndu-se ca să privească mai bine vaca, bănuind că e vrăjitoarea, aceasta se repezi la el și îl lovi în coaste atît de puternic, încît regele muri pe loc.

FRUCTUL OPRIT — Opinia general răspîndită este că fructul oprit primului bărbat a fost un măr. Tradiția populară o confirmă și poeții și pictorii au perpetuat-o; dar cîțiva autori au pretins că fructul oprit a fost vița de vie, pentru că în misterul fructului ei trebuie să se găsească ispășirea primului păcat și s-a presupus că aceasta a fost vița de vie din Indii. Dar există fructe care se numesc «mărul lui Adam», care totuși nu seamănă cu mărul, au pe ele tăieturi, ceea ce a făcut să se spună că acelea sînt urmele dinților primului om. S-a mai spus că acest fruct oprit a fost iubirea însă citim în Pierius că simbolul rămîne totuși mărul. În rest, nu se poate trage nici o concluzie.

FUM — În toate comunele din Finister, spune Cambry, nu se observă decît urme ale obiceiurilor păgîne, anterioare religiei catolice. Cînd cineva e pe moarte, este consultat fumul. Dacă se ridică ușor, muribundul va trece în rîndul preafericiților, dacă e des, el va coborî în văgăuna disperării, în întunericul infernului. În Anglia există un fel de proverb care spune că fumul se adresează totdeauna celei mai frumoase persoane. Și cu toate că această opinie nu pare să aibă vreun fundament în natură, ea este totuși foarte veche. Victorius și Casaubon au făcut remarca, referindu-se la un personaj din Atena, un parazit care spunea: «Sînt totdeauna primul sosit la mesele bune, de unde unii mă numesc *supa*. Deschid orice poartă, ca un berbec, mă lipesc de orice ca un bici și mă leg, ca și fumul, totdeauna de cea mai frumoasă femeie».

În ținutul Champagne se spune că fumul care iese din cămin se adresează mîncăcioșilor.

FUNERALII — În trecut se dădea foarte mare importanță ceremoniilor funebre inventate de zeii mani pentru a veghea la înmormîntare. În cele mai multe din scrieri găsim trăsături frapante, care ne dovedesc

cît de sfîntă era această ultimă datorie a omului față de semenii săi.

Pausanias povestește că într-o anumită zonă din Arcadia[47] au fost uciși în chip sălbatec niște copii mici, nevinovați. Fără să fie înmormîntați, au fost acoperiți doar cu pietrele cu care fuseseră sufocați. Femeile ucigașilor au fost atinse de o boală care le făcea să lepede copiii înainte de naștere. Au fost consultate oracolele, care au decis ca imediat acei copii să fie înmormîntați, deoarece fuseseră lipsiți de ceremonia înmormîntării, după ce fuseseră atît de crud uciși.

Egiptenii ofereau mare cinste morților. Unul din regii lor, văzîndu-se lipsit de moștenitori, prin moartea unicei sale fiice, nu a cruțat nimic pentru a-i imortaliza numele, făcîndu-i cea mai fastuoasă înmormîntare ce se putea imagina. În loc de mausoleu, i-a construit un palat. I-a pus corpul într-un sicriu de lemn curat, care reprezenta o juncă acoperită cu lamele de aur și purpură, stînd în genunchi și avînd între coarne un soare de aur masiv. Acest sicriu a fost expus într-o sală magnifică, așezat la mijloc și avînd împrejur vase cu parfumuri frumos mirositoare.

Egiptenii îmbălsămau corpurile și le conservau cu sfințenie. Grecii și romanii le ardeau. Obiceiul de a arde morții este foarte vechi și trebuie să pară mai natural decît celelalte practici, pentru că astfel corpul este redat elementelor și nu produce molime, așa cum adesea a produs conservarea cadavrelor.

Cînd murea un roman, i se închideau ochii pentru a nu vedea durerea celor din jurul lui. Cînd era pus pe rug i se deschideau ochii, pentru a vedea frumusețea cerului, care doreau să-i fie locuință. Se confecționa o figură a mortului din ceară, din marmură sau din piatră, care însoțea cortegiul funerar, înconjurat de bocitoare plătite.

La mai multe popoare din Asia și din Africa, la funeraliile unui om bogat și de oarecare celebritate, erau sugrumați și îngropați cu el cinci sau șase dintre sclavii lui. Și la romani, spune Saint Foix, erau uciși vii în cinstea morților. Înaintea rugului erau puși să se lupte gladiatori și acestor masacre li se dăduse numele de jocuri funerare.

[47] Regiune din Grecia antică în zona centrală a Peloponezului, locuită de păstori, considerată de poeții antici țara fericirii.

În Egipt și Mexic, spune același autor, în fruntea convoiului funerar era pus să meargă un cîine. În Franța, pe vechile morminte ale regilor și cavalerilor, se văd adesea cîini așezați la picioarele lor.

La perși, cînd murea cineva, corpul era expus în plin cîmp, la îndemîna voracității animalelor sălbatice. Cu cît era mai repede devorat, cu atît urma să aibă un loc fericit în ceruri. Cînd animalele nu voiau să-l sfîșie, însemna că acel om fusese rău și era o prezicere nefastă pentru familie. Uneori perșii își îngropau morții, căci s-au găsit vestigii ale unor morminte fastuoase, care sînt martore ale acestei practici.

Parții, mezii și iberienii expun și ei morții, ca și perșii, animalelor sălbatice, considerînd că nimic nu este mai nedemn pentru om decît să-i putrezească corpul. În acest scop, bacterienii întreținеau cîini mari, făcîndu-și din aceasta un titlu de glorie în aceeași măsură în care alte popoare construiau morminte splendide. În schimb barceenii considerau ca pe cea mai mare cinste a funeraliilor ca mortul să fie devorat de vulturi. Astfel, toate persoanele de vază, cei ce mureau în războaie, erau expuși în locuri unde vulturii puteau face acest lucru. Cît despre oamenii de rînd, ei erau puși în morminte, nefiind demni să aibă drept mormînt pîntecul păsărilor sfînte.

Mai multe popoare din Asia credeau că se fac vinovate de o mare impietate lăsînd corpurile să putrezească. Iată de ce, cînd murea cineva, îl tăiau bucățele și îl mîncau cu devotament împreună cu familia și prietenii. Era o modalitate onorabilă de a-și face datoria față de mort! Pitagora vorbea despre metempsihoza sufletelor. Aceștia practicau metempsihoza trupurior, făcînd să treacă corpul celui mort în acela al viilor.

Alte popoare, bretonii și cîteva populații asiatice făceau și mai mult pentru bătrîni: cînd ajungeau septuagenari îi omorau și după aceea organizau petreceri. E o practică ce se mai întîlnește la unele popoare sălbatice. Chinezii făceau evenimentului morții publicitate, pentru ca poporul să vină în număr cît mai mare. În fața mortului mergeau oameni cu drapele și flamuri, apoi cîntăreți la diferite instrumente, urmați de dansatori îmbrăcați cît mai ciudat, care făceau tot felul de giumbușlucuri. În spatele lor, alții purtau arme de foc pe care le descărcau fără încetare. În fine, preoții, care strigau din toate puterile, mergeau împreună cu

rudele ale căror plînsete se amestecau cu strigătele preoților. Cortegiul se încheia cu popor care își striga și el durerea. Această muzică ciudată și amestecul burlesc de cîntăreți, dansatori, soldați, bocitoare dădea mare solemnitate ceremoniei. Mortul era pus într-un coșciug scump, de aur sau argint, și odată cu el erau îngropate fel de fel de obiecte, printre care figurine oribile care urmau să fie paznicii celui mort și să-i înspăimînte pe demoni. După aceea urma festinul funebru timp în care mortul era chemat să bea și să mănînce cu convivii.

Locuitorii din regatul Siam ardeau corpul celui mort și puneau înăuntrul rugului hîrtii pe care erau pictate grădini, case, animale, fructe, într-un cuvînt tot ceea ce ar fi putut să-i fie necesar pe lumea cealaltă. Ei credeau că aceste hîrtii arse acolo devin cu adevărat ceea ce reprezenta desenul. Ei mai credeau că orice obiect, în natură, orice ar fi fost acela, o haină, o săgeată, o secure, un ceaun, are un suflet și acesta îl urmează pe stăpîn în lumea de apoi. Pentru ei s-au scris probabil aceste versuri absurde:

Fantoma unui vizitiu
Umbra unei perii ținea,
Cu ea, umbra unui rădvan freca.

Spînzurătoarea, care nouă ne inspiră atîta oroare, a constituit la cîteva popoare semnul onoarei, care adesea nu era acordată decît marilor seniori și suveranilor. Tibarenienii, suedezii, goții spînzurau corpurile morților în copaci și le lăsau astfel să fie desfigurate de vînt. Apoi, după ce se uscau, le duceau în casă și le agățau în tavan ca pe niște obiecte. Groenlandezii, care trăiesc în cele mai reci ținuturi, nu au altă grijă pentru morți decît să-i expună la frig, dezbrăcați, pînă ce înghează și se întăresc ca piatra. Apoi, de frică să nu fie devorați de urși, familia îi pune în coșuri mari pe care le agață în copaci.

Troglodiții expuneau corpurile morților pe o movilă, cu spatele la cei ce se aflau de față, în așa fel încît, în această postură, să stîrnească rîsul asistenței care, în loc să plîngă, își bătea joc de cel mort. Fiecare arunca cu pietre și cînd mortul era acoperit se punea deasupra un corn de capră și toată lumea pleca acasă.

Locuitorii insulelor Baleare tăiau capul mortului în bucățele mici, crezînd că astfel îi acordă cinstirea supremă, apoi îl introduceau într-un vas.

În anume zone din India soția se ardea pe rug odată cu soțul mort. După ce își lua rămas bun de la familie, i se aduceau scrisori pentru defunct, obiecte de mătase, bonete, pantofi etc. Cînd darurile încetau să mai sosească, ea întreba de trei ori adunarea dacă nu mai e de adus sau de recomandat ceva, apoi făcea un pachet din toate acestea și preoții aprindeau rugul.

În regatul Tonkin [în nordul Vietnamului] se obișnuia printre persoanele bogate să se umple gura mortului cu piese de aur și de argint, pentru nevoile lui de pe lumea cealaltă. Bărbatul era îmbrăcat cu șapte din cele mai bune haine ale sale, iar femeia cu nouă. Locuitorii vechiului ținut din Asia Mică, Galatia, puneau în mîna mortului un certificat de bună purtare.

La turci erau angajate bocitoare, care însoțeau convoiul, iar la groapă erau duse băuturi răcoritoare pentru trecătorii care erau îndemnați să jelească pe mort. Galii ardeau, odată cu capul celui mort, armele, hainele, animalele și chiar sclavii preferați ai celui care murise.

Cînd a fost descoperit mormîntul regelui Chilperic, tatăl lui Clovis, îngropat în apropiere de Tournai, s-au găsit acolo piese de aur, de argint, cercei, agrafe, resturi de haine, mînerul unei săbii, în întregime din aur, un cap de bou din aur, care se spune că era idolul la care se închina, oase, o zăbală, un fier și cîteva resturi din harnașamentul unui cal, un glob de cristal, o suliță, o secure, un schelet de bărbat, o tidvă mai mică, care părea să fi fost capul unui tînăr, poate al scutierului care, după obicei, a fost ucis, pentru a putea să-l servească pe stăpîn și pe lumea cealaltă. Se observă că s-a avut grijă să fie îngropate, odată cu regele mort, haine, arme, bani, calul, un servitor, tăbliță pentru scris, într-un cuvînt, tot ceea ce se credea că ar fi putut să fie necesar după moarte.

În Franța, în vechime, exista un obicei deosebit la înmormîntarea nobililor: pe targa care purta mortul la groapă era culcat un bărbat înarmat din cap pînă în picioare, care îl reprezenta pe defunct. În arhiva familiei Polignac s-a găsit următorul document: «Dat 500 de scuzi lui Blaise pentru a-l face pe cavalerul mort, la înmormîntarea lui Jean, fiul lui Rondonnet-Armand, viconte de Polignac».

Cîteva populații din America își îngropau morții așezați și înconjurați de pîine, fructe și arme.

La Panuco, în Mexic, medicii, pentru că dădeau oa-

menilor sănătate, bunul cel mai de preţ, erau consideraţi ca nişte mici divinităţi. Cînd unul din ei murea, era îngropat altfel decît ceilalţi, fiind ars în manifestările de bucurie ale poporului. Bărbaţi şi femei dansau talmeş-balmeş în jurul rugului. Cînd nu mai rămînea decît cenuşa, fiecare îşi lua o porţie şi o ducea acasă, apoi era băută amestecată cu vin, ca pe un remediu împotriva bolilor. Cînd era ars corpul unui împărat mexican, pe rugul lui era ucis sclavul care în timpul vieţii avusese grijă să-i aprindă lămpile, pentru a-i face acelaşi serviciu şi după moarte. Apoi erau sacrificaţi 200 de sclavi, atît bărbaţi cît şi femei, iar printre ei şi cîţiva pitici bufoni, care urmau să-l distreze şi după moarte. A doua zi cenuşa era închisă într-o grotă boltită, pictată în întregime, avînd deasupra imaginea suveranului, căruia, din cînd în cînd i se mai făceau sacrificii. Căci, a patra zi după ceremonia arderii, i se trimiteau 15 sclavi, în onoarea celor patru anotimpuri, ca să fie tot timpul frumoase. Cinci erau sacrificaţi în ziua a douăzecea, pentru ca el să aibă, pentru eternitate, vigoarea de la 20 de ani; în ziua a şaizecea erau ucişi alţi trei, pentru ca mortul să nu simtă cele trei neplăceri ale bătrîneţii: oboseala, senzaţia de frig şi umezeala; în sfîrşit, la capătul unui an mai erau sacrificaţi nouă, care era numărul cel mai potrivit pentru a exprima eternitatea, pe care i-o doreau plină de bucurii.

Cînd indienii bănuiau că un şef al lor e gata să moară, se întruneau înţelepţii ţării. Marele preot şi doctorul consultau fiecare divinitate, spiritul binefăcător al aerului şi al focului. Figurile lor erau cioplite artistic în lemn, reprezentînd un cal, un cerb, un castor, o lebădă, un peşte etc. De jur împrejur erau agăţaţi dinţi de castor, gheare de urs şi de vultur. Preoţii se aşezau printre toate acestea pentru a le consulta. Printre ei exista o rivalitate, în ceea ce priveşte reputaţia, autoritatea şi creditul fiecăruia: dacă nu cădeau de acord asupra naturii bolii, loveau acei idoli unul de altul, pînă cînd o gheară sau un dinte cădea. Aceasta dovedea înfrîngerea idolului pus la încercare şi prin urmare asigura o formală respectare a deciziei respectivului preot. La funeraliile regelui Mechoacan, corpul defunctului a fost purtat de prinţul pe care acesta îl desemnase ca succesor. Nobilimea şi poporul urmau pe cel mort manifestînd marea lor durere. Convoiul a pornit la miezul nopţii, la lumina torţelor. Cînd au ajuns la templu, au

înconjurat rugul de patru ori, apoi au așezat corpul și au adus ofițerii care urmau să-l servească după moarte. Între alții, șapte fete frumoase, una pentru a avea grijă de bijuteriile regelui, a doua pentru a-i asigura băutura, a treia pentru a-i spăla mîinile, a patra pentru a-i da oala de noapte, a cincea pentru a prepara mîncarea, a șasea pentru a pune masa, a șaptea pentru a-i spăla lenjeria. Rugul a fost aprins și toate aceste nefericite victime, încoronate de flori, au fost ucise cu lovituri de măciucă și aruncate în flăcări.

La băștinașii din Luisiana, după ceremonia funerară, o notabilitate a locului, dar care nu trebuia să fie din familia celui mort, făcea elogiul acestuia. Apoi cei din asistență treceau prin fața oratorului, unul după altul, complet goi, și acesta aplica fecăruia o lovitură zdravănă cu o curea lată de două degete, spunînd: «Amintește-ți că pentru a fi un bun războinic cum a fost defunctul, trebuie să înveți să suferi».

Lutherienii nu aveau cimitir și-și înmormîntau morții de-a valma pe un cîmp, într-o pădure, într-o grădină. «La noi, spune Simon Paul, unul dintre cei mai iluștri predicatori ai lor, este fără importanță dacă ești îngropat în cimitir sau într-un loc unde se jupuiesc măgarii. Vai! zicea un bătrîn din Palatinat, după ce am trăit în respectul semenilor, va trebui după moarte să locuiesc printre gulii și să le păzesc o veșnicie?»

Înainte de a muri, frumoasa Ostrigilda a obținut de la soțul ei, Gontran [48], promisiunea ca odată cu ea să fie înmormîntați doi medici care o îngrijiseră în timp ce era bolnavă. «Aceștia sînt, cred, spune Saint Foix, singurii care au fost înhumați în mormîntul regal, dar nu cred că n-ar fi meritat și alții aceeași onoare». Același scriitor afirmă că «în acele timpuri în care preoții refuzau serviciul funerar oricărei persoane care nu făcuse înainte de a muri o donație parohiei sale, o femeie sărmană, foarte bătrînă, care n-avea posibilitatea să dea ceva, a dus într-o zi ca ofrandă un pui de pisică, afirmînd că e un foarte bun paznic și că va prinde șoarecii din sacristie».

FURCAS — Demon, cavaler al infernului. la chipul unui bărbat furios, cu barba și părul albe. Călărește un cal puternic și poartă o suliță ascuțită. Predă filoso-

[48] Gontran, rege al Burgundiei și Orléans-ului între

fia, logica, retorica, chiromancia, astronomia şi piromancia. Comandă 20 de legiuni de demoni.

FURFUR — Mare conte al infernului. Se întruchipează într-un cerb cu coada în flăcări. Adesea îşi ia chip de înger, vorbeşte cu glas răguşit şi ajută la consolidarea iubirii dintre soţi. Poate să aducă trăsnetul, fulgerele şi să bubuie tunul în orice loc primeşte ordin să o facă. Dă răspunsuri în problemele divinităţii şi orice problemă de teorie. 26 de legiuni sînt sub ordinele sale.

FURII — Divinităţi infernale în antichitate, imaginate ca trimişi ai răzbunării zeilor, contra celor răi şi însărcinate să execute sentinţele judecătorilor infernului.

FURNICI — Tesalienii cinsteau aceste insecte, din care credeau că se trag. Grecii erau atît de uşuratici încît le plăcea mai degrabă să spună că descind din furnicile din pădurile Egeii decît să spună că se trag din coloniile popoarelor străine.

Furnica era un atribut al zeiţei Ceres. Tot ea furniza materie pentru observaţiile augurilor.

FURTUNI — După cum se ştie, în virtutea puterii pe care o are de a stîrni furtuni, diavolul le dezlănţuie din cînd în cînd. În anul 1565, la 25 iulie, oraşul Louvain a trăit spaima unei furtuni atît de grozave, încît nici cel mai viteaz om n-ar fi avut puterea să asiste la asemenea privelişte fără să leşine. Furtuna a început la apusul soarelui şi a durat pînă la miezul nopţii. La început, dinspre miază-noapte s-au ridicat nori ameninţători, împestriţaţi de mai multe culori, pe un fond negru, precedaţi de un vînt puternic. Cerul a fost brăzdat de fulger. S-ar fi zis că la orizont un cuptor încins arunca în spaţiu limbi de flăcări. Cînd norul a ajuns deasupra oraşului, Dumnezeule, ce groază!... şi ce vacarm. Tunetul se rostogolea fără încetare bubuind din ce în ce mai puternic. Cerul era de foc şi pămîntul părea şi el îmbrăţişat de foc. Atunci a început să cadă o grindină teribilă, a cărei boabe erau cît oul de raţă. Toate acestea nu au fost decît introducerea. La un moment dat, s-au auzit în aer urlete absolut nemaiauzite. Oamenii tremurau simţind cum li se face părul măciucă. Urletele sporeau, amestecate cu ţipete lungi, asemănătoare cu acelea ale pisicilor în călduri. Se putea distinge, venind din înălţimi, şi un sunet muzical, parcă cineva ar fi lovit într-un vas de tuci sau mai degrabă s-ar fi tras clopotele ca atunci cînd oamenii vor să îndepărteze furtuna. Cînd totul s-a liniştit lumea a început să comenteze această

minune, specialiştii ajungînd la concluzia că o asemenea dezlănţuire este opera diavolului şi că slujitorii lui Belzebuth au stîrnit-o ca pe un foc de artificii, pentru a încununa o sărbătoare, o nuntă sau cine ştie ce petrecere pe care noi n-o cunoaştem şi pe care ei o celebrează în familie.

O furtună tot atît de îngrozitoare a bîntuit oraşul Malines în 1546. Şi ceea ce a fost mai cumplit de data aceasta, diavolul a ucis aproape 500 de oameni, fără să mai vorbim de animale, clădiri distruse, copaci smulşi, plante distruse etc.

G

GAAP (altfel zis TAP) — Mare prezident şi mare prinţ în infern. Atunci cînd îşi ia chip de om, se arată în plină zi. Comandă patru dintre principalii regi ai imperiului diabolic. E la fel de puternic ca şi Byleth. În trecut, necromancienii care stăteau de vorbă cu morţii ca să le ghicească celor vii viitorul, i-au oferit jertfe şi au organizat orgii în cinstea lui. Ei îl invocau cu ajutorul unei vrăji care — spuneau ei — era opera înţeleptului rege Solomon. Lucrul este fals însă, pentru că cel dintîi om care a invocat spiritele răului a fost Ham, fiul lui Noe. Cu ajutorul lui Byleth el a alcătuit o vrajă şi a compus o carte foarte apreciată de matematicieni. Se mai cunoaşte o carte, atribuită profeţilor Elie şi Elisei, prin care Gaap este invocat în virtutea numelor sfinte ale Dumnezeirii, cuprinse în lucrarea *Clavicule* a lui Solomon. Dacă un preot exorcist cunoaşte arta lui Byleth, Gaap ar putea suporta prezenţa exorcistului dacă acesta nu apelează la şiretlicuri şi viclenie. Gaap poate stîrni amorul dar şi ura. Stăpîneşte toţi demonii supuşi puterii lui Amaymon. Poate transporta pe om foarte prompt în cele mai îndepărtate ţinuturi ar dori acesta să călătorească. Comandă 60 de legiuni.

GABINIUS sau GABIENUS — În războiul dintre Octavianus şi Sextus Pompei în Sicilia, unul dintre oamenii lui Octavianus, pe nume Gabinius, fiind luat prizonier, i s-a tăiat capul, care a fost luat de un lup şi cu greu i-a fost smuls de soldaţi. Seara, s-a auzit cum capul vorbea cerînd să se facă ascultat. S-au adunat mai mulţi în jurul lui. Atunci el a spus că a venit din infern pentru

a-i transmite lui Pompei lucruri importante. Pompei a trimis, la rîndul lui, pe unul din locotenenți, pe lîngă mort. Atunci acesta a spus că zeii infernului receptau plîngerile lui Pompei și că el va fi învingător. Apoi, într-un lung poem, capul cîntă nenorocirile care amenințau Roma. După cum afirmă Pliniu și Valer Maximus, după aceea capul s-a oprit și a murit a doua oară.

Dacă toate acestea au un temei, la mijloc este un șiretlic inventat pentru a trezi curajul trupelor. Dar el n-a avut succes, căci Sextus Pompei, învins și fără ajutoare, a fugit în Asia, unde a fost prins și ucis de oamenii lui Marc Antoniu.

GABKAR — Orientalii cred în existența unui oraș fabulos, situat în deșertul locuit de spirite, și care se numește Gabkar.

GABRIEL — La catolici, mesager al lui Dumnezeu. Mahomedanii îl numesc pe acest înger spirit credincios, persanii, «păunul raiului». După Coran el este păzitorul bogățiilor cerești, adică al revelațiilor divine. El este cel care i-a adus lui Mahomet acele porunci divine pe care profetul le-a publicat. Tot el l-a condus pe Mahomet în ceruri, călare pe Alborak. În fine, Gabriel este prietenul musulmanilor, pentru că l-a slujit pe Mesia, cel pe care ei l-au visat, și pentru că este dușmanul evreilor, care l-au respins pe Gabriel. Cabaliștii îl cred învățătorul patriarhului Iosif. Se mai știe că el era acela care-i vorbea lui Mahomet sub înfățișarea unui porumbel.

GABRIELLE d'ESTRÉES — Amanta lui Henri al IV-lea, moartă în 1599. Se știe că voia cu orice preț să se căsătorească cu regele. Era însărcinată cu al patrulea copil și locuia în casa unui mare financiar, Zamet, ale cărui bogății egalau pe cele ale unor mari seniori. Într-o zi, pe cînd se plimba în grădină, a fost lovită de o apoplexie fulgerătoare. După ce primul acces a trecut, a fost dusă în casa mătușii sale, Doamna de Sourdis. A petrecut o noapte grea, iar a doua zi a fost cuprinsă de convulsii cumplite din cauza cărora s-a înnegrit toată. Gura i s-a strîmbat și a murit în mari chinuri și oribil desfigurată. S-a vorbit mult de moartea ei. Unii au atribuit-o pedepsei Celui de Sus, care n-ar fi permis ca o amantă să fie ridicată la rangul de soție. Cei mai mulți însă l-au însărcinat pe diavol cu această operă caritabilă. El ar fi ucis-o, pentru a

preveni un scandal și mari tulburări la curtea Franței.

GAILAN — Arabii dau acest nume unui demon al pădurilor care ucide oameni și animale.

GALIEN — Cel mai mare medic al antichității după Hippocrat. I se atribuie un *Tratat despre vrăji*.

GALIGAI (Leonora) — Soția celebrului mareșal d'Ancre Concino Concini, ucis în 1617. A fost considerată vrăjitoare. S-a spus că prin vrăjile ei a fermecat-o pe regină. Mai ales atunci cînd s-au găsit la ea trei cărți de magie, trei suluri de catifea, cu ajutorul cărora domina spiritele oamenilor mari, amulete pe care și le lega la gît, talismane cu mielul sfînt și o scrisoare pe care Leonora o adresase vrăjitoarei Isabelle. La proces s-a dovedit că mareșalul și soția lui, cînd făceau vrăji, se serveau de figuri de ceară, pe care le păstrau în sicrie, că aveau legături cu magicieni, astrologi și vrăjitori și mai cu seamă cu Cosmo Rugieri, un italian foarte priceput în asemenea lucruri, că aduceau călugări de la Nancy ca să sacrifice cocoși și la asemenea ceremonii Leonora Galigai nu mînca decît creste de cocoș și rinichi de berbec, pe care mai întîi călugării le binecuvîntau. Ea a mărturist călugărilor că noaptea, un șarlatan vrăjitor, Mathieu de Montanay, o supunea ceremonialului exorcizării. Pe baza propriilor ei mărturisiri, a fost decapitată și arsă în 1617. La proces, judecătorul Courtin a întrebat-o prin ce metode a vrăjit-o pe regină. Ea a răspuns plină de mîndrie: «Vrăjitoria mea a constat în puterea pe care sufletele tari o au asupra celor slabe»

GAMULI — Spirite care, în concepția locuitorilor din Kamciatka, produc fulgerele atunci cînd, certîndu-se, aruncă tăciunii pe jumătate consumați din colibele lor. Cînd plouă, înseamnă că gamulii urinează.

GAMYGYN — Mare marchiz în infern. Este un demon foarte puternic. Se face văzut sub forma unui căluț. Atunci cînd ia chip de om, are o voce aspră și ține discursuri despre artele liberale. Aduce în fața preoților exorciști sufletele celor care au pierit pe mare și a celor care suferă în acea parte a purgatoriului numită cartagra (adică întristare adîncă). Răspunde cu claritate tuturor întrebărilor ce i se pun. Rămîne lîngă exorcist pînă ce a executat tot ce i s-a cerut. În infern are sub conducerea sa 30 de legiuni.

GANGA-GRAMMA — Demon-femelă de care indienii se tem foarte tare și din această cauză îi aduc mari ofrande. Are un singur cap și patru brațe, ține în mîna stîngă o strachină mică și o furculiță cu trei vîrfuri. Este dusă în procesiuni cu mare pompă pe un car sub roțile căruia se aruncă mulți fanatici. De cele mai multe ori i se sacrifică țapi. Atunci cînd sînt bolnavi sau sînt amenințați de un pericol, i se promite, în schimbul salvării, să se lase supuși, în cinstea lui Ganga-Gramma, următorului ritual: i se înfing omului în spate niște cîrlige cu ajutorul cărora este ridicat în aer. În poziția aceasta el trebuie să execute cîteva scamatorii, în prezența mulțimii. Sînt femei simple și credule care se lasă convinse că această ceremonie îi place foarte mult demonului și că nu au de suferit nici o durere. Pînă să-și dea ele seama, se trezesc deja în aer și strigătele asistenței le acoperă pe ale lor. Un alt fel de penitență, în cinstea aceluiași demon, constă în a i se introduce omului în carne o sfoară și a dansa în timp ce altcineva trage de sfoară. Noaptea care urmează zilei de naștere a demonului se sacrifică un bou al cărui sînge se strînge într-un vas. Acesta este pus în fața idolului, fiind convinși că a doua zi vasul va fi gol. Mai mulți autori afirmă că altădată, în locul unui bou, era sacrificată o ființă omenească.

GARGANTUA — «Povestea minunată a lui Gargantua, în care se va vedea surprinzătoarea sa origine, nașterea sa, minunile pe care le-a făcut în timpul călătoriilor și strălucitoarele sale fapte de vitejie în serviciul regelui Artus, toate victoriile obținute împotriva dușmanilor săi». Povestire.

Pe vremea regelui Artus[49], trăia un filozof, cel mai priceput om din lume în arta necromanciei[50], pe nume Merlin, și care făcea o mulțime de minuni: salvase pe rege și toată curtea sa de o boală contagioasă, imaginase o corabie care să navigheze pe uscat la fel de bine ca și pe apă. Dar una din marile lui minuni a fost aceea de a-l fi prevenit pe rege despre pericolul unui război. Regele Artus i-a dat lui Merlin mînă liberă. Acesta s-a dus pe cel mai înalt vîrf muntos din răsărit. Avea

[49] Artus sau Artur, rege legendar al galilor (secolul VI după Hristos) ale cărui fapte de vitejie au dat naștere celebrelor povestiri din ciclul «Mesei Rotunde».

[50] Necromancie, practică a magiei negre care pretinde că evocînd spiritele morților se poate ghici viitorul.

cu el o fiolă mare plină cu sînge de-al lui Lancelot din Lac[51], cu pilitură de unghii de la soția regelui Artus. Ajungînd la acel munte, el a făcut o nicovală de oțel, groasă cît un turn, și trei ciocane care, prin puterea artei sale magice, au lovit singure, cu o asemenea forță, nicovala, încît puteai să zici că a căzut trăznetul din cer. Apoi, Merlin a luat un os de balenă, l-a stropit cu sînge din fiolă, l-a pus pe nicovală și l-a făcut pulbere. Din această pulbere s-a născut tatăl lui Gargantua. A făcut aceeași operațiune cu unghiile reginei, din care a luat naștere mama lui Gargantua.

După ce a desăvîrșit această operă, Merlin a văzut în fața lui doi uriași pe care i-a adormit timp de nouă zile. În acest timp, pe uriașa lui nicovală a creat o iapă atît de puternică încît să poată duce în spinare cele două creaturi uriașe. După aceea a distrus vraja.

«Ce faci aici, Galemelle, a întrebat bărbatul pe femeia de lîngă el?»

«Te așteptam, Gîtlej Mare, a răspuns ea».

Merlin se distra grozav auzindu-i și s-a gîndit să le lase celor doi numele pe care ei înșiși și le dăduseră. Le-a prezis că vor avea un fiu care va fi de neînvins și teribil de temut de dușmani, că acela va fi sprijinul tronului regelui Artus, că trebuie să aibă grijă de el, iar la vîrsta de șapte ani să-l aducă la curtea regelui, care-și avea reședința în Bretania. Ei răspunseră că nu știu unde se află această țară. Merlin le răspunse că n-avea decît să îndrepte capul iepei lor înspre apus și să se lase în voia ei. După care dispăru lăsîndu-i pe cei doi pradă disperării, strigătele lor auzindu-se peste zece poște, iar lacrimile pe care le vărsau putînd să facă să macine șase mori mari.

Ca să le treacă supărarea, cei doi porniră la vînătoare. Într-o zi, Gîtlej Mare a văzut că femeia lui dă naștere, prin urechea stîngă, unui prunc zdravăn, pe care îl crescură cu multă dragoste. Îi făcură o tobă din douăsprezece piei de bou, cu baghete cioplite din doi copaci mărișori. L-au învățat să arunce cu pietre de mărimea unui om.

Sosind vremea prescrisă de Merlin, s-au pregătit pentru călătoria la curtea regelui Artus. Iapa era înaltă

[51] Lancelot din Lac, unul dintre cavalerii ciclului de legende «Cavalerii Mesei Rotunde», crescut de o zînă pe fundul unui lac. El s-a îndrăgostit de Guenièvre, soția regelui Artus. Iubirea aceasta a fost cauza nenumăratelor încercări prin care a trecut.

cît un catarg de corabie. Urcat pe ea, Gargantua ținea în mînă o vargă, în timp ce părinții purtau pe cap cîte o stîncă mare, pentru a-i arăta prințului cît sînt ei de puternici. În timp ce străbăteau prin păduri, iapa, pișcată de muște, a răsturnat cei mai puternici copaci, încît a distrus codri întregi. Încercînd să-și oprească iapa, Gargantua și-a pus un pai în colțul ochiului, paiul fiind o mîndreță de brad, și o agățătoare la degetul mic de la picior, care cîntărea mai mult de 200 de livre. Obligat să se oprească și să se odihnească, se spune că întinsa cîmpie pe care a dormit s-a scufundat cu 60 de coți sub greutatea acelui corp. Mieii de pe cîmpie zburdau pe trupul lui, în timp ce el, crezînd că sînt purici, a strivit între unghii vreo două sute. Ciobanul, alergînd după lupul care bănuia că i-a mîncat mieii, a căzut în gura lui Gargantua. A rămas într-un dinte găurit, pînă ce acesta a adormit cu gura deschisă și, profitînd de ocazie, a ieșit afară.

Cînd s-a trezit, Gargantua și-a contiuat drumul, dar părinții i-au murit din cauza căldurilor prea mari. Disperat, Gargantua se lovea cu capul de munți, din cauza aceasta curgîndu-i treizeci de butoaie de sînge. Cînd s-a liniștit, a vrut să viziteze Parisul, unde a stîrnit uluire și groază. S-a așezat pe marile turnuri ale catedralei Nôtre-Dame, încît picioarele îi atîrnau de acolo, treceau de rîul Sena ajungînd pînă în piața Maubert. Apoi a tras cele două clopote, ceea ce a făcut să se adune o mare mulțime, care a privit uluită cum Gargantua ia cele două clopote și le bagă în buzunar și apoi le pune la gîtul iepei lui. Le-a pus însă la loc atunci cînd parizienii i-au promis 300 de boi, 300 de oi, 300 butoaie cu vin și 300 cuptoare cu pîine — toate pentru masa lui. Și pentru că Sena secase de tot, Gargantua s-a urinat și a umplut-o la loc.

Atunci a venit la el Merlin, care l-a sfătuit să-și continue călătoria, conducîndu-l chiar el la curte regelui Artus. Acesta l-a primit bine și a poruncit să i se facă o ghioagă pe măsură: aceasta avea șaizeci de picioare lungime, iar capătul ei, grosimea unui butoi. Artus i-a spus că dușmanii lui, gogi și magogi[52], erau foarte puternici și erau înarmați cu pietre mari. I-a arătat un prizonier, dar Gargantua, departe de a fi înfricoșat,

[52] Nume care definesc, conform Apocalipsului, pe dușmanii creștinătății.

l-a luat de guler și l-a aruncat în aer atît de sus, încît l-au pierdut din vedere și abia după cîteva ore nenorocitul a căzut rupîndu-și mîinile și picioarele.

Cînd ghioaga a fost gata, Gargantua s-a îndreptat spre dușmani și a dat iama printre ei ca lupul la stînă. După victorie, s-a întors la curte, unde a fost lăudat și i s-au făcut toate chefurile. Regele a poruncit să i se pregătească o masă magnifică. I s-au servit ca aperitive și pentru a i se deschide pofta de mîncare jamboane de la 400 de purcei, fără să mai vorbim de cîrnați și caltaboși. Supa a fost pregătită în cincizeci de cazane mari. Mai erau acolo 400 de pîini de 50 de livre fiecare. Gargantua a mîncat peste 200 de boi și în tot timpul mesei patru slujitori zdraveni îi aruncau la fiecare îmbucătură cîte o lopată de muștar în gîtlej. Ca desert, a înghițit un butoi de mere coapte. La această masă, Gargantua a băut șase butoaie de cidru și tot atîta bere. În rest, ce să mai spunem, furculița și cuțitul cîntăreau 300 de livre fiecare.

După aceea, regele a poruncit să i se facă haine: pentu cămașa lui Gargatua au fost folosiți 802 oni[53] și o treime de pînză, 105 oni și un sfert de satin, jumătate stacojiu, jumătate galben, pentru haină, cu 32 oni de ciucuri pentru garnitură, 200 oni și trei sferturi de material roșu aprins pentru pantaloni, 35 oni și un sfert de tafta, jumătate neagră, jumătate cenușie, pentru jaretiere, 403 oni franjuri roșii și negri pentru livrea, pentru garnitură, 70 oni de catifea stacojie, 400 oni și un sfert de stofă de Olanda pentru mantie, 450 oni de stofă încrețită pentru un halat de casă, 2500 piei de vulpe pentru căptușeala acestui halat, 55 piei de vacă pentru pantofi, a căror talpă a fost confecționată din pielea a 40 de boi, pentru o bonetă de cavalerist 200 quintale de lînă de Segovia; numai moțul cîntărea mai bine de 300 de livre. Gargantua avea la un deget un sigiliu de aur în greutate de 300 mărci[54] și zece uncii, cu un rubin de 300 livre în greutate, iar pentru traista lui, 300 de piei din marochin.

Astfel echipat, Gargantua se pregăti să se războiască cu irlandezii și olandezii, care se ridicaseră împotriva

[53] «Onul» este o veche unitate de măsură franceză, echivalentă cu 1,18 m. Nu am putut traduce nici cu stînjen, care măsoară aproximativ 2 m,, nici cu cot, aprox. 0,63 m., vechi unități românești de măsură, păstrînd termenul francez ca atare.

[54] Marcă, unitate de măsură pentru greutate, egală cu 244 grame.

lui Artus. Gargantua se urcă pe un nor adus de Merlin, și astfel trecu marea îndreptîndu-se spre orașul dușman, ținînd ghioaga lui în mînă. Văzînd un om înarmat și călare, îi luă și îi puse pe amîndoi, om și cal, în traista lui. Ajuns în oraș, toată lumea o luă la goană văzînd acel monstru. Se sună alarma. Regele Irlandei, care se afla în oraș, ieși cu 500 de soldați să-l atace pe Gargantua care se afla pe un mare bulevard. Dar Gargantua, cînd îl văzu venind, deschise o gură cît 14 brațe[55] de mare. Soldații traseră cu săgeți în Gargantua. Dar acesta le prindea din zbor, își umplu cu ele fundul nădragilor, o parte și le vîrî în mîneci, apoi se întoarse la oamenii lui, care îl așteptau la malul mării. Prinsese 809 prizonieri și unul care murise, din cauza vînturilor care se stîrniseră în nădragii lui Gargantua, căci trebuie să știți că Gargantua răsufla atît de puternic, încît dintr-o singură respirație răsturna trei căruțe cu fîn și punea în mișcare 23 de mori. Să nu vă mire dacă vă spun că în scuipatul lui se înecau șase oameni.

Îngrozit de toate acestea, regele Irlandei ceru o întrerupere a luptelor pentru 15 zile, promițînd să livreze două corăbii cu heringi proaspeți, 200 butoaie cu heringi sărate și cu mușțarul respectiv. Uriașul se conformă și înghiți toate aceste bunătăți la un dejun modest, între alte șapte persoane. Apoi culcîndu-se, la jumătate leghe de oraș, specialiștii ajunseră la concluzia că ar fi putut fi atacat și ucis. Cînd soldații ajunseră la locul unde dormea Gargantua, în direcția capului lui, căci de la cap la picioare el măsura 63 de stînjeni, cinci picioare și patru degete, trebuind să cobori în vale de-a lungul trupului lui, 217 dintre ei căzură în gura căscată a lui Gargantua. Cînd se trezi, acesta se simți atît de încins, încît se duse să se răcorească. În timp ce bea, înghiți o corabie încărcată cu praf de pușcă necesar bătăliei. Se simți puțin bolnav și atunci fluieră semnalul convenit ca să-și adune oamenii. Trimise regelui știri despre starea lui. Atunci veni în grabă Merlin cu patru doctori, călătorind pe un nor. Aceștia au coborît în gîtlejul, apoi înăuntrul corpului lui Gargantua, ca să vadă de unde vine răul. Cînd au ieșit, îi cerură acestuia să întoarcă fundul spre dușmani. Îi deschiseră gura și îi aruncară în străfunduri o căruță de chibrituri, care se aprinseră datorită unei torțe aprinse băgată de doc-

[55] Braț, veche unitate de măsură, egală cu 1,53 m.

tori. Cînd Gargantua închise gura, se auzi un bubuit îngrozitor, iar focul ce-i ieşi din fund făcu praf oraşul şi împrejurimile. Regele Irlandei porni spre Gargantua cu 900.000 de oameni înarmaţi, care fură însă puşi pe fugă. Regele şi cu baronii lui fură făcuţi prizonieri, băgaţi de Gargantua într-o măsea găurită şi duşi la curte împreună cu armata victorioasă. Apoi mai prinse şi un uriaş care luase partea duşmanilor, pe care-l închise în traista lui.

Aceasta este istoria adevărată a unuia dintre cei mai vestiţi eroi. În legătură cu moartea lui, există mai multe teorii. Şi dacă unele din extraordinarele isprăvi ale lui sînt contestate, din cauza elementului miraculos care le învăluie, toată lumea e de acord că într-o zi Gargantua a înghiţit într-o salată şase pelerini, că a pus bazele mînăstirii Thélème şi că şi-a golit băşica udului în rîul Sena.

Se pare că prezenţa lui Gargantua a fost semnalată şi în împrejurimile oraşului Aigues-Mortes, căci prin apropiere se află un vechi turn căruia i se spune turnul lui Gargantua. El poate fi văzut de la mare depărtare, asemenea unui uriaş, desenat în umbra nopţii. S-ar zice că i se poate chiar distinge capul monstruos. Oamenii locului sînt convinşi că dacă intri în turnul lui Gargantua după apusul soarelui, din înălţimi coboară un braţ uriaş şi-l înhaţă pe cel temerar.

Toată lumea ştie că Rabelais şi-a legat numele de cel al lui Gargantua. Cartea lui însă nu este o poveste pentru toată lumea. Căci, din fericire, există încă oameni care cred tot ce li se spune.[56]

GARINET (Jules) — Autor al lucrării *Istoria magiei în Franţa de la începuturile monarhiei pînă în zilele noastre*, Paris, 1818. La începutul acestei lucrări se află descrisă ceremonia sabatului, o dizertaţie despre diavoli şi un discurs asupra superstiţiilor care se leagă de magie, în antichitate şi în timpurile moderne. Autorul nu crede în miraculos, ceea ce este o mare îndrăzneală.

GARUDA — Pasăre fabuloasă, reprezentată adesea cu capul unui tînăr frumos, împodobit cu un colier alb, iar trupul de vultur. E încălecată de Wishnu, aşa

[56] *Gargantua* de Rabelais a apărut în anul 1534. A se vedea ediţia tradusă în limba română de Romulus Vulpescu în 1962, Bucureşti, E.P.L.U., incluzînd şi cronica ce a stat la baza romanului şi care e o versiune mult mai amplă decît cea reprodusă în acest dicţionar.

cum vulturul era încălecat de Jupiter. Indienii spun că această pasăre s-a născut dintr-un ou, că mama lui, Diti, a ouat și a clocit timp de cinci ani înainte ca el să iasă din găoace.

GASTROMANCIE sau GAROSMANCIE — Metodă de a ghici plasînd între lumînări aprinse vase de sticlă rotunde pline cu apă. După ce se invocă, cu voce scăzută, demonii, un băiețel sau o femeie însărcinată trebuie să privească cu atenție suprafața vaselor. Răspunsul se citește în imaginile pe care le conturează lumina reflectată în apă.

O altă metodă a acestor practici este aceea ca cel care ghicește să răspundă fără să miște buzele, în așa fel încît să se creadă că vorbește o voce din aer. Aceasta înseamnă ghicirea din pîntec și, pentru a o exersa, persoana care ghicește trebuie să fie ventriloc sau posedat de diavol. Se aprind lumînări în jurul unor pahare cu apă curată, apoi se agită apa invocînd un spirit care va răspunde cu o voce pițigăiată, bineînțeles din pîntecele vrăjitorului respectiv.

Cînd șarlatanii găseau, în cele mai mărunte lucruri, mijloace sigure de a se impune în ochii celor creduli și de a reuși în șiretlicurile lor, ventrilocii aveau cele mai mari avantaje.

Un negustor din Lyon, aflîndu-se într-o zi la țară împreună cu un servitor al lui, a auzit o voce care îi poruncea, în numele lui Dumnezeu, să dea o parte din averea lui săracilor și să-și răsplătească servitorul. Negustorul a văzut în aceste vorbe, care de fapt ieșeau din burta servitorului, o poruncă divină. În trecut se știa atît de puțin despre ventriloci, încît chiar și oamenii cei mai luminați atribuiau acest talent prezenței diavolului. Fotius, patriarh al Constantinopolului, spune într-una din scrisorile sale: «Diavolul a vorbit în pîntecele unui om și se cuvine ca el să fie aruncat la gunoi».

GAUFRIDI (Louis Jean-Baptiste) — Preot la Marsilia spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, despre care s-a spus că a fost vrăjitor.

Se spune că, într-o zi, în timp ce studia o carte despre magie, i s-a arătat diavolul. Cei doi au făcut cunoștință și au început să vorbească. În aparență încîntat de frumoasele calități ale majestății sale încornorate, preotul a încheiat un pact cu el, cu condiția să poată seduce cîte fete și femei ar dori, numai suflînd asupra feței

lor. Aceasta l-ar fi ajutat să le cucerească fără să le mai îndruge verzi și uscate.

Iată de ce Gauiridi a devenit în scurtă vreme teroarea soților și a părinților, căci abia apuca să sufle peste fața unei femei, că ea îi și cădea la picioare. El s-a îndrăgostit de fiica unui nobil, Madelaine de la Paluda poveste devenită celebră prin caracterul ei diavolesc, atrăgînd-o după metoda știută. Dar după o vreme, domnișoara, fie că era inconstantă, fie că era nemulțumită sau speriată, îl părăsi brusc și se retrase într-o mînăstire a ursulinelor. Furios, Gaufridi a trimis o legiune de diavoli. Toate călugărițele se crezură posedate de diavol. Vrăjitoria sărmanului preot a fost dovedită. O hotărîre a parlamentului din Provence l-a condamnat să fie ars pe rug în aprilie 1611.

Fără îndoială, preotul trebuia pedepsit, dar numai ca libertin și corupător, nu ca vrăjitor.

Iată extrase din «Mărturisirea făcută de messire Louis Gaufridi, preot din Marsilia, prinț al magicienilor, de la Constantinopol la Paris, făcută în fața a doi preoți capucini de la mînăstirea din Aix, în ajunul Paștelui, 11 aprilie 1611». Tipărită la Aix, 1611.

„În urmă cu cinci-șase ani, începusem să citesc o carte de magie, pe care o aveam de la un unchi al meu. Tocmai în acel timp, mi s-a înfățișat diavolul, cu chip de om, îmbrăcat solemn. La început am fost speriat, dar aceasta a fost atunci, imediat. Apoi am fost cuprins de două patimi nenorocite la care rîvneam de multă vreme: ambiția de a deveni celebru printre oamenii mari și slăbiciunea pentru femei. Lucifer, diavolul amintit mai sus, mi-a spus: «Ce-mi dai în schimbul plăcerii de a te bucura de tot ce-ți dorește inima?» Eu, fericit de o asemenea întîlnire, i-am răspuns că-i voi da orice mi-ar cere. El mi-a spus: «Încredințează-te mie, cu toate bunurile pe care le ai». I-am răspuns că o voi face de bună voie, oferindu-i persoana mea și toate bunurile mele. Dar dreptul asupra sfintelor taine pe care îl dețineam ca preot am refuzat să i-l încredințez. El a fost de acord, mulțumindu-se cu ce i-am promis și mi-a cerut înscrisul de mai jos: «Eu, Louis Gaufridi, renunț la toate bunurile mele, atît spirituale cît și lumești, care mi-ar putea fi conferite de Dumnezeu, Fecioara Maria și toți sfinții și sfintele din paradis, în mod special de patronul meu, Sfîntul Ioan Botezătorul, de Sfinții Petru, Pavel și Francisc, și mă dau, trup și suflet, ție, Lucifer, aici

de față, cu toate bunurile ce le voi avea vreodată. Semnat și confirmat de mine». După aceea l-am întrebat ce mi-ar putea oferi.

Mărturisesc că țineam cartea de magie sub șemineul din camera mea, pe o scîndurică de lemn, legată de un cui. Îmi plăcea grozav să citesc zisa carte, și chiar cînd a apărut diavolul începusem să citesc. Două sau trei zile după promisiunea lui, diavolul s-a întors și mi-a spus că voi putea stîrni dragostea în orice fată sau femeie pe care aș dori-o, doar suflînd asupra ei, avînd însă grijă ca răsuflarea mea să le ajungă în nări. Și de atunci am început să suflu peste oricine aveam chef. Mărturisesc că diavolul mi-a adus un înscris, semnat de el, conținînd însușirile suflului, și pe care îl mai am asupra mea. Am suflat asupra mii de fete și femei, simțindu-mă fericit că le văd înflăcărate de dragoste pentru mine. Am spus de mai multe ori unor părinți: «Fetele voastre au în ele atîta dragoste cîtă pot duce», fără să le dau alte explicații. Am făcut vizite familiei Palud, nobil din Marsilia. Din cauza reputației mele, eram foarte bine primit aici. Aveau trei fete, toate foarte frumoase, blînde și evlavioase. Am dorit să mă bucur de farmecele celei numită Madelaine. Dar mama o ținea atît de în scurt, că nu găseam nici o soluție s-o văd singură. De aceea a trebuit mai întîi s-o cuceresc pe mamă, ca s-o aducă pe fată la mine acasă, să aibă încredere în mine, ceea ce nu mi-a fost deloc greu, căci aflîndu-mă adesea cu zisa Madelaine o sărutam și nu numai atît...

Mărturisesc că am suflat asupra multor femei,mulțumindu-mă să le văd transportate de iubire, fără să merg mai departe. Cînd am vrut pentru prima oară să mă bucur de Madelaine, i-am pus mîna pe frunte și acolo unde mila Domnului i-a așezat fecioria. Mărturisesc că am suflat deasupra acestei domnișoare de mai multe ori, căci de ce suflam mai mult ea era mai bolnavă de plăcere. Voiam ca mîngîierile să vină din partea ei. Am infectat-o într-o asemenea măsură încît atunci cînd nu eram cu ea murea de nerăbdare: venea să mă caute pe cîmp, la biserică, ar fi vrut să vin mereu la ei acasă. A devenit așa cum doream eu.

Mărturisesc că trei zile după aceea i-am oferit un diavol pe nume Emodeus, pentru a-i sta în preajmă și s-o servească și mai cu seamă s-o încălzească în dragostea pentru mine. Eu, văzînd-o transportată de plă-

cere și mulțumire și plecîndu-și genunchii în fața dorințelor mele, i-am spus: «Madelaine, tu care ești culmea dorințelor mele și cea pentru care atît de des am chemat forțele infernale, vreau să te mărit cu Belzebuth, prințul demonilor». Ea a fost de acord. L-am chemat și el a apărut întruchipat într-un gentilom. I-am spus Madelainei că trebuie să facă o promisiune demonului și i-am dictat-o, iar ea a semnat-o cu sîngele ei [...] Într-o zi cînd veneam de la Aix, era a doua oară cînd mă duceam să vorbesc unor preoți, Michaelis, iacobin, și Antonin, capucin, cînd am ajuns acasă am ars cartea de magie, nu cu intenția de a mă da pe brazdă, ci de teamă să nu mi-o găsească cineva. Cenușa o am încă în camera mea. Cît despre promisiuni, am fost mirat că nu le-am primit, asta din cauză că diavolul le-a dus cu el, așa cum le-am spus sfinților părinți.

Mărturisesc că prima oară cînd se merge la sabat toate vrăjitoarele și vrăjitorii sînt marcați cu degetul cel mic al diavolului, care are această răspundere. După ce diavolul își pune pecetea, simți un fel de căldură, iar pe locul unde și-a pus el degetul se face o mică gaură. Am primit să fiu și eu marcat și am convins-o și pe Madelaine. Ea a fost marcată la cap, la inimă, pe burtă, pe coapse, pe picioare și în alte părți ale corpului. Are și acum un ac în coapsă, pe care nu-l simte, am văzut cînd i l-a băgat, parcă intra într-un pergament. Mărturisesc că am văzut mai mulți vrăjitori și magicieni al căror semn de la diavol se acopere, dar mai tîrziu el se formează din nou și-și recapătă puterea. Căci acest semn rămîne imprimat pe toată viața, chiar dacă insistînd omul se convertește, după ce s-a dăruit diavolului. Mărturisesc că prin amintitele semne diavolul vrea să se încredințeze că respectivul îi va fi servitor fidel toată viața. Mărturisesc că m-am dus la sabat în diverse locuri. Cînd voiam să mă duc, mă așezam la fereastra deschisă, noaptea; alteori, părăseam camera, o încuiam, puneam cheia în buzunar, Lucifer mă lua și într-o clipă mă aflam la locul sabatului, uneori rămînînd și el acolo cîteva ore, în funcție de simpatiile ce le avea.

Mărturisesc că în clipa cînd cei marcați de diavol ajung la sabat, trebuie să i se închine, fiecare în felul lui: unii, culcați la pămînt, vrăjitorii în genunchi, aplecîndu-și corpul, magicienii, ca niște prinți ai sabatului, stau doar în genunchi. Tot la începutul sabatu-

lui, un diavol îi cere fiecăruia să se lepede de Dumnezeu, de toți sfinții și sfintele, și în special de Sfîntul Francisc. Mărturisesc că am fost de mai multe ori la sabat cu Madelaine și am silit-o să înghită farmece dintr-o strachină a diavolului, pentru a-i întreține flacăra amorului. Tot la sabat am posedat-o atît pe ea cît și pe o prințesă din Frise. Mărturisesc că am abuzat de mai multe fete peste obrazul cărora am suflat la sabat. Mai mărturisesc că diavolul e o adevărată maimuță, făcînd la sabat tot ceea ce se face în biserică. Se fac botezuri și fiecare vrăjitor promite, atunci cînd i se dă diavolului, să boteze la sabat toți copiii. Fiecăruia din cei ce participă la sabat i se dă un nume, altul decît cel pe care îl poartă. La botez se folosește apă, pucioasă și sare. Pucioasa te face sclavul diavolului, iar prin sare se confirmă botezul în serviciul acestuia. Botezul se face în numele lui Lucifer-Belzebuth și al altor demoni, făcînd semnul crucii de-a-ndăratelea, întîi lateral, apoi la picioare și la sfîrșit la cap. Mărturisesc că la sabat există 12 preoți și fiecare trebuie să oficieze slujba după rangul lui, ei fiind considerați prinți ai sabatului. Există și unul prost și grosolan. De cîte ori am fost la sabat, eu am ascultat slujba și am dat răspunsurile. La începutul slujbei, fiecare se prosternează la pămînt și un diavol ajută la oficiere. Candelele care ard în timpul slujbei sînt cu pulbere și pucioasă, iar drept lumină, cînd se ridică sfintele taine, diavolul care ajută face o lumină foarte urît mirositoare. Preotul e dus la sabat de demonul lui și poartă patrafirul violet. Clopotul care anunță slujba e din corn și are un băț de lemn cu care e lovit. Mărturisesc că peste tot unde este înscris numele lui Isus, al Fecioarei și al sfinților, ele sînt înlocuite cu nume de diavoli. Trebuie să studiezi bine cum se face o slujbă la sabat. Se sfințește și se dă pîine nedospită, și cînd aceasta lipsește, se ia coaja de dedesupt de la orice fel de pîine, și pentru că e foarte multă lume care trebuie să primească împărtășania, dacă aceasta nu ajunge, se ia și coaja de deasupra. Se spun cu glas tare cuvintele de închinare fie a corpului, fie a sîngelui și în timp ce se ridică sfintele taine fiecare îl renegă pe Cel de Sus strigînd: «Ajută-ne, Stăpîne», acesta fiind Lucifer sau alt diavol. Se strînge sînge într-un bazin destul de mare și apoi, cînd sfințirea e gata, preotul care slujește se scaldă în el și-i stropește pe cei prezenți. Fiecare își umple pumnul cu sînge,

și-l toarnă în cap spunînd: «Sîngele lor asupra noastră și a copiilor noștri». Mărturisesc că toate crucile care sînt făcute pentru sabat sînt lucrate invers, cum am spus mai sus. Atunci cînd se spune: *Agnus dei* și *Domine non sum dignus* toți strigă ca niște disperați: «Stăpîne, ajută-ne!» Fiecare participant e obligat să se împărtășească și dacă n-o face trebuie să dea împărtășania unui diavol transformat în cîine. Îmi amintesc că cel ce răspundea de acest lucru, dacă nu se achita bine de misiunea lui, era foarte tare criticat. Anumiți participanți, din cei marcați de diavol, trebuiau să aducă de acasă un cîine care să înghită împărtășania refuzată de alții [...]

Mărturisesc că toți cămătarii, magicienii și vrăjitorii, atunci cînd un copil moare la botezul sabatului și a fost deja îngropat, ei trebuie să-l dezgroape, să-l aducă la sabat unde va fi mîncat de diavoli. Cînd cineva moare la sabat, toți diavolii, magicienii și vrăjitorii îl duc undeva la malul unui rîu sau al mării, îl aruncă de pe o stîncă sau îl ascund într-o peșteră.

Mărturisesc că pe mine diavolul nu m-a părăsit deloc, doar cînd intram în Biserica Capucinilor mă aștepta afară. Aproximativ 14-15 ani am fost vîndut lui, trup și suflet, renunțînd la îndurarea Celui de Sus».''

În timp ce se aștepta execuția lui Gaufridi, domnul Desprade, gentilom de Aille, foarte modest, care trebuia să se căsătorească cu fiica judecătorului Brasse, a fost asasinat cu lovituri de cuțit pe la spate, de către cavalerul Montouroux, în piața predicatorilor, în prezența a 3000 de persoane, fără ca ucigașul să poată fi prins. Un copil a căzut din copac și a murit pe loc. O tînără domnișoară a fost rănită dintr-o lovitură de pumnal, de același cavaler. Erau nenorocirile pe care le prezisese acel vrăjitor pentru cei ce vor veni să-l vadă murind [...] Curtea l-a condamnat să fie predat executorului justiției, să fie condus mai întîi prin toate cartierele orașului Aix și apoi să se pocăiască în fața bisericii metropolitane Saint-Sauveur din Aix, stînd cu capul descoperit și cu picioarele goale. Cu funia legată de gît, ținînd în mîini o faclă aprinsă, în genunchi, trebuia să ceară iertare lui Dumnezeu, regelui, justiției, apoi să fie dus în piața predicatorilor din orașul Aix, unde să fie ars de viu pe rug, pînă cînd va rămîne numai cenușă. Aceasta să fie aruncată în vînt, iar toate bunurile sale confiscate de rege etc. [...]

GAZARDIEL — Înger care, conform Talmudului, prezidează Orientul, avînd grijă ca soarele să răsară și să-l determine să răsară.

GAZIEL — Demon care păzește comorile subterane transportîndu-le dintr-un loc în altul pentru a le feri de oameni. El face clădirile să se prăbușească, să sufle vînturi însoțite de incendii. Cîteodată focul formează jocuri care apoi dispar brusc. Aduce spaimă făcînd să bată clopote și clopoței. Poate reînvia pentru o clipă morții, dar nu poate avea relații cu femei pentru că e eunuc.

GĂINA NEAGRĂ — Sacrificînd la miezul nopții o găină neagră, la o răspîntie, poate fi chemat diavolul, ca să închei cu el un pact. Trebuie să pronunți cuvinte magice, fără să te întorci, să faci o gaură în pămînt unde să îngropi găina. În aceeași zi, sau nouă zile după aceea, vine diavolul și oferă bani sau daruri celui care a făcut sacrificiul unei alte găini negre, care este una cu ouăle de aur. Învățații cred că aceste găini dăruite de diavol sînt de fapt adevărații diavoli. Faimosul Samuel Bernard, evreu, bancher al curții, mort la 90 de ani, în 1739 și a cărui casă se mai vede în piața victoriei din Paris, avea o găină neagră pe care o îngrijea cu multă atenție. El a murit cu trei zile după moartea găinii, lăsînd 33 de milioane.

Superstiția legată de găina neagră este încă foarte răspîndită. În Bretania se spune că diavolul cumpără găină neagră, la miezul nopții, plătind pe ea cît i se cere. În *Petit Albert* citim despre găina neagră: autorul văzuse în mîinile unui evreu un mic monstru care în cinci săptămîni după ce se născuse îl îmbogățise pe evreu. Acesta îi mărturisise autorului că în a șaptea zi de cînd îl avea îi transmisese în somn să se ducă într-o veche cocioabă, unde găsise o mare sumă de bani și multe bijuterii ascunse în pămînt și că de atunci a prosperat în afaceri. Era de mirare cum obținuse acea mandragoră. A urmat ceea ce ilustrul Avicena[57] a scris pe această temă: trebuie să ai un ou de găină neagră, să-l împungi și să scoți un pic de albuș, cît un bob, să pui în loc sămînță umană și să-l acoperi cu o bucățică de pergament umezit. Apoi îl pui la clocit

[57] Avicena, medic și filozof iranian (980—1037), una dintre cele mai luminate minți ale Orientului, prin bogăția cunoștințelor sale. Autor al unei lucrări cuprinzînd reguli ale medicinei, precum și al unor lucrări de filozofie.

în prima zi din luna martie, într-o conjunctură favorabilă a lui Mercur și Jupiter. La capătul unui anumit număr de zile, oul va da viață unui mic monstru ca cel amintit mai sus. Acesta trebuie hrănit cu moluște și rîme. Homunculul despre care a fost vorba n-a trăit decît o lună și cinci zile. Pentru a-l conserva, după moarte trebuie pus într-un borcan cu alcool.

Există o carte, destul de rară, intitulată *Găina neagră* sau *Găina cu ouăle de aur*, în care se vorbește despre știința talismanelor și a inelelor magice, arta necromanciei și a cabalei, arta de a conjura spiritele infernale, silfii, ondinele, gnomii, arta de a descoperi comori, de a pătrunde științele secrete și de a obține puterea de a comanda tuturor ființelor, de a dezlega farmecele și vrăjile etc.

Cartea însă nu e decît o harababură din care nu se înțelege nimic.

GEDI — Piatră miraculoasă care, în credința geților, avea puterea să schimbe aerul, să stîrnească vînturi, ploi și furtuni, atunci cînd era pusă în apă. Nu se mai cunoaște înfățișarea acestei pietre.

GEOMANCIE — Metodă de a ghici prin pămînt. Aruncați un pumn de pămînt la întîmplare, pe o masă, ca să puteți interpreta evenimente viitoare după liniile și figurile care se formează, asemănătoare cu cele formate din zațul de cafea. După alții metoda se practică trasînd pe pămînt linii sau cercuri din care s-ar putea ghici ceea ce te preocupă, fie marcînd pe hîrtie semne fără nici un fel de ordine. Figurile pe care le desenează întîmplarea stau la baza unor păreri despre viitor, ca și, în sfîrșit, cutele și crevasele care se formează în mod natural în pămînt și care, se zice, emană exalații profetice ca în grotele de la Delphi.

GERMANICUS — Împărat roman care a fost otrăvit de Plancinus. Nu știm dacă aceasta s-a întîmplat cu ajutorul unor parfumuri sau a otrăvii. Dar ce este sigur, spune Tacitus, este că s-au găsit în palat oseminte și cenușă a unor morți scoși din morminte, precum și numele lui Germanicus, scris pe o lamelă de plumb, acesta fiind sortit infernului.

GHICITORI — Oameni care ghicesc și prezic viitorul. Într-un secol atît de luminat ca al nostru mai există persoane care cred în ghicitori și în spirite, deși adesea

asemenea persoane credule au primit o educație care ar fi trebuit să le situeze deasupra unor prejudecăți vulgare.

Două doamne din înalta societate au auzit vorbindu-se de o ghicitoare care prevedea viitorul. Ele s-au hotărît să o consulte. S-au dus la ea ca la un spectacol, foarte gătite. Bijuteriile ce le purtau au șocat-o pe ghicitoare. «Doamnelor, le-a zis ea, dacă vreți să vă ghicesc viitorul, trebuie să dați dovadă de curaj. Aflați că toți avem, în această lume, un spirit care ne însoțește oriunde, dar care nu se face simțit decît dacă primește poruncă de la un spirit superior lui. Depinde numai de mine de a vă stabili o întrevedere particulară cu spiritul ce vă tutelează pe dumneavoastră. Dar el nu va ceda la rugămințile mele dacă nu consimțiți să respectați unele condiții». Doamnele au întrebat, cu sufletul la gură, care erau acele condiții. «Iată-le, a răspuns bătrîna. Trebuie să vă scoateți aceste haine luxoase, care ne arată cît de pervertită este speța umană. Cînd convorbea cu spiritele, Adam era gol.» Cele două doamne ezită. Mai întîi vor să se retragă, apoi prind curaj și se lasă duse de curiozitate. Rochiile și bijuteriile sînt puse într-o cameră și fiecare din ele trece într-o odaie separată. Amîndouă au rămas acolo într-o stare de neliniște greu de explicat, aproape două ore. În fine, văzînd că spiritul nu li se înfățișează, încep să-și dea seama că au fost păcălite. Cuprinse de groază, încep să strige. Servitorii lor, vecinii aleargă și le scot din închisoare. Pretinsa ghicitoare, după ce le-a închis, a plecat cu toate lucrurile lor și ale ei. [...]

GHICITUL ÎN CAFEA — Pregătirile pentru ghicitul în cafea sînt extrem de simple: lăsați în ibric zațul pe care l-a făcut cafeaua. Aveți grijă să turnați tot lichidul în așa fel încît zațul să rămînă foarte gros pe fundul ibricului. Îl lăsați să se odihnească cel puțin o oră. Pentru această operațiune e bun și zațul din ajun. Proaspăt sau vechi, rezultatele sînt sigure totdeauna, cu condiția ca atunci cînd îl veți folosi, zațul să fie aproape uscat. Deci, luați ibricul, nu-l agitați decît foarte ușor. Dacă în ibric se află aproximativ o uncie [35 grame] de zaț, puneți peste el un pahar cu apă, iar dacă sînt două uncii, două pahare cu apă. Puneți apoi ibricul pe foc și lăsați pînă zațul se dizolvă în apă. Trebuie să aveți și o farfurie albă, fără pete, uscată și încălzită la foc, dacă vremea e umedă. Strîngeți mai întîi cu o lin-

gură zaţul în ibric, apoi vărsaţi-l în farfurie, dar puţin cîte puţin, în aşa fel încît farfuria să nu se umple decît pe jumătate. Agitaţi apoi în toate sensurile farfuria, cît de uşor puteţi, timp de un minut sau chiar mai puţin, apoi răsturnaţi tot ce aveţi în farfurie într-un alt vas. Astfel, în farfurie vor rămîne numai particule de zaţ dispuse în mii de feluri, formînd o mulţime de desene ieroglife. Dacă desenele sînt prea amestecate şi zaţul prea gros, iar farfuria nu arată ca un mozaic neregulat, mai puneţi puţină apă în zaţ, încălziţi-l din nou şi repetaţi operaţiunea. Nu se pot citi tainele destinului decît dacă desenele din farfurie sînt clare şi distincte, deşi de formă redusă. Marginile, de obicei, sînt mai groase şi adesea în mijloc sînt porţiuni foarte încurcate. Cînd cele mai multe semne din farfurie sînt descifrabile, nu vă neliniştiţi, puteţi începe să ghiciţi.

Se poate ghici în zaţul de cafea în orice zi a săptămînii şi la orice oră din zi sau din noapte. Pentru această operaţiune nu trebuie consultată decît temperatura şi numai dacă e umezeală sau ploaie nu e indicat să ghiciţi. Totuşi există posibilitatea de a vă feri de umezeală uscînd bine farfuria şi lăsînd-o un sfert de oră pe lîngă sobă, pînă cînd simţiţi o căldură plăcută la mînă. După această pregătire se poate ghici, orice fel de timp ar fi, ca şi cum v-aţi bucura de soarele de august. Există ghicitoare care pretind că în timp ce se varsă apă în ibric şi se strînge zaţul de cafea trebuie pronunţate cuvinte misterioase. Dar aceasta e o escrocherie. Aici cuvintele n-au nici o putere, aşa cum s-a dovedit şi în alte metode de a ghici. Operaţiunea se face foarte simplu şi anume vorbe sau gesturi n-au decît darul de a crea o atmosferă de solemnitate şi un aer de ceremonie acestui moment. Din clipa în care aţi recunoscut inutilitatea vorbelor misterioase, veţi renunţa la ele, iar rezultatul nu va fi mai puţin fericit.

Iată cum se procedează: odată vărsat în farfurie zaţul de cafea, observăm figurile pe care le formează şi care toate sînt semnificative. Trebuie doar să le descifraţi corect, căci se formează o multitudine de curbe, ondulaţiuni, cercuri, ovale, pătrate, triunghiuri etc.

Dacă numărul *cercurilor*, mai mult sau mai puţin perfecte, predomină faţă de celelalte figuri, acest semn anunţă că persoana va primi bani. Dacă aceste cercuri sînt puţine, persoana căreia i se va ghici va suferi de lipsa banilor.

Figurile *pătrate* prevăd neplăceri, în funcție de numărul lor.

Figurile *ovale* promit succese, atunci cînd sînt numeroase și bine marcate.

Linii, mari sau mici, cînd sînt multe și bine marcate, anunță o bătrînețe fericită. În număr mic ele prezic o avere modestă dar un trai îmbelșugat. Linii șerpuind ondulat prezic eșecuri și tot atîtea succese. Dacă ondulațiile se termină ușor, după unele greutăți persoana va fi fericită.

O *cruce* în mijlocul desenelor din farfurie promite o moarte ușoară, patru cruci alăturate care aproape se ating prezic moartea între 40—45 ani dacă e vorba de o femeie și între 48—52 de ani dacă e vorba de un bărbat. Trei cruci prezic oarecari titluri. Dacă în farfurie se desenează un mare număr de cruci, după o perioadă de pasiuni înflăcărate, spre bătrînețe, persoana va deveni credincioasă și foarte austeră.

Un *triunghi* promite o funcție onorabilă. Trei triunghiuri la mică distanță unul de altul sînt un semn foarte fericit pentru starea materială. În general, aceaastă figură prezice numai lucruri bune: în număr mic înseamnă oarecari titluri, în număr mare, bani. Un unghi compus dintr-o linie mică sprijinită pe alta mai mare este indiciul unei morți tragice. O figură în formă de H indică închisoare.

Un *cerc* cu mai multe fețe, adică format din mai multe unghiuri frînte și reunite anunță o căsătorie fericită. Un *careu lung*, bine conturat, prezice neînțelegeri în familie. Dacă acest careu e înconjurat de cruci mai mult sau mai puțin perfecte, femeia respectivă se face vinovată de oarecare infidelitate. De aceeași greșeală se va face vinovat bărbatul, dacă în jurul careului apar diferite unghiuri. Dacă observați în mijlocul desenului din farfurie o linie de două-trei degete, mai puțin încărcată decît restul, mai degajată de alte figuri sau absolut distinctă, aceasta înseamnă un drum, o călătorie. Va fi lung, dacă linia se întinde clară, va fi cu probleme dacă linia e încărcată de puncte sau alte linii și va fi în străinătate în caz că linia iese din scobitura farfuriei. Un cerc în care se află patru puncte bine marcate anunță un copil. Două cercuri promit doi copii și așa mai departe. Dacă acest rotund formează un cerc aproape perfect, copilul va fi un băiat, dacă e imperfect, va fi o fată. Unul din aceste rotunduri, care închide

patru puncte, dacă e însoțit de o linie curbă și ondulată este semn sigur că acel copil va fi inteligent. Dacă această linie curbă formează un al doilea cerc în jurul celui principal, putem aștepta de la acel copil un spirit foarte original și o inteligență de excepție.

Dacă descoperiți în farfurie desenul unei case alături de un cerc, așteptați-vă să stăpîniți acea casă. Va fi în oraș dacă în apropierea desenului apare un X sau un H și va fi la țară dacă distingeți lîngă acest semn forma unui copac, a unui arbust sau a unei plante oarecare. Dacă sînt alături cîteva triunghiuri veți obține casa printr-o moștenire. Dacă are deasupra o cruce, vă veți sfîrși viața în acea casă. Dacă în apropiere este desenul unei jumătăți de cerc, veți fi fericit în această casă.

Forma unui *romb* descoperită în zaț înseamnă fericire în dragoste. Mai multe figuri rotunde prinse una de alta, ca mărgelele pe un fir, înarmați-vă cu răbdare, nu vă veți putea realiza cele mai dragi visuri decît dacă la capătul firului veți găsi desenat un triunghi.

Adesea în zaț se desenează figurile unuia sau mai multor pești: ei vă anunță că veți fi invitat la masă. Figura unui patruped prezice necazuri și sărăcie. O pasăre prezice avere și puțină fericire. Dacă pasărea pare prinsă într-o plasă veți avea necazuri cu un proces. Un șarpe sau o altă reptilă anunță o trădare sau un complot pe care va trebui să le evitați cu multă abilitate.

Desenul unui trandafir prezice sănătate, a unei sălcii plîngătoare, melancolie, tristețe, un tufiș, întîrzieri. Dacă vedeți un desen asemenea unui cufăr, veți primi scrisori. Desenul unei roți este semnul unui accident, dar nu foarte grav, iar al unei trăsuri cu cai, o moarte violentă. O pușcă prezice afaceri încurcate. O fereastră sau mai multe desene rotunde, pătrate, ovale și un alt fel de figuri care se unesc formînd un fel de răscruce, vă avertizează că veți fi furat. Dacă descoperiți în zațul de cafea o cifră foarte clar desenată, puteți încerca să jucați la loterie. Practica dovedește că cifra anunțată în felul acesta a ieșit la loterie, într-unul din trei cazuri. Dar trebuie să observați bine desenul acestei cifre și să nu-l confundați cu un oarecare alt desen.

Întotdeauna în desenele din farfurie vă va apărea o figură umană. Dacă e un cap așezat pe o rochie, e limpede că e vorba de o femeie. Dacă e un cap sprijinit pe două picioare depărtate, va fi un bărbat. Cînd din

corpul acelei figuri iese o linie, ca un braț, așteptați-vă să primiți un dar de la persoana imprimată în zaț. Ea e brună dacă desenul realizat în zaț e foarte pronunțat și blondă, dacă trăsăturile sînt slabe. Dacă n-are decît un ochi această persoană vă va înșela prin false promisiuni.

Desenul unui cap sau forma unui cîine alături de un chip uman înseamnă că aveți un prieten devotat, care va face pentru dumneavoastră lucruri importante. Dacă desenul unui cîine se găsește alături de un cerc cu mai multe fațete, soțul sau soția vă este foarte credincios (oasă). Dacă se ghicește pentru un bărbat tînăr și în farfurie se desenează o figură de femeie care ține sau pare că ține un baston, acel tînăr va cădea pradă unei femei ușuratice și mai tîrziu se va căi amarnic de slăbiciunea lui. Aceeași soartă o va avea o doamnă sau o domnișoară care va avea desenat în zaț chipul unui bărbat ținînd în mînă un baston, căci acest bărbat este un seducător periculos.

Dacă veți descoperi desenul unui femei avînd lîngă ea o floare oarecare, înseamnă că aveți o prietenă prețioasă. Dacă floarea seamănă cu un trandafir, este o iubită pentru un bărbat tînăr, iar dacă pare să fie o lalea, este vorba de o prietenă pentru femeia căreia i se ghicește, dar de a cărei prietenie nu poți fi sigură.

Un bărbat călare pe un cal sau pe oricare patruped prezice că un bărbat respectabil vă va face mari servicii, atunci cînd nici nu vă așteptați. Dacă e o femeie călare pe orice fel de animal, o doamnă sau o domnișoară va face pentru dumneavoastră tot felul de lucruri ieșite din comun.

Cînd vi se arată trei figuri de bărbați, una lîngă alta, să vă așteptați la un serviciu foarte bun. Dacă cele trei figuri sînt de femeie, pregătiți-vă de o slujbă bănoasă.

O coroană de cruci în zaț înseamnă că un bărbat din familie va muri în acel an. O coroană de triunghiuri sau pătrate anunță moartea cuiva din familie, tot în acel an.

Cea mai fericită prezicere este un buchet din patru flori sau mai multe. Și dacă în apropierea florilor veți observa cîteva triunghiuri, veți deveni cel mai bogat bărbat sau cea mai bogată femeie, atît în ceea ce privește bunurile materiale, funcțiile, mulțumirea, cît și în ceea ce privește iubirea și viața de familie.

GIALL — Fluviu din infern în credința scandinavilor. Se trece peste el pe un pod numit Giallar.

GIBEL — Munte vulcanic în vîrful căruia se afla un crater din care se auzeau, cînd aplecai urechea, gemete și o fierbere teribilă. Grecii aruncau în această răsuflătoare vase de aur și de argint și credeau într-o prezicere fericită cînd flacăra vulcanului nu le respingea. În felul acesta spuneau ei — zeii din infern vor fi mulțumiți, căci, după opinia lor, zeii intrau prin acea deschizătură.

GILBERT — Demon despre care vorbește Olaus Magnus. El se arată ostrogoților. Era demonul care îl închisese pe savantul Catillus într-o peșteră, din cauză că acesta îl insultase.

GIMLE sau VINGOLF — Capitala paradisului la scandinavi, zidită de 12 guvernanți stabiliți de părintele universului pentru a judeca neînțelegerile dintre oameni. Acest oraș, mai strălucitor decît soarele, situat la extremitatea cerului, spre miază-zi, e cel mai frumos dintre toate orașele cerești și va dăinui și după ce vor pieri cerul și pămîntul. Acesta va fi adăpostul etern al oamenilor care au trăit o viață ireproșabilă.

GINI — Spirite-femei la persani, care — se spune — au fost blestemate de Solomon și create de Dumnezeu dintr-un foc lichid fierbînd, înainte de a se fi hotărît să-l creeze pe om.

GINNISTAN — Țară imaginară în care locuiesc spiritele supuse lui Solomon, în credința populară persană.

GIOERNINCA-VEDUR — Islandezii dau acest nume unei puteri magice care stîrnește furtuni și face să piară pe mare corăbii și nave. Această superstiție ține atît de magia modernă cît și de cea veche. Ustensilele pe care le folosesc inițiații sînt foarte simple: de exemplu, un os de cap de pește, pe care ei pictează sau gravează diferite semne magice, între altele capul zeului Thor, de la care au împrumutat acest fel de magie. Marea artă consta în a nu folosi decît unul sau două caractere și secretul lor erau cuvintele *Thor, hafot* sau *hafut*, care puteau fi citite în prezența sau în absența oamenilor, fără să fie înțelese de cei ce nu trebuiau să cunoască aceste mistere.

GIOURTAȘ — Piatră misterioasă pe care turcii cred că au primit-o, din mînă în mînă, de la străbunii lor, urcînd pînă la Iafet, fiul lui Noe și care după credința

lor are virtutea de a le aduce ploaie atunci cînd e nevoie.

GIRTANNER — Medic din Göttingen, care a anunțat că în secolul al XIX-lea toată lumea va cunoaște secretul transformării metalelor, că fiecare chimist va ști să fabrice aur, că instrumentele de bucătărie vor fi din aur și argint, ceea ce va contribui mult, spunea el, să prelungească viața, care era compromisă de oxizii de aramă, de plumb și de fier pe care îi înghițim odată cu hrana.

GIWON — Spirit la japonezi. Ei cred că acesta veghează în special asupra vieții lor și că el poate să-i apere de orice întîmplare supărătoare, cum ar fi căderile, întîlnirile neplăcute, bolile și mai cu seamă variola. Ei obișnuiesc să-și pună pe ușa casei figura lui Giwon.

GLASIALABOLAS — După cît se pare, e același cu Caacrinolaas. Acest demon este unul din marii prezidenți ai infernului. El merge asemenea unui cîine și are aripi de grifon. Instruiește pe cei ce-l invocă în domeniul artelor. Este șeful tutuor asasinilor. Cunoaște prezentul și viitorul. Îl poate face pe om invizibil. Are în subordine 36 de legiuni.

GLOCESTER — În timpul domniei lui Henri al IV-lea, cardinalul de Winchester, vrînd să-l piardă pe ducele de Glocester, a acuzat-o pe ducesă, soția lui Glocester, că e vrăjitoare. S-a spus că a avut întîlniri secrete cu Roger Bolingbrocke, preot bănuit că practică necromancia și cu Marie Gardemain, vestită vrăjitoare. S-a mai spus că aceste trei persoane, reunite prin practici vrăjitorești, au pus deasupra unui foc slab efigia în ceară a regelui, în ideea că în felul acesta forțele prințului vor slăbi pe măsură ce se va topi ceara, iar cînd efigia avea să se topească complet, regele urma să moară. O asemenea acuzație putea fi acreditată fără prea mari dificultăți, în acel secol credul. Și cu cît se îndepărta de bunul-simț, cu atît părea mai demnă de încredere. Toate trei persoanele au fost declarate vinovate și nici rangul, nici nevinovăția nu le-au putut salva. Ducesa a fost condamnată la închisoare pe viață, preotul spînzurat, iar vrăjitoarea arsă în Smithfield.

GNOMI — Spirite elementare, prieteni ai omului, alcătuite din cele mai fine particule ale pămîntului, în ale cărui măruntaie locuiesc.

Aproape pînă în centrul lui, pămîntul e plin de gnomi, ființe foarte mici, paznici ai comorilor, ai minelor

și pietrelor prețioase. Ei iubesc oamenii, sînt foarte inventivi și se lasă ușor dirijați. Ei furnizează cabaliștilor banii de care au nevoie și nu cer în schimb decît plăcerea de a fi conduși. Gnomidele, femeile lor, sînt micuțe dar foarte plăcute și sînt îmbrăcate într-un mod foarte curios.

Gnomii trăiesc și mor aproape ca și oamenii. Ei au orașe și se grupează în societăți. Cabaliștii pretind că unele zgomote care se auzeau pe niște insule, după cum spune Aristotel, unde nu trăia nici o ființă omenească, nu erau decît petrecerile de nuntă ale vreunui gnom. Ei au suflet muritor, dar pot să devină nemuritori dacă se căsătoresc cu oameni.

Un gnom a cîștigat iubirea celebrei Magdaleine de la Croix, care a devenit stareța mînăstirii din Cordova. N-avea atunci decît 12 ani, dar avea inima sensibilă, era dominată de pasiuni puternice, iar gnomul era seducător. Și în clipele dedicate amorului, pe care știa să și le aleagă cu grijă, îl făcu fericit pe gnom. Legătura lor a durat 30 de ani. În sfîrșit, preotul căruia Magdaleine a îndrăznit să i se mărturisească, a convins-o că amantul ei era un demon. Drept care acesta a fost concediat ca atare.

Se poate citi despre gnomi o cărticică a abatelui de Villars, intitulată *Gnomul cu care nu te poți înțelege*.

GOBELINI — Un fel de spiriduși domestici care stau ascunși în casă sub obiecte din lemn. Se hrănesc cu cele mai fine boabe, căci ei aduc stăpînilor lor grîu furat din hambarele altora. Se spune că numele acestor spiriduși se datorează manufacturii gobelinurilor, căci, la origine, acești spiriduși veneau să lucreze împreună cu muncitorii și îi învățau pe aceștia arta de a coase cele mai frumoase pînze.

GOGUIS — Demon cu înfățișare umană, care însoțește pelerinii japonezi în călătoriile lor, îi face să se suie într-o balanță și să-și mărturisească păcatele. Dacă în timpul acestui examen un pelerin uită să spună unul din păcate, demonul face balanța să se clatine, în așa fel încît cel păcătos să cadă într-o prăpastie.

Înainte ca în Peru să se fi instaurat catolicismul, aici acționau demonii, care obligau poporul să se spovedească preoților, iar pe incași regelui lor sau soarelui, ceea ce demonstrează, după cum afirmă Leloyer,

că demonii caută să copieze în totul ceremoniile divine.

GOMOROY — Mare și puternic duce în infern. El se întruchipează într-o femeie frumoasă, cu o coroană ducală pe cap și merge urcat pe o cămilă. Răspunde foarte bine la întrebări despre prezent, trecut și viitor, descoperă comorile ascunse, trezește iubirea în inima femeilor și fetelor tinere. Comandă 26 de legiuni.

GONTRAN — Călugărul Helinand povestește că un soldat, pe nume Gontran, din suita arhiepiscopului de Reims, Henri, într-o după amiază, dormind pe cîmp, camarazii lui, care erau treji, văzură cum din gura deschisă a acestuia iese un animal alb, asemănător cu o nevăstuică, și care se îndreaptă spre un rîuleț din apropiere. Un soldat, văzîndu-l coborînd malul apei ca să-și găsească un loc de trecere, își scoase sabia din care făcu o punte peste care animalul trecu apa. Puțin mai tîrziu îl văzură întorcîndu-se și același soldat îi făcu din sabia sa punte. Animalul trecu a doua oară ieșind și intrînd în gura celui care dormea. Cînd acesta se trezi, camarazii îl întrebară dacă n-a visat ceva în timp ce dormea. Acesta răspunse că se simte obosit, deoarece a trecut de două ori peste o punte de fier. Dar ceea ce e și mai fantastic, el merse exact pe drumul pe care-l făcuse nevăstuica, săpă la poala unei coline și găsi acolo o comoară pe care sufletul său o văzuse în vis.

Wierius afirmă că diavolul se servește adesea de asemenea mașinații ca să înșele pe oameni și să-i facă să creadă că sufletul sălășluiește în corp și că el moare odată cu omul. Căci mulți au crezut că acel animal alb era sufletul sodatului, dar de fapt era vorba doar de o impostură a diavolului.

GOO — Încercare cu ajutorul unor bule de hîrtie pe care călugării japonezi numiți *jammabos* le dau să fie înghițite celor bănuiți de furt sau orice alt fel de delict. Hîrtia e desenată în întregime cu semne magice și desene reprezentînd păsări negre, peste care ei pun sigiliul lor. Poporul este convins că cel vinovat nu va putea digera acea pilulă și după chinuri groaznice își va mărturisi vinovăția.

GORSON — Unul din principalii demoni, rege al Occidentului. Poate fi chemat dimineața, la ora 9.

GRĂSIMEA VRĂJITORILOR — Ni se spune că, în vrăjile lui, diavolul se folosește de grăsime sfințită. Cînd

merg la sabat, vrăjitoarele se ung cu această grăsime și apoi ies pe horn. Cele din Franța susțin că, fără a se unge cu grăsime, ele se duc la sabat călare pe coadă de mătură, iar cele din Italia au tot timpul la ușă un țap care le transportă la sabat. Unguentul despre care e vorba poate fi folosit și de cei care nu sînt vrăjitori. În același timp, cel care merge la sabat, după ce s-a uns cu această grăsime, o face cu voia Domnului, care vrea să pedepsească necredința sa îndrăzneață. Inchizitorii afirmă că vrăjitorii obțin această grăsime de la diavol, dar că ea nu folosește la altceva decît să le aținească vrăjitorilor simțurile, pentru ca astfel Satan să-și bată mai bine joc de ei, căci el amestecă în acel unguent mătrăgună și alte substanțe care te adorm.

GRIGRI — Demon familial la americani, întîlnit mai cu seamă în pădurile din Canada și în Guineea.

GRIMALDI — În timpul domniei lui Ludovic cel Blînd[58], Europa a fost bîntuită de o epidemie care a adus o mare mortalitate și s-a întins peste o imensă mulțime de oameni. În popor s-a răspîndit zvonul că ducele de Bénévent Grimaldi, dușman al lui Carol cel Mare, a dezlănțuit acel dezastru răspîndind, cu ajutorul unor complici, o pulbere ucigătoare. Un mare număr de nefericiți bănuiți de această crimă au fost arestați. Înfricoșați de tortură ei au mărturisit că au răspîndit într-adevăr acea pulbere care producea imediat molima și aducea moartea. Sfîntul Agobart, arhiepiscop de Lyon, le-a luat cu curaj apărarea demonstrînd că nici un fel de pulbere nu avea tăria să infesteze aerul și că chiar dacă toți locuitorii din Bénévent, bărbați, femei, tineri, bătrîni și copii, s-ar fi împrăștiat în toată Europa, fiecare urmat de trei căruțe cu pulbere, n-ar fi putut niciodată provoca răul care li se atribuia.

GRISGRIS — Nume dat anumitor fetișe de maurii din Africa, pe care ei le privesc ca pe niște forțe subalterne. Acestea sînt niște bilețele pe care sînt înscrise semne magice sau texte din Coran cu litere arabe. Aceste bilețele sînt foarte scump vîndute pentru că locuitorii cred în puterea lor de a-i apăra de orice rău. Fiecare grisgris are o formă a sa și o anume proprietate și maurii sînt acoperiți cu ele din cap pînă în picioare.

[58] Ludovic cel Blînd sau cel Pios, fiul lui Carol cel Mare, împărat al Occidetului și rege al francilor între 814—840.

GUACHARO — Pe muntele Tumerequiri, aflat în apropiere de Cumana, se găseste peștera Guacharo, vestită printre indieni. Ea este foarte mare și locuită de mii de păsări de noapte a căror grăsime produce uleiul de guacharo. Înăuntru se aud strigăte lugubre, pe care indienii le pun pe seama sufletelor celor morți, obligate să intre în acea peșteră înainte de a trece în lumea cealaltă. Acest popas în tenebrele peșterii le smulge gemetele și plînsetele ce se aud de afară. Toți indienii din ținutul Cumana, neconvertiți încă la credință, și chiar un mare număr dintre cei care păreau a fi, respectă această credință. Pe o distanță de o sută de leghe în jurul peșterii, populația consideră că a intra în Guacharo înseamnă moarte.

GUSOYN — Mare duce în infern. la chipul unei cămile. Răspunde foarte bine la întrebările legate de prezent, trecut și viitor și descoperă lucrurile ascunse. El face să crească demnitățile și întărește titlurile. Are sub comanda sa 45 de legiuni.

GUTHEYL sau GUTHYL — Nume sub care germanii venerau vîscul de stejar. Îi atribuiau virtuți miraculoase, mai cu seamă în vindecarea epilepsiei și îl culegeau cu aceeași solemnitate ca și galii. În anumite zone din Germania de Sus, această superstiție domină încă și locuitorii obișnuiesc să alerge din casă în casă, din oraș în oraș, strigînd: «Gutheyl! Gutheyl!». Popoarele nordice cred că un om înarmat cu vîsc de stejar, nu numai că nu poate fi rănit, dar cu siguranță acesta va răni pe oricine va fi nimerit de săgeata lui. Din cauza acestor virtuți magice, vîscul de stejar este numit în Alsacia și acum Marentakein, adică lăcaș al spiritelor.

H

HAAGENTI — Mare prezident în infern. El se înfățișează sub chipul unui taur cu aripi de grifon. Cînd își ia fața umană, poate face pe om priceput în orice. Știe la perfecție metoda de a transforma metalul în aur și să fabrice un vin excelent din apă simplă. Comandă 33 de legiuni.

HABORYM — Demon al incendiilor. În infern are titlul de duce. Se arată călare pe o viperă cu trei capete, unul de șarpe, altul de om și al treilea de pisică. Are

în mînă o torță aprinsă. Comandă 26 de legiuni. E același cu demonul Amy.

HACELDAMA sau mai degrabă CHKELDAMA — Acest cuvînt înseamnă *moștenire* sau *porția de sînge* și a devenit comun pentru întreg creștinismul de cînd unul din evangheliști ne-a spus că după ce Iuda s-a spînzurat, preoții evrei au cumpărat, cu cei treisprezece arginți pe care i-i dăduseră ca să-l vîndă pe Mîntuitorul, un cîmp unde erau înmormîntați străinii și care a căpătat numele de Haceldama. Li se mai arată și astăzi vizitatorilor acel cîmp. El e destul de mic și acoperit de o boltă, sub care, se spune, corpurile depuse dispar în spațiu după trei patru ore.

HALPHAS — Mare conte în infern. Se înfățișează sub chipul unei berze și are o voce zgomotoasă. El construiește orașe, dezlănțuie războaie și comandă 26 de legiuni.

HALTIAS — Laponii dau acest nume vaporilor care se ridică din lacuri și care cred că sînt spirite ce răspund de paza munților.

HANNON — General cartaginez. El îngrijea păsări pe care le învăța să vorbească: «Hannon este un zeu». Apoi le lăsa să zboare...

HAQUIN — Vechile legende scandinave vorbesc despre un bătrîn rege al Suediei, pe nume Haquin, care a început să domnească în secolul al XIII-lea și n-a murit decît în al XV-lea, în vîrstă de 210 ani, din care a domnit 190. Avea deja 100 de ani cînd supușii răsculîndu-se împotriva lui, a consultat oracolul lui Odin, care era venerat la Upsala. I s-a răspuns că dacă va sacrifica singurul fiu pe care îl avea va trăi și va mai domni încă 60 de ani. El a aceeptat și zeii s-au ținut de cuvînt. În plus, și-a recîștigat bărbăția la 115 ani, a avut un fiu și, rînd pe rînd, încă cinci, de la 115 ani la 160. Văzînd că i se apropie sorocul, a încercat să-și mai prelungească viața. Oracolul i-a răspuns că dacă va sacrifica pe fiul cel mai mare va mai domni încă zece ani. A făcut-o. Al doilea a fost sacrificat pentru alți doi ani de domnie și așa mai departe, pînă la al cincilea. În sfîrșit, nu-i mai rămăsese decît unul. Era foarte șubred, dar trăia încă. Atunci cînd a vrut să-și sacrifice și ultimul fiu, poporul, scîrbit de un asemenea monarh și de barbaria lui, l-a alungat de pe tron. A murit și fiul lui i-a urmat la tron.

HARIDI — Șarpe venerat la Akhmin, oraș în Egiptul

de Sus. Cu cîteva secole în urmă, acolo a murit un călugăr. El trecea drept sfînt. I s-a ridicat un monument acoperit de o cupolă, la poalele muntelui. Acolo veneau oameni din toate părțile să se închine la mormîntul sfîntului. Un alt călugăr a profitat cu dibăcie de naivitatea acestora și a încercat să-i convingă că Dumnezeu a trecut sufletul mortului în trupul unui șarpe. El îmblînzise unul din cei foarte cunoscuți în Thebaida și care nu fac nimănui rău. Reptila asculta de vocea călugărului. El și-a pus în mișcare un adevărat aparat de șarlatanii, uluindu-i pe cei mulți cu șarpele din traista lui, spunîndu-le că vindecă orice boală. Cîteva succese îi aduseră faimă. Îndată el încetă să mai invoce pentru cei mulți șarpele haridi la mormîntul călugărului, făcînd acest lucru pentru prinți și credincioși care plăteau bine. Urmașilor lui nu le-a fost nici greu nici rușine să susțină o impostură atît de bănoasă. Ei au ridicat prețul, adăugînd la ideea virtuții sale pe aceea a nemuririi și au mers pînă acolo încît au făcut o experiență în public. Șarpele a fost tăiat bucățele în prezența emirului și pus sub un vas timp de două ore. În clipa cînd vasul a fost ridicat, firește că preoții au avut îndemînarea să-l înlocuiască cu un altul. Lumea s-a extaziat în fața minunii și nemuritorul Haridi a cucerit o nouă treaptă a respctului.

Paul Lucas povestește că a făcut o călătorie la Akhmin, dorind să se lămurească în legătură cu minunile care se povestesc despre acest animal. S-a adresat lui Assan-bei, care a trimis după derviș să vină cu șarpele, sau îngerul, cum i se spunea. Dervișul a scos din sîn, în prezența sa, o năpîrcă de mărime medie și care era foarte cuminte. Iată cum s-a dovedit că avea puterea să vindece bolile. O femeie paralitică ceruse să fie dusă la înger. A fost transportată pe o brancardă. Șarpele s-a urcat pe brancardă. Lumea, îngrozită, a luat-o la fugă, unii s-au întors ca să omoare șarpele, dar au fost surprinși să găsească femeia vindecată. Lucas adaugă că dervișul, care pusese șarpele înapoi în sîn, vrînd să-l restituie călugărului, nu l-a mai găsit și călugărul i-a spus că s-a dus la capelă. În culmea admirației, beiul a trimis să se verifice această afirmație, care s-a dovedit reală. În plus, cînd s-a întors, sfîntul șarpe a venit singur la derviș.

HARFĂ — La caledonieni, cînd un războinic vestit era amenințat de un mare pericol, harfele emiteau sin-

gure un sunet lugubru și profetic. Adesea, umbrele strămoșilor acelui războinic pișcau coardele harfei. Atunci barzii începeau un cîntec de moarte, fără care nici un războinic n-ar fi fost primit în palatul norilor și al cărui efect era atît de salutar, încît fantomele se întorceau în palatul lor pentru a-l primi acolo pe eroul mort și să-l îmbrace cu armura sa fantastică.

HARPPE — Thomas Bartholin, autor din secolul al XVII-lea, relata, după un magician numit Landela, a cărui operă n-a fost niciodată editată, o întîmplare care trebuie să se fi petrecut prin secolele XIII-XIV.

Un bărbat din nord, pe nume Harppe, pe patul morții, i-a spus soției sale să-l înmormînteze în picioare, în fața ușii de la bucătărie, ca să se mai bucure de mirosul fripturii, care îi plăcea atît de mult, și ca să poată vedea mai ușor ce se petrece în casa lui. Văduva a executat cu fidelitate dorința soțului ei. Dar cîteva săptămîni după moartea lui Harppe, a fost văzut apărînd adesea, sub forma unei fantome oribile, care omora muncitorii și bătea în așa hal vecinii, că nimeni nu mai avea curajul să rămînă în sat. Totuși, un țăran pe nume Olaus Pa a fost destul de îndrăzneț ca să-l atace pe vampir, împungîndu-l cu lancea și făcîndu-i o rană. Spectrul a dispărut și a doua zi Olaus a deschis mormîntul. Și-a găsit lancea în corpul lui Harppe, exact în locul unde împunsese fantoma. Cadavrul era încă întreg. A fost scos afară, ars și cenușa aruncată în mare, lumea fiind eliberată de funestele lui apariții.

«Corpul lui Harppe, spune Dom Calmet, ieșea cu adevărat din mormînt. El trebuia să fie palpabil și vulnerabil, pentru că s-a găsit lancea în rană. Cum ieșea din groapă și cum se întorcea? Aceasta este întrebarea. Faptul că s-a găsit lancea în rană, aceasta nu trebuie să ne surprindă, căci știm că vrăjitorii care se metamorfozează în cîini, pisici etc. poartă în corpul lor omenesc rănile pe care le-au primit pe aceleași porțiuni ale corpului în care s-au transformat și în care ei apar».

HARVILLIERS (Jeanne) — Vrăjitoare din apropiere de Compiègne, la începutul secolului al XVI-lea. În procesul care i s-a făcut, a povestit că mama ei a prezentat-o diavolului la vîrsta de 12 ani, că acesta era un negru mare îmbrăcat tot în negru, că a avut relații cu el de la acea vîrstă pînă la 50 de ani cînd a fost prinsă, că diavolul venea la ea oricînd dorea, încălțat cu cisme cu pinteni și încins cu sabie, că numai ea îl

vedea, ca și calul, pe care acesta îl lăsa la poartă, că se culca cu el și cu soțul ei, fără ca acesta să-și dea seama. Jules Garinet (în *Istoria magiei în Franța*), relatează că în 1548 a fost biciuită pentru crima de vrăjitorie și că mama ei a fost arsă de vie în ultima zi din aprilie 1578. Cabaliștii susțin că demonul ei incub era un silf.

HAZARD — Hazardul, care în vechime se chema Soartă și pe care unii au confundat-o cu Providența a avut întotdeauna o răspîndire foarte mare, deși în sine nu înseamnă nimic. Dar el produce atîtea minuni că nu trebuie să ne mirăm că mulțimea se bazează pe el ca pe un zeu. Jucătorii, războinicii, cei ce aleargă după aventuri, după averi, cei care caută bogăția la loterie, în cărți, în zaruri, în ruletă — toți nu suspină decît după hazard. Pungașul, bătăușul, femeia ușoară își pun speranțele lor de cîștig și de plăceri în hazard. Săracul i se închină, negustorul îl caută, înțeleptul îl previne: hazardul aduce cînd fericire și sănătate, cînd boli, greutăți și necazuri. Uneori este dorit, alteori, temut. Nesăbuiții îl înfruntă și omul obișnuit, încercîndu-și norocul, se apucă de afaceri, își publică scrierile abandonîndu-se hazardului.

Ce este deci hazardul? Un eveniment accidental, adus de întîmplare sau de cauze neprevăzute, fericit pentru unii și în consecință nefericit pentu alții. [...]

HECATE — Diavoliță care prezidează străzile și răspîntiile. În infern ea face poliția drumurilor și a căilor publice. Are trei fețe: în dreapta de cal, în stînga de cîine și la mijloc de femeie. Delrio afirmă: «În prezența ei pămîntul se cutremură, izbucnesc incendii, iar cîinii latră».

La antici, Hecate exista în triplă ipostază: Diana, pe pămînt, Proserpina în infern și Luna în cer. Erau cele trei faze ale lunii.

HECLA — Islandezii pretindeau că altădată infernul se afla în insula lor, în prăpăstiile muntelui Hecla. Credeau de asemenea că zgomotul produs de ghețarii care se îngrămădeau la malul mării lovindu-se unul de altul venea de la strigătul celor păcătoși, chinuiți de frigul teribil din infern și că există suflete condamnate să înghețe pe veci, așa cum sînt altele condamnate să ardă în focul veșnic. Cardan afirmă că acest munte este vestit prin apariția fantomelor și spiritelor. Tot Cardan mai spune că Islanda este foarte bogată în bitum, că lo-

cuitorii se hrănesc cu cartofi și rădăcinoase, cu pîine din făină de oase de pește, că nu beau decît apă simplă pentru că insula e atît de săracă, încît nu se poate cultiva nici grîu, nici viță de vie. Ca și Leloyer, el crede că muntele Hecla este adăpostul sufletelor vrăjitorilor, pedepsiți după moarte.

HEHUGASTA — Silfidă care s-a culcat cu împăratul Augustus. Scriitorii moderni au pretins că Ovidiu a fost exilat la Tomis pentru că l-ar fi surprins pe Augustus în flagrant delict cu propria-i fiică. El nu s-ar fi servit de expresiile pe care le folosea dacă ar fi vrut să vorbească despre un incest atît de execrabil ca acel despre care se spune că ar fi fost martor. Această supărătoare întîmplare a făcut ca împăratul să o piardă pe silfida Hehugasta, căci ea a fost atît de șocată de faptul că împăratul nu s-a ferit să fie descoperit în acea penibilă postură amoroasă, încît n-a vrut să-l mai vadă și l-a părăsit pentru totdeauna.

HELGAFELL — Munte în Islanda, care s-a bucurat de o mare reputație în credința islandezilor. Cînd existau neînțelegeri între oameni și nu reușeau să se pună de acord în nici un fel, ei mergeau la Helgaffel să-i ceară sfatul. Căci își imaginau că orice hotărîre s-ar fi luat aici, era cea mai bună. Anumite familii credeau că după moarte vor reveni la casele lor. Respectînd această credință, își lăsau libere animalele. Muntele era considerat un loc sfînt. Nimeni nu îndrăznea să-l privească înainte de a se spăla pe față și pe mîini.

HELIOGABALUS (Elagabalus)[59] — Împărat roman și necromancian care disprețuia orice religie. Nu există om care să fi fost mai disprețuit, mai defăimat, tratat cu mai multă cruzime ca acest împărat. Nu numai că Dumnezeu l-a azvîrlit din înaltele sale onoruri încă în floarea tinereții, dar a fost părăsit de prieteni, de gărzi, de servitori și condamnat să fie batjocorit, complet gol, cu lovituri de ciomag, timp îndelungat, încît urmarea era moartea, și a fost constrîns să se sinucidă. Dar ce dezonoare mai dezgustătoare se poate imagina ca cea pe care o suferă vrăjitorii, obligați să-l adore pe Satan, în chip de țap urît mirositor, și de a-l săruta în locul pe care nu îndrăznim să-l scriem nici să-l pro-

[59] Împărat roman între 204—222, a introds la Roma cultul zeului sirian al soarelui. Sursele istorice menționează că ar fi fost asasinat.

nunțăm deschis. Totuși, aceste lucruri le făcea zisul Heliogabalus.

HELIOTROP — Acest nume se dădea unei pietre prețioase, verde și împestrițată sau cu vinișoare roșii căreia anticii îi atribuiau un mare număr de virtuți miraculoase. Pliniu afirmă că numele pietrei vine de la faptul că, dacă piatra e pusă într-un vas plin cu apă, razele soarelui care cad asupra ei reflectă culoarea sîngelui, și că scoasă din apă ea reprezintă soarele și folosește pentru a observa eclipsele acestui astru. După alții, ea are virtutea de a face invizibil pe cel ce o poartă.

Planta heliotrop, care se spune că se rotește după cursul soarelui, a fost de asemenea obiectul mai multor povestiri populare.

HENRI III — Fiul Catherinei de Medicis. Era plin de superstițiile mamei sale. Pentru a fi discreditat în fața poporului, i s-a adus acuzația de sodomit și vrăjitor. Au fost lansate împotriva lui pamflete instigatoare, într-unul din ele reproșîndu-i-se că a organizat la Luvru școli de magie și că ar fi primit în dar de la magicieni un demon familial, numit Terragon, din ordinul celor 60 de spirite educate la școala lui Soliman. El se culca cu acest Terragon, pe care-l căsătorise cu contesa de Foix, care însă n-a putut trăi cu el pentru că era prea focos.

S-a mai spus despre Henri III că a adus o femeie ușoară ca să se prostitueze cu acest demon și că această fată a fost să moară de frică. Din cauza acestei acuzații de vrăjitorie i s-a pus călugărului Jacques Clément pumnalul în mînă. Cei ce se coalizaseră împotriva lui mai încercaseră să-l omoare împungînd, la fiecare slujbă, imaginile în ceară ale acestui monarh, expuse pe altar.

Iată un extras din pamfletul intitulat *Vrăjitoriile lui Henri de Valois și ofrandele pe care le aducea diavolului în pădurea Vincennes* (Didier-Millot, 1589), pamflet care a apărut cu cîteva luni înainte de asasinarea regelui Henri III.

«Henri de Valois și de Epernon, cu alți drăguți ai lui, făceau aproape publică practica vrăjitoriei, devenită ceva comun la curte între aceia și mai multe persoane devotate legii și credinței catolice. S-a găsit în casa Epernon un cufăr plin cu hîrtii despre vrăjitorie, la care se adăugau cuvinte ebraice, caldeene, latine și alte ca-

ractere necunoscute, discuri și inele, în jurul cărora se aflau diverse figuri și scrieturi, chiar și oglinzi, unguente și droguri, cu nuiele albe, care păreau din alun, și care erau arse, pentru a îndepărta groaza.

Mai tîrziu s-au descoperit, în pădurea Vincennes, doi satiri lucrați în argint înalți de patru picioare. Ei erau așezați în fața unei cruci din aur, în mijlocul căreia era încastrată o bucățică de lemn din adevărata cruce a Mîntuitorului. Oamenii politici afirmă că acestea erau niște sfeșnice. Ceea ce ne face să credem contrariul este faptul că prin aceste corpuri nu treceau firele de bumbac care să folosească drept fetilă și să poată fi aprinse, în chip de candele sau lumînări, adăugîndu-se la aceasta și faptul că stăteau cu spatele la adevărata cruce și că doi îngeri sau două simple sfeșnice ar fi putut fi mai decente decît acei satiri, așezați de păgîni printe zeii pădurilor, unde se știe că acolo se găsește mai mult ca oriunde răul. Aceste arătări diabolice au fost văzute de mai mulți oameni din oraș. În afară de acești doi diavoli, s-a mai găsit o piele de copil, care fusese răzuită și avea înscrise pe ea mai multe formule vrăjitorești în diverse caractere. Cînd mai mulți vrăjitori au fost condamnați la moarte, în anii 1586 și 1587, Henri i-a absolvit de pedeapsă. Nu trebuie să ne mire faptul că, părăsindu-l pe Dumnezeu, l-a rîndul lui Dumnezeu l-a părăsit. El mergea adesea în pădurea Vincennes, nu pentru a se ruga Celui de Sus, ci pentru a se deda practicilor vrăjitorești». [...]

HENRI III — Împărat al Germanilor. Fiind încă foarte tînăr, el obținuse de la un cleric sau de la un preot o micuță canulă de argint cu care copiii se jucau stropind apă. Și pentru ca să-i dea acest modest cadou, i-a promis acelui cleric că imediat ce va ajunge pe tron îl va face episcop. Henri a devenit împărat în 1139. Și-a amintit de promisiune și l-a făcut episcop. Dar imediat s-a îmbolnăvit. Trei zile a stat într-o totală inconștiență. O slabă bătaie a pulsului a fost singura rază de speranță că ar putea fi readus la viață. Toți episcopii de la curte au căzut în rugăciune, au făcut cerului promisiuni și au poruncit un post de trei zile, dînd ei înșiși exemplu în acest sens. Regele s-a însănătoșit. Imediat l-a chemat pe acel prelat pe care-l făcuse atît de repede episcop și, cu aprobarea consiliului său, i-a luat titlul și l-a închis. Și pentru a justifica o hotărîre aît de ciudată a declarat că în timpul celor trei zile de letargie demonii se serveau

de aceeași canulă de argint, prin care suflau un vînt atît de puternic, încît nu putea fi comparat cu cel de pe pămînt. Această pedeapsă s-a încheiat printr-o altă minune: bolnavul a văzut cum vine spre el un bărbat tînăr, purtînd în mînă un potir cu apă, pe care a răspîndit-o peste el și imediat febra aceea miraculoasă i-a dispărut complet. Regele s-a simțit cu totul vindecat. Întîmplarea aceasta este demnă de Wilhelm de Malmesbury, istoric din secolul al XII-lea, care a cutezat să garanteze în Anglia o minune care spunea el că s-a petrecut în Germania cu multă vreme înainte și asupra căreia noi nu vrem măcar să credem cele spuse de un scriitor de-al nostru.

HENRI IV — Rege al Angliei. Un prinț luminat ca acesta n-ar fi trebuit să creadă în puterea universală a demonilor și vrăjitorilor. Cu toate acestea, superstiția era atît de înrădăcinată în popor, încît el a fost constrîns să-i lase să creadă. În comentariile lui Evelyn din *Numismata*, se spune că, ruinat după cheltuieli nebunești, Henri a căutat să-și umple vistieria cu ajutorul alchimiei. Înregistrarea acestui ciudat proiect conține cele mai solemne și serioase principii ale existenței și virtuților pietrei filozofale, cu încurajări pentru cei ce se vor ocupa de căutarea ei, cu scutirea de orice fel de obligații față de legi și interdicții anterioare.

I s-a prezis că va muri la Ierusalim: el s-a îmbolnăvit brusc la abația de Westminster și a murit într-o cameră numită *Ierusalim*.

HENRI IV — Rege al Franței. S-au făcut calcule destul de curioase asupra numărului 14 în legătură cu Henri al IV-lea. El s-a născut în secolul al XIV-lea, paisprezece decade și paisprezece ani după Isus Hristos. A venit pe lume la 14 decembrie și a murit la 14 mai. A trăit de patru ori 14 ani, 14 săptămîni, 14 zile.

HEPATOSCOPIE sau HIEROSCOPIE — Metodă de ghicire prin studierea ficatului victimelor în sacrificiile făcute de romani.

Unii vrăjitori moderni căutau și ei viitorul în măruntaiele animalelor. Acestea erau de obicei o pisică, o cîrtiță, o șopîrlă sau un liliac, o broască rîioasă sau o găină neagră.

HERAIDA — Fiica lui Diophante[60], de origine din

[60] Vestit matematician grec din secolul al IV-lea, născut la Alexandria. A trăit între 325—410.

Macedonia. La vîrsta adolescenței, tatăl ei a căsătorit-o cu un anume Samiade. După un an de căsătorie Samiade a trebuit să facă o călătorie. În timpul absenței sale, Heraida a căzut pradă unei boli ciudate: organele ei sexuale s-au umflat devenind un flegmon care se umfla în fiecare zi, cu inflamații și febră violentă, de unde medicii au presupus că e vorba de un ulcer și au făcut tratamentul de rigoare. În a șaptea zi, flegmonul s-a spart dintr-odată și a apărut un membru viril. Heraida s-a întors vindecată acasă continuînd să poarte îmbrăcăminte femeiască. La puțină vreme a revenit acasă Samiade și negăsindu-și soția acasă s-a dus la tatăl ei. Acesta însă a refuzat să-i permită s-o vadă, apoi l-a dat în judecată cerîndu-i să divorțeze. Dar judecătorii au hotărît să se întoarcă la soțul ei. Atunci, Heraida s-a ridicat, s-a dezbrăcat în fața judecătorilor și, cu un aer hotărît, le-a arătat că ea e bărbat, întrebîndu-i dacă legea obligă un bărbat să servească de femeie unui alt bărbat. După aceea ea a îmbrăcat haine bărbătești, și-a luat numele de Diophante, ca și tatăl ei, l-a urmat în luptă pe Alexandru, rege al Siriei. Samiade, înamorat încă de Heraida și neputînd s-o uite, s-a sinucis.

HERBADILLA — «Pe locul unde se află azi lacul Grand-Lieu din Bretania, exista altădată o vale încîntătoare și mănoasă, umbrită de pădurea Vertave. Aici se refugiaseră cei mai bogați cetățeni din Nantes salvîndu-și bogățiile de rapacitatea legiunilor lui Cesar. Pe acest loc ei au clădit orașul care s-a numit Herbadilla, din cauza frumuseții cîmpiilor din jur. Comerțul i-a ajutat să-și crească averile, dar în același timp luxul a transportat pînă în sînul orașului lor viciile romanilor, provocînd astfel mînia Cerului. Într-o zi, cînd Sfîntul Martin, obosit de cursele lui apostolice, se odihnea în apropierea Herbadillei, la umbra unui stejar, s-a auzit o voce care îi striga: «Credincios duhovnic al credinței, fugi de cetatea aceasta a păcatului!» Sfîntul Martin s-a îndepărtat și deodată, într-un zgomot cumplit, au țîșnit apele, pînă atunci neștiute, și care erupeau dintr-o peșteră adîncă. Valea unde se ridicase Babilonul bretonilor a fost înghițită într-o clipă. La suprafața acestei ape sepulcrale ajungeau, prin mii de bule de aer, ultimele suspine ale celor ce-și dădeau sufletul în adîncuri. Pentru a menține veșnic trează amintirea pedepsei sale, Dumnezeu a permis să se audă încă, în străfundurile prăpastiei, sunetul clopotului orașului în-

ghițit. Alături este o insulă în mijlocul căreia se află o piatră de forma unui obelisc. Această piatră închide intrarea adîncurilor care au revărsat apele lacului și acolo este închisoarea unde un uriaș formidabil scoate răgete oribile.

La patru leghe depărtare, spre răsărit, se află o piatră pe care oamenii o numesc Bătrîna Sfîntului Martin; căci e bine de știut că această piatră are un chip omenesc și că altădată ea a fost o femeie adevărată care, întorcîndu-se, în ciuda interdicției și ieșind din orașul Herbadilla, a fost prefăcută în piatră». (M. de Marchangy, *Tristan, călătorul*, tom I.)

HERMAFRODIȚI — Dacă e să credem revelațiile celebrei Antoinette Bourignon, nu ne mai putem îndoi că omul a fost creat dublu. Cu mult înainte de ea, în timpul pontificatului lui Inocențiu al III-lea, s-a ridicat o sectă de novatori care susțineau că, la naștere, Adam era și bărbat și femeie totodată. Pliniu ne spune că în Africa, dincolo de deșertul Zara, exista un popor de androgini care se perpetuau de la sine. Legile romane așezau hermafrodiții în rîndul monștrilor și îi condamnau la moarte. Titus Livius și Eutropius relatează că, lîngă Roma, în timpul consulatului lui Claudius Neron, s-a născut un copil avînd ambele sexe, că senatul, îngrozit de o asemenea minune, a hotărît să fie exilat și apoi înecat în mare. Copilul a fost închis într-un cufăr, pus într-o corabie și de acolo aruncat în mare.

În cronica scandaloasă despre Ludovic al XI-lea se spune că un călugăr din Auvergne, avînd și el ambele sexe, a rămas însărcinat, a fost prins, adus în fața justiției și închis pînă la naștere.

În vechile povești, hermafrodiții aveau amîndouă sexele, două capete, patru brațe și patru picioare. Zeii, spune Platon, au creat mai întîi omul cu o înfățișare rotundă, cu două corpuri și două sexe. Acești doi oameni aveau o forță atît de mare, încît au hotărît să declare război zeilor. Supărat, Jupiter, pentru a le slăbi forțele, i-a separat. Apoi Appolo a primit misiunea să ajusteze cele două corpuri, iar locul la care acest zeu s-a oprit și a înnodat pieile a fost buricul. Aristotel adaugă că acest popor avea mamela dreaptă de bărbat, iar cea stîngă de femeie.

HERMELIN — Demon familial al unui preot pe care-l cunoștea Pico de la Mirandola, care povestește el

însuși întîmplarea. «Acest preot, spune el, bea, mînca, dormea, vorbea cu demonul lui, care-l întovărășea peste tot fără să fie văzut. Un om simplu, care nu putea înțelege misterul unor asemenea lucruri, era convins că acesta era nebun. Acest preot își numea demonul Hermelin».

HERMIONA — Demon deghizat în femeie și care întovărășea un preot vrăjitor, pe nume Benoit Berna, cu care a trăit mai mult de patruzeci de ani.

HIDROMANCIE — Arta de a prezice viitorul cu ajutorul apei. Originea acestei practici este atribuită perșilor. Există mai multe metode: 1. Cînd după anumite invocații și alte ceremonii magice se observă că pe apă sînt scrise numele persoanelor sau lucrurilor pe care dorești să le cunoști, aceste nume vor fi scrise pe dos. 2. Se folosește un vas plin cu apă și un inel suspendat de un fir, cu care se lovește de mai multe ori marginea vasului. 3. Se aruncă succesiv, la scurte intervale, trei pietricele într-o apă liniștită și stătută. Cercurile care se formează la suprafață și punctele de intersecție sînt indicii pentru preziceri. 4. Se examinează atent mișcările și agitațiile valurilor mării. Sicilienii și eubeenii se dedicau cu predilecție acestei superstiții. Unii creștini orientali au chiar obiceiul să boteze în fiecare an marea, ca pe o ființă vie și cu rațiune. 5. Se pot obține preziceri din culoarea apei și din figurile care se pot contura la suprafața ei. Astfel s-a întîmplat, după opinia lui Varron, că la Roma s-a aflat care va fi soluția pentru a ieși din războiul cu Mithridate. Anumite rîuri sau fîntîni erau considerate în antichitate mai potrivite decît altele pentru asemenea operațiuni. 6. Tot printr-o astfel de practică vechii germani își lămureau bănuielile legate de infidelitatea femeilor: ei aruncau în Rhin copiii nou născuți, dacă înotau, însemna că sînt legitimi, iar dacă se duceau la fund însemna că sînt bastarzi. 7. Se umplea o cană cu apă și, după ce se pronunțau anumite cuvinte, se observa dacă apa clocotea sau dădea afară din cană. 8. Se punea apă într-un vas de sticlă sau de cristal, apoi se adăuga o picătură de ulei, omul imaginîndu-și că vede în apă, ca într-o oglindă, ceea ce-și dorește să afle. 9. Femeile germane practicau un al nouălea fel din această metodă: ele examinau cursul și zgomotul pe care-l făceau apele fluviului în bulboanele și vîrtejurile care se formau, pentru a ghici viitorul lor. În sfîrșit,

putem să ne mai referim la o superstiție care a fost multă vreme practicată în Italia. Cînd niște persoane erau bănuite de furt, i se scria fiecăruia numele pe o pietricică, aruncată apoi în apă. Această practică s-a reînnoit la grecii moderni, la izvoarele Parnasului și ale Pindului, apa sfințită fiind denumită de creștini «agheasmă». Dacă nu se mai întreabă soarta ascultînd murmurul apelor, ca la fîntîna lui Focide, se crede, în schimb, că dacă se bea această apă în zilele de panegiric consacrate de biserică, omul se va tămădui de boli.

Și în Bretania era practicată această metodă.

HIEROGLIFE — Mulți istorici sînt de părere că înainte de a apărea literele nu exista altă metodă de scriere. Egiptenii și-au creat ca metodă de scris o îmbinare de animale reale cu ființe himerice, cum ar fi grifonul, vasiliscul, fenixul etc. Ei exprimau sexul masculin printr-un vultur, pentru că *toți vulturii sînt femele și nu sînt fecundați decît de vînt;* inima o reprezentau prin două drahme, pentru că, spuneau ei, inima unui copil de un an nu cîntărește decît doi groși. O femeie care n-avea decît un copil o reprezentau printr-o leoaică, pentru că acest animal nu procrea decît o singură dată. Capra exprima fecunditatea, pentru că ea se împerechează din momentul cînd are șapte zile. Avortul era reprezentat printr-un cal care dă cu piciorul într-un lup, pentru că, spuneau ei, o iapă avortează în caz că merge pe urmele unui lup. Diformitatea era exprimată printr-un urs, omul inconstant printr-o hienă, pentru că acest animal își schimbă sexul în fiecare an. O femeie care a născut o fată o reprezintă printr-un taur, cu capul întors spre umărul stîng, deoarece, după ce s-a împreunat, el se dă jos pe aceeași parte, vaca nu dă naștere decît unei viței. Mai mulți au considerat demne de crezare aceste hieroglife.

HIEROMNENON — Piatră pe care anticii o foloseau în metodele lor de ghicire, dar despre care nu ne-a rămas nici o descriere.

HOREY — Nume pe care negrii de pe coasta occidentală a Africii a dau diavolului, care fără îndoială este un negru renegat de asceții musulmani. Ceremonia circumciziei este întotdeauna însoțită de mugetele acestui Horey. Este un sunet care seamănă cu vocea umană de bas. Se aude de la mică distanță și produce o spaimă cumplită celor tineri. În clipa cînd începe, negrii prepară

alimente pentru diavol și le pun sub un copac. Tot ce i se duce este devorat pe loc, fără să rămînă măcar un os. Dacă alimentele nu-i ajung, el găsește posibilitatea să răpească un tînăr încă necircumcis. Negrii pretind că Horey își ține prada în pîntece pînă primește altă hrană și că mai mulți tineri au stat acolo zece-douăsprezece zile. După eliberare, victima rămîne mută atîta vreme cît a petrecut în pîntecele diavolului. În sfîrșit, toți vorbesc cu groază de acest spirit al răului și nu poți să nu fii surprins de siguranța cu care ei pretind nu numai că au fost răpiți dar și înghițiți de acel teribil monstru.

HUILA DE LIÈGE — Cărbunele care se găsește în ținutul Liège și care aici este folosit pentru foc, ca și la Londra, poartă numele de huilă, din cauza unui mareșal pe nume Prudhomme *Houilleux*, care, se spune, l-a descoperit pentru prima oară. Niște învățați ne asigură că o fantomă cu chipul unui bătrîn îmbrăcat în alb i-a arătat acestuia mina de cărbuni și apoi a dispărut.

HUMMA — Zeul suprem al cafrilor, care aduce ploaia, face să bată vîntul, aduce frigul și căldura. Ei nu cred că trebuie să i se închine, deoarece, spun ei, zeul îi perpelește cu căldura și uscăciunea, fără să păstreze cea mai mică proporție a distribuirii ei.

HUNERIC — Înainte de persecuțiile făcute de Huneric, fiul lui Genseric, rege al vandalilor, împotriva catolicilor din Africa, mai multe semne prevestitoare și viziuni au anunțat această furtună. Pe muntele Zichen a fost văzut un om înalt care striga în dreapta și în stînga: Leșiți! Leșiți! De asemenea, în orașul Cartagina, într-o biserică, un grup mare de etiopieni alungau sfinții așa cum păstorii își mînă oile. Nu a existat vreodată o persecuție a ereticilor împotriva catolicilor mai crudă ca aceasta.

HUNI — Vechii istorici atribuie acestui popor originea cea mai monstruoasă. Jordanes[60 bis] relatează că Filimer, rege al goților, invadînd pămînturile getice, n-a găsit aici decît vrăjitoare de o urîțenie înfricoșătoare, pe care le-a alungat departe de armata sa. Ele au rătăcit singure prin deșert, unde demoni masculi s-au împerecheat cu ele. Din aceste relații diavolești s-au

[60 bis] Jordanes, călugăr, episcop și istoric grec din secolul VI. Un strămoș al lui se spune că ar fi trăit în preajma lui Attila.

născut hunii, atît de des numiți «copii ai diavolului». Ei erau oribili prin diformitate dar, oricît de urîți ar fi fost, voiau femei frumoase. Și cum nu găseau așa ceva în țara lor, făceau permanente invazii ca să răpească frumoasele Greciei sau ale altor țări vecine. Istoricii afirmă că privirea lor echivocă și sălbatică, chipul strîmb, barba de țap făceau să fie recunoscuți în ei pe copiii diavolului.

HURII — Fecioare sfinte pe care Mahomet le-a promis adepților săi, spre veșnică plăcere, în paradis. Un înger de o frumusețe extraordinară va veni, spun musulmanii, să prezinte fiecăruia dintre cei aleși, într-un bazin de argint, o pară sau o portocală dintre cele mai apetisante. Fericitul musulman va lua acest fruct, îl va deschide și din el va ieși o fată a cărei grație și farmec vor întrece orice închipuire. În paradisul lui Mahomet există patru feluri de hurii: albe, verzi, galbene și roșii. Corpul lor este din șofran, mosc, ambră și tămîie. Și dacă se întîmplă ca una dintre ele să scuipe pe jos, peste tot va pluti mirosul cel mai plăcut. Ele poartă fața descoperită și au înscris pe frunte cu litere de aur: «Oricine simte că mă iubește să împlinească voința Creatorului, să vină să mă vadă. Mă voi oferi lui și-l voi satisface». Toți cei care vor respecta legea profetului se vor uni cu aceste încîntătoare ființe în corturi acoperite de perle albe, unde se vor afla șaptezeci de planșe din rubine, peste care vor sta șaptezeci de saltele, și pe fiecare din ele șaptezeci de sclave, fiecare dintre ele avînd pe o alta care să o servească și să o ajute și vor îmbrăca huriile cu șaptezeci de splendide rochii, atît de ușoare și transparente încît vor lăsa să se vadă totul pînă în măduva oaselor. Musulmanii cei buni vor rămîne îmbrățișați cu aceste fermecătoare neveste o mie de ani, și ele vor continua să rămînă fecioare.

HUTGIN — Demon bun de la natură, căruia îi place să-i cucerească pe oameni, să stea în societatea lor, să răspundă la întrebări și să le facă servicii atunci cînd poate. Iată una din numeroasele amabilități care i se atribuie: Un saxon, plecînd într-o călătorie, i-a spus lui Hutgin că e neliniștit în legătură cu purtările soției lui, care în general era destul de nestatornică. «Prietene, îți las în grijă pe soția mea pînă mă întorc». Îndată ce i-a plecat bărbatul, femeia a dorit să-l înlocuiască. Dar demonul se așeza între ea și amantul ce și-l

aducea, fără să fie văzut, și îl arunca pe intrus jos din pat, în așa fel încît nimeni nu s-a putut bucura de grațiile ei, deși în fiecare noapte și chiar ziua își aducea în casă cîte un bărbat. În fine, soțul a revenit. Hutgin a alergat la el și i-a spus: «Bine că te-ai întors, că începusem să mă satur de misiunea ce mi-ai dat-o. M-am ținut de cuvînt dar cu mare greutate, și te rog să nu mai pleci, pentru că mai degrabă păzesc toți porcii din Saxa decît pe nevasta ta».

HYACINT — Piatră prețioasă care se atîrna la gît pentru a feri pe om de ciumă. În plus, ea avea calitatea să întărească inima, să ferească pe om de trăznet, să-l ajute să se îmbogățească, să-i crească prestigiul, prudența și înțelepciunea.

HYMERA — O femeie din Siracuza, pe nume Hymera, a visat că se urcă la cer condusă de un bărbat tînăr pe care nu-l cunoștea. După ce i-a vizitat pe toți zeii și a admirat frumusețea locuințelor lor, a văzut pe tronul lui Jupiter, legat cu lanțuri de fier, un bărbat robust, cu pielea roșcată și cu obrazul pătat de pistrui. Ea l-a întrebat pe ghid cine este acel bărbat înlănțuit. Tînărul i-a răspuns că acela era destinul cel rău al Italiei și Siciliei și că atunci cînd va fi eliberat va aduce multe nenorociri. În acea clipă Hymera s-a trezit și a povestit celor din jur visul. Cîtva timp după aceea, cînd Denis Tiranul[61] a luat tronul Siciliei, Hymera l-a văzut intrînd în oraș și a strigat că acela era omul pe care l-a văzut înlănțuit în cer. Auzind aceasta, tiranul a poruncit să fie omorîtă.

Admițînd că această viziune a existat cu adevărat, e posibil ca figura sinistră a tiranului Siracuzei s-o fi impresionat pe Hymera și să facă o apropiere confuză între acesta și monstrul pe care-l văzuse în vis.

[61] Tiran al Siracuzei între 405—367 înainte de Hristos, denumit și Cel Bătrîn.

I

IALYSIENI — Popor despre care vorbește Ovidiu. Ochii acestor oameni aveau proprietatea magică ca atunci cînd priveau fix la ceva, acel obiect sau ființă să fie distruse.

IBIS — Pasăre din Egipt, asemănătoare cu barza. Elianus spune că atunci cînd această pasăre își bagă capul și gîtul sub aripi, corpul ei seamănă cu o inimă de om. Se spune că această pasăre a introdus practica spălării, cinste pe care o revendică și barza. Egiptenii îi aduceau onoruri divine și cei ce ucideau un ibis, chiar din neatenție, erau condamnați la moarte.

ICHNEUMON — Șobolan care trăiește în regiunile străbătute din Nil, căruia egiptenii îi întreținеau un cult special. El avea altare și preoți. Buffon afirmă că trăia în stare domestică și era folosit, ca și pisica, pentru a prinde șoareci. Era foarte mîncăcios. Era mai puternic decît pisica, se obișnuia cu orice, vîna păsări, animale, șerpi și șopîrle. Pliniu afirmă că acest animal se războia cu crocodilul, îl pîndea în timp ce dormea și dacă reptila aceasta imensă era atît de imprudentă încît să doarmă cu gura deschisă, ichneumonul intra în pîntecele ei și-i rodea măruntaiele. Denon pretinde însă că aceasta e o poveste ridicolă. Aceste două animale n-au niciodată de afece una cu alta, pentru că nu locuiesc în apropiere. Nu existau crocodili în Egiptul de Jos și nici ichneumoni în cel de Sus.

IDOLI — Mergînd odată în orașul episcopal din Noua Cesaree, Sfîntul Grigore Taumaturgul sau făcătorul de minuni a fost surprins, noaptea, de o ploaie puternică și obligat să se adăpostească într-un templu al idolilor, faimos în țară din cauza oracolelor care aveau loc aici. Mai întîi, el a invocat numele lui Isus, s-a închinat de mai multe ori pentru a purifica templul și și-a petrecut noaptea cîntînd laude lui Dumnezeu, după obiceiul lui. După ce Grigore a plecat, a venit în templu preotul idolilor, care s-a pregătit să oficieze ceremoniile cultului său. Imediat i s-au înfățișat demonii spunîndu-i că ei nu mai pot locui în templu de cînd un sfînt s-a culcat acolo. El a răspîndit cu dărnicie tămîie, apoi a promis demonilor sacrificii, pentru a-i convinge să stea pe al-

tarele lor. Dar degeaba! Puterea lui Satan se eclipsase în fața celei a Sfîntului Grigore. Supărat de a-și vedea meseria periclitată, preotul l-a urmărit pe episcopul din Cesareea, amenințîndu-l că-l va da în judecată dacă nu repară răul care l-a făcut. Grigore, care-l asculta fără să se tulbure, i-a răspuns cu sînge rece: «Cu ajutorul Domnului, eu alung demonii de unde-mi place, și-i fac să intre unde-mi place». «Atunci permite-le să intre în templul lor», a răspuns preotul. Sfîntul episcop a luat uneltele de scris și a notat: «Grigore către Satan: Intră!» Preotul a dus scrisoarea la templu, a făcut sacrificii și a avut satisfacția să-și vadă demonii revenind. Dar meditînd apoi la puterea sfîntului, s-a dus după el și s-a instruit în religia creștină. Un singur lucru îl șoca: misterul încarnării Cuvîntului. Grigore i-a explicat că acest adevăr nu se verifică prin rațiunea umană, ci prin miracolul forței divine. «Ei bine, a spus preotul, comandă acestei stînci să se mute din loc și să sară pe partea cealaltă a drumului». Grigore a vorbit stîncii, care l-a ascultat ca și cum ar fi avut viață. Fără să se gîndească, preotul și-a părăsit casa, tot avutul, soția și copiii, pentru a-l urma pe sfîntul episcop și în curînd i-a devenit discipol.

IFURIN — Infernul în credința galilor. Aceasta era o regiune întunecată și înfricoșătoare, unde nu pătrundea soarele, plină de gîngănii veninoase, de reptile, de lei furioși și lupi feroce. Criminalii erau închiși în peșteri și mai îngrozitoare, aruncați într-un hleșteu cu năpîrci care ardeau cu veninul lor. Oamenii de nimic, cei care n-au făcut nici bine nici rău, stăteau în mijlocul vaporilor deși și pătrunzători care se ridicau deasupra acestei hidoase închisori. Cel mai mare supliciu al sufletelor închise aici era frigul teribil, care dădea și numele acestui infern.

IERUSALIM — Înainte de distrugerea Ierusalimului de către Titus[62], fiul lui Vespasian, s-a produs o eclipsă de lună, care a durat 12 nopți. Într-o seară, la apusul soarelui, s-au văzut în văzduh care de război, cavaleri, cohorte de oameni înarmați, care, amestecați cu norii, acopereau tot orașul și îl împrejmuiau cu armata

[62] Împărat roman între anii 79—81. Ierusalimul a fost cucerit și distrus de Titus încă din anul 70, în timpul domniei tatălui său, împăratul Vespasian.

lor. În timpul asediului și cu puține zile înainte de distrugerea lui, a fost văzut apărînd deodată un bărbat necunoscut, care a început să umble pe străzi și prin piețe, strigînd fără încetare, timp de trei zile și trei nopți: «Nenorocire, ție Ierusalime!» A fost bătut cu vergi, lovit, pentru a-l face să spună de unde venea; dar fără să se vaite, fără să scoată un cuvînt, fără să dea semne că suferă, omul acela striga mereu: «Nenorocire, ție, Ierusalime!» În sfîrșit, a treia zi, la aceeași oră la care apăruse prima oară, aflîndu-se pe metereze, el a strigat: «Nenorocire, mie!» și o clipă mai tîrziu a fost zdrobit de o piatră aruncată de cei ce asediau orașul.

IGNORANȚĂ — Sfîntul Bonifaciu, episcop de Mayenne și legat al Sfîntului Scaun pe lîngă Pepin cel Scurt, rege al Franței, l-a denunțat pe episcopul Virgiliu, excomunicat de papa Zacharia drept eretic, pentru că în problema ignoranței erau de păreri diferite.

Cei care au învățat că oceanul e sărat de frică să nu se altereze și că mareele există doar pentru a conduce vasele spre porturi știu desigur că Mediterana are porturi dar n-are maree, pentru că n-are reflux.

Putem să ne referim la mii de exemple de acest fel, pe care le vom găsi și la noi și aiurea. Ne vom mulțumi să prezentăm aici doar exemple de predicatori ignoranți, pe care ar fi trebuit să le includem la cuvîntul «absurditate». Nu numai în vremurile trecute s-au auzit din amvon lucruri ridicole. Nu cu mult timp în urmă, un predicator englez compara Sfînta Treime cu o marmită cu trei picioare, iar grația divină cu supa care fierbe în marmită.

Într-o predică despre judecata din urmă, un predicator din secolul al XVI-lea, vorbind despre trompetele teribile care vor scula morții din mormînt, spunea: «Da, le veți auzi, păcătoșilor, cînd vă veți aștepta mai puțin, poate chiar mîine. Ce spun eu mîine? Poate chiar acum!» În aceeași clipă bolta bisericii a răsunat de sunetul unei duzini de trompete pe care el le plasase anume acolo. Credincioșii au intrat într-o panică de moarte. Unii și-au zgîriat fețele, alții au încercat să scape în grabă. Li se părea că văd deschizîndu-se prăpastia infernului. Unii au fost striviți în mulțime, alții călcați în picioare sau loviți de scaunele și băncile care se răsturnau în toate părțile. Mai multe femei gravide au avortat și mulți copii au murit de spaimă. În sfîrșit, de-

zordinea, strigătele, disperarea, moartea, toate exprimau confuzia unui oraș în plin jaf. Iar apostolul fanatic, de atunci, a fost văzut de navarezi foarte favorabil.

În ultimele secole, slujitorii Evangheliei, în loc să spună poporului adevărul, se distrau făcînd cele mai oribile minuni. E adevărat,unii n-au avut decît rezultate ridicole, dar, oricum, în loc să slujească religia, asemenea metode i-au adus doar ruina.

Un preot, în momentul cel mai important al predicii sale, a poruncit cerului să trimită focul pe pămînt. Un copil pus de el în clopotniță arunca imediat, în mijlocul bisericii, un pumn de cîlți aprinși, spre marea spaimă a credincioșilor. Preotul, fără îndoială încîntat de efectul salutar produs de miracol în inimile oițelor lui, a repetat de mai multe ori experiența, pînă cînd copilul i-a strigat de sus, printr-o gaură: «Părinte, nu mai am cîlți»... Ceea ce trebuie să fi transformat spaima credincioșilor în hohote de rîs [...] Părintele Chartenier, dominican, excela prin deformarea legendelor Noului și Vechiului Testament. Astfel, într-o predică, el relata așa convertirea Mariei Magdalena: Era — spunea el — o mare doamnă, foarte liberă în moravuri. Într-o zi se ducea la casa ei de la țară, întovărășită de marchizul de Bethania și de contele de Emaus. Pe drum, s-au întîlnit cu o mare mulțime de oameni, bărbați și femei, adunați pe o cîmpie. Grația divină a început să se vadă. Magdalena a oprit rădvanul și a trimis un paj să afle ce se întîmplă acolo. Pajul a revenit și i-a spus că abatele Isus ține o predică. Ea a coborît cu cei doi cavaleri, s-a dus la locul unde stătea mulțimea, l-a ascultat cu atenție pe abatele Isus și a fost atît de pătrunsă încît, din acel moment, ea a renunțat la vanitățile mondene [...]

IMAGINAȚIE — Visele, iluziile, senzațiile de panică, superstițiile, prejudecățile, prezicerile, «castelele în Spania», fericirea, gloria și toate acele basme despre spirite, fantome, vrăjitori și diavoli sînt copiii imaginației. Domeniul ei este imens, imperiul ei este despotic. Numai o mare putere a minții omului îi poate reprima salturile. S-au văzut nu numai un sculptor adorîndu-și idolul de lemn pe care l-a lucrat, nu numai un pictor îngenunchind în fața operei mîinilor sale, dar un singur teolog îngrozit de poveștile sale.

Un atenian, visînd că e nebun, a fost atît de șocat în imaginația sa, încît la sculare s-a comportat ca un nebun, așa cum credea el că se poartă un nebun

și, într-adevăr, și-a pierdut mințile. [...] Exista la Atena un nebun care se credea stăpînul tuturor vaselor care intrau în portul Pireu și dădea toate dispozițiile în acest sens. Horațiu vorbește de un alt nebun, care se credea tot timpul la spectacol și urmat de o trupă imaginară, avea în cap un adevărat teatru, în care era și actor și spectator. Altfel, își îndeplinea toate îndatoririle din viața civilă.

La un maniac se observă lucruri singulare: își închipuie că e călugăr, că e un vas de lut sau un șarpe; un altul se crede zeu, orator, comedian sau Hercule. Și printre oamenii despre care se crede că sînt în toate mințile, există oare destui care-și țin în frîu imaginația și se arată scutiți de slăbiciuni și greșeli?

Un om sărman și nenorocit și-a fixat atît de adînc ideea bogăției, încît a ajuns să se creadă în cea mai mare opulență. Un medic l-a vindecat și el și-a regretat nebunia.

Imaginația, care aduce omului atîtea necazuri și rele, uneori aduce și fericire: ea hrănește speranțele și leagănă himerele. Fără imaginație omul ar avea cîteva necazuri mai puțin, dar n-ar mai avea bucurii.

Lemnius relatează că un împărat a condamnat la moarte un tînăr frumos acuzat de viol. Acesta a fost atît de afectat de această veste, încît i-au albit barba și părul, iar obrazul i s-a schimbat atît de tare în cîteva ore încît, apărînd la tribunal pentru a i se comunica pedeapsa, nimeni nu l-a recunoscut, nici măcar împăratul, care a fost sigur că i s-a adus o altă persoană sau că vinovatul și-a albit părul pentru a se desfigura. Dar dîndu-și seama că era vorba de efectul natural al fricii de supliciu, acel împărat a fost pătruns de compasiune și l-a iertat pe tînăr, judecînd că a fost destul de pedepsit de revoluția ce a operat-o în el teama de pedeapsă.

Hequet vorbește de un bărbat care, culcîndu-se cu părul negru, s-a sculat dimineață cu părul alb, deoarece visase că a fost condamnat să suporte un supliciu crud și infamnat. În Dicționarul de poliție întocmit de Des Essarts se consemnează cazul unei fete căreia o vrăjitoare i-a prezis că va fi spînzurată, ceea ce a produs un asemenea efect asupra imaginației ei, încît în noaptea următoare a murit sufocată. [...]

IMPAR — O încredere superstițioasă a atribuit, în toate timpurile, destule prerogative numărului impar.

La romani, numerele pare treceau de rău augur, pentru că, fiind egal divizibile, erau simbolul mortalității și al distrugerii. Din cauza aceasta, Numa, corectînd anul nașterii lui Romulus, a mai adăugat o zi, ca să facă numărul impar. Prin numerele impare se prescriu operațiunile cele mai misterioase în cărțile de magie. Alchimistul D'Espagnet, în descrierea grădinii înțelepților, plasează la intrare o fîntînă cu șapte izvoare. Aici, spune el, trebuie să bea apă balaurul, prin numărul magic de trei ori șapte și aici trebuie să căutăm trei feluri de flori neapărat necesare pentru a reuși într-o mare acțiune.

Încrederea în numărul impar s-a stabilit chiar și în medicină: anul climateric este, în viața omului, un an impar, iar între zilele critice ale unei boli numerele impare sînt dominante fie prin numărul lor, fie prin forța lor.

INCENDII — În 1807, un profesor din Brunswick a anunțat că el vinde un praf pentru incendii, așa cum un spițer ar vinde praf de gîndaci [...] Ca să salvezi o clădire, nu era nevoie decît să presari pe ea puțin din acel praf: două uncii ajungeau pentru suprafața unui picior. Și cum livra nu costa decît 7–8 bani, și cum suprafața corpului uman nu depășea 17 picioare, era posibil ca numai cu 17 bani și 6 dinari, cel mult, să-l facă pe om incombustibil. Cîțiva oameni creduli au cumpărat praful doctorului. Cei mai rezonabili și-au dat seama că acesta vrea să atragă publicul și și-au bătut joc de el. Părinții noștri stingeau incendiile cu relicve și anafură, dar noi sîntem destul de decăzuți.

INCHIZIȚIE — «52. Și au trimis vestitori înaintea feței sale și mergînd au intrat într-un oraș al samarinenilor, ca să-i gătească lui. 53. Și nu l-au primit pe dînsul, că fața lui era mergînd spre Ierusalim. 54. Și văzînd ucenicii lui, Iacov și Ioan, au zis: Doamne, voiești să zicem ca să se pogoare foc din cer și să-i mistuiască pre ei, precum și Ilie a făcut? 55. Dar Isus întorcîndu-se i-au certat pre dînșii și au zis: Nu știți ai cărui duh sînteți voi. 56. Că fiul omului n-a venit să piarză sufletele oamenilor, ci să mîntuiască. Și au mers în alt sat.» [63]

Și totuși, în numele acestui sublim om al legii, care

[63] Biblia. Luca, cap. 9 (Traducerea după ediția Sfîntului Sinod, București, 1914).

a venit să înlăture sacrificiile sîngeroase și să-l aducă pe om spre cultivarea binelui, în numele celui care a spus delatorilor femeii adultere: «Acel dintre voi care este fără de păcat să arunce primul piatra», în numele său, la popoarele creștine, inchiziția a jertfit mii de victime, într-o sărbătoare a religiei, oferind cu mîinile sale nelegiuite Dumnezeului iertării sîngele omului și numind acest act monstruos de atrocitate «act de credință».

În primele trei secole ale existenței Bisericii, Sfinții Ignațiu, Irineu, Justin, Origen, Clement din Alexandria, Tertulian s-au mulțumit să scrie împotriva ereticilor și cînd un popor fanatic a vrut să-l masacreze pe Manes[64], episcopul de Gashara, Arhelaus a alergat să-i ia apărarea și l-a scos din mîinile acestor furibunzi. Poate că această conduită provine din neputința de a acționa altfel, pentru că de la începutul secolului al IV-lea, cînd împărații s-au creștinat, papii și episcopii au început persecuțiile imitîndu-i pe păgîni. Pînă atunci ereziile nu erau pedepsite decît pe linie canonică. Împăratul Teodosiu și urmașii lui au ordonat pedepse corporale. Cei mai periculoși erau considerați maniheiștii: în anul 382 Teodosiu[65] a emis o lege care îi condamna la pedeapsa capitală, la confiscarea bunurilor în folosul statului și-l însărcina pe prefectul pretoriului să numească *inchizitori* și *delatori* pentru a-i descoperi și trage la răspundere.

Puțin după aceea, împăratul Maximus[66] a dat pe mîna călăului, la Trèves, pe spaniolul Priscillian și pe adepții lui, ale căror opinii au fost considerate eronate de către episcopii spanioli. Acești prelați au cerut cu o «milă» atît de zeloasă ca priscillianiștii să fie schingiuiți, încît împăratul nu le-a putut refuza nimic. Nu a depins însă de ei ca să nu i se taie capul Sfîntului Martin, ca unui eretic, pentru că a cerut ca lui Priscillian și adepților lui să li se comute pedeapsa cu moartea și să fie trimiși în exil. Sîntul Martin a fost fericit să plece din Trèves și să se întoarcă la Tours.

[64] Manes sau Maniheus, mort în anul 273, fondatoul maniheismului, teorie care atribue creației ideea celor două principii, binele și răul, în luptă unul contra celuilalt.

[65] Teodosiu, împărat al romanilor între 379—395, născut în Spania. A susținut creștinismul, creînd și primele legi care să-l consolideze.

[66] Maximus, împărat roman între 382—388, a domnit în Galia și în Spania.

Asemenea măsuri s-au înmulțit în secolele următoare. Papii au profitat de slăbiciunea suveranilor lor pentru a-și asuma drepturi fără limită. Puterea lor în timp a ajuns atît de mare, încît tronurile n-au mai avut stabilitate decît dacă erau date sau acceptate de papă. În anul 754, papa Ștefan al II-lea i-a dezlegat pe francezi de jurămîntul de credință făcut lui Childeric al III-lea, regele lor legitm, și a permis cu de la sine putere lui Pepin, fiu al lui Carol-Martel, să se încunune cu coroana Franței. În anul 800, papa Leon al III-lea l-a încoronat pe Carol cel Mare ca împărat al Orientului. Acești doi regi au primit, cel puțin în aparență, ca pe o mare onoare sceptrul din mîna papei. Ei nu prevăzuseră că acest sistem nepolitic îi obliga, pe ei și pe urmașii lor, să se tîrască la picioarele Romei. La sfîrșitul secolului al IX-lea, papa Ioan al VIII-lea a inventat indulgențele pentru cei ce mureau luptînd împotriva ereticilor. 120 de ani mai tîrziu, Sylvestru al II-lea chema pe creștini la eliberarea Ierusalimului. Prima cruciadă a avut loc sub pontificatul lui Urban al II-lea, care a propovăduit-o în toată Europa. Acest război nedrept și fără motivație, murdărit de cele mai monstruoase crime și cele mai crude excese era comandat de Godefroi de Bouillon, care a cucerit Ierusalimul în anul 1099. Armata cruciaților era imensă, dar compusă mai cu seamă din fanatici sau scelerați care aveau la activ crime, care mergeau să caute în Țara Sfîntă indulgențele Sfîntului Părinte și bogățiile sarazinilor.

Alexandru al III-lea a urcat în scaunul Sfîntului Petru în anul 1181. El i-a excomunicat pe creștinii eretici și, confundîndu-i cu necredincioșii, el a dat indulgențe și a acordat viață veșnică celor care mureau combătîndu-i. De atunci, toți creștinii ortodocși trebuiau să-i denunțe pe frații lor bănuiți de erezie. Nenorocire pentru cel care îndrăznea să le ofere adăpost! Duceau cu ei anatema. Excomunicarea se întindea și asupra celui ce ațîța la erezie, ca și asupra ereticului, iar bunurile celui ce i-ar fi protejat erau confiscate, ca și ale proscrisului pe care l-a protejat.

La începutul secolului al XIII-lea, ereticii din orașul Albi, din sudul Franței, au fost acuzați de tulburări, li s-a declarat război, care a fost cumplit. A fost propovăduit de Sfîntul Dominic, în numele papei Inocentiu al III-lea. Simon, conte de Montfort, a fost șeful, iar contele de Toulouse și cea mai mare parte a oamenilor săi au

fost victimele. Ca urmare a acestui război, inchiziția a început să se ridice. A instituit-o Inocentiu al III-lea, în anul 1208, în ținutul Languedoc din Franța, nu fără mari eforturi. Pierre de Castelnau, trimis de papă ca să predice împotriva ereticilor, a fost asasinat de cei din Albi, deoarece îl amenința pe contele Raymond, protectorul lor. Cînd s-a aflat despre moartea sa, a fost pus în rîndul martirilor Bisericii și au încercat să-l răzbune: mii de nenorociți din acest oraș au pierit în flăcări, spre cinstea unei religii care avea la temelie blîndețea și toleranța.

Inocentiu al III-lea a murit în 1216, înainte de a fi putut să pună inchiziția pe baze solide. Honorius al III-lea, care i-a urmat în scaunul papal, a fost dispus să continue această nobilă experiență. El i-a scris Sfîntului Dominic încurajîndu-l să continue cu zel lucrările pe care le conducea, pentru cea mai mare slavă a Domnului. Dominic s-a achitat foarte bine de această misiune. În timp ce el organiza inchiziția la Albigeni, Honorius o făcea în Italia. În 1224 ea funcționa aici, încredințată călugărilor dominicani. Cinci ani mai tîrziu, papa Grigore al IX-lea a îndreptat inchiziția spre tribunal, consfințind-o prin legi. [...] În 1233, cînd Sfîntul Ludovic a dat inchiziției din Franța o consistență solidă, după legile conciliului de la Toulouse, Narbonna și Beziers, Grigore al IX-lea s-a gîndit s-o facă să înflorească și în Spania. Încă de la înființarea inchiziției existau călugări dominicani în regatele Castiliei, Navarei și Aragonului. Prin urmare, e posibil ca ea să fi funcționat deja, deși era departe de splendoarea pe care avea să i-o dea Sfîntul Ferdinand, regele Spaniei. Papa Grigore al IX-lea a trimis tuturor episcopilor acestor regate, în special lui Esparrago, episcop de Tarragona, dispoziții în care îi cerea să numească inchizitori și să-i trimită în parohii. Papa Inocentiu al IV-lea a sfîrșit prin a perfecționa această sfîntă instituție. Papa Urban al IV-lea, devenit de atunci sfînt, s-a ocupat și el cu spor de aceasta și a știut să aprecieze zelul călugărilor predicatori. Imediat puterea inchiziției n-a mai avut limite. La început, totuși, ea nu avea dreptul să pronunțe pedeapsa cu moartea. Dar s-a consolidat repede, pentru că legea unui suveran obliga pe judecător să condamne la moarte orice acuzat trimis la tribunal de inchiziție cu acuzația de erezie. E destul de surprinzător să observăm că inchizitorii inserau la sfîrșitul sentinței o for-

mulă în care judecătorul era rugat să nu aplice ereticului pedeapsa capitală, în vreme ce s-a dovedit, prin multe exemple, că dacă judecătorul, pentru a se conforma rugăminții inchizitorului, nu trimitea pe vinovat la moarte, era el însuși dat în judecată, ca suspect de erezie, conform unei dispoziții din regulament, articolul 9. Bănuiala rezulta bineînțeles din neglijența judecătorului, care nu respecta legile civile cu privire la eretici, deși se angajase prin jurămînt să o facă. Deci această rugăminte, spune D. Llorente, nu era decît o formalitate zadarnică, dictată de ipocrizie, care singură ar fi fost capabilă să dezonoreze sfînta instituție. Cum prima lege a conciliului de la Toulouse, din anul 1229, ordonase episcopilor să aleagă în fiecare parohie un preot și doi-trei laici cu o bună reputație, care să jure că vor căuta permanent pe eretici, în case, în pivnițe, în orice loc s-ar fi ascuns și să-l anunțe imediat pe episcop, pe seniorul locului sau pe administratorul lui, după ce și-au luat toate măsurile ca ereticii descoperiți să nu poată fugi, inchizitorii acționau cu acordul episcopilor. Închisorile episcopale și ale inchiziției erau adesea aceleași și cu toate că în cursul procedurii inchizitorul putea acționa în numele lui, el nu putea, fără intervenția episcopului, pronunța sentința definitivă, nici condamna la închisoare pe viață. Disputele frecvente între episcopi și inchizitori asupra limitelor autorității lor, asupra rămășițelor pămînțești ale condamnaților, l-au determinat pe papa Sixtus al IV-lea, în 1473, să declare inchiziția independentă și s-o separe de tribunalul episcopilor.

Disensiunile dintre episcopi și inchizitori au slăbit vechea inchiziție în Spania. Se pretinde chiar că aici ar fi fost îndepărtată cu totul, cînd Ferdinand al V-lea, soțul celebrei Isabella, s-a urcat pe tronul Castiliei. El a adăugat acestei coroane pe cea a Aragonului, prin moartea lui Ioan al II-lea, tatăl său, cea a Grenadei, pe care a cucerit-o de la mauri și cea a Navarrei, pe care a răpit-o lui Ioan Albert. Imediat ce s-a urcat pe tron Ferdinand și Isabella s-au preocupat de întărirea glorioasei inchiziții. Aceasta este cea care a dominat în Spania de la 1481 pînă în secolul al XIX-lea. Inchizitorii și-au stabilit tribunalul în mînăstirea Sf. Paul a părinților dominicani din Sevilla, și aceasta s-a întîmplat la 2 ianuarie 1481, cînd a fost promulgat primul lor act juridic.

Cînd a văzut că inchiziţia se întărea, papa a fost rugat să dea acestui tribunal o formă care să mulţumească pe toată lumea. Se cerea ca procesele care au loc în Spania să fie definitive şi fără apel la Roma. Isabella se plîngea, în acelaşi timp, că a fost acuzată că n-avea alte scopuri decît să-şi însuşească, împreună cu inchizitorii, averile celor condamnaţi. Papa Sixtus al IV-lea a acceptat totul, a lăudat zelul reginei şi şi-a reprimat orice mustrare de conştiinţă în legătură cu confiscările. O bulă din 2 august 1483 stabilea, în Spania, un mare inchizitor general, căruia îi erau supuse toate tribunalele sfintei instituţii. Această funcţie a primit-o Thomas de Torquemada, fanatic de o cumplită sălbăticie, capabil, mai mult decît oricare altul, de a îndeplini intenţiile lui Ferdinand şi Isabellei, înmulţind confiscările şi condamnările. Inchiziţia a condamnat, sub acest monstru, mai mult de 10.000 de victime pe an, iar el a deţinut funcţia de mare inchizitor timp de 18 ani... Era atît de detestat, încît nu ieşea decît escortat de 250 funcţionari ai inchiziţiei. Avea pe masă, în permanenţă, un dinte de licorn, căruia i se atribuia virtutea de a descoperi şi de a anihila acţiunea otrăvurilor. Cruzimea lui i-a atras numeroase plîngeri, încît însuşi papa a fost înfricoşat şi marele inchizitor a trebuit să se justifice de trei ori în faţa sfîntului părinte. La solicitarea aceluiaşi Torquemada, Ferdinand al V-lea, supranumit Catolicul, a alungat din regatul său toţi evreii, acordîndu-le trei luni, din clipa publicării edictului, după care le era interzis sub pedeapsa cu moartea să mai rămînă pe pămînturile Spaniei. Aveau voie să ia cu ei tot avutul, însă fără aur şi argint. Torquemada şi-a întemeiat acest edict, în dioceza din Toledo, pe o interdicţie dată tuturor creştinilor, sub pedeapsa de excomunicare, de a oferi ceva evreilor, chiar şi lucrurile necesare vieţii. După aplicarea acestei legi, au plecat din Catalonia, din regatul Aragon, Valencia şi alte provincii supuse dominaţiei lui Ferdinand, aproximativ un milion de evrei, dintre care cei mai mulţi au pierit în mizerie. De aceea evreii au comparat răul pe care l-au suferit în acele timpuri cu cele de pe vremea lui Titus şi Vespasian. Expulzarea evreilor a produs o mare satisfacţie tuturor regilor catolici. După ce s-au scurs cele trei luni acordate prin edict, inchizitorii au început cercetările. Cu toate că nu mai rămăseseră atunci decît puţini evrei în Spania, au fost o mulţime de victime

și numărul nenorociților condamnați ca evrei a fost enorm, în comparație cu numărul real de evrei ce au făcut imprudența de neconceput să nu fugă din țările lui Ferdinand al V-lea. Au fost prinși, ca evrei *eretici*, cei care mîncau împreună cu evreii, sau chiar numai aceeași carne pe care o mîncau evreii, cei ce recitau psalmii lui David fără să adauge la urmă *Gloria patri*, cei care mîncau lăptuci în ziua de Paști, cei care făceau horoscopul copiilor lor, cei care luau masa cu rudele și prietenii în ajunul unei călătorii, așa cum fac evreii, cei care, pe patul de moarte, întorceau capul la perete, cum a făcut regele Ezechia, cei care făceau elogiul funebru al morților, cei care stropeau cu apă în casa morților etc.

Marele număr de condamnați la moarte prin foc a obligat pe prefectul de Sevilla să construiască în afara orașului un eșafod de piatră permanent, care s-a păstrat pînă în zilele noastre sub numele de Quemadero (loc al focului). Aici erau aduși ereticii și ei piereau în flăcări.

În 1484, Ferdinand al V-lea a stabilit sediul sfîntului oficiu în Aragon. Aragonezii, după numeroase eforturi de a împiedica înălțarea acestui odios tribunal în țara lor, l-au asasinat pe primul inchizitor ce le-a fost trimis. El se numea Pierre Arbuès d'Epila. El purta sub haine o cămașă din zale iar sub bonetă o calotă de fier. Conjurații, lovindu-l la gît, au rupt brida armurii de la cap și i-au aplicat lovitura mortală, în biserica metropolitană din Saragosa, la 15 septembrie 1485. Această crimă a produs o răzmeriță care a înspăimîntat lumea și a ușurat instalarea inchiziției la Saragosa. Pierre d'Epila a fost considerat martir al credinței. El făcea minuni și papa Alexandru al VII-lea l-a canonizat în 1664. Inchizitorii i-au prins pe asasini și au ars 200 de aragonezi. Un număr și mai mare a pierit în temnițe sau din cauza ereziei sau pentru că au aprobat uciderea lui Epila. Asasinii principali au fost tîrîți pe străzile Saragosei, apoi au fost spînzurați, cadavrele le-au fost despicate și membrele expuse pe drumurile publice. Printre aceștia se numărau cîteva nume ilustre ale familiilor din Saragosa. Inchiziția nu i-a cruțat deloc: se știa că acest tribunal insolent nu are nimic sfînt. Un nepot al lui Ferdinand al V-lea, fiul nefericitului Don Carlos, a fost tîrît în închisorile inchiziției, de unde nu a ieșit decît ca să-și ispășească public pedeapsa, pentru că ar fi ajutat cîțiva

cetățeni acuzați de erezie să fugă. În sfîrșit, în ciuda opoziției tuturor provinciilor aragoneze, inchiziția a prins rădăcini în acest regat și îndată i s-au făcut văzute ravagiile. În 1492, Ferdinand și Isabella au cucerit regatul Grenadei. Maurii le-au oferit noi victime și noi bogății, pe măsura aviditățiii inchizitorilor. În 1502, maurii au fost alungați din Grenada, așa cum fuseseră alungați evreii din toată Spania.

Pentru a nu îl plimba pe cititor prea mult în cîmpul atrocităților politice, cu atît mai îngrozitoare cu cît efectul lor a fost mult mai răspîndit, e suficient să arătăm că inchiziția s-a stabilit în Sicilia în 1503, că în 1515 aici se aflau deja inchizitori, la fel de aroganți ca și în Spania, că acest tribunal al sîngelui s-a impus imediat la Napoli, în Malta, în Sardinia, în Flandra, la Veneția, în lumea nouă etc. și că peste tot el n-a făcut altceva decît să slăbească, prin rîurile de sînge care au curs, temeliile religiei creștine.

Portugalia nu cunoștea decît puțin sfînta inchiziție, cu toate că, de la începutul secolului al XV-lea, papa Bonifaciu al IX-lea avusese acolo delegați frați predicatori, care mergeau din oraș în oraș să-i ardă pe eretici, pe musulmani și pe evrei. Ei erau însă ambulanți și chiar regii se plîngeau de abuzurile lor. Papa Clement al VII-lea a vrut să le dea posibilitatea să se fixeze în Portugalia, cum era în Aragon și Castilia. Au existat dispute între pontificatele de la Roma și cel din Lisabona. Spiritele s-au încins, inchiziția era în suferință și nu era instalată perfect. În 1539 a apărut la Lisabona un legat al papei care — spunea el — dorea să instaureze sfînta inchiziție pe baze de neclintit. El aducea regelui scrisori din partea papei Paul al III-lea, avînd scrisori și pentru principalii ofițeri de la curte. Patentele lui erau parafate și sigilate. El pretindea că are cele mai mari drepturi pentru a numi un mare inchizitor și pe toți judecătorii sfîntului oficiu. Era un om viclean, pe nume Saavedra, care știa să falsifice orice semnătură, să fabrice și să aplice sigilii false. Învățase această meserie la Roma și se perfecționase la Sevilla, de unde venea împreună cu alți doi escroci. Avea o mare suită, formată din 120 slujitori. Pentru a subvenționa aceste imense cheltuieli pentru el și oamenii lui, a împrumutat sume mari, la Sevilla, în numele camerei apostolice de la Roma. Totul era pus la cale cu șiretlicurile cele mai orbitoare.

Mai întîi, regele Portugaliei a fost mirat că papa i-a trimis un legat fără să-l fi prevenit. Acesta i-a răspuns cu demnitate că într-o chestiune atît de grabnică cum era instituirea inchiziției, sfinția sa nu putea accepta nici o amînare și că regele ar fi trebuit să fie onorat că primul curier care îi aducea noutatea era un legat al sfîntului părinte. Regele nu a îndrăznit să se opună. Chiar în aceeași zi, legatul a numit un mare inchizitor, trimițînd peste tot să se strîngă impozite. Și înainte ca regele să aibă un răspuns de la Roma, acesta strînsese mai mult de 200.000 de scuzi.

În acest timp, marchizul de Villanova, senior spaniol, de la care legatul împrumutase bani, cu semnături false, s-a hotărît să se descurce singur, decît să se compromită cu acest pungaș la Lisabona. Legatul își făcea atunci turneul la frontierele Spaniei. El l-a ajuns împreună cu 50 de oameni înarmați, l-a legat și l-a dus la Madrid. Escrocheria a fost descoperită la Lisabona. Consiliul de la Madrid l-a condamnat pe legatul Saavedra să fie biciuit și la 10 ani de galeră. Dar ceea ce a fost mai teribil, Papa Paul al IV-lea a confirmat tot ceea ce înfăptuise acel escroc, rectificînd doar, cu toată puterea divină pe care o deținea, micile imperfecțiuni ale procedurii și ceea ce era omenesc a devenit sfînt. «Ce interesează de ce braț găsește de cuviință Dumnezeu să se servească?» În rest, spune Voltaire, se cunosc toate procedurile acestui tribunal: ești arestat pe baza unei simple denunțări, din partea unei persoane oricît de infame; un fiu își poate denunța tatăl, o femeie, soțul, niciodată nu ești confruntat în fața acuzatorilor; bunurile sînt confiscate în profitul judecătorilor; în felul acesta s-a comportat inchiziția pînă în zilele noastre: ea s-a răspîndit în toată lumea creștină, ceea ce l-a făcut pe Luigi Paramo să spună, în cartea sa despre originile inchiziției, că acel arbore înflorit și verde și-a întins rădăcinile și crengile peste tot pămîntul producînd fructele cele mai dulci.

Legile pe care Sfîntul Dominic le-a dat sfîntului oficiu nu le-a luat din Evanghelie, ci din codul vizigoților, cărora le-a adăugat noi orori. Au fost găsite toate aceste opere îngrozitoare, care au revoltat omenirea la gîndul că li s-ar putea supune. Germania și Anglia s-au revoltat, Țările de Jos s-au ridicat și ele și 200.000 de oameni au pierit apărîndu-și țara de invazia sfîntului oficiu. Republica Olanda a luat naștere ca urmare a acestor răz-

boaie. Dar lucrurile nu s-au întîmplat la fel în Germania, Franța și Anglia. Se cunosc cruzimile lui Carol Quintul, masacrele care s-au petrecut în Anglia pe vremea domniei reginei Maria și s-ar putea spune că dacă sfîntul oficiu n-ar fi avut în Anglia și Germania forma aceea impunătoare pe care Spania o găsea atît de reușită, clericii n-ar fi exterminat mai puțini eretici și necredincioși.

Sfîntul Ludovic a fost acela care a stabilit inchiziția în Franța. A fost o mare mulțime de oameni condamnați la moarte și la cele mai cumplite torturi, la cererea inchizitorilor. Persecuțiile din timpul lui Francisc I, și a urmașilor săi, masacrele din noaptea sfîntului Bartolomeu, revocarea edictului de la Nantes, măcelurile de la Cévennes, toate aceste atrocități sînt acte pe care inchiziția trebuie să le recunoască ca operă a sa. [...]

Se înțelegea sub numele de erezie orice greșeală neacceptată de concilii, orice opinie contrară deciziilor papei, orice fel de neîncredere în decretele inchiziției, faptul că papa nu este infailibil, că nu are o putere fără margini asupra timpului de domnie al regilor, că bulele pe care le dă nu sînt tocmai bune,lectura unor cărți condamnate de inchiziție, faptul că nu ți-ai denunțat tatăl, mama, soția, în caz de erezie, faptul că dai un sfat unei persoane aflată sub observația sfîntului oficiu, faptul că scrii o scrisare de comapasiune unui prieten prizonier. Trebuia să nu mănînci carne de porc pentru că nu se digeră, să nu faci ceva care miroase a evreu etc., toate acestea erau considerate erezii, pentru care erai ars, îmbrăcat într-o cămașă îmbibată cu pucioasă. [...]

Cînd acuzatul nu-și recunoaștea vina de la început, după ce era introdus în subteranele sfîntului oficiu, era adus în fața tribunalului a doua oară. Și dacă se încăpățîna să nu recunoască nici acum, i se dădeau în scris amănunte despre ticăloșiile pe care le-a comis, dar nu i se spunea cine sînt delatorii, nici nu era confruntat cu ei, pentru că aceștia erau de fapt spioni ai inchiziției sau un fiu, o soție, un soț, un frate, care-și denunță tatăl, soțul, soția, sora. Dacă acuzatul nu recunoștea actul acuzator era supus torturilor. Prima era aceea a funiei. I se legau brațele la spate, apoi era ridicat la înălțime cu ajutorul unui scripete și lăsat să

cadă de la o înălţime considerabilă, după ce o vreme a fost ţinut suspendat. Această tortură, care de obicei frîngea membrele acuzatului, dura cîteva ore, mai mult sau mai puţin, după cum considerau inchizitorii, care asistau la torturi, întrerupîndu-le atunci cînd omul era gata să-şi dea duhul şi să le scape astfel din mînă. Dacă în timpul acestui supliciu acuzatul nu recunoştea nimic, era supus la a doua tortură, aceea a apei. I se dădea acuzatului să înghită o cantitate imensă de apă caldă. Apoi era culcat într-o albie de lemn, care se strîngea şi se închidea după nevoi. Această albie era traversată în mijloc de o piesă de lemn care apleca spre spate corpul şi, în cazul că inchizitorul poruncea, îi frîngea coloana vertebrală... Dar tortura cea mai *utilă* pentru păcătoşii înrăiţi era cea a focului. Prizonierului i se frecau picioarele cu unt, grăsime, ulei sau orice materie absorbantă şi combustibilă; era întins la pămînt, cu picioarele întoarse spre un foc de cărbuni, care îl ardeau, pînă cînd el mărturisea tot ce inchiziţia vroia. Aceste torturi aveau loc într-un subteran foarte adînc, unde se ajungea după nenumărate ocoluri, pentru ca strigătele îngrozitoare ale torturaţilor să nu poată fi auzite. Subteranul nu era luminat decît de făclii a căror lumină lăsa să se vadă instrumentele supliciului, pe călăi, ca şi pe inchizitorii care interogau. Călăii erau îmbrăcaţi cu robă neagră, aveau obrazul mascat de un capişon din aceeaşi stofă, tăiat în dreptul ochilor, nasului şi a gurii.

Legile omeneşti au exceptat întotdeauna femeile de la tortură, oricare ar fi fost crimele lor, menajîndu-le fragilitatea şi respectînd pudoarea. Sfîntul oficiu s-a situat deasupra acestor considerente şi s-a văzut cum judecătorii ecleziaşti au supus la tortură de trei ori la rînd o fată tînără. [...] Cînd supliciul nu a obţinut rezultate şi au fost epuizate toate metodele de tortură imaginate, prizonierii erau duşi în carceră şi atunci se aplica metoda şireteniei. Li se trimiteau spioni ai tribunalului, care simulînd că ei înşişi sînt prizonieri şi nevinovaţi, criticau inchiziţia şi metodele ei condamnabile. Prin aceste discursuri pe cît de adevărate pe atît de mincinoase, agenţii apostaţi îi atrăgeau pe condamnaţi în capcană, cu atît mai uşor cu cît nu puteau să nu-şi amestece plînsetele, aceştia crezînd că le împărtăşesc soarta. Atunci, tot ce se vorbea de rău despre inchiziţie era memorat, amplificat, iar judecătorii nu

aveau nevoie de alte probe ca să-i condamne la moarte prin foc. [...] Preoții și călugării care erau judecători și părți în aceste tribunale nu se mulțumeau să pronunțe condamnarea la moarte, ei asistau la torturile morții și dădeau acestei ceremonii toată importanța pompei ecleziastice. Ei au dus atît de departe barbaria, încît aceste execuții însîngerate făceau parte din distracțiile publicului... Celor care trebuiau să fie arși li se citea sentința cu 15 zile înainte, pentru a li se oferi timpul necesar să-și simtă groaznicul destin. În noaptea care preceda «actul de credință», li se aduceau hainele destinate acestei sărbători. Ele consistau dintr-o vestă cu mîneci lungi și un pantalon de pînză neagră cu dungi albe. Apoi erau conduși într-o galerie lungă, unde erau așezați după gravitatea crimelor și felul torturii ce li se pregătea. Aici li se dădeau principalele piese de îmbrăcat. Acestea erau un scapular de pînză, care semăna puțin cu un patrafir preoțesc. Erau de trei feluri: *san-benito*, făcut din pînză galbenă, avînd în față și în spate prinsă o cruce a sfîntului Andrei, pictată în roșu. Aceasta se dădea necredincioșilor, evreilor, mahomedanilor și ereticilor. Cei care persistau să nege faptele de care erau acuzați, și care totuși erau dovediți vinovați prin depozițiile martorilor sfîntului oficiu, primeau o *samarra* din pînză cenușie. Atît în față cît și pe spate avea pictat portretul vinovatului, așezat sau în picioare, pe tăciuni încinși, învăluit în flăcări și înconjurat de demoni. Cei care au recunoscut crimele care li s-a ordonat să le mărturisească, purtau o *samarra* acoperită cu flăcări răsturnate. De obicei aceștia nu erau arși, ci condamnați la o pedeapsă pe care nu o cunoșteau pînă în momentul ceremoniei. Pe lîngă scapularul de uniformă, condamnaților li se mai punea pe cap o bonetă de carton numită *carrochas*, în formă de căpățînă de zahăr, acoperită de flăcări și de demoni în miniatură. Procesiunea era deschisă de o mulțime de călugări. Apoi veneau condamnații purtînd în mînă o lumînare de ceară galbenă. Li se dădea cîte un naș, căci aceștia vor fi botezați în sîngele victimelor, pentru gloria credinței. După cei vinovați și care au rezistat torturilor erau aduși cei care au murit deja sau chiar au fost dezgropați. Li se aduceau în cufere osemintele, iar în vîrful unei prăjini efigia cu numele fiecăruia, coafată cu *carrochas*-ul și ornată cu tot echipamentul pe care-l au și cei vii. Acest înspăimîntător marș era încheiat de marele inchizitor, urmat de

toți ofițerii săi și de o mulțime imensă de curioși care sperau în indulgențele papale. Cînd procesiunea ajungea la biserică, se făcea o rugăciune cu privire la utilitatea și blîndețea sfîntului oficiu. Apoi se citea tuturor condamnaților sentința, iar un preot trăgea cîte o nuia tuturor celor care și-au recunoscut vina, pentru a le ridica excomunicarea pe care au riscat-o prin erezia lor. După aceea se făcea împărțirea torturii finale: erau strangulați și arși cei ce mureau creștinește și erau arși la foc mic cei care refuzaseră să facă vreo mărturisire. [...]

INCUBI — Demoni destrăbălați și nerușinați, care se amestecă printre fete și femei. Servius Tullius, care a fost rege al romanilor, după părerea unor autori antici era fructul amorurilor unor frumoase sclave cu zeul Vulcan; după părerea cabaliștilor, tatăl lui era o salamandră, după a demonografilor, un demon incub, iar după cei cu bun-simț, tatăl era un bărbat.

Demonii, despre care teologii vorbesc pradă unor oribile frămîntări, pot să se recreeze într-un fel foarte plăcut, căci le este permis să vină să se culce cu femeile oricînd au chef. Probabil că acum nu mai au nici o putere, căci nu se mai vorbește despre isprăvile lor. Pe vremuri, dacă o femeie avea un amant, acesta trebuia să fie neapărat un demon venit din infern și ca probă a reușitelor lui amoroase se vedeau semnele de pe trupul iubitei. Delancre susține că demonul care s-a bucurat de grațiile mamei împăratului Augustus i-a imprimat acesteia pe burtă un șarpe. Se știe că șarpele e prințul infernului, din cauză că sub această formă a sedus-o pe mama noastră Eva. Tot Delancre relatează că o fată bătrînă ar fi spus că demonii incubi nu obișnuiau să se culce cu fecioare, căci ei n-ar putea comite un adulter. Ea a adăugat că mai marele sabatului reținea o fată frumoasă pînă ce se mărita, nedorind s-o dezonoreze, ca și cum păcatul de a-i răpi virginitatea fără să comită un adulter n-ar fi fost tot așa de marel...

La Cagliari, în Sardinia, o fată de bună condiție iubea un gentilom, fără ca acesta s-o știe. Diavolul, care și-a dat seama, a luat chipul celui iubit, s-a căsătorit în secret cu domnișoara și, după ce a obținut cele mai intime favoruri, a părăsit-o. Întîlnindu-l într-o zi pe gentilom și neremarcînd la el nimic din ce ar fi mărturisit că o recunoaște de soție, l-a asaltat cu reproșuri. În sfîrșit, convingîndu-se că cel care a abuzat de ea a fost diavolul, fata s-a căit amarnic [...]

INCUBO — Spirit care păzește comorile pămîntului. Populația vechii Rome credea că bogățiile ascunse în măruntaiele pămîntului erau păzite de spirite numite *incubones* care purtau niște pălăriuțe ce trebuia să le furi neapărat. Dacă avea un asemenea succes, omul punea stăpînire peste un asemenea spirit și-l putea determina să mărturisească unde era ascunsă comoara. Este probabil ca aceste legende să fi stat la baza poveștilor cu gnomi și a celei despre Fortunatos, a cărui pălărie făcea fel de fel de minuni.

INEL — Existau pe vremuri o mulțime de inele vrăjite sau avînd introduse în ele amulete. Făcătorii de minuni vindecau atingînd bolnavul doar cu inelul lor. Magicienii își confecționau inele cu constelații, făcînd cu ajutorul lor minuni. Această credință era atît de răspîndită la păgîni, încît preoții nu puteau purta inele, decît dacă erau foarte simple, fiind evident deci că nu conțin amulete.

Inelele magice au devenit foarte prețuite de creștini și un simplu inel de căsătorie era legat de o mulțime de superstiții. Se credea că pe cel de al patrulea deget, numit inelar, există o linie care comunică direct cu inima și de aceea e recomandabil ca inelul de logodnă să fie pus pe acest deget. Clipa cînd soțul oferă miresei inelul, în fața preotului, este de cea mai mare importanță, după cum spune o veche carte despre secrete. Dacă soțul oprește inelul la vîrful degetului și nu intră peste a doua încheietură, cea care va domina în căsătorie va fi femeia, dar dacă el introduce inelul pînă la baza degetului, bărbatul va fi suveran. Ideea aceasta este încă în vigoare: de aceea, domnișoarele bine crescute au grijă să îndoaie inelarul în clipa cînd primesc inelul, în așa fel încît să se oprească înainte de a doua încheietură.

Tinerele englezoaice, care cred în aceeași superstiție, fac mare caz de inelul de căsătorie, din cauza proprietăților lui miraculoase. Ele cred că dacă pun un astfel de inel într-o bonetă de noapte și o pun apoi sub pernă, vor vedea în vis pe cel ce le e sortit.

Orientalii respectă inelele și brățările și cred în inelele magice. Poveștile lor sînt pline de preziceri făcute de inelele înstelate. Ei citează cu multă admirație mai ales «inelul lui Solomon», cu ajutorul căruia acest rege comanda întregii naturi. Se zice că pe acest inel era gravat numele lui Dumnezeu și el e păzit, nu se știe

unde, de balauri în mormîntul lui Solomon. Musulmanii sînt convinși că cel ce ar găsi acest inel ar fi stăpînul lumii și ar avea toate spiritele la dispoziția lui. În lipsa acestui talisman miraculos, ei cumpără uneori de la magicieni inele care fac și ele minuni.

Henri al VII-lea, cel de neînțeles, binecuvînta inelele de aur, care aveau, după părerea lui, darul de a lecui crampele.

INFERN — A nega că nu există pedepse și răsplată după moarte înseamnă a nega existența lui Dumnezeu, căci, dacă există, el trebuie să fie neapărat drept. Dar cum nimeni n-a putut vreodată să cunoască pedepsele pe care Dumnezeu le-a rezervat celor păcătoși, nici locul unde sînt închiși aceștia, toate descrierile care ni se fac nu sînt decît fructele unei imaginații mai mult sau mai puțin bolnave. Teologii trebuiau să lase în seama poeților grija de a descrie infernul și să nu îngrozească pe oameni cu poveștile lor înverșunate și cu cărțile lor îngrozitoare. Trebuie să credem că după moarte ucigașul nu-și va urmări pentru a doua oară victima, dar cine v-a spus tainele acestui Dumnezeu pe care nu-l puteți înțelege și pe care îl desfigurați?

Anticii, cei mai mulți dintre moderni și mai ales cabaliștii plasează infernul în centrul pămîntului. Doctorul Swinden, în cercetările sale despre focul infernului, pretinde că acesta se află în soare, deoarece soarele este *un foc continuu*. Unii au adăugat că cei damnați întrețin acest foc într-o activitate continuă și că petele care apar în soare, după mari catastrofe, sînt produse de numărul prea mare de ființe trimise acolo...

În Milton *[Paradisul pierdut]*, abisul în care a fost aruncat Satan este la o distanță de pămînt de trei ori mai mare decît este distanța din centrul pămîntului pînă la pol. Această distanță se poate calcula: soarele, care este centrul pămîntului, este departe de Saturn, planeta cea mai îndepărtată dintre toate planetele cunoscute pe vremea lui Milton, la aproximativ 330 milioane de leghe: deci infernul este la 990 milioane leghe depărtare de cer. (Poetul spune că Satan, în căderea sa, a făcut un drum de nouă zile, de unde reiese că a parcurs 1200 leghe pe secundă.)

Infernul lui Milton este un glob enorm, înconjurat de o triplă boltă de foc ucigător. El e plasat în sînul anticului haos și al nopții informe. Acolo sînt cinci fluvii: Styxul, rîu execrabil, consacrat Urii; Acheronul, fluviu

negru și adînc, unde locuiește Durerea; Cocytul, numit astfel din cauza plînsetelor care răsună pe malurile lui funebre; aprigul Phlegeton, a cărui valuri precipitate în torente de foc duc Mînia din inimi; și liniștitul Lethe, care curge calm pe o albie sinuoasă. Dincolo de acest fluviu se întinde o zonă pustie, întunecoasă și înghețată veșnic, bătută de furtuni și de un potop de grindină enormă, care departe de a se topi în cădere, se ridică în mormane asemenea ruinelor unei piramide antice. De jur împrejur sînt prăpăstii înfricoșătoare, hăuri de zăpadă și gheață. Aici frigul produce efectele focului și aerul înghețat arde și distruge. Aici, în anumite momente mai dinainte hotărîte, toți cei condamnați sînt aduși de Furii cu aripi de Harpii. Ei resimt rînd pe rînd chinurile celor două extreme ale temperaturii, chinuri și mai cumplite din cauza succesiunii rapide a schimbării temperaturii. Smulși de pe patul lor de foc, sînt aruncați pe mormanele de gheață. Nemișcați, aproape stinși, ei zac tremurînd, pentru ca îndată să fie aruncați în focul cel infernal. Astfel ei trec de la un supliciu la altul și, pentru a-l face și mai cumplit, de fiecare dată trebuie să traverseze rîul Lethe. În timp ce îl trec, ei încearcă să-i atingă unda încîntătoare, nu-și doresc decît o picătură, le-ar fi deajuns să piardă, într-o dulce uitare, sentimentul păcatelor săvîrșite. Vai! Sînt atît de aproape! Dar destinul le-o interzice. Meduza cea cu priviri teribile, cu capul încununat de șerpi, le-o interzice. Și asemenea celui ce în zadar îl urmărea pe Tantal, apa se ferește de buzele care vor s-o soarbă! La ușa infernului sînt două figuri cumplite: una reprezintă o femeie frumoasă pînă la brîu, avînd în partea de jos o coadă enormă de șarpe, îndoită în lungi ondulații solzoase și înarmată în vîrf cu un spin care ucide. Are de jur împrejur o haită de cîini fioroși care stau tot timpul cu marile lor guri de Cerberi deschise și urlînd sălbatic. Acest monstru este Păcatul, fiică fără mamă, ieșită din creierul lui Satan. Ea ține cheile infernului. Cealaltă figură (dacă se poate numi astfel un spectru inform, o fantomă fără substanță și membre distincte), neagră ca noptea, feroce asemenea Furiilor, teribilă ca infernul însuși, agită o suliță înfricoșătoare. Ceea ce pare a fi capul are aparența unei coroane regale. Acest monstru e Moartea, fiica lui Satan și a Păcatului. Cînd primul om a păcătuit, Moartea și Păcatul au construit un drum trainic și mare peste abis. Bulboana

de foc a primit răbdătoare un pod a cărui uimitoare lungime se întindea, de la marginea infernului, pînă la punctul cel mai îndepărtat al acestei fragile lumi. Cu ajutorul acestei căi de comunicație spiritele perverse se duc pe pămînt și se întorc, ca să corupă sau să pedepsească pe oameni. Dar dacă locul unde stau cei păcătoși e unul hidos, nici oaspeții nu sînt altfel. Cînd trompeta infernală îi cheamă pe locuitorii întunericului veșnic, cu un sunet lugubru, întregul Tartar se pune în mișcare în hăurile sale negre și adînci. În aerul tenebros se aud gemete îndelugi. Deodată forțele abisului sosesc cu pași grăbiți. Cerule! Ce spectre ciudate, înfricoșătoare! În ochii lor se vede teroarea și moartea. Unii, cu chipuri umane, au picioare de animale sălbatice, iar în păr li se împletesc șerpi. Pot fi văzute dezgustătoare Harpii, Centauri, Sfincși, Gorgone, Scylle care latră și devoră, Hydre, Pithoni, Himere care vomită torente de flăcări și de fum, Polyphemi și Gerioni, mii de monștri pe care nici o imaginație nu i-a visat vreodată amestecați laolaltă. Unii se așează la stînga, alții la dreapta întunecatului lor stăpîn. În mijlocul lor, acesta ține un sceptru mare și greu. Fruntea sa semeață, împodobită cu coarne care întrec înălțimea celei mai mari stînci, piedica cea mai trufașă: Calpe, imensul Atlas[67], puși lîngă el nu vor fi decît niște biete coline. O măreție oribilă imprimată pe chipul lui fioros îi mărește orgoliul și răspîndește în jur groază. Privirea lui, asemenea unei comete funeste, strălucește de focul otrăvurilor din care i se adapă ochii. O barbă lungă, deasă, hidoasă îi îmbracă fața și coboară peste pieptul păros. Gura dezgustătoare, de un roșu murdar, se deschide ca o prăpastie: din gura aceasta împuțită iese o răsuflare otrăvită și valuri de flăcări și fum. Tot așa, vulcanul Etna, din adîncurile-i înfierbîntate, varsă cu un zgomot cumplit torente negre de pucioasă și bitum. La sunetul teribilei sale voci adîncurile se cutremură, Cerberul tace și el înfricoșat, Hydra amuțește, Cocytul se oprește din drumul lui.

[67] Calpe, una din cele două coloane ale lui Hercule, nume care a fost dat și unui masiv muntos din Gibraltar. Atlas — lanț muntos în Africa de Nord.

Toate aceste descrieri produse de imaginația poeților au fost considerate de teologi drept literă de lege. Ei au adăugat acestor orori alte mii de orori și credincioși fără minte și-au petrecut viața povestind ce este în infern, cu atîta siguranță, ca și cum ar fi făcut acolo o călătorie. Acolo e un subteran înspăimîntător, plin de stînci abrupte, cu deșerturi aride și întuneric dens pe care toate flăcările deșertului nu-l pot risipi. Traversînd un pod de gheață construit în formă de spinare de măgar, se văd la picioarele lui cascade fără fund, unde cei depravați se perpelesc în urlete și zvîrcoliri cumplite. Aici, în cazane mari *cît oceanul*, clocotesc fără încetare necredincioșii și nelegiuiții. Mai departe sînt trași în țeapă, cu miile, pe grătare încinse, ereticii și schismaticii care au refuzat să se spovedească. Mai departe gem înghesuiți ca *heringile în butoi* necredincioșii care au mîncat carne în zile interzise de sfînta Biserică. Diavolii care îi chinuie îi frig pe cărbuni, întorcîndu-i cu furci de fier și, culme a absurdității, acești diavoli au permisiunea ca, dacă sînt bine rumeniți, să-i mănînce, ca să-și recapete forțele. Cînd s-a terminat însă ora supliciului, ei îi vomită imediat. Lacurile înghețate, hleșteiele de foc, tot felul de monștri mișună în aceste locuri de durere. Hrana damnaților este carnea de broască rîioasă și de viperă, băutura este fierea și excrementele celor mai infecte animale, patul le este grătarul încins, iar cînd Dumnezu vrea să-i răcorească, le trimite o ploaie de plumb topit, de sulf și de ulei clocotit.

Grecii își reprezentau infernul ca un loc întins și întunecat, împărțit în mai multe zone: una înfricoșătoare, unde se vedeau lacuri cu apă împuțită care exala vapori ce ucid, un fluviu de foc, turnuri de fier și plumb, furnale arzînd, monștri și Furii care chinuiau pe sceleraţi; alta, veselă, liniștită, destinată înțelepților și eroilor. Locul cel mai apropiat de pămînt era Erebos: aici se afla palatul Nopții, al Somnului și al Viselor, era locul de ședere al Cerberului, al Furiilor și al Morții. Aici rătăceau timp de 100 de ani umbrele nefericiților al căror trup s-a bucurat de înmormîntare. Și cînd Ulisse a evocat morții, cei care au apărut veneau din Erebos. Al doilea loc era infernul celor răi: aici era pedepsită fiecare crimă, aici victimele erau devorate de remușcări și se auzeau strigătele lor de durere. Tartarul propriu zis venea după infern: aceasta era închisoarea zeilor. Împrejmuit

cu un zid triplu din plumb, el susținea întinsele temelii ale pămîntului și mării. Cîmpiile Elizee, loc de ședere fericit al umbrelor virtuoase, formau a patra zonă a infernului. Ca să ajungi acolo trebuia să traversezi Erebosul.

La evrei, după moarte, cei drepți vor fi fericiți, cei păcătoși vor fi chinuiți în infern, iar cei ce se găsesc într-o stare de mijloc — atît evrei cît și străini — vor coborî într-o prăpastie unde vor plînge 12 luni, urcînd și coborînd din locuri cu pedepse mai ușoare în altele mai grele. După acest termen, corpul rece se va fi consumat, sufletele vor fi ars, iar vîntul le va spulbera cenușa sub tălpile celor drepți. Rabinii spun că în prima zi a anului Dumnezeu face un examen al numărului și al stării sufletelor din infern.

Infernul romanilor era împărțit în șapte zone diferite: prima închidea copiii născuți morți, care nu trebuiau nici pedepsiți, nici răsplătiți; a doua era destinată nevinovaților condamnați la moarte, a treia era pentru sinucigași, în a patra rătăceau amanți sperjuri și amantele nefericite, acesta era *cîmpul lacrimilor*, a cincea era locuită de eroi a căror glorie a fost mînjită de cruzime, a șasea era Tartarul sau locul chinurilor și a șaptea erau Cîmpiile Elizee, ca și la greci.

Infernul musulmanilor are șapte porți și fiecare trimite sufletele spre supliciul specific. Acest infern e plin de torente de foc și pucioasă, unde condamnații, încărcați de lanțuri de 70 de coți, vor fi mereu scoși și mereu cufundați de îngerii cei răi. La fiecare din cele șapte porți este o gardă din 19 îngeri, gata să se arunce asupra condamnaților, și mai cu seamă asupra necredincioșilor, care vor să rămînă pentru totdeauna în aceste subterane, unde șerpii, broaștele și ciorile vor înrăutăți încă starea acestor nenorociți. Mahomedanii nu rămîn în iad mai mult de 7 000 de ani, după această perioadă profetul obținîndu-le eliberarea. Condamnații sînt hrăniți cu fructe amare, asemănătoare capetelor de diavol, băutura ce se scoate din fîntîni era apă sulfurată și fierbinte, care le făcea și mai rău [...]

Dante plasează intrarea în infern sub Ierusalim. Forma acestuia seamănă cu o pîlnie sau cu un con răsturnat. Spațiul care se întinde de la intrarea în infern pînă la fluviul Acheron se împarte în două: în prima parte stau sufletele care au trăit fără faimă; ele sînt chinuite de viespi care le pișcă de obraz. Acești condamnați aleargă

după o flamură ce se învîrte fără încetare în jurul unui cerc. În a doua parte se află copiii morți nebotezați și care plîng fără încetare. Infernul este înconjurat de cercuri concentrice: al doilea cerc îi închide pe cei care au trăit în bogăție. Ei sînt agitați, duși colo-colo de vînturi puternice; al treilea cerc e plin de gurmanzi întinși în noroi și expuși ploilor, zăpezilor și grindinei; al patrulea cuprinde pe risipitori și avari: ei sînt obligați să rostogolească fără încetare unii peste alții imense greutăți. Și celelalte cercuri sînt tot atît de bine organizate.

INIMĂ — Stă scris în *Ecleziast* că inima înțeleptului se află în partea dreaptă a corpului, iar a nesăbuiților, în partea stîngă. Cred că trebuie să interpretăm această maximă la fel ca vorbele spuse de Ionas în legătură cu locuitorii din Ninive, care nu știau să facă diferență între mîna dreaptă și cea stîngă, adică dintre bine și rău.

Că inima e situată în partea stîngă a pieptului e o impresie care, la rigoare, poate fi combătută doar pe baza unui examen, spune doctorul Brown, căci e evident că baza și centrul inimii se află exact la mijlocul pieptului, iar vîrful ei, într-adevăr este înclinat spre stînga. Dar spunem despre acul unui ceas că e situat în centru, cu toate că vîrful se întinde spre circumferința cadranului. Să nu mai rîdem deci de Sganarelle, care pretinde că inima se află în dreapta.

Să mai adăugăm că la sabat vrăjitorii oferă diavolului, ca pe un mare regal, inima unor copii morți nebotezați și că unii oameni au avut inima acoperită de păr.

INVIZIBILITATE — Pentru a fi invizibil, e suficient să-ți așezi în față opusul luminii: un zid, de exemplu. Dar *Micul Albert* și *Clavicule* a lui Solomon ne descopere secrete importante pentru a fi invizibili. Devii invizibil dacă porți sub brațul drept inima unui liliac, a unei găini negre sau a unei broaște. Sau mai bine furați o pisică neagră, cumpărați o oală nouă, o oglindă, o scăpărătoare, o piatră de agată, cărbune și iască, avînd grijă să aduceți apă de la fîntînă exact la miezul nopții. Apoi aprindeți focul, puneți pisica în oală, țineți deasupra mîna stîngă, fără să vă mișcați și să vă uitați în spate, orice zgomot ați auzi. După ce a fiert 24 de ore, puneți-o pe o farfurie nouă, luați carnea și aruncați-o peste umărul stîng spunînd următoa-

rele cuvinte: «Accipe quod tibi do et mihil amplius», apoi luați cîte un os și-l țineți între dinți, în partea stîngă, privindu-vă în oglindă; dacă primul os nu e bun, aruncați-l și repetați pînă cînd, uitîndu-vă în oglindă, nu vă mai vedeți [...]

Mai puteți deveni invizibil făcînd următoarea operațiune, pe care o începeți într-o miercuri înainte de răsăritul soarelui: procurați-vă șapte boabe negre, apoi o țeastă de mort: puneți-i o boabă în gură, două în nări, două în ochi și două în urechi, realizînd astfel un triunghi, apoi îngropați-o cu fața în sus. Timp de nouă zile o stropiți cu țuică de bună calitate, dimineața, înainte de răsăritul soarelui. În cea de a opta zi veți găsi acolo un spirit sau un demon care vă va întreba: «Ce faci acolo?» Îi veți răspunde: «Îmi stropesc planta». El va spune: «Dă-mi mie sticla, am să-o stropesc chiar eu». Îi veți răspunde că nu vreți. El va repeta cererea, și tot așa pînă cînd, întinzînd mîna, veți vedea o figură asemănătoare cu cea care ați făcut-o pe craniu. N-aveți de ce vă teme, îi veți da sticla, el va stropi, după care plecați. A doua zi, care este cea de a noua, vă veți întoarce. Veți găsi boabele coapte, le veți lua, veți pune una în gură, apoi vă veți uita în oglindă; dacă nu vă vedeți, înseamnă că a fost bună. Veți încerca toate boabele, iar cele care nu sînt bune le veți îngropa acolo unde e craniul [...]

IOAN — Mare magician și vrăjitor, din secta lui Apollonius din Tyana. El alerga din oraș în oraș purtînd un lanț de fier la gît și făcînd meseria de șarlatan. După ce a locuit o vreme la Lyon, a obținut o asemenea celebritate prin remediile lui miraculoase, încît suveranul țării l-a chemat la el. Ioan i-a dat regelui o sabie miraculoasă, care se putea înconjura în luptă de 180 de săbii. Tot el i-a dat un scut purtînd o oglindă, care pretinea că are virtutea de a divulga cele mai mari secrete. Aceste arme au fost la un moment dat furate, drept care, Delancre trage concluzia: «Dacă regii Franței ar fi zidit, cum au făcut ducii italieni, muzee care să cuprindă fel de fel de vechituri (cum fac acum), s-ar fi găsit acolo arme miraculoase, fabricate de vreun magician sau vrăjitor».

IOAN — Patriarh al Constantinopolului. Zonaras povestește că împăratul bizantin Theofil[68], văzîndu-se obligat să țină la respect o provincie răsculată sub conducerea a trei căpitani, l-a consultat pe patriarhul Ioan, faimos magician și priceput vrăjitor. Acesta a poruncit să se fabrice trei ciocane mari de plumb, a dat cîte unul la trei bărbați puternici, pe care i-a dus în circ, în fața unei statui cu trei capete. Ei au distrus capetele la două dintre ele cu aceste instrumente, iar celei de a treia i-a înclinat capul, fără să-l distrugă. Puțin după aceea a avut loc o luptă între Theofil și armata rebelilor: doi dintre căpitani au fost uciși, al treilea rănit și scos din luptă — și totul a reintrat în normal.

IOAN XXI — Papă, mort în 1277. Studiind multă vreme astrologia, el a ajuns la concluzia că va trăi multă vreme, spunînd lucrul acesta tuturor celor din jurul său. Într-o zi, cînd se lăuda cu această favorabilă influență a astrelor, în prezența mai multor persoane, o boltă care poruncise să fie construită la palatul Viterb a căzut rănindu-l atît de grav, încît după șase zile și-a dat duhul.

Se spune despre el că făcea almanahuri la fel de bune ca Matias Laensberg.

IOAN sau IVAN BAZILOVICI — Mare duce al Moscovei, în secolul al XIV-lea. A fost un tiran foarte crud. Înainte de moarte a căzut într-un leșin teribil, timp în care sufletul lui a făcut călătorii grele. Mai întîi a fost chinuit într-un loc întunecos care se află în orice infern, pentru că a ținut închiși prizonieri nevinovați; apoi, într-un al doilea leșin, a fost mai tare chinuit pentru că a supus poporul la dări peste puterile lui. Succesorul lui Teodor a avut grijă să despovăreze poporul într-o oarecare măsură. Ivan a murit într-un al treilea leșin. Corpul lui răspîndea o duhoare atît de infectă încît nimeni nu se putea apropia, lucru care a dus la concluzia că sufletul i-a fost luat de diavol: cu atît mai mult cu cît, în ziua înmormîntării, corpul a dispărut.

IOAN FĂRĂ DE ȚARĂ[69] — Rege al Angliei în secolul al XII-lea. Desigur a crezut într-un Dumnezeu în

[68] Împărat bizantin între anii 829—842, genenral de armată, vestit pentru spiritul său justițiar.

[69] Ioan, zis și Fără de Țară, din dinastia Plantagenet, a domnit între 1199—1216. În 1215, nobilimea îi impune Magna Charta Libertatum.

carne și oase, pentru că se jura totdeauna pe «dinții lui Dumnezeu». A fost posedat de diavol, excomunicat pentru a fi jecmănit clerul. Dar el s-a căit, s-a întors în sînul bisericii, a dat marea Chartă și n-a fost deloc un rege rău.

IOANA D'ARC — I se mai spunea Fecioara din Orléans. Născută la Domrémi, aproape de Vaucouleurs, în 1410. Niciodată Franța nu a fost supusă unor nenorociri ca acelea din jumătatea de secol care a precedat cumplitul an cînd vitejii războinici francezi erau gata să cadă sub jugul asupririi străine și cînd curajul lor a renăscut la vocea unei fete de 18 ani. Carol al VII-lea era pe punctul să cedeze Chinon dușmanului, cînd a apărut pe acele locuri Ioana D'Arc, spre sfîrșitul lui februarie 1429. Era o simplă țărancă. Tatăl ei se numea Jacques D'Arc, mama Isabella Romée. Încă din copilărie manifesta o timiditate fără pereche și fugea de orice plăcere, dedicîndu-se cu totul lui Dumnezeu. Dar făcea exerciții să strunească caii și se observa încă de pe atunci aplecarea războinică ce avea s-o facă eliberatoarea francezilor. Ținutul care o născuse era menit să-i inspire credința. Păduri pe care oamenii simpli le credeau vizitate de zîne, un fag căruia i se spunea «arborele zînelor», erau, în luna mai, locul de întîlnire al tinerilor din aceste cantoane. La 16 ani, imaginația Ioanei se exaltă, avu stări de extaz. La orele prînzului vedea în grădina părintească pe arhanghelul Mihail și pe îngerul Gabriel, pe Sfînta Ecaterina și Sfînta Margareta, strălucind de lumină. Acești sfinți o conduceau în toate acțiunile ei și se întîlneau întotdeauna lîngă «arborele zînelor». «Vocile», cum le spunea ea, i-au ordonat să meargă în Franța, să contribuie la ridicarea asediului orașului Orléans. Cu toate amenințările părinților, ea ascultă vocile și plecă mai întîi la Vaucouleurs. Jean de Metz se obligă să o prezinte regelui. Au ajuns la Chinon la 24 februarie 1429, unde își avea regele reședința. Ioana îngenunchie în fața regelui. «Nu sînt eu regele, i-a spus Carol, pentru a o încerca. Iată-l, a adăugat el, arătîndu-i un senior din suita sa.» «Sire, a răspuns tînăra fecioară, tu ești acela și nimeni altul. Sînt trimisă de Dumnezeu pentru a da ajutor regatului tău și ție. Regele cerurilor îți spune prin mine că vei fi salvat și încoronat ca rege în orașul Reims, și vei fi locotenent al regelui cerurilor, care este și regele Franței.»

Surprins, Carol a luat-o deoparte și după această întrevedere el a declarat că Ioana i-a spus niște lucruri atît de secrete, pe care nu le puteau ști decît Dumnezeu și el. Lucrul acesta atrase încrederea curții. În același timp, trebuia să se clarifice îndoielile lor: dacă era într-adevăr fecioară, ceea ce s-a verificat, dacă era inspirată de Dumnezeu sau de diavol, ceea ce, la acea epocă era foarte important. După mai multe consfătuiri, i s-au dat cai și ostași. I s-a dat o sabie care o văzuse într-una din stările ei de extaz și într-adevăr au găsit-o îngropată la biserica Sfintei Ecaterina din Fierbois. Ea a plecat îndată sub zidurile cetății Orléans, unde s-a luptat cu un curaj care a eclipsat pe cei mai vestiți oșteni. A alungat pe englezi din Orléans, apoi, după ordinul sfinților, l-a încoronat pe rege la Reims, a cucerit Troyes, Chalons, Auxerre, în sfîrșit, cea mai mare parte a regatului. Apoi a vrut să se retragă. Dar dăduse dovadă de prea mult curaj și vitejie pentru a-și permite această libertate. Aceasta a fost cauza nenorocirilor sale. Căci aruncîndu-se asupra orașului Compiègne, pentru a-l apăra de ducele de Burgundia și a favoriza retragerea alor săi, ea a fost prinsă de un gentilom picard, care a vîndut-o lui Ioan de Luxemburg și care l-a rîndul lui a vîndut-o englezilor. Aceștia, pentru a se răzbuna, căci îi învinsese de prea multe ori, au acuzat-o de a fi folosit magia și vrăjitoriile în acele lupte care au ajutat-o să învingă. A fost adusă în fața tribunalului ecleziastic. Închizitorul și episcopul de Beauvais, Pierre Cauchon, au vrut s-o supună torturilor, dar temîndu-se să nu moară, au declarat-o fanatică și vrăjitoare. Acest proces ar fi fost ridicol dacă n-ar fi fost cumplit. Ceea ce a fost însă mai îngrozitor e că monarhul ingrat, căruia îi datora coroana, a părăsit-o deoarece credea că nu mai avea nevoie de ea. [...] În timpul procesului au venit s-o vadă Ligny-Luxembourg și Warwick de Strafort: ea nu s-a plîns de judecători: «Știu, a spus ea, că acești englezi mă vor trimite la moarte, închipuindu-și că după moartea mea vor recîștiga regatul Franței, dar chiar dacă vor fi 100.000 în plus, nu vor avea parte de acest regat.»

Un senior englez a vrut s-o violeze în închisoare. Fecioara, obosită și sătulă de aceste rele tratamente, a căzut bolnavă. Ducele de Bedfort, cardinalul de Wincester, contele de Warwick au chemat doi medici cerîndu-le să aibă grijă să nu moară de moarte naturală,

pentru că regele Angliei a cumpărat-o prea scump pentru a fi lipsit de bucuria de a o arde pe rug și că de aceea Cauchon grăbea procesul.

La 24 mai, a fost condusă în cimitirul abației din Rouen. Fuseseră ridicate două tribune, pentru episcopul de Beauvais și alți judecători. Cardinalul de Wincester și episcopul de Warwick erau printre curioși. Wilhelm Erard a vorbit împotriva regelui Franței și a francezilor. Apoi, adresîndu-se fecioarei: «Ție îți vorbesc, Ioana, strigă el, și îți spun că regele tău e un eretic și un schismatic». După această infamă predică, calificată în proces drept una caritabilă, episcopul de Beauvais s-a ridicat să pronunțe sentința. Călăul aștepta victima la marginea pieții, cu o căruță, pentru a o duce la rug. Dar tot spectacolul acesta înfricoșător n-avea decît scopul să-i smulgă mărturisiri. I s-au citit niște dispoziții prin care i se interzicea să urce pe cal, promitea că-și va lăsa părul să crească și că pe viitor nu va mai purta arme. Trebuia să moară sau să semneze acest înscris. Imediat ea a acceptat totul. Apoi s-a pus în loc un alt înscris în care ea se recunoștea eretică, răzvrătită, vrăjitoare, comunicînd cu diavolul. Această manifestă escrocherie a stat la baza rechizitoriului lui Cauchon. A fost condamnată să-și petreacă toată viața în închisoare, după modelul inchiziției. La plecare, judecătorii fură urmăriți de popor cu pietre, iar englezii au vrut să-i omoare pe motiv că au luat aurul regelui Angliei și l-a înșelat. «N-aveți nici o grijă, ne scoatem noi pîrleala».

Ioana promisese că nu va mai purta haine bărbătești și-și reluase pe cele femeiești. Noaptea, gardienii i le-au luat și le-au înlocuit cu bărbătești. Dimineața, ea a cerut să fie dezlegată de lanțul de fier și a vrut hainele, dar gardienii au refuzat. A stat culcată toată dimineața. Avînd nevoie să iasă afară, a îmbrăcat hainele pe care le-a găsit. Imediat au apărut martori care să constate neascultarea ei și apoi judecătorii: «O avem la mînă», a strigat Pierre Cauchon. Ioana a fost condamnată ca necredincioasă, eretică, vrăjitoare, excomunicată, aruncată afară din sînul Bisericii. I s-a citit pedeapsa cu moartea, pe care ea o aștepta cu răbdare. [...] La 30 mai Ioana a ieșit din închisoare, escortată de 120 de oameni, mergînd la moarte. Era îmbrăcată cu haine femeiești, pe cap purta o mitră pe care stăteau scrise aceste cuvinte: eretică, necredincioasă, aposta-

tă, idolatră. Era susținută de doi călugări dominicani. Pe drum, ea striga: «Ah, Rouen, Rouen, vei fi oare ultimul meu lăcaș?» În piața Vieux Marché se ridicaseră două tribune. Aici așteptau cardinalul Wincester, Luxembourg, episcopul de Terouane, cancelarul Franței pentru regele Angliei, episcopul de Beauvais și ceilalți judecători, victima lor legată în lanțuri. Avea față înecată în lacrimi. A fost urcată pe eșafod. Atunci Nicolas Midy, afișînd o falsă milă, și-a încheiat discursul funebru cu aceste cuvinte: «Mergi în pace, Ioana. Biserica nu vrea să te apere, ea te lasă pe mîna justiției lumești».

Cînd a simțit că o cuprind flăcările, a cerut oficianților să se îndepărteze. Rugul era foarte înalt, pentru ca întreg poporul s-o vadă. Cînd s-a crezut că a murit, s-a cerut călăului să îndepărteze focul. Atîta vreme cît a mai avut în ea o picătură de viață, în gemetele provocate de durere, s-a auzit numele lui Isus. Un ultim suspin prelungit i-a anunțat moartea.

Atunci cardinalul de Wincester a poruncit să-i fie adunată cenușa și apoi aruncată în Sena. Inima i-a fost cruțată de flăcări. A fost găsită întreagă și nevătămată. În fața rugului se găsea o inscripție care o califica pe Ioana drept spurcată, lucrînd cu diavolul, apostată și fără credință în Isus Hristos.

Saint Foix spune că dacă Fecioara din Orléans nu a fost inspirată de divinitate, cel puțin nu se poate nega faptul că a fost o eroină și că memoria ei trebuie respectată și să rămînă scumpă fiecărui bun francez. [...] Ideea misiunii Fecioarei, susținută de vitejia ei, de înțelepciunea sfaturilor ei și curățenia ei au reînviat curajul pierdut după o atît de lungă perioadă de suferințe. Ea se lupta pentru un rege legitim și împotriva unuia uzurpator. [...] E adevărat că i s-a reabilitat memoria după 20 de ani de la moarte, că a fost nevinovată de vrăjitorie, că doi dintre judecătorii ei au fost arși de vii, că alți doi au fost dezgropați pentru a fi dați flăcărilor pentru judecata lor nedreaptă. Dar procesul Fecioarei nu va fi niciodată un subiect mai puțin de oprobiu pentru englezi și mai ales pentru francezii acelei vremi.

Unii au considerat-o pe Ioana o inspirată, alții o nebună, o entuziastă sau o vizionară. Orice ar fi fost, Ioana D'Arc a fost o eroină. Franța îi datorează salvarea și posteritatea o așează alături de cei mai mari oameni ai țării.

IPES sau AYPEROS — Prinț și conte al infernului, ia chipul unui înger, cîteodată al unui leu, cu capul și labele de gîscă și coada de iepuroaică. Cunoaște trecutul și viitorul, poate da omului geniu și îndrăzneală și comandă 36 de legiuni.

IS — Oraș breton guvernat de regele Gralan, oraș în care domnea luxul și dezmățul cel mai nemăsurat. Degeaba personaje sfinte predicau schimbarea moravurilor! Prințesa Dahut, fiica regelui, uitînd rușinea și cumpătarea pe care trebuie să le aibă femeile, dădea cele mai rele pilde de depravare. Ceasul răzbunării divine se apropia: se instală calmul ce precede marile furtuni, cîntecele, muzica, iubirea, vinul și toate distracțiile îi îmbătase cu totul pe locuitorii orașului. Singur regele Gralan se temea de pedeapsa cerului. Într-o zi, profetul Guenoleu spuse aceste cuvinte în fața regelui: «Sire, haosul este la apogeu, brațul Celui de Sus se ridică, marea se umflă, cetatea Is va dispărea, să plecăm!» Gralan a încălecat, depărtîndu-se în grabă, dar fiica lui a sărit și ea pe calul regelui. Mîna lui Dumnezeu poruncește: cele mai înalte turnuri se prăbușesc sub tăria apelor care îl ajung și pe rege, în timp ce o voce teribilă striga: «Dacă vrei să te salvezi, alungă diavolul care stă pe crupa calului tău». Frumoasa Dahut pieri înecîndu-se aproape de locul numit Poul-Dahut. Furtuna se opri, aerul deveni liniștit, cerul senin. Dar de atunci vastul bazin peste care se întindea cetatea Is a fost acoperit de ape. Acest loc este acum golful Douarnenez (Finister).

ISPARETA — Zeu suprem a locuitorilor de pe coasta Malabar (India). Înaintea Creației, el s-a transformat într-un ou, din care au ieșit cerul și pămîntul cu tot ce cuprinde el. Este reprezentat cu trei ochi și opt mîini, un clopot agățat de gît, o semilună și șerpi pe frunte

IULIAN (Flavius Claudius Iulianus) — Împărat roman, supranumit Apostatul, fiu al lui Iuliu Constanțiu, născut în anul 331 după Hrisos și mort în anul 363.

Să-i uităm virtuțile și să-i căutăm ticăloșiile.
Era un om mare, drept, generos, înțelept... dar
Eretic, apostat, cu purtări imorale
Ucis de Satan sau poate de sfîntul Mercur.

Ar trebui să abuzăm de bunăvoința cititorului ca să scriem aici istoria lui Iulian Apostatul. Ne vom permite

doar să comparăm, în puține cuvinte, opiniile celor care au scris despr el. După unele păreri, el a fost mare în tot ce a făcut. După istorici mai înțelepți, a fost un om schimbător în idei, în felul de a se comporta. În rest, a fost un mare soldat, un domnitor luminat și bun, o minte sclipitoare și avidă de cunoaștere. Citind scrierile sale, se observă că nu ignora nimic din ceea ce ar fi trebuit să cunoască un om de cultură universală. Profesorul său, Mardonius, a avut grijă să-l educe în principiile virtuții și ale înțelepciunii și, cultivînd mintea elevului său, acesta s-a îngrijit să-i insufle darul modestiei, disprețul pentru plăcerile simțurilor, aversiune pentru spectacolele care îi dezonorau pe romani, respectul pentru viața sobră și gustul pentru lectură. Astfel, încă din copilărie, Iulian demonstră o mare pasiune pentru științe, un spirit viu, arzător, setos de cunoaștere.

În expedițiile militare a dat dovadă de un curaj care mergea pînă la temeritate. Încă din prima campanie a arătat că e un bun general, cu toate că era lipsit de experiență: avea însă geniu și cunoștințe obținute prin studiu. În anul 355 a fost numit Cesar și prefect general al Galiei. El a alungat barbarii care devastau aceste ținuturi și în apropiere de Strasbourg a învins șapte regi germani. S-a preocupat să îndepărteze abuzurile care existau în guvernarea Galiei și să reprime goana după înavuțire a funcționarilor. În general s-a făcut iubit de soldați și popor. Constanțiu, pe care îl umbrea succesele lui Iulian, a vrut să-i retragă o parte din trupe. Dar Iulian era iubit, trupele s-au răzvrătit și, cu toată împotrivirea, Constanțiu și-a găsit moartea. Iulian a plecat în Orient, unde a fost recunoscut împărat, ca și în Occident. El a încuviințat libertatea tuturor cultelor și nu i-a persecutat decît pe instigatori.

E adevărat că după ce a fost creștin și eretic, a trecut la păgînism, dar trebuie să recunoaștem că a fost un om blînd. De exemplu, într-o zi cînd se închina lui Apollo, aproape de fîntîna Castaliei, în templul Daphnei, în Antiohia, și cum preoții nu-i puteau răspunde întrebărilor, demonul, care se afla în statuia lui Apollo, strigă că el nu poate vorbi din cauza relicvelor sfîntului martir Babylas, care erau în apropierea templului. Iulian a fost destul de naiv ca să nu creadă în neputința zeilor lui și destul de bun ca să respecte osemintele sfîntului. El i-a chemat pe creștini, cerîndu-le să ducă trupul

lui Babylus în alt cartier. Aceştia au descoperit sicriul sfîntului martir, cîntînd timp de o oră, chiar în urechile lui Iulian, repetînd ca pe un refren versetul psalmului 96: «Să se ruşineze toţi cei ce se închină celor ciopliţi, cei ce se laudă în idolii lor». Iulian i-a privit pe aceşti oameni ca pe nebuni de plîns şi a avut răbdarea să aştepte sfîrşitul ceremoniei lor ca să o reînceapă pe a sa.

Ceea ce e mai uimitor în această poveste este indulgenţa împăratului apostat, insolenţa instigatoare a creştinilor şi lipsa de ruşine a lui Sozomen, care prezintă acest comportament ca pe un model de admirabilă fermitate. Am putea cita încă o mulţime de asemenea exemple. Dar nu este aici locul să ne amintim. Să încheiem aminind cititorului că Iulian, luptîndu-se cu perşii, unul din generalii lui l-a antrenat într-o ambuscadă trădîndu-l şi că moartea împăratului i-a îndepărtat pe romani de victorie.

Iată acum ce spun unele legende:

Iulian a fost un scelerat. Jacques de Voragine spune că a fost călugăr şi că, deşi creştin, a furat unei femei trei vase de pămînt pline cu monezi de aur. Cînd s-a văzut bogat, a părăsit religia creştină. Sfîntul Grigore, care l-a cunosut la 24 de ani, prevăzuse (aşa cum spune în scrierile sale) că va deveni un om periculos.

In timp ce era prefect în Galia, Iulian a jefuit vasele sfinte din biserici, le-a dus acasă şi le-a folosit ca oală de noapte; dar pe măsură ce creşti înveţi [...]

In plus, urîndu-i pe creştini (sau poate pentru că proteja toate religiile) Iulian a vrut să reconstruiască templul evreilor. Dar n-a reuşit, pentru că un foc miraculos a cuprins pe toţi muncitorii care lucrau acolo. In sfîrşit, în timpul războiului cu perşii, a fost omorît de o mînă invizibilă. Calixtus, Pierre Wialbrught, Jacques de Voragine afirmă că această lovitură a fost dată de diavol şi că Iulian a pierit chiar de gheara celui pe care l-a adorat... Dar această acuzaţie odioasă intentată diavolului a căzut de la sine, ca lipsită de probe, şi Jacques de Voragine o aruncă aiurea, din spirit de contradicţie atît de obişnuit la teologi. In fine, iată adevărata şi miraculoasa moarte a lui Iulian Apostatul:

Sfîntul Vasile, mergînd noaptea să viziteze mormîntul Sfîntului Mercur, n-a găsit acolo armele acestui viteaz martir al lui Isus (căci acest Mercur a fost soldat). Gîn-

dind că au fost furate, se pregătea să plece, cînd a avut o viziune, în timpul căreia a văzut-o pe Fecioara Maria înconjurată de îngeri și fecioare. Era așezată pe un tron și spunea: «Chemați-l imediat pe Mercur și spuneți-i să meargă să-l omoare pe împăratul Iulian, pentru blasfemiile care nu încetează să le profereze împotriva mea și a fiului meu». Sfîntul Mercur a apărut imediat, purtînd toate armele, și gata să-și îndeplinească misiunea... Sfîntul Vasile, ieșind din starea de extaz, s-a îndreptat spre mormîntul Sfîntului Mercur și l-a deschis: corpul dispăruse. Paznicul bisericii l-a asigurat că nimeni n-a intrat sau ieșit și că la căderea nopții lucrurile erau la locul lor... Și ceea ce dovedește, mai mult decît orice, adevărul acestui miracol, este că a doua zi armele erau la locul lor, corpul în sicriu, iar lancea sfîntului era toată însîngerată. Atunci, Sfîntul Vasile a anunțat moartea tiranului. Într-adevăr, cîteva zile mai tîrziu, a sosit un trimis care a anunțat înfrîngerea armatei și sfîrșitul nefericit al împăratului, ucis de un soldat necunoscut... N-ar fi fost posibil, oare, ca generalul care îl trădase sau cîțiva prieteni ai celor ce doreau moartea împăratului, să fi îndeplinit rolul diavolului sau al Sfîntului Mercur? [...]

Moartea lui Iulian a fost anunțată în mai multe locuri deodată și chiar în momentul cînd s-a produs. De exemplu, unul dintre servitorii lui, care se ducea în Persia după el, a fost obligat să înnopteze într-o biserică, nefiind pe acolo un han, a văzut în vis apostoli și profeți întruniți care deplîngeau soarta Bisericii sub un împărat atît de necredincios ca Iulian și unul dintre ei, sculîndu-se în picioare, i-a asigurat pe ceilalți că lucrurile se vor rezolva. Noaptea următoare, acel servitor avînd același vis, și aceeași adunare, l-a văzut venind pe bărbatul care anunțase moartea lui Iulian. Filozoful Dindymus din Alexandria a văzut și el în vis oameni pe cai albi, alergînd în văzduh și strigînd: «Spuneți-i lui Dindymus că în acest moment Iulian Apostatul e ucis».

I

ÎNGERI — Evreii, cu excepția saducheilor, acceptau existența îngerilor, pe care grecii îi numeau demoni, romanii, genii sau lari. Sfînta Scriptură nu ne spune cînd au fost creați.

Rabinii plasează creația îngerilor în ziua a doua. Ei spun că Dumnezeu i-a chemat să se sfătuiască în legătură cu facerea omului, că părerile lor au fost împărțite, că Dumnezeu l-a creat pe Adam fără știrea lor, ca să se ferească de protestele lor. Ei i-au reproșat lui Dumnezeu că i-a acordat lui Adam prea mare autoritate. Dumnezeu a considerat opera sa foarte reușită, pentru că omul trebuia să-l slăvească pe pămînt, așa cum îngerii trebuiau să o facă în cer. Apoi i-a întrebat dacă știau numele tuturor creaturilor. Ei au răspuns că nu. Numai Adam, care a venit îndată, le-a spus pe toate fără să ezite, ceea ce i-a redus la tăcere.

Dumnezeu le-a mai prezis că vor păcătui din dragoste pentru fiicele omului. Îngerii au tăcut. Dar cîțiva dintre ei au fost invidioși și l-au pierdut pe om sfătuindu-l să nu-l asculte pe Domnul. Iată de ce Dumnezeu i-a alungat din cer și ei au devenit demoni.

Sfînta Scriptură a păstrat pentru demoni numele de îngeri, doar că îi numește îngeri ai întunericului. Am putea trage concluzia că, în ciuda faptului că au coarne, coadă și gheare, pe care poate că le inventăm, demonii păstrează înfățișarea angelică, firește puțin alterată. Cît despre șeful lor, Satan, Sfîntul Ioan de exemplu îl numește marele balaur și îl închipuie sub forma unui șarpe înaripat. Mai este numit șarpele bătrîn, din cauza chipului pe care și-l ia ca să tenteze femeia.

Milton îi descrie pe demoni ca avînd o frumusețe severă și maiestuoasă, cu toate că ofilită, după căderea din cer. Le mai adaugă o statură impozantă, Satan avînd, după calculele sale, peste 4000 de picioare. Musulmanii cred de asemenea că îngerii și demonii au o statură peste măsură de mare, dar ei se fac mici pentru a trăi împreună cu oamenii, căci fiecare om are, după opinia lor, doi îngeri păzitori, dintre care unul reprezintă binele și altul răul. Acești îngeri sînt atît de buni, încît atunci cînd omul care se află sub paza unuia

din ei face ceva necugetat, îl lasă să doarmă înainte de a-l înregistra, sperînd că la scularea din somn se va corecta.

Persanii acordă fiecărui om cinci îngeri păzitori, care stau, primul la dreapta lui, pentru a înregistra bunele lui purtări, unul la stînga, pentru a le scrie pe cele rele, al treilea, în fața lui, pentru a-l conduce, al patrulea în spate, pentru a-l păzi de demoni și al cincilea în fața frunții lui, pentru a-i ține spiritul îndreptat spre profet. Alte popoare cresc numărul îngerilor păzitori pînă la 60.

Siamezii (locuitorii din Siam) consideră că îngerii sînt de ambele sexe. Ei îi împart în șapte ordine și îi pun să păzească planetele, orașele, oamenii. Teologii creștini admit nouă cete de îngeri: serafimii, heruvimii, tronurile, stăpînirile, provinciile, virtuțile cerești, puterile, arhanghelii și îngerii propriu-ziși. Demonii urmează aceeași diviziune.

S-au văzut adesea îngeri amestecați cu oamenii, răspunzînd de diverse sarcini divine. Nu știm încă dacă îngerul exterminator, îngerul morții, îngerul molimilor sînt demoni sau îngeri credincioși, dar îi considerăm buni pe cei ce ne aduc vești fericite.

Pentru că îngerii i-au ajutat adesea pe evrei împotriva dușmanilor lor, popoarele moderne au așteptat cîteodată aceeași minune. În ziua luării Constantinopolului, de către Mahomet al II-lea, grecii, bazîndu-se pe profeția unui călugăr, își închipuiau că turcii nu vor intra în oraș, că vor fi opriți la zidurile cetății de un înger înarmat cu o spadă, care îi va alunga pe toți și-i va împinge pînă la granițele Persiei. Cînd dușmanul a apărut printr-o spărtură a zidurilor, poporul și armata s-au refugiat în biserica Sintei Sofia, fără a-și pierde speranța. Dar îngerul n-a apărut și orașul a fost pustiit.

În momente foarte importante, cum ar fi acela al morții unui sfînt, se văd plutind în aer îngeri. Cardan povestește că într-o zi cînd se afla la Milano, s-a răspîndit vestea că deasupra orașului s-ar afla un înger. A alergat și într-adevăr a văzut, împreună cu alți 2000 de oameni, un înger care plana peste nori, înarmat cu o sabie lungă și cu aripile întinse. Locuitorii, înspăimîntați, strigau că acesta e îngerul exterminator. Consternarea a devenit generală cînd un jurist a observat că ceea ce se vedea nu era decît reflectarea

în văzduh a unui înger de marmură albă plasat în vîrful turlei unei biserici.

Să încheiem acest articol printr-o mică ironie a papei Urban al II-lea care la conciliul de la Nimes a hotărît că, deoarece anunță voința lui Dumnezeu, călugării și canonicii sînt îngeri. «Călugării, spune acest prețios document, nu au șase aripi, ca heruvimii, două închipuite de glugă, două de mîneci și două de restul îmbrăcămintii? Iată bineînțeles acestea sînt cele șase aripi».

ÎNNODAREA ȘNURULUI — Rabinii atribuie invenția acestui procedeu magic lui Ham, fiul lui Noe. El se cunoaște din cele mai vechi timpuri, pînă la moderni, și a fost considerat de tinerii căsătoriți ca o vrăjitorie.

Grecii aveau o lege specială care prevedea că orice magician sau vrăjitor care, prin descîntece, vrăji, legături, imagini din ceară vor vrăji sau descînta pe cineva, servindu-se de aceste practici pentru a face să piară oameni sau vite, va primi pedeapsa cu moartea. Platon îi sfătuiește pe tinerii căsătoriți să se ferească de aceste farmece care tulbură liniștea căminelor. Și la romani se practica înnodarea șnurului și practica a trecut de la magicienii păgîni la cei creștini, mai cu seamă în Evul Mediu. Biserica recunoștea acest procedeu, pe care mai multe concilii l-au anatemizat. Cardinalul Du Perron a făcut să se introducă în ritualul bisericii rugăciuni împotriva înnodării șnurului, căci niciodată această vrăjitorie n-a fost atît de frecventă ca în secolul al XVI-lea, care a fost și secolul exorcismelor, al rugurilor, al farmecelor, al magiei și al vrăjitorilor. Înnodarea șnurului devenise atît de frecventă, scrie Delancre, că oamenii nu mai îndrăzneau să se căsătorească decît pe ascuns. Se trezeau legați fără să știe de cine și în atîtea feluri, încît nici cel mai șiret om nu înțelegea ceva. Această vrajă era făcută atît pentru bărbat cît și pentru femeie și chiar pentru amîndoi. Într-o casă, pentru o zi, în alta, pentru o lună, dincolo, pentru un an. Unul iubește dar este urît de celălalt, cînd vraja intervine în îmbrățișările soților ei se zgîrie și se mușcă, ori diavolul pune între ei o fantomă care îi împiedică să se împreuneze. Căldura iubirii se stinge, bărbatul devine impotent, principiile procreării nu mai sînt valabile. Toate aceste vrăji sînt inventate de diavol și nu-i istovesc nici forțele nici dibăcia. El a transmis complicilor lui secretul, și astfel cei loviți petrec nopți albe. Cînd căsătoria nu se poate consuma, fie pentru că soțul

este bătrîn și obosit, fie pentru că femeia are o proastă conformație, fie pentru multe alte motive, poate chiar acea impotență temporară de care vorbește Montaigne, și care nu provine decît dintr-o prea mare pasiune, se răspîndește zvonul că nenorocitul cuplu este pradă vrăjilor. Li se atribuiau deci vrăjitorilor toate accidentele inexplicabile de acest gen, fără ca cineva să se străduiască să caute adevărata cauză. Cel mai adesea impotența era cauzată de teama vrăjitoriei, care lovea spiritul și slăbea organul. Și starea aceasta nenorocită nu înceta decît în clipa în care vrăjitoarea bănuită accepta să vindece imaginația bolnavului. [...]

Metodele care se folosesc pentru înnodarea și deznodarea șnurului demonstrează în suficientă măsură prostia celor care s-au temut atît de tare de această vrăjitorie.

Innodarea șnurului. «Iei membrul unui lup ucis de curînd, mergi la ușa celui pe care vrei să-l legi, îl strigi pe nume; cînd ți-a răspuns, legi membrul cu un șnur de ață albă, și soțul în cauză va deveni imediat impotent».

În opera lui Ovidiu și Virgiliu sînt descrise mai multe procedee ce se foloseau pentru această vrajă în epoca lor.

Se lua o figură de ceară care se înfășura cu panglici sau șnur și în timp ce se făcea această operațiune, deasupra capului acelei figuri se spuneau cuvintele de vrajă. Apoi, pe locul ficatului i se înfigeau ace sau cuie. Vraja era terminată.

Bodin ne asigură că există peste 50 de metode de înnodare a șnurului; iată unul dintre cele mai eficace: se ia un cordon de piele, de mătase sau de bumbac, se face un prim nod și semnul crucii, spunînd «Ribald», apoi al doilea nod însoțit de un alt semn al crucii, spunîndu-se «Nobal», se termină printr-un al treilea nod și al treilea semn al crucii, spunînd «Vanarbi»; toate acestea trebuie să se petreacă în timp ce soții sînt în pat; vraja va fi eficace. [...]

Împotriva înnodării șnurului. Această vrajă se poate preveni purtînd un inel în care este montat ochiul drept al unei nevăstuici; punînd sare în buzunar sau bani marcați în încălțăminte, atunci cînd persoana se pregătește să meargă la altar; după Pliniu, o metodă este să freci cu grăsime de lup canatul ușii de la camera unde dorm cei doi soți. [...]

Wierius povestește că o tînără din districtul Mons, constatînd cu durere că soțul ei nu-și poate îndeplini îndatoririle bărbătești, a oferit ca legămînt bisericii din Saint-Antoine un membru bărbătesc din ceară și l-a agățat deasupra altarului. Preotul, care nu știa nimic, ridicînd ochii în timp ce oficia slujba și văzînd acea blasfemie, a strigat plin de mînie: «Scoateți de aici acest instrument al diavolului»; destul și bine că femeia n-a mai fost ajutată.

Se mai folosesc și alte metode pentru a contracara efectul înnodării șnurului. Lucrarea *Micul Albert* recomandă să mănînci o ciocănitoare friptă cu sare sfințită sau să inhalezi fumul de la dintele unui mort și dacă sînt vrăjiți și bărbatul și femeia, se mai spune, femeia să țină între degete inelul de cununie în timp ce bărbatul urinează prin el. [...]

Repetăm, teama de acest rău, care n-a existat vreodată decît în imaginația celor slabi, era altădată foarte răspîndită. Astăzi, în marile orașe, nimeni nu se mai plînge de așa ceva. Dar la țară, practica înnodării șnurului este încă răspîndită; se foloseec încă procedee despre care am vorbit aici. Și în timp ce noi ne bucurăm de progresul Luminilor, trăim la doi pași de oamenii simpli, care au ghicitorii lor, vrăjitorii și prezicătorii lor, oameni care nu se căsătoresc decît tremurînd de frică și care au capul turmentat de fel de fel de superstiții infernale.

Sfîrșitul volumului II

CASA DE EDITURĂ ȘI PRESĂ „VIAȚA ROMÂNEASCĂ"

ISBN 973-564-008-2

Preț 150 lei